MURIEL BARBERY

eleganța ariciului

PRIX GEORGES BRASSENS • PRIX DES LIBRAIRES • PRIX DES BIBLIOTHÈQUES POUR TOUS • PRIX ROTARY • PRIX VIVRE LIVRE

Muriel Barbery
Eleganţa ariciului
Traducere din limba franceză Ion Doru Brana
NEMIRA
2009

Muriel Barbery, romancieră franceză născută la Casablanca, Maroc, la 28 mai 1969. A studiat la École normale supérieure de Fontenay-Saint-Cloud şi a obţinut diploma de studii aprofundate în filosofie. A predat într-un liceu, apoi la IUFM din Saint-Lô. A scris primul volum în 2000, Une gourmandise, tradus în douăsprezece limbi. Eleganţa ariciului, al doilea său roman, constituie surpriza editorială a anului 2006: s-a vândut în peste un milion de exemplare şi a fost tradus rapid în lumea întreagă. Succesul la public a fost dublat şi de o primire entuziastă din partea criticii, care a răsplătit volumul cu numeroase premii: Prix Georges Brassens în 2006 şi Prix des libraires, Prix des Bibliotheques pour Tous, Prix Rotary, Prix de l'Armitiere de Rouen şi Prix Vivre Livre des lecteurs de Val d'Isere, toate în 2007. Romanul i-a permis să figureze în topul celor mai bine vânduţi autori ai anului 2007 la nivel internaţional, fiind adaptat pentru marele ecran de Mona Achache, cu Josiane Balasko şi Garance Le Guillermic în rolurile principale. Muriel Barbery mărturiseşte că poartă cu ea mereu un exemplar din Război şi pace, pe care nu încetează să-l recitească. Este fascinată de Japonia, unde şi trăieşte în prezent, la Kyōto.

Lui Stéphane, cu care am scris această carte

MARX

(Preambul)

1

Cine seamănă dorinţă

— Marx îmi schimbă total concepţia despre lume, mi-a declarat azi-dimineaţă micul Pallières, care nu-mi adresează niciodată vreun cuvânt.

Antoine Pallières, moştenitor prosper al unei vechi dinastii industriale, e fiul unuia dintre cei opt patroni ai mei. Ultimă eructaţie a marii burghezii de afaceri – care nu

se reproduce decât prin sughiţuri discrete şi fără vicii –, era totuşi profund încântat de descoperirea sa şi mi-o împărtăşea din reflex, fără măcar să-i dea prin minte că aş putea înţelege ceva din asta. Ce pot să înţeleagă masele truditoare din opera lui Marx? Citirea ei e anevoioasă, limbajul – elevat, proza – subtilă, teza – complexă.

Şi în momentul ăla e cât pe ce să mă trădez prosteşte.

— Ar trebui să citiţi Ideologia germană, îi spun eu acestui cretin în hanorac verde-închis.

Pentru a-l înţelege pe Marx şi a înţelege de ce n-are dreptate, trebuie să citeşti Ideologia germană.

Este soclul antropologic pornind de la care se vor construi toate îndemnurile la o lume nouă şi pe care e înşurubată o certitudine majoră: oamenii, care se rătăcesc în dorinţe, ar face bine să-şi vadă de nevoile lor. Într-o lume în care hybris-ul dorinţei va fi redus la tăcere, se va putea naşte o organizare socială nouă, curăţată de lupte, de opresiuni şi de ierarhiile nocive.

— Cine seamănă dorinţă culege opresiune, aproape că murmur, ca şi cum m-ar asculta doar motanul meu.

Dar Antoine Pallières, a cărui respingătoare şi embrionară mustaţă nu comportă nimic felin, mă priveşte, încurcat de cuvintele mele ciudate. Ca întotdeauna, sunt salvată de incapacitatea pe care o au fiinţele de a crede în ceea ce spulberă cadrele micilor lor obişnuinţe mentale. O portăreasă nu citeşte Ideologia germană şi ca atare ar fi incapabilă să citeze teza a unsprezecea despre Feuerbach. Mai mult, o portăreasă care îl citeşte pe Marx priveşte în mod obligatoriu cu coada ochiului spre subversiune, vândută unui diavol care se numeşte CGT1. Că ea ar putea să-l citească pentru elevaţia spiritului este o contradicţie pe care niciun burghez n-o concepe.

— Transmiteţi-i salutări mamei dumneavoastră, mormăi închizându-i uşa în nas şi sperând că disfonia celor două fraze va fi acoperită de forţa unor prejudecăţi milenare.

2

Miracolele Artei

Mă numesc Renée. Am cincizeci şi patru de ani.

De douăzeci şi şapte de ani sunt portăreasă la nr. 7, rue de Grenelle, o frumoasă casă boierească cu o curte şi grădină interioare, împărţită în opt apartamente de mare lux, toate locuite, toate gigantice. Sunt văduvă, scundă, urâtă, dolofană, am bătături la picioare şi, dacă e să mă iau după

1 Confederation Generale du Travail, una dintre cele cinci mari confederaţii sindicale franceze (n.tr.).

unele dimineţi mai neplăcute, o răsuflare de mamut. N-am studii, am fost întotdeauna săracă, discretă şi insignifiantă. Trăiesc singură cu pisica mea, un motan mare şi leneş, care nu are nicio particularitate notabilă, decât că-i miros urât labele când e contrariat. Nici el, nici eu nu facem deloc eforturi pentru a ne integra în hora semenilor noştri. Cum sunt rareori amabilă, deşi întotdeauna politicoasă, nu-s îndrăgită, dar sunt totuşi tolerată deoarece corespund atât de bine cu ceea ce în opinia generală a devenit paradigmă a portăresei de imobil, şi anume că sunt una dintre numeroasele rotiţe care fac să funcţioneze marea iluzie universală potrivit căreia viaţa are un sens ce poate fi uşor descifrat. Şi dat fiind că stă scris undeva că portăresele sunt bătrâne, urâte şi acre, e de asemenea gravat cu litere de foc pe frontonul aceluiaşi firmament imbecil că portăresele au pisici fricoase, grase, care moţăie toată ziua pe perne cu huse croşetate.

La acelaşi capitol, se spune că portăresele se uită tot timpul la televizor în timp ce pisicile lor grase moţăie şi că holul imobilului trebuie să miroasă a rasolul, supa de varză sau iahnia de fasole gătite în casă. Am însă şansa nemaipomenită de a fi portăreasă într-o reşedinţă de mare standing. Mi se părea atât de umilitor să trebuiască să gătesc aceste feluri infame, încât intervenţia domnului de Broglie, consilierul de stat de la etajul întâi, pe care cu siguranţă a calificat-o în faţa soţiei sale drept politicoasă,

dar fermă, şi care viza eliminarea din existenţa comună a acestor izuri plebee, a fost o uşurare imensă pe care am disimulat-o cât am putut mai bine sub aparenţa unei obedienţe silite.

Asta era acum douăzeci şi şapte de ani. De atunci, în fiecare zi, merg la măcelar şi cumpăr o bucată de jambon sau de ficat de viţel, pe care o îndes în plasă între pachetul de tăiţei şi legătura de morcovi. Etalez cu complezenţă aceste merinde de sărăntoc, având caracteristica nobilă de a fi inodore, fiindcă eu sunt săracă într-o casă de bogaţi, pentru a alimenta concomitent clişeul consensual şi pe motanul meu, Leon, care nu-i gras decât de pe urma acestor mese ce ar fi trebuit să-mi fie destinate şi care se îndoapă zgomotos cu afumătură de porc şi macaroane cu unt, în timp ce eu pot să-mi potolesc foamea fără perturbaţii olfactive şi fără să bănuiască nimeni nimic cu privire la propriile-mi înclinaţii culinare.

Mai dificilă a fost problema televizorului. Pe vremea defunctului meu soţ, mă obişnuisem totuşi, întrucât constanţa cu care se uita el mă scutea de corvoadă. Zgomotele aparatului răzbăteau în holul casei şi asta era de-ajuns pentru a statornici jocul ierarhiilor sociale în privinţa cărora, odată cu decesul lui Lucien, a trebuit să-mi bat capul pentru a le menţine aparenţa. Pe când trăia, mă despovăra de nedreapta obligaţie; mort, mă lipsea de incultura lui, indispensabil zid de apărare contra suspiciunii celorlalţi.

Am găsit soluţia graţie unui non-buton.

O sonerie legată la un mecanism cu infraroşu mă avertizează acum de câte ori trece cineva prin hol, făcând inutil orice buton pe care trecătorii să trebuiască să apese pentru a-mi semnala prezenţa lor, deşi sunt foarte departe de ei. Căci în aceste ocazii stau în camera din fund, cea unde îmi petrec cea mai senină parte din timpul meu liber şi unde, protejată de zgomotele şi mirosurile pe care mi le impune condiţia mea, pot trăi după pofta inimii, fără a fi privată de informaţiile vitale oricărei santinele: cine intră, cine iese, cu cine şi la ce oră.

Astfel, locatarii care traversau holul auzeau sunetele înfundate prin care se recunoaşte un televizor în funcţiune şi, mai degrabă din lipsă decât din prisos de imaginaţie, îşi făceau imaginea portăresei afundate în fotoliul din faţa aparatului. Eu, închisă în bârlogul meu, nu auzeam nimic, dar ştiam dacă trece cineva. Atunci, din odaia învecinată, prin ferestruica rotundă care dă spre scări, ascunsă în spatele perdelei de muselină albă, mă informam discret despre identitatea trecătorului.

Apariţia videocasetelor şi, mai târziu, a zeului DVD, a schimbat radical lucrurile în ceea ce priveşte fericirea mea. Cum e puţin obişnuit ca o portăreasă să se delecteze cu Moarte la Veneţia şi ca din gheretă să răzbată muzică de Mahler, am dat iama în economiile conjugale, atât de greu adunate, şi am cumpărat un alt aparat pe care l-am instalat în ascunzătoare. În timp ce, garant al clandestinităţii mele, televizorul din gheretă răgea, iară să aud neroziile pentru creiere de moluşte, eu mă extaziam, cu ochii în lacrimi, în faţa miracolelor Artei.

Cugetare profundă nr. 1 Să aspiri la aştri în bolul cu peştişori Aurii să sfârşeşti

După toate aparenţele, din când în când, adulţii îşi fac timp să şadă şi să contemple dezastrul care e viaţa lor. Atunci se lamentează fără a înţelege şi, ca nişte muşte care se izbesc într-una de acelaşi geam, se frământă, suferă, se consumă, se deprimă şi se întreabă despre angrenajul care i-a dus acolo unde nu voiau s-ajungă. Ba, cei mai inteligenţi fac din treaba asta chiar o religie: ah, deşertăciunea demnă de dispreţ a existenţei burgheze! Sunt unii cinici de genul ăsta care cinează la masa părinţilor: „Ce s-a întâmplat cu visurile noastre de tinereţe?” întreabă ei cu un aer dezamăgit şi satisfăcut. „S-au evaporat şi viaţa-i o căţea”. Detest această falsă luciditate a maturităţii. Adevărul e că sunt ca toţi ceilalţi, nişte puşti care nu pricep ce li s-a întâmplat şi care se joacă de-a tipii duri când de fapt le vine să plângă.

E totuşi uşor de înţeles. Ceea ce nu-i în regulă este că toţi copiii cred în vorbele adulţilor şi, deveniţi adulţi, se

răzbună înşelându-şi propriii copii. „Viaţa are un sens pe care-l cunosc doar oamenii mari” este minciuna universală în care toată lumea e obligată să creadă. Când, la vârsta adultă, înţelegi că nu-i adevărat, e prea târziu. Misterul rămâne intact, dar toată energia disponibilă a fost de mult irosită în activităţi stupide. Nu mai rămâne decât să te anesteziezi cum poţi, încercând să-ţi maschezi faptul că nu găseşti niciun sens vieţii tale şi-ţi amăgeşti propriii copii pentru a încerca să te convingi mai bine pe tine însuţi.

Dintre persoanele pe care le frecventează familia mea, toate au urmat aceeaşi cale. O tinereţe petrecută în încercarea de a-şi rentabiliza inteligenţa, de a stoarce ca pe-o lămâie filonul studiilor şi de a-şi asigura o poziţie de elită, pentru ca apoi să se întrebe cu uimire o viaţă întreagă de ce asemenea speranţe au dus la o existenţă atât de vană. Oamenii cred că aspiră la aştri şi sfârşesc ca nişte peştişori aurii într-un bol. Mă întreb dacă n-ar fi mai simplu să îi explice de la început copiilor că viaţa-i absurdă. Asta ar răpi câteva momente bune copilăriei, dar i-ar aduce un câştig considerabil de timp adultului – fără a mai pune la socoteală că l-ar cruţa de cel puţin un traumatism, cel al bolului.

În ceea ce mă priveşte, am doisprezece ani şi locuiesc la nr. 7 pe rue de Grenelle, într-un apartament de bogătaşi. Părinţii mei sunt bogaţi, familia mea e bogată, iar sora mea şi cu mine suntem prin urmare virtual bogate. Tatăl meu e deputat după ce a fost ministru şi va sfârşi fără îndoială la vârf, ocupat să golească pivniţa reşedinţei de la Hotel de Lassay2. Mama mea… Ei bine, mama mea nu-i tocmai o capacitate, dar e instruită. Are un doctorat în litere. Scrie invitaţiile la cină fără greşeli şi îşi petrece timpul pisându-ne cu referinţe literare („Colombe, n-o mai face pe Guermantes”, „Drăguţa mea, eşti o adevărată Sanseverina”).

Cu toate astea, cu tot norocul şi cu toată bogăţia, de mult timp ştiu că destinaţia finală este bolul cu peştişori. Cum de ştiu? întâmplarea face să fiu foarte inteligentă. Chiar excepţional de inteligentă. Dacă te uiţi la copiii de

vârsta mea, e deja un abis între noi. Cum nu prea am chef să fiu remarcată şi cum, într-o familie unde inteligenţa este o valoare supremă, un copil supradotat n-ar avea niciodată linişte, încerc, la colegiu3, să-mi reduc performanţele, dar chiar şi aşa sunt mereu prima. S-ar putea crede că a simula o inteligenţă normală când, ca mine, eşti la nivelul unei clase pregătitoare pentru Şcoala Normală Superioară e floare la ureche. Ei bine, nu e deloc aşa! Trebuie să-ţi dai multă osteneală ca să pari mai prost decât eşti. Dar, într-un fel, asta mă împiedică să mor de plictiseală: tot timpul pe care nu am nevoie să-l petrec pentru a învăţa şi-a înţelege îl folosesc pentru a imita stilul, răspunsurile, felurile de-a proceda.

2 Sediul preşedintelui Adunării Naţionale Franceze (n.tr.).

3 Colegiul francez este o şcoală secundară cu patru clase, eşalonate de la a şasea (cea mai mică) la a treia (cea mai mare) (n.tr.).

preocupările şi micile greşeli ale elevilor buni obişnuiţi. Citesc tot ce scrie Constance Baret, a doua din clasă, la mate, franceză şi istorie şi aşa învăţ ce trebuie să fac: din franceză – un şir coerent de cuvinte corect ortografiate, din mate – reproducerea mecanică a unor operaţii lipsite de sens, iar din istorie – o succesiune de fapte legate între ele de conectori logici. Însă chiar şi în comparaţie cu adulţii, sunt mult mai deşteaptă decât cei mai mulţi dintre ei. Asta e. Nu sunt deosebit de mândră de asta fiindcă n-am niciun merit în această privinţă. Dar ce-i sigur este că în bol n-am s-ajung. E o decizie la care am reflectat bine. Chiar şi pentru o persoană atât de inteligentă ca mine, atât de înzestrată pentru studii, atât de diferită de ceilalţi şi superioară majorităţii, viaţa e deja trasată şi atât de tristă încât te podideşte plânsul: nimeni nu pare a se fi gândit la faptul că dacă existenţa e absurdă, a reuşi în viaţă în chip strălucit nu are mai multă valoare decât a da chix. E doar mai confortabil. Ba mai mult: cred că luciditatea face succesul amar, în vreme ce

mediocritatea mereu trage nădejde la ceva.

Hotărârea mea e luată. Curând voi părăsi copilăria şi, în ciuda certitudinii mele că viaţa e o farsă, nu cred că voi putea rezista până la capăt. În fond, suntem programaţi să credem în ceea ce nu există, fiindcă suntem vieţuitoare care nu vor să sufere. Aşa că ne consumăm toată energia pentru a ne convinge că există lucruri care merită osteneala şi că de-asta viaţa are un sens. Degeaba sunt foarte inteligentă, tot nu ştiu cât timp voi mai putea să lupt împotriva acestei tendinţe biologice. Când voi intra în cursa adulţilor, voi mai fi capabilă să fac faţă sentimentului de absurditate? Nu cred. Iată de ce am luat următoarea hotărâre: la sfârşitul acestui an şcolar, în ziua în care voi împlini treisprezece ani, pe 16 iunie, o să mă sinucid. Atenţie, nu plănuiesc să fac asta cu mare tam-tam, ca şi cum ar fi un act de curaj sau de sfidare. De altfel, am tot interesul ca nimeni să nu bănuiască nimic. Adulţii au cu moartea o relaţie isterică, totul ia proporţii enorme, se face atâta caz, când e totuşi evenimentul cel mai banal din lume. Ceea ce mă frământă nu e faptul în sine, ci metoda de a-l pune în aplicare. Latura mea japoneză înclină evident pentru seppuku. Când spun latura mea japoneză, vreau să zic: dragostea mea pentru Japonia. Sunt într-a patra şi, bineînţeles, am ales japoneza ca a doua limbă. Praful de japoneză nu-i grozav, molfăie cuvintele în franceză şi mai tot timpul se scarpină în cap cu un aer perplex, dar există un manual care nu-i chiar rău şi, de când a reînceput şcoala, am făcut mari progrese. Am speranţe ca în câteva luni să pot citi mangaurile mele preferate în original. Mama nu înţelege că o fetiţă-aşa-de-dotată-ca-tine poate să citească manga. Nici măcar n-am catadicsit să-i explic că „manga” în japoneză înseamnă doar „bandă desenată”. Ea crede că mă adap cu subcultură, dar nu încerc s-o lămuresc că se înşală. Pe scurt, peste câteva luni poate c-o să-l pot citi pe Taniguchi în japoneză. Dar asta ne readuce la povestea noastră: totul trebuie să se întâmple până în 16 iunie, pentru că pe 16 iunie mă sinucid. Însă nu prin seppuku. Ar fi plin de sens şi

de frumuseţe, dar. ei bine. n-am deloc poftă să sufăr. De fapt, aş avea oroare să sufăr; consider că atunci când iei hotărârea să mori, tocmai fiindcă socoţi că intră în rânduiala lucrurilor, trebuie s-o faci cu blândeţe. Moartea trebuie să fie o trecere delicată, o alunecare pe tăcute spre odihna veşnică. Sunt oameni care se sinucid aruncându-se pe fereastră de la etajul al patrulea sau bând hipoclorit ori spânzurându-se! E absurd!

Ba chiar găsesc că-i obscen. La ce bun să mori, dacă nu ca să nu suferi? Eu, una, mi-am prevăzut bine ieşirea: de un an, în fiecare lună, iau un somnifer din cutia de pe noptiera mamei. Consumă atâtea, încât, oricum, n-ar observa nici dacă aş lua câte unul în fiecare zi, dar am hotărât să fiu foarte prudentă. Nu trebuie să laşi nimic la voia întâmplării când iei o decizie care are puţine şanse de a fi înţeleasă.

E de neînchipuit repeziciunea cu care oamenii se opun planurilor la care ţinem cel mai mult, în numele unor platitudini de genul „sensul vieţii" sau „dragostea pentru fiinţa Osmană". Ah, şi asta: „caracterul sacru al copilăriei".

Aşadar, mă îndrept în linişte spre data de 16 iunie şi nu mi-e teamă. Am doar câteva regrete, poate. Dar lumea cum e nu-i făcută pentru prinţese. Acestea fiind zise, doar fiindcă plănuieşti să mori nu înseamnă că trebuie să vegetezi ca o legumă deja putredă. Ba chiar dimpotrivă.

Important nu e să mori, nici la ce vârstă mori, important e ceea ce eşti pe cale să faci în momentul când mori. La Taniguchi, eroii mor escaladând Everestul. Cum n-am nicio şansă de-a putea să-ncerc K2 sau Grandes Jorasses până în 16 iunie, Everestul meu este o exigenţă intelectuală. Mi-am fixat drept obiectiv să emit cât de multe cugetări profunde cu putinţă şi să le notez în acest caiet: dacă nimic nu are sens, măcar mintea să înfrunte asta, nu? Dar cum am o pronunţată latură japoneză, am adăugat o dificultate: aceste cugetări profunde trebuie formulate sub forma unui mic poem japonez un hokku (trei versuri) sau un tanka (cinci versuri).

Hokku-ul meu preferat e unul de Basho:

Colibă de pescari Amestecaţi cu creveţi Greieri!

Ăsta nu-i bol cu peşti, nu, e poezie!

Dar în lumea în care trăiesc, există mai puţină poezie decât într-o colibă de pescar japonez. Găsiţi că-i normal ca patru persoane să-şi ducă viaţa în patru sute de metri pătraţi, când o mulţime de altele, şi poate printre ele poeţi blestemaţi, n-au nici măcar o locuinţă decentă şi se îngrămădesc câte cincisprezece în douăzeci de metri pătraţi? Când, astă-vară, am aflat de la ştiri că nişte africani îşi pierduseră viaţa fiindcă un incendiu izbucnise în casa scărilor din imobilul lor insalubru, mi-a venit o idee.

Cei asemenea lor au bolul cu peştişori în faţa ochilor toată ziua, nu pot să scape de el spunându-şi poveşti. Dar părinţii mei şi Colombe îşi închipuie că înoată în ocean fiindcă trăiesc în cei patru sute de metri pătraţi ai lor, ticsiţi cu mobile şi tablouri.

Aşa că pe 16 iunie am de gând să împrospătez un pic memoria lor de sardele: o să dau foc apartamentului (cu aprinzătorul pentru grătar). Atenţie, nu sunt o criminală: am s-o fac când nu va fi nimeni (16 iunie cade într-o sâmbătă, adică ziua în care după-amiaza Colombe se duce la Tibere, mama la yoga, tata în cercul lui, iar eu rămân acasă), o să evacuez pisicile pe fereastră şi-o să anunţ pompierii destul de devreme, ca să nu fie victime. Apoi, o să mă duc liniştită să dorm la mami cu somniferele mele.

Fără apartament şi fără fiică, poate că se vor gândi la toţi africanii morţi, nu-i aşa?

CAMELII

1

O aristocrată

Marţea şi joia, iau ceaiul în gheretă împreună cu Manuela, singura mea prietenă. Manuela e o femeie simplă căreia douăzeci de ani irosiţi pentru a şterge praful la alţii nu i-au răpit eleganţa. A şterge praful este, de altfel, un eufemism foarte pudic. Dar, la bogătaşi, lucrurilor nu li se spune pe nume.

— Golesc coşuri pline cu hârtie igienică, îmi spune ea

cu accentul ei melodios şi şuierător, adun voma câinelui, curăţ colivia păsărilor, n-ai crede că vietăţi atât de mici fac atâta caca, frec toaletele. Praful? Floare la ureche!

Trebuie menţionat că, atunci când coboară la mine la ora paisprezece, marţea de la familia Arthens, joia de la de Broglie, Manuela va fi lustruit cu Coton-Tige closete îmbrăcate cu foiţă de aur, care, cu toate astea, sunt la fel de murdare şi de împuţite ca toate budele din lume, pentru că, dacă există într-adevăr ceva ce bogaţii împărtăşesc, contra voinţei lor, cu săracii, acel ceva sunt intestine greţoase care sfârşesc întotdeauna prin a se descotorosi undeva de ceea ce le împute.

Iată de ce Manuela merită o plecăciune. Deşi sacrificată pe altarul unei lumi unde sarcinile ingrate sunt rezervate unora, în timp ce alţii îşi astupă nasul fără să facă nimic, ea nu renunţă totuşi la o înclinaţie spre rafinament ce depăşeşte de departe toate poleirile cu foiţă, cu atât mai mult pe cele sanitare.

— Ca să mănânci o nucă, trebuie să pui o faţă de masă, zice Manuela care extrage din sacoşa ei veche un coşuleţ de lemn alb plin cu volute de hârtie de mătase carmin şi, cuibărite în acest mic sipet, fursecuri cu migdale.

Pregătesc o cafea pe care n-o vom bea, dar ale cărei efluvii ne plac la nebunie amândurora, şi degustăm în tăcere o ceaşcă de ceai verde, ronţăind din fursecuri.

La fel cum eu sunt o trădare permanentă a arhetipului meu, Manuela e, pentru cel al menajerei portugheze, o trădătoare care se ignoră. Căci fata din Faro, născută sub un smochin după alţi şapte copii şi înaintea altor şase, trimisă să lucreze la câmp de timpuriu şi tot atât de devreme căsătorită cu un zidar curând expatriat, mamă a patru copii francezi prin locul naşterii, dar portughezi din perspectiva socială, fata din Faro, aşadar, cu tot cu ciorapii ei compresivi negri şi baticul de pe cap, e o aristocrată, una adevărată, mare, care nu admite nicio contestaţie deoarece, cu mâna pe inimă, îşi râde de etichetă şi de particulele de nobleţe. Ce este o

aristocrată? Este o femeie pe care vulgaritatea nu o atinge, deşi e înconjurată de ea.

Vulgaritatea familiei soţului ei, duminica, amorţind cu râsete groase durerea de a se fi născut neputincios şi fără viitor; vulgaritatea unui cartier marcat de aceeaşi posomoreală palidă ca neoanele din uzina unde bărbaţii se duc în fiecare dimineaţă, coborând mereu în infern; vulgaritatea angajatoarelor cărora toţi banii nu le pot ascunde caracterul abject şi care i se adresează ca unui câine râios. Dar trebuie s-o fi văzut pe Manuela oferindu-mi ca unei regine roadele talentelor ei în materie de cofetărie pentru a înţelege tot harul ce sălăşluieşte în această femeie. Da, ca unei regine. Când apare Manuela, ghereta mea se preschimbă în palat şi ronţăielile noastre de paria, în ospeţe împărăteşti. Aşa cum povestitorul transformă viaţa într-un fluviu scânteietor în care dispar suferinţa şi necazurile, Manuela metamorfozează existenţa noastră într-o epopee plin de căldură şi de voioşie.

— Micul Pallières m-a salutat pe scară, spune ea brusc, rupând tăcerea.

Mormăi cu dispreţ.

— Îl citeşte pe Marx, zic, ridicând din umeri.

— Marx? întreabă ea, pronunţând „x”-ul ca un „ş”, un „ş” puţin înmuiat, care are farmecul cerurilor senine.

— Părintele comunismului, îi răspund.

Manuela scoate un sunet depreciativ.

— Politica, spune ea. O jucărie pentru micii bogătaşi, pe care n-o împrumută nimănui.

Reflectează o clipă, cu sprâncenele încruntate.

— Nu-i tocmai ce citeşte de obicei, zice.

Revistele pe care tinerii le ascund sub saltea nu scapă sagacităţii Manuelei, iar micul Pallières părea într-o vreme să le consume cu sârguinţă, deşi în mod selectiv, după cum dovedea uzura unei pagini cu titlu explicit: „Marchizele deşucheate”.

Râdem şi mai tăifăsuim o vreme de unele şi de altele, în tihna vechilor prietenii. Preţuiesc aceste momente şi mi se strânge inima când mă gândesc la ziua în care Manuela

îşi va vedea îndeplinit visul şi se va întoarce pentru totdeauna în ţara ei, lăsându-mă aici, singură şi decrepită, fără o tovarăşă care să facă din mine, de două ori pe săptămână, o regină clandestină. Şi mă întreb, cu nelinişte şi teamă, ce se va întâmpla când singura prietenă pe care am avut-o vreodată, singura care să ştie tot fără a fi întrebat niciodată nimic, lăsând în urmă o femeie necunoscută tuturor, o va înfăşura prin acest abandon într-un giulgiu al uitării.

Pe hol se aud paşi, apoi desluşim limpede zgomotul enigmatic pe care îl provoacă mâna omului când apasă pe butonul de apel al ascensorului – un vechi ascensor cu grilaj negru şi uşi batante, capitonat şi lambrisat, unde, dacă ar fi fost loc, altă dată ar fi stat un liftier. Cunosc paşii ăştia; sunt ai lui Pierre Arthens, criticul gastronomic de la patru, un oligarh de cel mai rău soi care, după felul în care strânge din ochi când stă în pragul gheretei mele, pare a avea impresia că trăiesc într-o grotă întunecoasă, deşi ceea ce vede îi spune contrariul.

Ei bine, i le-am citit, faimoasele lui cronici.

— Eu nu-nţeleg nimic, mi-a spus odată Manuela, pentru care o friptură bună e o friptură bună şi cu asta, basta.

Nu e nimic de înţeles. Mai mare tristeţea să vezi o asemenea pană irosindu-se din motive de cecitate! Să scrii despre o roşie pagini de naraţiune strălucită – căci Pierre Arthens face critică aşa cum se istoriseşte o poveste, ceea ce ar fi fost suficient să facă din el un geniu – fără a vedea şi fără a pipăi niciodată roşia este o dezolantă creaţie literară de virtuozitate artistică. Poate cineva să fie atât de talentat şi atât de orb la felul în care se prezintă lucrurile? m-am întrebat deseori când îl vedeam trecând prin faţa mea, cu nasul lui mare şi arogant. Se pare că da. Unele persoane sunt incapabile să desluşească în obiectul pe care-l contemplă ceea ce îi conferă viaţa şi suflul intrinsece şi petrec o viaţă întreagă perorând despre oameni, ca şi când ar fi vorba de nişte automate, şi despre lucruri, ca şi cum acestea n-ar avea suflet şi s-ar rezuma la ce se poate

spune despre ele în voia unor inspiraţii subiective.

Ca printr-un făcut, paşii revin şi Arthens sună la gheretă.

Mă ridic având grijă să-mi târşâi picioarele încălţate în papuci atât de conformi, încât doar coaliţia dintre franzela-baghetă şi beretă le-ar putea lansa provocarea clişeelor consensuale. Făcând asta, ştiu că-l exasperez pe Maestru, odă vie a nerăbdării marilor prădători, şi nu doar ca să mă aflu în treabă îmi dau silinţa să întredeschid foarte încet uşa, vârând în crăpătura ei un nas mefient pe care-l sper roşu şi lucitor.

— Aştept un pachet prin curier, îmi spune el, mijindu-şi ochii şi strângând din nări. Când soseşte, aţi putea să mi-l aduceţi imediat?

În după-amiaza asta, domnul Arthens poartă o lavalieră mare cu picăţele, care pluteşte în jurul gâtului său de patrician şi nu-i stă bine deloc, fiindcă abundenţa coamei lui leonine şi înfoierea diafană a lavalierei de mătase întruchipează laolaltă un soi de fustiţă vaporoasă de balerină în care se pierde virilitatea cu care, de regulă, se împodobeşte bărbatul. Şi-apoi, ei drăcie! lavaliera asta îmi evocă ceva. Cât pe ce să zâmbesc când îmi aduc aminte. E cea a lui Legrandin. În romanul în căutarea timpului pierdut, opera unui oarecare Marcel, un alt portar notoriu, Legrandin, e un snob sfâşiat între două lumi, cea pe care o frecventează şi cea în care ar vrea să pătrundă, un snob patetic căruia, de la speranţă la amărăciune şi de la servilism la dispreţ, lavaliera îi exprimă cele mai intime fluctuaţii. Astfel, în piaţa din Combray, nedorind nicidecum să-i salute pe părinţii povestitorului, dar fiind totuşi nevoit să treacă pe lângă ei, însărcinează eşarfa să exprime, lăsând-o să fluture în vânt, o dispoziţie melancolică menită a-l scuti de saluturile obişnuite.

Pierre Arthens, care îl cunoaşte prea bine pe Proust, dar nu a perceput în ceea ce priveşte meseria de portar nicio mansuetudine specială, îşi drege nerăbdător glasul.

Reamintesc întrebarea lui:

— Aţi putea să mi-l aduceţi imediat (pachetul prin

curier – coletele bogătaşilor nerecurgând la căile poştale uzuale)?

— Da, zic, bătând recorduri de concizie, încurajată în privinţa asta şi de-a sa, şi de absenţa unui „vă rog” pe care forma interogativă şi condiţională n-ar putea, în opinia mea, s-o scuze întru totul.

— E foarte fragil, adaugă el, aveţi grijă, v-aş ruga.

Conjugarea optativului cu valoare imperativa „v-aş ruga”, n-are nici ea şansa să-mi placă, cu atât mai mult cu cât Arthens mă crede incapabilă de asemenea subtilităţi sintactice şi nu le foloseşte decât de amorul artei, fără să aibă curtoazia de a presupune că m-aş putea simţi insultată. A auzi în glăsuirea unui bogătaş că nu se adresează decât lui însuşi şi că, deşi cuvintele pe care le pronunţă îţi sunt practic adresate, nici măcar nu-şi închipuie că ai putea să le înţelegi înseamnă a atinge fundul mlaştinii sociale.

— Fragil în ce fel? întreb deci pe un ton nu prea îmbietor.

Oftează ostentativ şi sesizez în răsuflarea lui o uşoară aromă de ghimbir.

— E vorba de un incunabul, îmi spune şi-şi pironeşte în ochii mei, pe care încerc să-i fac inexpresivi, privirea lui satisfăcută de mare proprietar.

— Ei, atunci să vă fie de bine, zic eu luându-mi un aer dezgustat. O să vi-l aduc de îndată ce-o să apară curierul.

Şi-i trântesc uşa în nas.

Perspectiva ca Pierre Arthens să povestească diseară la masă, cu titlu de anecdotă hazlie, indignarea portăresei sale, fiindcă a menţionat în faţa ei termenul „incunabul”, iar ea fără-ndoială că l-a luat drept ceva scabros, mă încântă peste măsură.

Dumnezeu va şti care dintre noi doi se înjoseşte mai mult.

Jurnalul Mişcării lumii nr. 1

A rămâne grupat în tine fără a-ţi pierde şortul

E foarte bine să emit cu regularitate o cugetare profundă, dar cred că asta nu ajunge. În sfârşit, vreau să

zic:

mă voi sinucide şi voi da foc casei peste câteva luni, aşa că, evident, nu pot să consider că am timp berechet şi deci trebuie să fac ceva consistent în puţinul care-mi rămâne.

Şi-apoi, mai cu seamă, mi-am lansat o mică provocare: dacă te sinucizi, trebuie să fii convinsă de ceea ce faci şi nu poţi să incendiezi apartamentul „de florile mărului”. Aşa că dacă există vreun lucru pe lumea asta care merită osteneala de a trăi, nu trebuie să-l scap pentru că, odată mort, e prea târziu să mai ai regrete şi pentru că a muri fiindcă te-ai înşelat e chiar prea idiot.

Aşadar, desigur, am cugetările mele profunde. Dar, în cugetările mele profunde, mă joc de-a ceea ce sunt, adică, în definitiv, o intelectuală (care-şi bate joc de ceilalţi intelectuali). Nu-i întotdeauna ceva aducător de glorie, dar e foarte recreativ. De aceea m-am gândit că această latură de „glorie a spiritului” ar trebui compensată de un alt jurnal, care să vorbească despre trup sau despre lucruri. Nu cugetările profunde ale intelectului, ci capodoperele materiei.

Ceva întruchipat, tangibil. Dar şi frumos sau estetic. În afară de dragoste, prietenie şi frumuseţea Artei, nu prea mai văd altceva care să poată hrăni viaţa umană. În ceea ce priveşte dragostea şi prietenia, sunt încă prea tânără ca să am cu adevărat pretenţie la ele. Arta însă… dac-ar fi fost să trăiesc, ar fi însemnat toată viaţa mea. Mă rog, când zic Artă, trebuie să fiu bine înţeleasă: nu mă refer decât la capodoperele maeştrilor. Nici măcar Vermeer nu mă face să ţin la viaţă. Creaţia lui e sublimă, dar e un lucru mort. Nu, eu mă gândesc la frumuseţea din lume, la ceea ce poate să ne înalţe în mişcarea vieţii. Jurnalul mişcării lumii va fi deci consacrat mişcării oamenilor, a trupurilor, ba chiar, dacă despre asta nu e nimic de spus, a lucrurilor, pentru a găsi ceva care să fie îndeajuns de estetic încât să-i dea un preţ vieţii. Graţie, frumuseţe, armonie, intensitate. Dacă găsesc.

— Aşa ceva, poate că voi reconsidera opţiunile: dacă

găsesc o mişcare frumoasă a trupurilor, în lipsa unei idei frumoase pentru spirit, poate voi considera că viaţa merită osteneala de-a fi trăită.

De fapt, ideea asta a unui dublu jurnal (unul pentru minte şi unul pentru trup) mi-a venit ieri, fiindcă tata urmărea un meci de rugby la televizor. Până acum, în astfel de cazuri, mă uitam mai ales la tata. Îmi place să-l privesc când, după ce şi-a suflecat mânecile cămăşii şi s-a descălţat, se instalează confortabil pe canapea, cu o bere şi-un cârnăcior, uitându-se la meci şi strigând în gura mare: „iată că ştiu să fiu şi-un astfel de om”. Pe cât se pare, nu-i trece prin cap că un stereotip (foarte seriosul domn ministru al Republicii), plus un alt stereotip (băiat bun totuşi şi căruia îi place berea rece) înseamnă stereotip la pătrat. În fine, sâmbătă, tata s-a întors mai devreme decât de obicei, şi-a aruncat servieta la voia întâmplării, s-a descălţat, şi-a suflecat mânecile, a luat o bere din bucătărie şi s-a tolănit în faţa televizorului spunându-mi: „Drăguţa mea, adu-mi nişte cârnăciori, te rog, nu vreau să ratez dansul haka”. Cât priveşte ratarea haka-ului, am avut tot timpul să tai feliuţe de cârnăcior şi să i le aduc, şi era încă publicitate. Mama şedea într-un echilibru precar pe un braţ al canapelei, pentru a-şi arăta limpede potrivnicia faţă de toată treaba (în familia stereotip, eu sunt ecologista-intelectuală-de-stânga) şi îl pisălogea pe tata cu o poveste complicată despre o cină la care trebuiau să invite două perechi certate ca să le reconcilieze. Pentru cine cunoaşte subtilitatea psihologică a mamei, proiectul era de tot hazul. În sfârşit, i-am dat tatii cârnăciorul şi, cum o ştiam pe Colombe în camera ei, pe cale să asculte muzică aşa-zis de avangardă luminată, mi-am spus: la urma urmei, de ce nu? Să ne oferim un mic haka. Din câte-mi aminteam, haka-ul era un fel de dans un pic grotesc pe care-l execută jucătorii echipei neozeelandeze înainte de meci. De genul intimidare în maniera primatelor mari. Şi tot din câte-mi aminteam, rugby-ul e un joc greoi, cu tipi care se aruncă într-una pe gazon şi se ridică pentru a cădea iar şi a se vârî unii într-alţii trei paşi mai încolo.

Reclamele s-au terminat în sfârşit şi, după un generic plin de vlăjgani tolăniţi pe iarbă, s-a arătat stadionul, cu vocea din off a comentatorilor (sclavii iahniei4), apoi un prim-plan al comentatorilor, apoi din nou stadionul. Jucătorii au intrat pe teren şi, în momentul acela, am început să fiu captivată. La început n-am înţeles prea bine, erau aceleaşi imagini ca de obicei, dar aveau asupra mea un efect nou, un fel de furnicătură, o aşteptare, un „îmi ţin răsuflarea”. Lângă mine, tata dăduse deja de duşcă prima bere şi se pregătea să continue în stilul galic, rugând-o pe mama, care tocmai decolase de pe braţul ei de canapea, să-i aducă alta. Eu îmi ţineam răsuflarea. „Ce se întâmplă?” mă întrebam privind ecranul şi nu reuşeam să-mi dau seama ce anume vedeam de mă furnica aşa.

Am înţeles când neozeelandezii şi-au început haka-ul.

4 Iahnia de fasole este mâncarea tradiţională cu care echipele de rugby din Franţa îşi sărbătoresc după meci victoria (n.tr.).

Printre ei se afla un jucător maori foarte masiv, unul foarte tânăr. El era cel care îmi sărise în ochi de la început, fără îndoială din cauza înălţimii lui, dar pe urmă din cauza felului în care se mişca. Un gen de mişcare foarte ciudată, foarte fluidă, dar mai cu seamă foarte concentrată, vreau să zic foarte concentrată în ea însăşi. Cei mai mulţi oameni, când se mişcă. ei bine, se mişcă în funcţie de ce se află în jurul lor. Chiar în momentul ăsta, când scriu, trece pe lângă mine Constituţia, târându-şi burta pe podea. Pisica asta n-are niciun scop în viaţă, totuşi ea se îndreaptă spre ceva, probabil un fotoliu. Şi asta se vede în felul ei de a se mişca: merge spre. Mama tocmai a trecut în direcţia uşii de la intrare, iese la cumpărături şi, de fapt, este deja afară, mişcarea ei se anticipează pe ea însăşi. Nu ştiu foarte bine cum să explic asta, dar când ne deplasăm suntem întrucâtva destructuraţi de această mişcare spre: suntem deopotrivă aici şi în acelaşi timp nu aici pentru că suntem deja pe cale să mergem altundeva, dacă-nţelegeţi ce vreau să zic. Pentru a înceta să ne destructurăm,

trebuie să nu ne mai mişcăm deloc.

Ori te mişti şi nu mai eşti întreg, ori eşti întreg şi nu poţi să te mişti. Dar jucătorul acela. deja când îl văzusem intrând pe teren, simţisem ceva diferit. Impresia de a-l vedea mişcându-se, rămânând însă pe loc. Absurd, nu? Când a început haka-ul, mai ales la el m-am uitat. În mod clar, nu era ca ceilalţi. De altfel, Iahnie nr. 1 a spus: „Somu, redutabilul fundaş neozeelandez, ne impresionează întotdeauna şi prin carura sa de colos; doi metri zero şapte, o sută optsprezece kilograme, suta de metri în unsprezece secunde, o scumpete de bebeluş, da, doamnă!” Toată lumea era hipnotizată de el, dar nimeni nu părea să ştie cu adevărat de ce. Şi totuşi, lucrul a devenit evident în haka: se mişca, făcea aceleaşi gesturi ca şi ceilalţi (lovirea palmelor de coapse, tropăitul în cadenţă, atingerea coatelor, totul privind adversarul în ochi cu un aer de războinic enervat), însă, pe când gesturile celorlalţi se îndreptau spre adversarii lor şi spre tot stadionul care-i privea, gesturile acelui jucător rămâneau în el însuşi, rămâneau concentrate asupra lui, şi asta îi conferea o prezenţă, o intensitate de necrezut. Şi dintr-odată, haka-ul, care-i un cântec de război, îşi căpăta toată forţa.

Ceea ce face forţa soldatului nu este energia pe care o etalează pentru a-l intimida pe celălalt trimiţându-i o mulţime de semnale, e forţa pe care este capabil s-o concentreze în el însuşi, rămânând centrat pe sine. El, jucătorul maori, devenea un arbore, un uriaş stejar indestructibil cu rădăcini adânci, o radiaţie puternică, şi toată lumea simţea asta. Dar, cu toate acestea, aveai certitudinea că uriaşul stejar putea şi să zboare, că avea să fie la fel de iute ca vântul, în ciuda sau graţie marilor lui rădăcini.

Dintr-odată, am privit meciul cu atenţie căutând tot timpul acelaşi lucru: momente compacte în care un jucător devenea propria-i mişcare fără a avea nevoie să se fragmenteze îndreptându-se spre. Şi le-am văzut! Le-am văzut în toate fazele jocului: în grămezile ordonate, cu un punct de echilibru evident, un jucător care-şi găsea

rădăcinile, care devenea o mică ancoră solidă ce conferea forţa ei grupului; în fazele de desfăşurare, cu un jucător care găsea viteza potrivită, încetând să se gândească la but, concentrându-se asupra propriei mişcări, şi care alerga ca în stare de graţie, cu balonul lipit de trup; în transa celor care executau loviturile de picior şi care se rupeau de restul lumii pentru a găsi mişcarea perfectă a piciorului. Dar niciunul nu ajungea la perfecţiunea masivului jucător maori. Când a marcat primul eseu neozeelandez, tata a rămas ca prostit, cu gura deschisă, uitând de bere. Ar fi trebuit să fie supărat fiindcă ţinea cu echipa franceză, dar el a exclamat „Ce jucător!”, trecându-şi o mână peste frunte. Comentatorii erau cam mahmuri, însă nu izbuteau să ascundă că se asistase într-adevăr la ceva frumos: un jucător care alerga fără a se mişca, lăsându-i pe toţi în urmă. Ceilalţi erau cei ce dădeau impresia că fac mişcări frenetice şi dezordonate, fiind totuşi incapabili să-l ajungă din urmă.

Atunci mi-am spus: am reuşit, am fost în stare să descopăr în lume mişcări imobile; asta merită oare să continui? în momentul acela, un jucător francez şi-a pierdut şortul într-un maul şi, dintr-odată, m-am simţit total deprimată pentru că întâmplarea a făcut pe toată lumea să râdă cu lacrimi, inclusiv pe tata care a mai ras o bere, în pofida a doua secole de protestantism familial. Eu însă aveam impresia unei profanări.

Aşadar nu, asta nu-i de-ajuns. Vor trebui alte mişcări pentru a mă convinge. Dar, cel puţin, de aici îmi va fi venit ideea.

2

Despre războaie şi despre colonii

N-am studii, spuneam în preambulul acestor consideraţii. Nu-i tocmai exact. Dar tinereţea mea studioasă s-a oprit la certificatul de studii primare, înaintea cărora avusesem grijă să nu fiu remarcată – speriată de bănuielile la care ştiam că domnul Servant, învăţătorul, intrase de când mă surprinsese, pe când n-aveam nici zece ani, devorându-i cu lăcomie jurnalul în

care nu vorbea decât despre războaie şi despre colonii.

De ce? Nu ştiu. Chiar credeţi că aş fi putut? E o întrebare pentru ghicitorii din vremurile de demult. Să zicem că ideea de a mă lupta într-o lume de avuţi, eu, fata fără de nimic, fără frumuseţe şi fără vino-ncoace, fără trecut şi tară ambiţii, fără dibăcie şi fără strălucire, m-a obosit înainte chiar de-a încerca. Nu doream decât un lucru: să fiu lăsată în pace, fără a se cere prea mult de la mine, şi să pot avea, câteva momente pe zi, dreptul de a-mi astâmpăra foamea.

Pentru cine nu cunoaşte apetitul, prima împunsătură a foamei este în acelaşi timp o suferinţă şi o iluminare. Eram un copil apatic şi aproape infirm, adusă de spate de parc-aş fi fost cocoşată, şi care nu se menţinea în viaţă decât din necunoaşterea faptului că putea exista şi altă cale. Lipsa mea de chei se învecina cu neantul; nimic numi spunea ceva, nimic nu-mi stârnea interesul şi, pai firav legănat în voia unor enigmatice valuri, ignoram până şi dorinţa de-a o sfârşi cu toate.

La noi, nu se stătea de vorbă deloc. Copiii urlau şi adulţii îşi vedeau de treburile lor aşa cum ar fi făcut-o şi dac-ar fi fost singuri. Mâneam pe săturate, deşi frugal, nu eram maltrataţi, iar hainele noastre de săraci erau cele potrivite, şi chiar dacă ne puteam face de ruşine cu ele, nu suferam de frig. Dar nu vorbeam unii cu alţii.

Revelaţia a avut loc când, la cinci ani, ducându-mă pentru prima oară la şcoală, am avut surpriza şi spaima de a auzi o voce care mi se adresa şi rostea prenumele meu.

— Renée? întreba vocea, în timp ce simţeam o mână prietenoasă care mă prindea de braţ.

Eram pe culoarul unde, în prima zi de şcoală şi fiindcă ploua, fuseseră îngrămădiţi copiii.

— Renée? modula în continuare vocea care venea de sus, iar mâna prietenoasă nu contenea să exercite pe braţul meu – limbaj de neînţeles – uşoare şi tandre apăsări.

Am ridicat capul, într-o mişcare neobişnuită care aproape că mi-a provocat ameţeală, şi am întâlnit o privire.

Renée. Era vorba de mine. Pentru prima dată, cineva

mi se adresa spunându-mi pe numele mic. Spre deosebire de părinţii mei, care foloseau gestul sau mormăitul, o femeie, căreia îi priveam acum ochii senini şi gura surâzătoare, îşi croia un drum spre inima mea şi, pronunţându-mi numele, stabilea cu mine o relaţie de care nu avusesem idee până atunci. M-am uitat în jurul meu la o lume care, dintr-odată, se împodobise, era plină de culori. Într-o strălucire dureroasă, am perceput ploaia care cădea afară, ferestrele pe care şiroia apa, mirosul de haine ude, coridorul îngust în care vibra mulţimea copiilor, patina cuierelor cu cârlige de alamă pe care se îngrămădeau pelerine din postav ieftin. şi înălţimea tavanului, la scara cerului pentru o privire de copil.

Atunci, cu ochii mei posomorâţi pironiţi într-ai ei, m-am agăţat de femeia care tocmai făcuse să mă nasc.

— Renée, a reluat vocea, vrei să-ţi scoţi pelerina? Şi, ţinându-mă strâns ca să nu cad, m-a dezbrăcat cu rapiditatea unei experienţe îndelungate.

Se crede în mod eronat că trezirea conştiinţei coincide cu ora primei noastre naşteri, poate pentru că nu ştim să ne imaginăm altă stare vie decât aceasta. Ni se pare că am văzut şi am simţit dintotdeauna şi având această convingere, identificăm în venirea pe lume momentul decisiv în care se naşte conştiinţa. Faptul că, vreme de cinci ani, o fetiţă cu prenumele Renée, mecanism perceptiv operaţional înzestrat cu văz, auz, miros, gust şi simţ tactil, a putut să trăiască perfect inconştientă de ea însăşi şi de univers este o dezminţire a acestei teorii pripite. Căci, pentru a apărea conştiinţa, e nevoie de-un nume.

Or, printr-un nefericit concurs de împrejurări, se pare că nimeni nu se gândise să mi-l dea pe-al meu.

— Ia te uită ce ochi frumoşi, mi-a mai spus învăţătoarea şi am avut presimţirea că nu minţea, că ochii mei străluceau în acea clipă de toată această frumuseţe şi, oglindind miracolul naşterii mele, sclipeau ca o mie de aştri.

Am început să tremur şi am căutat într-ai ei

complicitatea pe care o zămisleşte orice bucurie împărtăşită.

În privirea ei blândă şi binevoitoare, n-am citit decât compasiune.

În clipa în care mă năşteam în sfârşit, nu stârneam decât milă.

Eram posedată.

Întrucât foamea mea nu putea fi ostoită în jocul interacţiunilor sociale, pe care condiţia mea le făcea de neconceput – şi am înţeles asta mai târziu, acea compasiune din ochii salvatoarei mele, căci s-a văzut vreodată sărăcia străpungând beţia limbajului şi practicând-o cu alţii? –, ea avea să fie ostoită în cărţi.

Pentru prima oară, am deschis una. Îi văzusem pe cei mai mari din clasă privind în ea urme invizibile, ca mânaţi de aceeaşi forţă, şi, cufundându-se în tăcere, extrăgând din hârtia moartă ceva ce părea viu.

Am învăţat să citesc fără ştirea nimănui. Învăţătoarea le buchisea încă literele celorlalţi copii când eu cunoşteam de mult solidaritatea care uneşte semnele scrise, combinaţiile lor nesfârşite şi sunetele minunate care mă înarmaseră în locul acela, în prima zi, când ea îmi rostise prenumele. N-a ştiut nimeni. Am citit ca turbată, mai întâi pe ascuns, apoi, când timpul normal al uceniciei mi s-a părut depăşit, în văzul şi cu ştirea tuturor, însă având grijă să ascund plăcerea şi interesul cu care-o făceam.

La doisprezece ani, m-am lăsat de şcoală şi am lucrat acasă şi la câmp alături de părinţii, fraţii şi surorile mele. La şaptesprezece, m-am măritat.

3

Canişul ca totem

În imaginarul colectiv, cuplul de portari, duo fuzional alcătuit din entităţi atât de lipsite de însemnătate, încât doar uniunea lor le dezvăluie, posedă aproape în mod sigur un caniş. După cum ştie toată lumea, canişii sunt o rasă de câini cârlionţaţi deţinuţi de pensionari poujadişti5, de doamne foarte singure care fac un report de afecţiune sau de portărese de imobil pitulate în gheretele lor

întunecoase. Ei pot fi negri sau de culoarea caisei. Cei de culoarea caisei sunt mai afurisiţi decât cei negri, care miros mai urât. Toţi canişii latră în chip arţăgos la cea mai mică ocazie, dar îndeosebi când nu se întâmplă nimic. Îşi urmează stăpânul cu paşi mărunţi pe patru labe ţepene, fără a-şi mişca restul micului lor trunchi ca un parizer. Şi, mai cu seamă, au nişte ochi mici, negri şi veninoşi, înfundaţi în orbite insignifiante.

5 De la Pierre Poujade (1920 – 2003), om politic şi lider sindical de la al cărui nume vine poujadismul, mişcare şi partid politic de dreapta, susţinut în special de micii comercianţi (n.tr.).

Canişii sunt urâţi şi proşti, supuşi şi fanfaroni. Ăştia-s canişii.

De aceea cuplul portăresc, metaforizat de câinele său totemic, pare lipsit de acele pasiuni care sunt dragostea şi dorinţa şi, ca şi totemul însuşi, sortit să rămână urât, prost, supus şi fanfaron. Dacă în unele romane se întâmplă ca prinţi să se îndrăgostească de muncitoare, sau prinţese – de ocnaşi, între un portar de imobil şi un alt portar de imobil, chiar şi de sex opus, nu se întâmplă niciodată poveşti de dragoste aşa cum li se întâmplă celorlalţi şi care să merite să fie povestite undeva.

Noi nu doar că n-am avut niciodată caniş, dar cred că pot să spun chiar că mariajul nostru a fost o reuşită. Cu soţul meu, am fost eu însămi. Mă gândesc cu nostalgie la dimineţile de duminică, acele dimineţi binecuvântate, căci erau consacrate odihnei, când, în bucătăria cufundată în tăcere, el îşi bea cafeaua în timp ce eu citeam.

Mă căsătorisem cu el la şaptesprezece ani, după ce îmi făcuse o curte rapidă, dar cuviincioasă. Lucra, ca şi fraţii mei, în uzină şi câteodată se întorcea seara împreună cu ei ca să bea o cafea şi un păhărel. Din păcate, eram urâtă. Faptul n-ar fi fost totuşi deloc decisiv dacă aş fi fost urâtă în genul celorlalte. Dar urâţenia mea avea cruzimea că-mi aparţinea numai mie şi că, răpindu-mi orice prospeţime când nu eram încă femeie, mă făcea deja să

semăn la cincisprezece ani cu cea care aveam să fiu la cincizeci. Spatele încovoiat, talia groasă, picioarele scurte, labele picioarelor depărtate, pilozitatea abundentă, trăsăturile învălmăşite – în sfârşit, fără contururi, nici graţie – mi-ar fi putut fi iertate în avantajul farmecului pe care-l posedă orice tinereţe, fie ea şi ingrată, dar eu, la douăzeci de ani, miroseam deja a baborniţă.

De aceea, când intenţiile viitorului meu soţ s-au precizat şi nu mi-a mai fost cu putinţă să le ignor, m-am destăinuit, vorbind pentru prima oară cu francheţe altcuiva decât mie, şi i-am mărturisit mirarea mea la ideea că putea dori să mă ia de nevastă.

Eram sinceră. Mă obişnuisem de mult cu perspectiva unei vieţi solitare. A fi săracă, urâtă şi, pe deasupra, inteligentă, duce, în societăţile noastre, la parcursuri sumbre şi deziluzionate cu care e mai bine să te deprinzi din vreme. Frumuseţii i se iartă totul, chiar şi vulgaritatea. Inteligenţa nu mai pare o dreaptă compensare a lucrurilor, o reechilibrare pe care natura o oferă celor mai puţin favorizaţi dintre copiii ei, ci o jucărie de prisos care sporeşte valoarea bijuteriei. Urâţenia, în schimb, e întotdeauna deja vinovată, iar eu eram sortită acestui destin tragic într-un chip cu atât mai dureros, cu cât nu eram deloc proastă.

— Renée, mi-a răspuns el cu toată seriozitatea de care era în stare şi epuizând în această lungă tiradă toată elocvenţa pe care n-avea s-o mai folosească niciodată, Renée, eu nu vreau de nevastă o ingenuă dintre acelea care devin nişte mari destrăbălate şi, sub mutrişoara lor drăguţă, n-au mai mult creier decât o vrabie. Eu vreau o femeie credincioasă, bună soţie, bună mamă şi bună gospodină. Vreau o tovarăşă liniştită şi sigură, care să-mi stea alături şi să mă susţină. În schimb, poţi aştepta de la mine seriozitate în muncă, linişte în casă şi tandreţe la momentul potrivit. Nu sunt un om rău şi-o să fac tot ce-mi stă în putinţă să fie bine.

Şi a făcut.

Scund şi uscăţiv ca un trunchi de ulm, avea totuşi un

chip plăcut, în general zâmbitor. Nu bea, nu fuma, nu mesteca tutun, nu paria. Acasă, după lucru, obişnuia să se uite la televizor, să răsfoiască reviste de pescuit sau să joace cărţi cu prietenii lui de la uzină. Foarte sociabil, invita cu dragă inimă. Duminica, se ducea la pescuit. Cât despre mine, mă ocupam de gospodărie, căci se împotrivea să lucrez pentru alţii.

Nu era lipsit de inteligenţă, deşi aceasta nu era de felul celei pe care o preţuieşte geniul social. Dacă priceperile lui se mărgineau la treburile manuale, avea pentru ele un talent care nu ţinea doar de aptitudinile motrice şi, deşi incult, aborda orice lucru cu acea ingeniozitate care, în meştereală, îi deosebeşte pe laborioşi de artişti şi, în conversaţie, demonstrează că ştiinţa de carte nu-i totul. Resemnată foarte devreme cu o existenţă de călugăriţă, mi se părea deci că providenţa se arătase îndurătoare dându-mi un tovarăş cu o purtare atât de plăcută şi care, chiar dacă nu era un intelectual, nu era mai puţin un descurcăreţ.

Aş fi putut să dau peste un Grelier.

Bernard Grelier e una dintre rarele fiinţe de la nr. 7 rue de Grenelle în faţa căreia nu mă tem că mă trădez. Că-i spun „Război şi pace este punerea în scenă a unei concepţii deterministe despre istorie” sau

„Aţi face bine să ungeţi balamalele de la boxa pentru pubele”, pentru el nu va avea nici mai mult, nici mai puţin sens. Mă întreb chiar prin ce miracol nelămurit cea de-a doua somaţie izbuteşte să-i declanşeze un principiu al acţiunii. Cum poate cineva să facă un lucru pe care nu-l înţelege? Fără îndoială că acest tip de propoziţii nu pretinde un tratament raţional şi, întocmai ca acei stimuli care, printr-o mişcare spiralată în măduva spinării, declanşează reflexul fără a solicita creierul, îndemnul la ungerea balamalelor nu este poate decât o solicitare mecanică de natură a pune în mişcare membrele, fără ca mintea să aibă vreo contribuţie.

Bernard Grelier este soţul Violettei Grelier, „guvernanta” familiei Arthens. Intrată în slujba lor cu

treizeci de ani în urmă, ca femeie bună la toate, a avansat în grad pe măsură ce ei s-au îmbogăţit şi, de acum guvernantă, domnind peste un derizoriu regat, în persoanele femeii de serviciu (Manuela), a majordomului ocazional (englez) şi a omului bun la toate (soţul ei), avea pentru oamenii mărunţi acelaşi dispreţ ca şi marii burghezi care erau patronii ei. Cât era ziua de lungă, cârâia ca o coţofană, umbla de colo-colo, cu un aer plin de importanţă, dojenea servitorimea ca în Versailles-ul din zilele lui de glorie şi o pisa pe Manuela cu discursuri emfatice despre dragostea pentru lucrul bine făcut şi deteriorarea bunelor maniere.

— Ea nu l-a citit pe Marx, mi-a spus într-o zi Manuela.

Pertinenţa acestei constatări, din partea unei menajere portugheze totuşi puţin versate în studiul filosofilor, m-a frapat. Nu, Violette Grelier nu-l citise cu siguranţă pe Marx, pe motiv că nu figura pe nicio listă de produse de curăţat argintărie de bogătaşi, în schimbul acestei lacune, moştenea o raţie zilnică de cataloage interminabile care vorbeau despre amidon şi lavete din în

Aveam deci o căsătorie bună.

În plus, foarte repede, îi mărturisisem soţului meu marea mea greşeală.

Cugetare profundă nr. 2

Pisica aceasta

Totem modern

Şi cu intermitenţă decorativ

În orice caz, la noi aşa este. Dacă vreţi să înţelegeţi familia noastră, ajunge să vă uitaţi la pisici. Cele două pisici pe care le deţinem sunt burdufuri umflate cu crochete de lux care n-au nicio interacţiune interesantă cu persoanele. Se târâie de la o canapea la alta lăsând păr peste tot şi nimeni nu pare a fi înţeles că n-au nici cea mai mică afecţiune pentru cineva. Singurul interes pe care-l prezintă pisicile este că ele constituie obiecte decorative mobile, un concept pe care-l găsesc interesant din punct de vedere intelectual, însă alor noastre le atârnă prea tare

burta ca el să li se aplice.

Maică-mea, care l-a citit integral pe Balzac şi citează din Flaubert la fiecare cină, demonstrează zilnic în ce măsură educaţia este o escrocherie senzaţională. Ajunge s-o priveşti cu pisicile. E vag conştientă de potenţialul lor decorativ, dar se încăpăţânează să le vorbească precum unor oameni, ceea ce n-ar face în ruptul capului cu o lampă sau cu o statuetă etruscă. Se pare că toţi copiii cred până la o vârstă înaintată că tot ce se mişcă are un suflet şi e înzestrat cu intenţie. Maică-mea nu mai e copil, dar după toate aparenţele nu reuşeşte să considere că Parlamentul şi Constituţia n-au mai multă judecată decât un aspirator. Admit că deosebirea dintre un aspirator şi ele ţine de faptul că o pisică poate să simtă plăcerea şi suferinţa. Dar oare asta înseamnă că e aptă să comunice cu fiinţa umană? Nicidecum. Asta ar trebui doar să ne facă să luăm precauţii speciale, ca în cazul unui obiect foarte fragil. Când o aud pe mama spunând: „Constituţia-i o pisicuţă în acelaşi timp foarte orgolioasă şi foarte sensibilă”, iar respectiva stă ghemuită pe canapea doar pentru că a mâncat prea mult, chiar că mă face să râd. Dar dacă ne gândim la ipoteza potrivit căreia pisica are funcţia de a fi un totem modern, un soi de încarnare emblematică şi protectoare a căminului, reflectând cu bunăvoinţă ceea ce sunt membrii casei, lucrul devine evident. Maică-mea face din pisici ce-ar vrea ea să fim noi, dar nu suntem absolut deloc. Nu există persoane mai puţin orgolioase şi sensibile decât următorii trei membri ai familiei Josse: tata, mama şi Colombe. Sunt total apatici şi anesteziaţi, goliţi de emoţii.

În orice caz, eu cred că pisica este un totem modern. Degeaba se vorbeşte, degeaba se elaborează mari discursuri despre evoluţie, civilizaţie şi o grămadă de alte cuvinte terminate în „ţie”, omul n-a progresat prea mult de la începuturile sale: crede în continuare că nu se află aici din întâmplare şi că nişte zei, în majoritate binevoitori, veghează asupra destinului său.

4

Refuzând lupta

Am citit atâtea cărţi…

Cu toate astea, ca toţi autodidacţii, nu-s niciodată sigură de ceea ce-am înţeles din ele. În câte-o zi mi se pare că pot să cuprind dintr-o singură privire totalitatea cunoaşterii, ca şi cum ramificaţii nevăzute s-ar naşte deodată şi-ar împleti între ele toate lecturile mele răzleţe – apoi, brusc, înţelesul se sustrage, esenţialul mă evită şi zadarnic recitesc aceleaşi rânduri, ele îmi scapă de fiecare dată un pic mai mult, în timp ce am impresia că-s o bătrână ţicnită care îşi crede stomacul plin fiindcă a citit cu atenţie meniul. Se pare că îmbinarea dintre această aptitudine şi această cecitate este semnul distinctiv al autodidaxiei. Privând subiectul de îndrumările sigure pe care le conferă orice bună pregătire, ea îi face totuşi ofranda unei libertăţi şi-a unei sinteze în gândire acolo unde discursurile oficiale pun pereţi despărţitori şi interzic aventura.

Chiar în dimineaţa aceasta, stau perplexă, în bucătărie, cu o cărticică în faţă. Sunt într-unul din acele momente când nebunia întreprinderii mele solitare pune stăpânire pe mine şi când, la un pas de a renunţa, mă tem că mi-am găsit în sfârşit naşul.

Care se numeşte Husserl, un nume ce nu se dă niciodată animalelor de companie sau mărcilor de ciocolată, din cauză că evocă ceva serios, respingător şi vag prusac. Dar asta nu mă consolează. Consider că destinul meu m-a învăţat, mai bine ca pe oricine, să rezist la sugestiile negative ale gândirii mondiale. Am să vă spun ceva: dacă, până acum, vă închipuiaţi că, din urâţenie în bătrâneţe şi din văduvie în portăreală, am devenit o puchinoasă resemnată cu josnicia sorţii ce i-a fost dată înseamnă că sunteţi lipsiţi de imaginaţie. Am bătut în retragere, desigur, refuzând lupta. Dar, în siguranţa minţii mele, nu există provocare căreia să nu-i pot răspunde. Prăpădită prin nume, poziţie şi aspect, în ceea ce priveşte capacitatea mea de înţelegere sunt o zeiţă neînfrântă.

De aceea Edmund Husserl, despre care hotărăsc că-i un nume pentru aspiratoare fără sac, ameninţă perenitatea

Olimpului meu privat.

— Bun, bun, bun, bun, zic inspirând adânc, pentru orice problemă există o soluţie, nu-i aşa? – şi mă uit la cotoi, pândind încurajarea.

Ingratul nu răspunde. Tocmai a înfulecat o porţie monstruoasă de haşeu de porc şi, animat acum de o mare bunăvoinţă, colonizează fotoliul.

— Bun, bun, bun, bun, repet prosteşte şi, încurcată, contemplu din nou caraghioasa cărticică.

Meditaţii carteziene – Introducere în fenomenologie. Înţelegi repede, după titlul cărţii şi citirea primelor pagini, că nu poţi să-l abordezi pe Husserl, filosof fenomenolog, dacă nu i-ai citit deja pe Descartes şi pe Kant. Dar se dovedeşte la fel de repede că a-i stăpâni pe Descartes şi pe Kant nu deschide totuşi căile de acces la fenomenologia transcendentală.

Păcat. Căci pentru Kant am o puternică admiraţie, din motivele amestecate că gândirea sa este un concentrat admirabil de geniu, rigoare şi nebunie şi că, oricât de spartană i-ar fi proza, n-am întâmpinat nicio dificultate în a-i pătrunde înţelesul. Textele kantiene sunt texte de primă mărime şi dovada e aptitudinea lor de a trece în chip victorios testul corcoduşei.

Testul corcoduşei frapează prin dezarmanta sa evidenţă. El îşi capătă forţa dintr-o constatare universală: muşcând din fruct, omul înţelege în sfârşit. Ce anume înţelege? Totul. Înţelege lenta maturaţie a unei specii umane sortite supravieţuirii, apoi, ajungând într-o frumoasă seară să înţeleagă plăcerea, înţelege zădărnicia tuturor apetiturilor artificiale care abat de la aspiraţia primordială la virtuţile lucrurilor simple şi sublime, inutilitatea discursurilor, înceata şi cumplita degradare a lumilor de care nu va scăpa nimeni şi, în pofida a toate acestea, minunata voluptate a simţurilor când ele conspiră pentru a-i învăţa pe oameni plăcerea şi terifianta frumuseţe proprii Artei.

Testul corcoduşei se efectuează în bucătăria mea. Pe tăblia din melacart a mesei, depun fructul şi cartea şi,

începându-l pe primul, mă lansez şi în cealaltă. Dacă ele rezistă reciproc la asalturile lor puternice, dacă fructul nu reuşeşte să mă facă să pun la îndoială textul şi dacă textul nu poate să strice gustul fructului, ştiu că mă aflu în prezenţa unei întreprinderi de importanţă majoră şi, trebuie spus, de excepţie, căci sunt atât de puţine operele care nu se pomenesc dizolvate, ca ridicole şi neghioabe, în extraordinara suculenţă a micilor boabe aurii.

— Sunt la ananghie, îi mai spun lui Leon, deoarece competenţele mele în materie de kantism sunt mai nimic faţă de abisul fenomenologiei.

Nu mai am alternativă. Trebuie să-mi raliez biblioteca şi să încerc să dau de o introducere în chestiune. De obicei, mă feresc de aceste glose sau scurtături care-l ferecă pe cititor în lanţurile unei gândiri scolastice. Dar situaţia e prea gravă ca să-mi ofer luxul de a tergiversa. Fenomenologia îmi scapă şi asta mă indispune.

Cugetare profundă nr. 3

Cei puternici în cazul fiinţelor umane

Nu fac nimic

Vorbesc

Şi iar vorbesc

E o cugetare profundă a mea, dar ea a luat naştere dintr-o altă cugetare profundă. A rostit-o un musafir al tatii, la cina de ieri: „Cei care ştiu să facă fac, cei care nu ştiu să facă îi învaţă pe alţii, cei care nu ştiu să-i înveţe pe alţii îi învaţă pe cei care-i învaţă pe alţii, iar cei care nu ştiu să-i înveţe pe cei care-i învaţă pe alţii fac politică”. Toată lumea a părut să găsească spusele lui foarte inspirate, dar din motive greşite. „E atât de adevărat”, a zis Colombe care-i o specialistă în falsă autocritică. Face parte dintre cei care cred că a şti înseamnă putere şi iertare. Dacă ştiu că fac parte dintr-o elită mulţumită de sine care soldează binele comun din exces de aroganţă, scap de critică şi recoltez de două ori mai mult prestigiu. Tata e şi el predispus să gândească la fel, deşi e mai puţin tâmpit decât soră-mea. El încă mai crede că există ceva care se numeşte datorie şi, deşi după părerea mea e ceva

himeric, asta îl protejează de debilitatea cinismului. Mă explic: nu există nimic mai credul decât cinicul. Din cauză că încă mai crede cu toată tăria că lumea are un sens şi fiindcă nu reuşeşte să renunţe la neroziile copilăriei adoptă el atitudinea inversă. „Viaţa e o târfă, nu mai cred în nimic şi-o să profit de asta până mi s-o face greaţă” este deviza naivului contrariat. Exact soră-mea. Degeaba e normaliană6, încă mai crede în Moş Crăciun, nu fiindcă are inimă bună, ci fiindcă-i total infantilă. Se hlizea prosteşte când colegul tatii a emis frumoasa lui frază, în genul „asta înseamnă punere în abis”, şi asta mi-a confirmat ceea ce gândesc de multă vreme: Colombe e un dezastru total.

Eu însă cred că fraza asta e o adevărată cugetare profundă, tocmai pentru că nu-i adevărat, în orice caz nu întru totul adevărat. Ea nu vrea să spună ceea ce-ai crede la început. Dacă oamenii ar urca în ierarhia socială proporţional cu incompetenţa lor, vă garantez că lumea n-ar funcţiona cum funcţionează. Dar problema nu-i aici. Ceea ce vrea să spună această frază nu este că incompetenţii au un loc sub soare, ci că nimic nu-i mai dur şi mai nedrept decât realitatea umană: oamenii trăiesc într-o lume unde cuvintele, şi nu faptele, au putere, unde competenţa supremă este stăpânirea limbajului. E cumplit, fiindcă, în fond, suntem primate programate pentru a mânca, a dormi, a ne reproduce, a ne cuceri şi securiza teritoriul şi fiindcă cei mai înzestraţi pentru asta, cei mai animalici dintre noi, sunt întotdeauna duşi de nas de ceilalţi, cei care vorbesc bine deşi

6 Normaliană elevă la Şcoala Normală (n. Red).

ar fi incapabili să-şi apere grădina, să aducă un iepure pentru cină sau să procreeze cum se cuvine. Oamenii trăiesc într-o lume în care cei slabi sunt cei care domină. E o injurie teribilă adusă naturii noastre animale, un gen de perversiune, de contradicţie profundă.

5

Tristă condiţie

După o lună de lectură frenetică, decid cu o intensă

uşurare că fenomenologia e o escrocherie. Aşa cum catedralele au trezit întotdeauna în mine acel sentiment apropiat de sincopă pe care-l încerci în faţa manifestării a ceea ce oamenii pot construi întru slava a ceva inexistent, fenomenologia îmi hărţuieşte neîncrederea în perspectiva că atâta inteligenţă va fi putut sluji unei întreprinderi atât de zadarnice. Cum suntem în noiembrie, din păcate n-am corcoduşe la îndemână. În asemenea cazuri – unsprezece luni pe an, la drept vorbind – o dau pe ciocolată neagră (70%). Dar cunosc dinainte rezultatul probei. Dacă aş avea timp să ronţăi un metru-etalon, m-aş lovi zgomotos peste coapse citind, iar un frumos capitol precum „Revelaţia sensului final al ştiinţei în efortul de-a o «trăi» ca fenomen noematic" sau „Problemele constitutive ale ego-ului transcendental" ar putea chiar să mă facă să mor de râs, cu inima fulgerată, în fotoliul meu moale, cu zeamă de corcoduşă sau dâre de ciocolată prelingându-mi-se din colţurile gurii.

Când vrei să abordezi fenomenologia, trebuie să fii conştient de faptul că ea se rezumă la o dublă interogaţie: Care e natura conştiinţei umane? Ce cunoaştem noi despre lume?

S-o luăm pe prima.

Sunt milenii de când, de la „cunoaşte-te pe tine însuţi" la „cuget, deci exist", se glosează necontenit asupra acestei derizorii prerogative a omului, pe care o constituie conştiinţa propriei lui existenţe şi mai ales capacitatea pe care o are această conştiinţă de a se lua pe ea însăşi drept obiect. Când îl mănâncă undeva, omul se scarpină şi este conştient că e pe cale să se scarpine.

Dacă-l întrebi „Ce faci?", răspunde „Mă scarpin". Dacă ducem mai departe investigaţia (eşti conştient că eşti conştient de faptul că te scarpini?), el răspunde iar" Da!" şi tot aşa la toate eşti conştient-urile care se pot adăuga. Dar simte omul mai puţină mâncărime ştiind că se scarpină şi că e conştient de asta? Nici pomeneală.

A şti că te mănâncă şi a fi conştient de faptul că eşti conştient că ştii asta nu schimbă cu absolut nimic faptul că

te mănâncă. Handicap suplimentar, trebuie să înduri luciditatea care decurge din această tristă condiţie şi pun pariu pe cinci kile de corcoduşe că asta sporeşte o neplăcere pe care, în cazul motanului meu, o simplă mişcare a labei din faţă o elimină. Oamenilor însă li se pare atât de extraordinar – fiindcă niciun alt animal n-o poate face şi fiindcă astfel ne sustragem bestialităţii – că o fiinţă se poate şti ştiindu-se pe cale să se scarpine, încât această întâietate a conştiinţei umane le apare multora ca manifestarea a ceva divin, care în noi ar scăpa determinismului rece la care sunt supuse toate lucrurile fizice.

Toată fenomenologia e întemeiată pe această certitudine: conştiinţa noastră reflexivă, semn distinctiv al demnităţii noastre ontologice, este singura entitate din noi care merită studiată, deoarece ne salvează de determinismul biologic.

Nimeni nu pare conştient de faptul că, de vreme ce suntem animale supuse determinismului rece al lucrurilor fizice, tot ceea ce ne precedă este caduc.

6

Sutane de dimie

Urmează a doua întrebare: ce cunoaştem noi despre lume?

La această întrebare, idealiştii ca Immanuel Kant răspund.

Ce răspund?

Răspund: nu mare lucru.

Idealismul este poziţia care consideră că nu putem cunoaşte decât ceea ce îi apare conştiinţei noastre, această entitate semi divină care ne salvează de bestialitate. Cunoaştem despre lume ceea ce conştiinţa noastră poate să spună despre ea, pentru că i se înfăţişează – şi nu mai mult.

Să luăm drept exemplu la întâmplare un simpatic motan numit Leon. De ce? Fiindcă găsesc că-i mai uşor cu o pisică. Şi vă întreb: cum puteţi să fiţi siguri că e vorba de o pisică şi chiar să cunoaşteţi ce este o pisică?

Un răspuns corect ar consta în a evidenţia faptul că perceperea animalului, completată cu câteva mecanisme conceptuale şi lingvistice, vă conduce la formarea acestei cunoaşteri. Dar răspunsul idealist constă în a lua în considerare imposibilitatea de a şti dacă ceea ce percepem şi concepem noi ca fiind pisică – dacă ceea ce îi apare conştiinţei noastre ca pisică – este într-adevăr conform cu ceea ce este pisica în intimitatea ei profundă. Poate că pisica mea, pe care o percep în momentul de faţă ca pe un patruped obez cu mustăţi fremătânde şi pe care-l aşez în mintea mea într-un sertar etichetat „pisică”, este, în realitate şi în însăşi esenţa sa, un cocoloş de gelatină verde care nu face mi-au. Însă simţurile mele sunt astfel alcătuite, încât asta nu mi se înfăţişează, iar scârboasa piftie verde, înşelând dezgustul meu şi naiva mea încredere, se prezintă conştiinţei mele sub aparenţa unui animal domestic lacom şi mătăsos.

Iată idealismul kantian. Noi nu cunoaştem despre lume decât ideea pe care ne-o dă despre ea conştiinţa noastră. Dar există o teorie mai deprimantă decât asta, care deschide perspective şi mai îngrozitoare decât aceea de a mângâia fără a-ţi da seama o grămadă de bale verzi sau, dimineaţa, de a-ţi vârî într-o cavernă plină de pustule tartinele pe care le credeai destinate prăjitorului de pâine.

Există idealismul lui Edmund Husserl, care îmi evocă de-acum o marcă de sutane de dimie pentru preoţi seduşi de o obscură schismă a Bisericii Baptiste.

Conform acestei ultime teorii, nu există decât perceperea pisicii. Şi pisica? Ei bine, ne lipsim de ea. Nu-i nevoie de pisică. Pentru ce? Ce pisică? De-acum, filosofia îşi permite să nu se mai cufunde decât în desfrâul spiritului pur. Lumea este o realitate inaccesibilă pe care-ar fi zadarnic să încercăm s-o cunoaştem. Ce cunoaştem noi despre lume? Nimic. Orice cunoaştere nefiind altceva decât auto explorarea conştiinţei reflexive, putem da dracului lumea.

Asta e fenomenologia: „ştiinţa a ceea ce se arată conştiinţei”. Cum îşi petrece ziua un fenomenolog? Se

trezeşte, e conştient că săpuneşte sub duş un trup a cărui existenţă e neîntemeiată, că mănâncă tartine neantizate, că îmbracă haine care sunt ca nişte paranteze goale, că se duce la birou şi că percepe o pisică.

Puţin îi pasă dacă această pisică există sau nu există şi ce este ea în esenţa ei. Ceea ce e indecidabil nu-l interesează. În schimb, e de netăgăduit că o pisică îi apare conştiinţei sale şi această aparenţă e cea care îl preocupă pe omul nostru.

O aparenţă de altfel foarte complexă. Că se poate detalia până într-atât funcţionarea perceperii de către conştiinţă a unui lucru a cărui existenţă în sine nu contează e pur şi simplu remarcabil. Ştiaţi că această conştiinţă nu percepe de-a dreptul, ci efectuează serii complicate de sinteze care, prin intermediul unor profilări succesive, reuşesc să înfăţişeze simţurilor noastre obiecte diverse ca, de pildă, o pisică, o mătură sau o paletă de omorât muşte, şi Dumnezeu ştie dacă ăsta-i un lucru util? încercaţi exerciţiul de a vă privi pisica şi de a vă întreba cum se face de ştiţi cum e făcută pe dinainte, pe dinapoi, pe deasupra şi pe dedesubt, când în momentul acela n-o observaţi decât din faţă. Trebuie că această conştiinţă, sintetizând fără ca dumneavoastră să băgaţi măcar de seamă multiplele percepţii ale pisicii dumneavoastră sub toate unghiurile posibile, va fi sfârşit prin a crea această imagine completă a pisicii pe care vederea dumneavoastră actuală nu v-o conferă niciodată. La fel şi cu paleta de omorât muşte, pe care n-o observaţi niciodată decât într-un singur sens, deşi puteţi s-o vizualizaţi în întregime în mintea dumneavoastră, şi despre care, miracol, ştiţi, fără a fi nevoie s-o întoarceţi, cum arată pe partea cealaltă.

Vom fi de acord că această cunoaştere este foarte utilă. Nu ne-o imaginăm pe Manuela folosind o paletă de omorât muşte fără a mobiliza numaidecât ştiinţa ei despre diferitele profilări care sunt necesare perceperii ei. De altfel, nu ne-o imaginăm pe Manuela folosind o paletă de omorât muşte pentru bunul motiv că în apartamentele bogătaşilor nu există niciodată muşte. Nici muşte, nici

sifilis, nici mirosuri urâte, nici secrete de familie. La cei bogaţi totul este curat, neted, sănătos şi în consecinţă la adăpost faţă de tirania paletelor de omorât muşte şi de oprobriul public.

Iată deci fenomenologia: un monolog solitar şi nesfârşit al conştiinţei cu ea însăşi, un autism pur şi dur pe care nicio pisică adevărată nu-l deranjează niciodată.

7

În Sudul confederat

— Ce citeşti acolo? mă întreabă Manuela care soseşte, cu răsuflarea tăiată, de la o doamnă de Broglie căreia cina la care are invitaţi în această seară i-a provocat un atac de ftizie. Preluând de la comisionar şapte cutii de caviar Petrossian, respira ca Darth Vader.

— O antologie de poeme folclorice, zic şi închid pentru totdeauna capitolul Husserl.

Astăzi, Manuela e bine dispusă, se vede. Despachetează cu vioiciune un coşuleţ ticsit cu financiers[7] având încă încrustate corolele albe în care au fost coapte, se aşază şi netezeşte frumos faţa de masă cu palma, preludiu la o declaraţie care-o încântă.

Aranjez ceştile, mă aşez la rândul meu şi aştept.

— Doamna de Broglie nu e mulţumită de ciupercile ei, începe ea.

— Nu? zic eu în mod politicos.

— Nu au aromă, urmează ea cu un aer înverşunat, ca şi cum această deficienţă i-ar fi adus o ofensă personală şi majoră.

Savurăm această informaţie la justa ei valoare şi îmi face plăcere să mi-o imaginez pe Bernadette de Broglie în bucătăria ei, năucă şi cu părul vâlvoi, străduindu-se să pulverizeze asupra contravenientelor un decoct de

7 Prăjiturele pentru ceai în genul madlenelor (n.tr.).

mânătărci şi de gălbiori în nădejdea derizorie, dar şuie, că ele vor sfârşi totuşi prin a exala ceva care să poată evoca pădurea.

— Şi Neptun a făcut pipi pe piciorul domnului

Badoise, continuă Manuela. Bietul animal trebuie că se ţinea de câteva ore şi, când domnu' a luat din cuier lesa, n-a mai putut să aştepte şi a făcut în antreu, pe cracul pantalonului său.

Neptun e cockerul proprietarilor de la etajul al treilea, dreapta. Al doilea şi-al treilea sunt singurele etaje împărţite în două apartamente (de două sute de metri pătraţi fiecare). La primul locuiesc de Broglie, la al patrulea familia Arthens, la al cincilea familia Josse şi la al şaselea familia Pallières. La al doilea sunt familiile Meurisse şi Rosen. La al treilea, Saint-Nice şi Badoise. Neptun e câinele familiei Badoise sau mai exact al domnişoarei Badoise, care urmează dreptul la Assas8 şi organizează serate cu alţi proprietari de cockeri care urmează dreptul la Assas.

Am o mare simpatie pentru Neptun. Da, ne apreciem mult, fără îndoială datorită complicităţii născute din faptul că sentimentele unuia îi sunt imediat accesibile celuilalt. Neptun simte că-l iubesc; feluritele lui dorinţe îmi sunt transparente. Partea savuroasă constă în faptul că se încăpăţânează să fie un câine când stăpâna lui ar vrea să facă din el un gentleman. Când iese în curte, la capătul lesei de piele arămie întinse la maximum, priveşte cu o poftă nemăsurată băltoacele de apă murdară ce lenevesc acolo. De cum stăpână-sa îi smuceşte scurt jugul, îşi lasă dosul până la pământ şi, fără alte fasoane, îşi linge organele. Atena, ridicola whippet a Meuriss-ilor, îl face să scoată limba ca un

8 Prestigioasă universitate pariziană (n.tr.).

satir obscen şi să gâfâie anticipat, cu capul plin de fantasme. Ceea ce e deosebit de caraghios la cockeri, când sunt într-o dispoziţie jucăuşă, este felul legănat în care înaintează; ai zice că au montate sub labe nişte arcuri care îi saltă în sus – dar lin, fără hopuri. Asta le zgâlţâie şi labele, şi urechile, cum leagănă ruliul o navă, şi cockerul, mică ambarcaţiune prietenoasă plutind pe uscat, aduce în aceste locuri urbane o notă maritimă după care mă dau în

vânt.

Neptun, în fine, e un mare mâncău, gata de orice pentru o rămăşiţă de nap sau un coltuc de pâine uscată. Când stăpâna lui trece prin faţa boxei pentru pubele, trage de nebun în direcţia acesteia, cu limba de-un cot şi coada dezlănţuită. Pentru Diane Badoise, e ceva deznădăjduitor. Căci pentru această persoană distinsă, câinele ei pare-se c-ar fi trebuit să fie ca fetele de familie bună din Savannah, în Sudul confederat dinainte de război, care nu puteau să-şi găsească un soţ decât dacă se prefăceau că n-au nicio poftă de mâncare.

În loc de asta, Neptun face pe yankeul hămesit.

JURNALUL MIŞCĂRII LUMII nr. 2

Un Bacon pentru cocker

În imobil există doi câini: whippetul familiei Meurisse, care seamănă cu un schelet acoperit cu o crustă de piele bej, şi un cocker roşcat, care îi aparţine Dianei Badoise, fiica avocatului foarte afectat, o blondă anorexică purtând impermeabile Burberry. Whippetul se numeşte Atena, iar cockerul, Neptun. Asta pentru cazul că nu veţi fi înţeles în ce gen de reşedinţă locuiesc. La noi nu există de-alde Kiki sau Rex. Ei, bine, ieri, în hol, cei doi câini au dat unul de altul şi am avut ocazia să asist la un balet foarte interesant. Trec peste momentul când câinii şi-au mirosit dosul. Nu ştiu dacă al lui Neptun miroase urât, dar Atena a făcut un salt înapoi, pe când el avea aerul că adulmecă un buchet de trandafiri în care s-ar fi aflat o friptură în sânge.

Nu, ceea ce era interesant erau cele două fiinţe umane de la capătul celor două lese. Pentru că, la oraş, câinii sunt cei care îşi ţin stăpânul în lesă, deşi nimeni nu pare să înţeleagă că faptul de a te fi pricopsit de bunăvoie cu un câine care trebuie plimbat de două ori pe zi, fie ploaie, vânt sau viscol, înseamnă a-ţi fi pus singur o lesă în jurul gâtului. Ca să n-o mai lungesc, Diane Badoise şi Anne-Helene Meurisse (acelaşi model, la douăzeci şi cinci de ani diferenţă) s-au întâlnit în hol, fiecare la capătul lesei sale. În cazurile astea, e o întreagă tevatură! Cele două sunt atât de stângace, de parcă ar avea labe de înot la

mâini şi la picioare, fiindcă nu pot să facă singurul lucru care ar fi eficace în această situaţie: să recunoască lucrul care se-ntâmplă pentru a putea să-l evite. Dar cum ele se fac a crede că plimbă distinşi căţeluşi de pluş fără nicio pulsiune deplasată, nu-s în stare să strige la câinii lor să nu-şi mai adulmece curul sau să nu-şi lângă biluţele.

Deci iată ce s-a întâmplat: Diane Badoise a ieşit din ascensor cu Neptun, iar Anne-Helene Meurisse aştepta chiar în faţă cu Atena. Şi-au aruncat deci câinii, ca să zicem aşa, unul în braţele celuilalt şi, evident, chestia n-a dat greş, Neptun şi-a ieşit din minţi. Să descindă liniştit din lift şi să dea cu nasul de dosul Atenei nu-i ceva de care are parte în fiecare zi. Colombe ne toacă de ani întregi cu kairos-ul, un concept grecesc care înseamnă cu aproximaţie „momentul propice”, acel lucru pe care, după părerea ei, Napoleon nu ştia să-l folosească, pentru că, bineînţeles, soră-mea e o specialistă în strategie militară. Mă rog, kairos-ul e intuiţia de moment, ce mai. Ei bine, pot să vă spun că Neptun îşi avea kairos-ul drept în faţa nasului şi n-a pregetat, a procedat în stil vechi, soldăţeşte: a încălecat-o pe Atena. „Oh, Dumnezeule!” a zis Anne-Helene Meurisse, de parc-ar fi fost ea însăşi victima ultrajului. „O, nu!” a exclamat Diane Badoise, de parcă toată ruşinea cădea asupra ei, deşi pariez pe-o ciocolată Michoko că nu i-ar fi trecut prin cap să sară la dosul Atenei. Şi au început amândouă deodată să tragă de câini cu ajutorul leselor, dar a apărut o problemă şi asta a lăsat loc pentru o mişcare interesantă.

De fapt, Diane ar fi trebuit să tragă în sus iar cealaltă în jos, ceea ce ar fi desprins cei doi câini, însă, în loc de asta, ele s-au deplasat lateral şi, cum locul din faţa cabinei liftului e strâmt, s-au lovit foarte repede de-un obstacol: una de grilajul ascensorului, cealaltă de peretele din stânga şi, drept urmare, Neptun, care fusese destabilizat de prima tracţiune, şi-a luat un nou avânt, ancorându-se şi mai abitir de Atena care schelălăia rotind ochii înspăimântaţi. În momentul acela, stăpânele au schimbat strategia încercând să-şi târască câinii spre spre spaţii mai

largi pentru a putea relua manevra cu mai multă libertate de mişcare. Treaba însă era urgentă: ştie toată lumea că vine un moment când câinii ajung de nedezlipit. Drept care au intrat în viteză strigând împreună „O, Doamne, o, Doamne” şi trăgând de lese ca şi cum de ele ar fi depins virtutea lor. Dar, în grabă, Diane Badoise a alunecat uşor şi şi-a sucit glezna. Şi iată mişcarea interesantă: glezna i s-a răsucit spre exterior şi, în acelaşi timp, tot corpul i s-a deplasat în aceeaşi direcţie, cu excepţia cozii ei de cal care a luat-o în direcţie opusă.

Vă asigur că era magnific: ai fi zis că-i un tablou de Bacon. În Wc-ul părinţilor mei atârnă de ani întregi un Bacon înrămat înfăţişând, tocmai, un personaj stând pe closet, şi à la Bacon, fireşte, în genul torturat şi nu foarte plăcut la vedere. Mi-am spus întotdeauna că pictura asta avea probabil un efect asupra tihnei activităţilor, dar, mă rog, la noi fiecare are Wc-ul lui, aşa că nu m-am plâns niciodată. Însă când Diane Badoise s-a dezarticulat pe de-a-ntregul sucindu-şi glezna, făcând cu genunchii, braţele şi capul unghiuri bizare, totul culminând cu coada de cal la orizontală, imaginea m-a dus imediat cu gândul la Bacon.

Pentru o clipă Diane Baudoise a părut o marionetă dezmembrată, cu un mare „hârşti” corporal, şi timp de câteva miimi de secundă (fiindcă asta s-a petrecut foarte repede, dar, cum sunt acum atentă la mişcările trupului, am văzut totul ca în ralanti), a semănat cu un personaj baconian.

De aici până la a-mi spune că tabloul ăla stă în W.C. de atâţia ani tocmai pentru a-mi permite să apreciez cum se cuvine această mişcare stranie, nu e decât un pas. Pe urmă Diane a căzut peste câini şi asta a rezolvat problema, căci Atena, care era una cu pardoseala, i-a scăpat lui Neptun. A urmat un mic balet complicat, Anne-Helene vrând să-i vină în ajutor Dianei şi ţinându-şi totodată căţeaua departe de monstrul lubric şi, pe de altă parte, Neptun, complet indiferent la vaietele şi durerea stăpânei, continuând să tragă înspre friptura lui cu trandafiri. Dar, în momentul acela, doamna Michel a ieşit din ghereta ei, iar

eu am apucat lesa lui Neptun şi l-am dus mai departe.

Era foarte dezamăgit, sărmanul. În consecinţă, s-a aşezat şi s-a apucat să-şi lingă biluţele scoţând o mulţime de plescăituri, ceea ce a sporit disperarea bietei lui stăpâne. Doamna Michel a chemat ambulanţa, deoarece glezna Dianei începea să semene cu un pepene şi apoi l-a dus pe Neptun acasă, în timp ce Anne-Helene Meurisse stătea cu Diane. M-am dus şi eu acasă, întrebându-mă: Bun, un Bacon pe viu, asta merită osteneala?

Am decis că nu, fiindcă nu numai că Neptun nu şi-a făcut pofta, dar, în plus, n-a avut parte nici de plimbare.

8

Prezicătoare a elitelor moderne

Azi-dimineaţă, ascultând France Inter, am avut surpriza să descopăr că nu eram ce credeam eu că sunt. Până atunci atribuisem condiţiei de autodidactă proletară motivele eclectismului meu cultural. După cum am amintit deja, am folosit fiecare secundă a existenţei mele pe care puteam s-o rup de la muncă pentru a citi, a vedea filme sau a asculta muzică. Dar această frenezie în devorarea obiectelor culturale mi se părea a suferi de o greşeală majoră în materie de gust: cea a amestecului brutal dintre opere respectabile şi altele care erau mult mai puţin aşa.

Nu încape îndoială că în domeniul lecturii este cel mai puţin pregnant eclectismul meu, deşi aici diversitatea intereselor mele e cea mai mare. Am citit lucrări de istorie, de filosofie, de economie politică, de sociologie, de psihologie, de pedagogie, de psihanaliză şi, bineînţeles şi mai cu seamă, de literatură.

Primele m-au interesat: ultima este toată viaţa mea. Motanul meu, Leon, poartă acest nume din motive de Tolstoi. Cel dinaintea lui se numea Dongo din motive de Fabrice del. Pe prima mea pisică o chema Karenina din motive de Anna, dar n-o strigam decât Kare, de teamă să nu fiu demascată. În afară de infidelitatea stendhaliană, preferinţele mele se situează foarte categoric în Rusia dinainte de 1910, însă am şi satisfacţia de-a fi devorat o parte, în definitiv apreciabilă, din literatura mondială, dacă

ţinem cont de faptul că sunt o fată de la ţară, ale cărei speranţe de carieră au întrecut toate aşteptările ducând până la statutul de portăreasă la numărul 7 de pe rue de Grenelle, când s-ar fi putut crede că un asemenea destin e menit cultului veşnic al Barbarei Cartland! Am într-adevăr o înclinaţie vinovată spre romanele poliţiste – dar pe cele pe care le citesc le consider literatură de bună calitate. Mi-e deosebit de greu, în unele zile, să trebuiască să mă smulg din lectura unui Connelly sau a unui Mankell pentru a mă duce să răspund la soneria lui Bernard Grelier sau a Sabinei Pallières, ale căror preocupări nu sunt congruente cu meditaţiile lui Harry Bosch, copoiul amator de jazz de la LAPD, mai ales când mă-ntreabă:

— De ce miroase gunoiul până în curte?

Faptul că Bernard Grelier şi moştenitoarea unei vechi familii de bancheri pot să fie preocupaţi de aceleaşi lucruri mărunte şi să ignore concomitent folosirea pronumelui personal după verb, pe care îl cere forma interogativă9, aruncă o lumină nouă asupra umanităţii.

La capitolul cinematografic, în schimb, eclectismul meu înfloreşte. Îmi plac blockbuster-ele americane şi operele cinemaului de autor. De fapt, multă vreme am consumat în mod preferenţial cinema de divertisment american sau englez, cu excepţia câtorva opere serioase pe care le priveam cu ochiul meu estetizant, ochiul pasional şi emfatic neavând legături decât cu divertismentul. Greenaway îmi stârneşte

9 Comentarii ca acesta şi altele din cuprinsul romanului, au fost traduse ad litteram deoarece se referă la reguli gramaticale specifice limbii franceze, care nu au echivalente în gramatica limbii române (n.tr.).

admiraţie, interes şi căscaturi, în timp ce plâng ca o madlenă spongioasă de fiecare dată când Melly şi Mama urcă scara Butlerilor după moartea lui Bonnie Blue şi consider Blade Runner o capodoperă a divertismentului de înaltă clasă. Vreme îndelungată am socotit o fatalitate faptul că a şaptea artă este frumoasă, puternică şi

soporifică şi că cinemaul de divertisment este futil, încântător şi bulversant.

Uite, de pildă, astăzi, freamăt de nerăbdare la ideea cadoului pe care mi l-am oferit. Este rodul unei răbdări exemplare, satisfacerea mult timp amânată a dorinţei de a revedea un film pe care l-am văzut pentru prima oară de Crăciunul anului 1989.

9

Octombrie roşu

În preajma Crăciunului 1989, Lucien era foarte bolnav. Chiar dacă încă nu ştiam când va veni moartea, eram legaţi de certitudinea iminenţei ei, legaţi în noi înşine şi legaţi unul de celălalt de această invizibilă legătură. Când boala intră într-o casă, ea nu pune stăpânire doar pe un trup, ci ţese între inimi o pânză întunecată în care se ascunde speranţa. Zi după zi, ca un fir de păianjen înfăşurându-se în jurul planurilor noastre şi-al respiraţiei noastre, boala ne înghiţea viaţa. Când mă întorceam de afară, aveam sentimentul că pătrund într-un cavou şi îmi era Mg tot timpul, un frig pe care nimic nu-l alunga, încât, în ultima perioadă, când dormeam lângă Lucien mi se părea că trupul său aspira toată căldura pe care ai meu reuşise s-o sustragă de altundeva.

Boala, diagnosticată în primăvara lui 1988, l-a ros vreme de şaptesprezece luni şi l-a răpus în Ajunul Crăciunului 1989. Bătrâna doamnă Meurisse a iniţiat o colectă printre locatarii imobilului şi la ghereta mea a fost depusă o frumoasă coroană de flori, având prinsă o panglică pe care nu scria nimic. Era o femeie pioasă, rece şi înţepată, dar în comportamentul ei auster şi un pic tăios exista ceva sincer, iar când a murit, la un an după Lucien, mi-am spus că era o femeie de bine şi că avea să-mi lipsească, deşi, în cincisprezece ani, nu schimbaserăm niciodată vreo vorbă.

— I-a otrăvit viaţa noră-sii până la capăt. Odihneascăse în pace, a fost o femeie sfântă, adăugase în chip de discurs funebru Manuela, care-i purta tinerei doamne Meurisse o ură raciniană.

În afara Corneliei Meurisse, cu voaletele şi şiragul ei de mătănii, boala lui Lucien nu i s-a părut nimănui ceva demn de interes. Celor bogaţi li se pare că oamenii mărunţi – poate pentru că viaţa lor este rarefiată, lipsită de oxigenul banilor şi al abilităţii de a-şi face relaţii – resimt emoţiile omeneşti cu mai puţină intensitate şi cu o mai mare indiferenţă. Dat fiind că eram portari, părea de necontestat că moartea era pentru noi un lucru de la sine înţeles, în vreme ce pentru avuţi ea ar fi îmbrăcat veşmintele nedreptăţii şi ale dramei. Moartea unui portar e doar o ciobitură în viaţa de zi cu zi, o certitudine biologică neasociată cu vreo tragedie şi, pentru proprietarii care îl vedeau zilnic în casa scării sau în pragul gheretei, Lucien era o nonexistenţă ce se întorcea într-un neant din care nu apăruse niciodată, o creatură care, deoarece trăia o semi viaţă, fără lux şi fără artificii, trebuia de bună seamă ca şi în momentul morţii să nu simtă decât o semi revoltă. Faptul că, asemenea oricărei fiinţe umane, puteam şi noi îndura infernul şi că, cu inima plină de mânie, pe măsură ce suferinţa ne devasta existenţa, ajungeam să ne descompunem înăuntrul nostru, în zbuciumul spaimei şi al ororii pe care moartea le inspiră fiecăruia, nu-i dădea în gând nimănui în locul acesta.

Într-o dimineaţă, cu trei săptămâni înainte de Crăciun, când m-am întors de la cumpărături cu o sacoşă plină de napi şi de bojoci pentru motan, l-am găsit pe Lucien îmbrăcat, pregătit de plecare. Îşi înnodase chiar şi fularul şi mă aştepta stând în picioare. După preumblările istovitoare ale unui soţ pe care traseul de la cameră la bucătărie îl secătuia de puteri şi-i provoca o paloare îngrozitoare, după săptămâni în care nu-l văzusem deloc părăsind o pijama care mi se părea veşmântul însuşi al morţii, să-l descopăr cu privirea vioaie şi cu un aer ştrengar, cu gulerul paltonului ridicat cu grijă până la nişte obraji ciudat de trandafirii aproape că m-a făcut să leşin.

— Lucien! am exclamat şi eram pe punctul de a mă repezi la el ca să-l sprijin, să-l ajut să se-aşeze, să-l dezbrac, să mai ştiu eu ce, tot ce mă învăţase boala,

gesturi până atunci necunoscute şi care, în ultimul timp, deveniseră singurele pe care ştiam să le fac, eram pe punctul de a lăsa jos sacoşa, de a-l prinde în braţe, de a-l strânge la piept, de a-l conduce la pat şi toate celelalte, când, cu respiraţia întretăiată, cu o stranie senzaţie de dilatare a inimii, m-am oprit.

— Avem timp numai bine, mi-a spus Lucien, proiecţia începe la ora unu.

În căldura sălii, cu ochii aproape în lacrimi, fericită cum nu mai fusesem vreodată, l-am ţinut de o mână călduţă pentru prima oară după luni de zile. Ştiam că un aflux nesperat de energie îl făcuse să se ridice din pat, îi dăduse forţa de a se îmbrăca, foamea de a ieşi, dorinţa de a împărtăşi încă o dată împreună această plăcere conjugală şi ştiam de asemenea că acesta era semnul că nu mai rămânea decât puţin timp, starea de graţie care precede sfârşitul, dar nu-mi păsa de asta şi voiam doar să profit de aceste clipe răpite jugului bolii, de mâna lui călduţă în mâna mea şi de vibraţiile de plăcere care ne traversau pe amândoi fiindcă, slavă cerului, era un film căruia puteam să-i împărtăşim împreună savoarea.

Cred că a murit imediat după aceea. Trupul său a mai rezistat trei săptămâni, dar spiritul său se dusese la sfârşitul proiecţiei, fiindcă ştia că era mai bine aşa, fiindcă îşi luase rămas-bun de la mine în întunericul sălii, fără regrete prea sfâşietoare, fiindcă îşi găsise astfel pacea, încrezător în ceea ce ne spuseserăm strecurându-ne vorbe, privind în deplină înţelegere ecranul luminat care istorisea o poveste.

Am acceptat faptul.

Vânătoarea lui Octombrie roşu era filmul ultimei noastre îmbrăţişări. Pentru cine vrea să înţeleagă arta povestirii, e suficient să-l vadă; e de mirare că Universitatea se încăpăţânează să predea principiile narative recurgând la Propp, Greimas sau alte lecturi suplimentare punitive, în loc să investească într-o sală de proiecţie. Începuturi, intrigă, protagonişti, peripeţii, căutare, eroi şi alte adjuvante: sunt de-ajuns un Sean

Connery în uniformă de comandant de submarin rusesc şi câteva portavioane bine plasate.

Or, spuneam eu, am aflat azi-dimineaţă de la France Inter că această contaminare a aspiraţiilor mele la cultura legitimă cu alte înclinaţii spre cultura ilegitimă nu constituie un stigmat al originii mele joase şi al accesului meu solitar la luminile spiritului, ci o caracteristică a claselor intelectualmente dominante în zilele noastre. Cum am aflat-o? Din gura unui sociolog, despre care mi-ar fi plăcut teribil să ştiu dacă i-ar fi plăcut şi lui să ştie că o portăreasă în papuci Scholl tocmai făcuse din el o icoană sfinţită. Studiind evoluţia practicilor culturale ale unor intelectuali cândva scăldaţi din zori până la asfinţit în înalte studii şi, în prezent, poli de sincretism unde hotarul dintre adevărata şi falsa cultură era în mod iremediabil tulburat, el descria un titular de agregatură în literaturi clasice, care altă dată ar fi ascultat Bach, ar fi citit Mauriac şi ar fi vizionat filme de artă şi eseu şi care, astăzi, ascultă Handel şi MC Solaar, citeşte Flaubert şi John le Carré, se duce să vadă un Visconti şi ultimul Die Hard şi mănâncă hamburgeri la prânz şi sashimi seara.

E întotdeauna foarte tulburător să descoperi un habitus social dominant acolo unde credeai că vezi semnul distinctiv al singularităţii tale. Tulburător şi poate chiar ofensator. Că eu, Renée, 54 de ani, portăreasă şi autodidactă, sunt, în ciuda claustrării mele într-o gheretă conformă normei, în ciuda unei izolări care ar fi trebuit să mă protejeze de tarele masei, în ciuda, de asemenea, a acestei carantine ruşinoase, ignorând evoluţiile din lumea largă, în care m-am închis, că eu, Renée, sunt dovada aceleiaşi transformări care agită elitele actuale – alcătuite din mici Pallières care se pregătesc pentru Şcoala Normală Superioară, îl citesc pe Marx şi se duc în gaşcă să vadă Terminator sau de mici Badoise care urmează dreptul la Assas şi hohotesc de plâns la Notting Hill – este un şoc din care mi-e greu să-mi revin. Fiindcă se vede foarte limpede, pentru cine acordă atenţie cronologiei, că nu-i imit pe aceşti puştani, ci că, în practicile mele eclectice, i-am

devansat.

Renée, prezicătoare a elitelor contemporane.

— Ei bine, de ce nu, mi-am spus extrăgând din sacoşă bucata de ficat de viţel a pisicii, apoi exhumând de dedesubt, bine ambalate într-o pungă de plastic anonimă, două mici fileuri de barbun pe care vreau să le las la marinat şi pe urmă să le gătesc într-un sos de lămâie cu coriandru.

Atunci s-a întâmplat.

Cugetare profundă nr. 4

Îngrijeşte

Plantele

Copiii

Există aici o femeie de serviciu care vine trei ore pe zi, însă de plante mama e cea care se ocupă. Şi e un circ de necrezut. Are două stropitoare, una pentru apă cu îngrăşământ şi un pulverizator cu mai multe poziţii pentru pulverizări „ţintite", „în ploaie" sau „în ceaţă". În fiecare dimineaţă, trece în revistă cele douăzeci de plante decorative din apartament şi le administrează tratamentul ad-hoc. Mormăind o grămadă întreagă de lucruri, complet indiferentă la restul lumii. Poţi să-i spui orice mamei când se ocupă de plante, nu-ţi acordă absolut nicio atenţie. De pildă: „Am de gând să mă droghez astăzi şi să iau o supradoză" obţine drept răspuns: „Frunzele kentiei îngălbenesc pe margini, e prea multă apă, asta nu-i bine deloc".

Avem deja începutul paradigmei: dacă vrei să-ţi iroseşti viaţa neauzind nimic din ce-ţi spun ceilalţi, ocupă-te de plante decorative. Dar asta nu e totul. Când mama pulverizează apă pe frunzele plantelor, văd bine speranţa care-o însufleţeşte. Crede că apa-i un fel de balsam care va pătrunde în plantă şi-i va aduce tot ce-i trebuie ca să-i meargă bine. La fel şi îngrăşământul, pe care-l adaugă sub formă de bastonaşe înfipte în pământ (de fapt în amestecul de pământ-mraniţă-nisip-turbă pe care îl comandă special pentru fiecare plantă la serele de la Porte d'Auteuil). Deci mama îşi hrăneşte plantele aşa cum şi-a hrănit copiii: apă

şi îngrăşământ pentru kentia, fasole verde şi vitamina C pentru noi. Ăsta e centrul paradigmei: concentrează-te asupra obiectului, oferă-i elementele nutritive care merg din exterior spre interior şi, progresând înăuntru, îl fac să crească şi-i fac bine. Un pşşşit pe frunze şi iată planta înarmată pentru a înfrunta existenţa. O priveşti cu un amestec de nelinişte şi speranţă, eşti conştient de fragilitatea vieţii, îngrijorat de accidentele care ar putea să survină, dar, în acelaşi timp, ai satisfacţia de a fi făcut ce trebuia, de a-ţi fi jucat rolul de nutritiv: te simţi mai liniştit, eşti în siguranţă pentru o vreme. Aşa vede mama viaţa: un şir de acte conjuratorii, la fel de ineficiente ca un pşşşit, care dau iluzia scurtă a securităţii.

Ar fi cu mult mai bine dacă am împărtăşi nesiguranţa noastră, dacă ne-am strânge cu toţii la un loc în noi înşine pentru a ne spune că fasolea verde şi vitamina C, chiar dacă hrănesc animalul, nu salvează viaţa şi nu sunt hrană pentru suflet.

10

Un motan numit Grevisse

Chabrot sună la ghereta mea.

Chabrot este medicul personal al lui Pierre Arthens. E genul bărbatului în vârstă, mereu bronzat, care se târăşte în faţa Maestrului ca o râma ce e şi, în douăzeci de ani, nu m-a salutat niciodată şi nici măcar n-a dat vreun semn că m-ar vedea. O experienţă fenomenologică interesantă ar fi cercetarea temeiurilor faptului de a fi vizibil pentru conştiinţa unora şi invizibil pentru conştiinţa altora. Că imaginea mea poate concomitent să se imprime în craniul lui Neptun şi să tragă chiulul din cel al lui Chabrot este într-adevăr destul de captivant.

Dar în dimineaţa aceasta Chabrot arată total nebronzat. Obrajii îi atârnă, mâinile îi tremură şi nasul… îi curge. Da, îi curge. Lui Chabrot, medicul celor puternici, îi curge nasul. Colac peste pupăză, îmi pronunţă numele.

— Doamnă Michel.

Poate că nu-i Chabrot, ci un soi de extraterestru transformist care dispune de un serviciu de informaţii ce

lasă de dorit, fiindcă adevăratul Chabrot nu-şi încarcă mintea cu informaţii referitoare la subalterni prin definiţie anonimi.

— Doamnă Michel, reia imitaţia ratată de Chabrot, doamnă Michel.

Ei bine, vom vedea. Doamna Michel e numele meu.

— S-a întâmplat o mare nenorocire, reia Curge-Nas care, ei drăcie, în loc să-şi sufle nasul, şi-l trage.

Asta-i bună! Şi-l trage zgomotos, trimiţând scursoarea nazală acolo de unde nici măcar n-a venit vreodată şi rapiditatea acţiunii mă sileşte să-i văd contracţiile febrile ale mărului lui Adam menite să faciliteze trecerea acesteia. E dezgustător, dar mai cu seamă deconcertant.

Privesc în stânga şi-n dreapta. Holul e pustiu. Dacă E.T.-ul meu are intenţii ostile, sunt pierdută.

El îşi revine, se repetă.

— O mare nenorocire, da, o mare nenorocire. Domnul Arthens e pe moarte.

— Pe moarte, zic, chiar pe moarte?

— Chiar pe moarte, doamnă Michel, chiar pe moarte. Îi mai rămân patruzeci şi opt de ore.

— Dar l-am văzut ieri dimineaţă, era sănătos tun.

— O, vai, doamnă, o, vai! Când inima te lasă, e ca ghilotina. Dimineaţa zburzi ca un ied, seara eşti în mormânt.

O să moară acasă, nu se duce la spital?

— Oooh, doamnă Michel, îmi spune Chabrot privindumă cu acelaşi aer ca al lui Neptun când e în lesă, cine ar vrea să moară în spital?

Pentru prima oară în douăzeci de ani, încerc un vag sentiment de simpatie faţă de Chabrot. În definitiv, îmi zic, e şi el un om şi, până la urmă, suntem cu toţii la fel.

— Doamnă Michel, reia Chabrot şi sunt total năucită de acest exces de doamnă Michel după douăzeci de ani de nimic, multă lume va vrea desigur să-l vadă pe Maestru înainte de-a înainte. Dar dumnealui nu vrea să primească pe nimeni. Nu doreşte să-l vadă decât pe Paul. Aţi putea

să-i îndepărtaţi pe inoportuni?

Sunt foarte descumpănită. Observ, ca de obicei, că nu par a fi remarcată decât pentru a fi pusă la treabă. Dar la urma urmei, îmi spun, pentru asta-s aici. Mai observ şi că Chabrot se exprimă într-un fel care îmi place la nebunie – aţi putea să-i îndepărtaţi pe inoportuni? – şi asta mă tulbură. Sunt sclava gramaticii, îmi zic, ar fi trebuit să-mi numesc motanul Grevisse10. Individul ăsta mă indispune, dar limbajul lui e încântător. În fond, cine ar vrea să moară în spital? a întrebat frumosul bătrân. Nimeni. Nici Pierre Arthens, nici Chabrot, nici eu, nici Lucien. Punând această întrebare anodină, Chabrot ne-a trecut pe toţi în rândul oamenilor.

— Am să fac tot ce-i posibil, zic. Dar nici să mă ţin după ei până în casa scării n-o să pot.

— Nu, zice el, dar puteţi să-i descurajaţi. Spuneţi-le că

10 Maurice Grevisse (1895 – 1980), ilustru filolog belgian, specialist în gramatica limbii franceze, a cărui principală lucrare, Le Bon mage (1936), s-a bucurat de un succes deosebit (n.tr.).

Maestrul şi-a încuiat uşa.

Şi mă priveşte bizar.

Trebuie să fiu atentă, trebuie să fiu foarte atentă, în ultima vreme dau semne de slăbiciune. A fost incidentul cu micul Pallières, felul acela deplasat de-a menţiona Ideologia germană care, dacă puştiul ar fi avut jumătate din inteligenţa unei stridii, ar fi putut să-i şoptească la ureche multe lucruri supărătoare pentru mine. Iar acum, fiindcă un babalâc prăjit cu ultraviolete foloseşte exprimări învechite, leşin în faţa lui şi uit de orice rigoare.

Îmi înec în ochi scânteia care va fi ţâşnit şi adopt privirea fără expresie a oricărei bune portărese care se pregăteşte să facă tot ce se poate, fără totuşi a-i urmări pe oameni până în casa scării.

Aerul bizar al lui Chabrot dispare.

Pentru a şterge orice urmă a relelor mele, îmi permit

o mică erezie.

— E un fel de infart? întreb.

— Da, zice Chabrot, e un infarct.

Scurtă tăcere.

— Mulţumesc, îmi zice.

— N-aveţi pentru ce, îi răspund şi închid uşa.

Cugetare profundă nr. 5

Viaţa

Tuturor

Acest serviciu militar

Sunt foarte mândră de această cugetare profundă. Colombe e cea care mi-a îngăduit s-o am. Îmi va fi fost de folos deci cel puţin o dată în viaţă. N-aş fi crezut că voi putea spune asta înainte de a-mi da duhul.

Încă de la început, între Colombe şi mine a fost război fiindcă, pentru Colombe, viaţa e o bătălie permanentă în care trebuie să învingă distrugându-l pe celălalt. Nu poate să se simtă în siguranţă dacă nu a zdrobit adversarul şi nu i-a redus teritoriul la raţia minimă pentru existenţă. O lume în care e loc pentru ceilalţi este o lume periculoasă, conform criteriilor ei de războinică de doi bani. În acelaşi timp însă, are nevoie de ei pentru o trebuşoară esenţială: cineva trebuie să-i recunoască forţa. Deci nu numai că-şi petrece timpul încercând să mă zdrobească prin toate mijloacele posibile, dar pe deasupra ar mai vrea să-i şi spun, cu sabia la grumaz, că ea e cea mai bună şi c-o iubesc.

Chestia asta se lasă cu zile care mă scot din minţi. Cireaşă pe tort, dintr-un motiv obscur, Colombe, care n-are niciun dram de discernământ, a înţeles că lucrul de care mă tem cel mai mult în viaţă e zgomotul. Cred că e o descoperire pe care-a făcut-o din întâmplare. Nu i-ar fi trecut niciodată prin minte, în chip firesc, că cineva poate să aibă nevoie de linişte. Că tăcerea serveşte pentru a pătrunde în interior, că ea le e necesară celor ce nu sunt interesaţi doar de viaţa din afară, nu cred că ea poate să înţeleagă fiindcă interiorul ei este la fel de haotic şi zgomotos ca exteriorul din stradă. Dar, în orice caz, s-a

prins că aveam nevoie de linişte şi, din nefericire, camera mea e alături de-a ei. Drept pentru care, cât e ziua de lungă, face zgomot. Zbiară la telefon, pune muzică foarte tare (şi asta chiar că mă omoară), trânteşte uşile, comentează în gura mare tot ce face, inclusiv lucruri pasionante ca periatul părului sau căutarea unui creion într-un sertar. Pe scurt, cum nu poate invada nimic altceva, deoarece din punct de vedere uman îi sunt total inaccesibilă, îmi invadează spaţiul sonor şi-mi otrăveşte viaţa de dimineaţa până seara. Observaţi că trebuie să ai o concepţie foarte săracă despre teritoriu ca să ajungi aici; mie, una, puţin îmi pasă de locul în care sunt, cu condiţia de-a avea răgaz să mă plimb fără piedici prin propria mea minte. Colombe însă nu se mulţumeşte să ignore faptul; ea îl transformă în filosofie: „Agasanta de soră-mea este o mică persoană neurastenică şi intolerantă, care îi detestă pe toţi ceilalţi şi care ar prefera să locuiască într-un cimitir, unde toată lumea e moartă – pe când eu, eu sunt o fire deschisă, voioasă şi plină de viaţă”. Dacă există într-adevăr un lucru pe care-l detest e situaţia în care oamenii îşi transformă neputinţele sau alienările în crez. Cu Colombe, m-am pricopsit.

De câteva luni însă, Colombe nu se mulţumeşte să fie numai sora cea mai îngrozitoare din univers. Are şi prostul gust de-a avea comportamente îngrijorătoare. Asta-mi mai lipsea: un purgativ agresiv drept soră şi, în plus, spectacolul micilor ei mizerii. De câteva luni, Colombe e obsedată de două lucruri: ordinea şi curăţenia. Consecinţă cum nu se poate mai agreabilă: din zombi cum eram, devin o şleampătă; ţipă toată ziua la mine fiindcă am lăsat firimituri în bucătărie sau fiindcă, azi-dimineaţă, la duş era un fir de păr. Astea fiind zise, nu se ia doar de mine. Toată lumea e hărţuită de dimineaţa până seara pe motiv de dezordine sau firimituri. Odaia ei, care era un bazar de necrezut, a devenit clinică: totul lună, niciun fir de praf, obiectele la locul lor bine stabilit şi vai de doamna Gremond, dacă nu le pune exact în acelaşi loc după ce a făcut curăţenie. Ai zice că-i un spital. La urma urmei, nu

m-ar deranja că soră-mea a devenit atât de maniacă. Dar ceea ce nu suport e că o face în continuare pe fata cool. E o problemă, însă toată lumea se face că n-o vede, iar Colombe continuă să se pretindă singura dintre noi două care ia viaţa „ca o epicuriană”. Vă asigur totuşi că nu există nimic epicureic în a face trei duşuri pe zi şi a urla ca o dementă fiindcă o veioză s-a deplasat cu trei centimetri.

Care-i problema lui Colombe? Habar n-am. Poate că tot vrând să zdrobească pe toată lumea s-a transformat în soldat, în sensul propriu al termenului. Aşa că face totul la pătrat, curăţă, lustruieşte, ca la armată. Soldatul e obsedat de ordine şi de curăţenie, e lucru ştiut. E nevoie de asta pentru a lupta împotriva dezordinii bătăliei, a murdăriei războiului şi a tuturor fragmentelor de oameni pe care le lasă în urmă. Dar mă întreb de fapt dacă soră-mea nu este un caz exacerbat care dezvăluie norma. Oare nu abordăm cu toţii viaţa aşa cum ne-am satisface serviciul militar? Făcând ce putem, în aşteptarea liberării sau a luptei? Unii deretică în dormitor, alţii trag chiulul, îşi omoară timpul jucând cărţi, fac negoţ, pun la cale intrigi. Ofiţerii comandă, răcanii execută, dar nimeni nu e păcălit de această comedie cu uşile închise: într-o bună dimineaţă, vor trebui totuşi să meargă să moară ofiţerii ca şi soldaţii, abrutizaţii ca şi descurcăreţii care comercializează la negru ţigări sau fac trafic de droguri.

În treacăt, vă dau ipoteza de bază a psihanalistului: Colombe e atât de haotică pe dinăuntru, deopotrivă goală şi aglomerată, încât încearcă să facă ordine în ea însăşi rânduindu-şi şi curăţindu-şi camera. Hazliu, nu? De mult am înţeles că psihanaliştii sunt nişte comici care cred că metafora-i o chestie de mare înţelept. De fapt, ea e la îndemâna primului al şaselea venit. Dar ar trebui s-auziţi cum se amuză prietenii psihanalişti ai mamei la cel mai mic joc de cuvinte şi ar trebui s-auziţi şi idioţeniile pe care le relatează mama, pentru că le povesteşte tuturor şedinţele cu psihanalistul ei, de parc-ar fi fost la Disneyland: mare atracţie: „viaţa mea de familie”; palatul de gheaţă: „viaţa mea cu mama”; montagne russe: „viaţa

mea fără mama”; muzeul ororii: „viaţa mea sexuală” (coborând vocea ca să n-aud eu); şi, în încheiere, tunelul morţii: „viaţa mea de femeie înainte de menopauză”.

Dar ce mă sperie pe mine la Colombe, adesea, este că am impresia că nu simte nimic. Tot ce arată Colombe, ca sentiment, e atât de jucat, atât de fals, încât mă întreb dacă simte ceva. Şi câteodată asta mă înspăimântă. Poate că e complet bolnavă, poate că se străduieşte cu orice preţ să simtă ceva autentic, şi atunci poate că va comite un act nebunesc. Parcă văd titlurile din ziare: „Un Nero pe rue de Grenelle: o tânără dă foc apartamentului familial. Întrebată despre motivele gestului său, ea răspunde: voiam să simt o emoţie”.

Bun, de acord, exagerez un pic. Şi-apoi, nu eu sunt cea mai în măsură să denunţ piromania. Dar până una-alta, ascultând-o cum zbiera azi-dimineaţă fiindcă era păr de pisică pe paltonul ei verde, mi-am spus: săraca de tine, lupta-i pierdută dinainte. Ai duce-o mai bine dacă ai şti asta.

11

Mâhnirea provocată de invaziile mongole

O bătaie uşoară la uşa gheretei. E Manuela, căreia i s-a dat liber pentru restul zilei.

— Maestrul e pe moarte, îmi spune ea fără să-mi pot da seama ce e ironic în felul în care reia lamentaţia lui Chabrot. Dacă nu sunteţi ocupată, am putea lua ceaiul acum?

Această dezinvoltură în concordanţa timpurilor, această folosire a condiţionalului la forma interogativă fără inversarea verbului, această libertate pe care Manuela şi-o ia cu sintaxa deoarece nu e decât o sărmană portugheză constrânsă la limba exilului au acelaşi parfum de desuetudine ca formulările controlate ale lui Chabrot.

— M-am întâlnit cu Laura pe scară, zice ea aşezându-se, cu sprâncenele încruntate. Se ţinea de balustradă de parcă îi venea să facă pipi. Când m-a văzut, a plecat.

Laura este fiica mai mică a familiei Arthens, o fată de treabă care vine rareori în vizită. Clemence, cea mare, e o

întruchipare dureroasă a frustrării, o bigotă dedicată indispunerii soţului şi copiilor ei, de dimineaţă până seara, posomorându-le zilele şi presărându-le cu slujbe, sărbători parohiale, broderii şi goblenuri. Cât despre Jean, mezinul, e un drogat care tinde să devină o epavă. Copil, era un puşti frumuşel cu ochi plini de uimire, care mergea mereu cu paşi mărunţi în spatele tatălui său, de parcă viaţa i-ar fi depins de asta, dar, când a început să se drogheze, schimbarea a fost spectaculoasă: nu se mai mişca. După o copilărie irosită într-o alergare zadarnică în urma lui Dumnezeu, mişcările lui deveniseră parcă împiedicate şi acum se deplasa în sacade, făcând în casa scării, în faţa liftului şi în curte opriri din ce în ce mai prelungite, mergând până la a adormi uneori pe ştergătorul meu de picioare sau în dreptul boxei pentru pubele. Într-o zi, pe când staţiona cu o atenţie letargică în faţa răzorului de trandafiri galbeni şi camelii pitice, îl întrebasem dacă are nevoie de ajutor şi îmi spusesem că semăna tot mai mult cu Neptun, cu părul lui cârlionţat şi neîngrijit revărsându-i-se pe tâmple şi ochii lăcrămoşi deasupra unui nas umed şi fremătând.

— Să… a, nu, îmi răspunsese vorbind cu aceleaşi pauze care-i jalonau deplasările.

— Nu vreţi măcar să vă aşezaţi? îi sugerasem eu.

— Să vă aşezaţi? repetase el, mirat. Să a. nu, de ce?

— Ca să vă odihniţi puţin, spusesem eu.

— Aa… daaa, răspunsese el. Păi, ăă… nu.

L-am lăsat deci în compania cameliilor şi l-am urmărit de la fereastră. După o bucată lungă de vreme, s-a smuls din contemplarea florilor şi a venit la ghereta mea cu viteză redusă. Am deschis înainte de-a nu reuşi să sune.

— O să mă plimb puţin, mi-a spus fără să mă vadă, cu urechile lui mătăsoase şi clăpăuge. Apoi, cu un efort vădit: Florile acelea. cum le zice?

— Cameliile? l-am întrebat, surprinsă.

— Camelii. a repetat el încet, camelii. Păi, mulţumesc, doamnă Michel, a sfârşit prin a spune cu o voce în mod uimitor întărită.

Şi a luat-o din loc. Nu l-am revăzut săptămâni întregi, până în această dimineaţă de noiembrie când, în timp ce trecea prin faţa gheretei mele, nu l-am recunoscut. Într-atât decăzuse. Da, decăderea. Cu toţii îi suntem sortiţi. Dar când un om tânăr atinge înainte de vreme punctul de la care nu se va mai ridica, ea devine atât de vizibilă şi de crudă, încât ţi se strânge inima de milă. Jean Arthens nu mai era decât un trup torturat, care se târa într-o viaţă pe sârmă. M-am întrebat cu groază cum va izbuti să îndeplinească gesturile simple pe care le cere manevrarea ascensorului, când apariţia bruscă a lui Bernard Grelier, prinzându-l şi ridicându-l ca pe un fulg, m-a scutit de o intervenţie. Pentru scurtă vreme am privit imaginea acestui bărbat matur şi înapoiat, care purta în braţe un corp de copil distrus, apoi au dispărut în hăul din casa scării.

— Dar Clemence o să vină, zice Manuela care, deşi pare aberant, urmăreşte mereu firul gândurilor mele mute.

— Chabrot mi-a cerut s-o rog să plece, spun eu, îngândurată. Nu vrea să-l vadă decât pe Paul.

— De jale, baroana şi-a suflat nasul într-o cârpă de vase, adaugă Manuela, vorbind despre Violette Grelier.

Nu mă miră. La vremea tuturor sfârşiturilor, trebuie ca adevărul să iasă la iveală. Violette Grelier ţine de cârpă, după cum Pierre Arthens ţine de mătase şi fiecare, ferecat în destinul său, trebuie să-i facă faţă fără a mai avea portiţă de scăpare, iar la epilog să devină ceea ce în esenţă a fost întotdeauna, indiferent în ce iluzie va fi vrut să trăiască. Apropierea de ţesătura fină nu-ţi dă mai mult drept la ea decât îi dă bolnavului la sănătate.

Servesc ceaiul şi îl degustăm în tăcere. Nu l-am luat niciodată împreună dimineaţa şi această abatere de la protocolul ritualului nostru are o stranie savoare.

— E plăcut, murmură Manuela.

Da, e plăcut fiindcă ne bucurăm de o dublă ofrandă, cea de a vedea consacrată prin această ruptură în rânduiala lucrurilor imuabilitatea unui ritual pe care l-am construit împreună pentru ca, din după-masă în după-

masă, să se închisteze în realitate până la a-i da sens şi consistenţă şi care, prin încălcarea lui în dimineaţa aceasta, capătă dintr-odată întreaga sa forţă. Dar gustăm, ca pe un nectar preţios, şi darul minunat al acestei dimineţi incongruente în care gesturile maşinale iau un nou avânt, în care a aspira, a bea, a lăsa jos ceaşca, a o umple din nou, a sorbi înseamnă a trăi o nouă naştere. Aceste clipe în care ni se dezvăluie urzeala existenţei noastre, prin forţa unui ritual pe care îl vom continua cu şi mai multă plăcere dat fiind că l-am încălcat, sunt paranteze magice care pun inima la hotarul sufletului, pentru că, fugitiv, dar intens, un strop de eternitate a venit deodată să fecundeze timpul. Afară, lumea urlă sau doarme, războaiele se încing, oamenii trăiesc şi mor, pier naţiuni, se ivesc altele, care curând vor fi înghiţite, şi, în tot acest zgomot, în toată această furie, în aceste erupţii şi aceste resacuri, în timp ce lumea merge înainte, se înflăcărează, se sfâşie şi renaşte, freamătă viaţa umană.

Atunci, să bem o ceaşcă de ceai.

Ca şi Okakura Kakuzō, autorul Cărţii ceaiului, pe care îl mâhnea invazia triburilor mongole din secolul al XIII-lea, nu pentru că adusese moarte şi jale, ci pentru că-l distrusese, printre roadele culturii Song, pe cel mai preţios, arta ceaiului, ştiu că nu-i vorba de o băutură minoră. Când devine ritual, ea constituie esenţa aptitudinii de a vedea măreţia în lucrurile mărunte. Unde se află frumuseţea? în lucrurile măreţe care, ca şi celelalte, sunt osândite să moară, sau în cele mărunte care, fără a avea nicio pretenţie, ştiu să încrusteze în clipă o gemă de infinit?

Ritualul ceaiului, această reînnoire precisă a aceloraşi gesturi şi a aceleiaşi degustări, această cale de-a accede la senzaţii simple, autentice şi rafinate, această licenţă acordată fiecăruia, cu minimă cheltuială, de a deveni un aristocrat al gustului, fiindcă ceaiul este băutura bogaţilor la fel cum este şi cea a săracilor, ritualul ceaiului, aşadar, are această virtute extraordinară de a introduce în absurditatea vieţilor noastre o breşă de armonie senină.

Da, universul conspiră la deşertăciune, sufletele pierdute jelesc frumuseţea, insignifianţa ne împresoară. Atunci, să bem o ceaşcă de ceai. Tăcerea se lasă, se aude vântul care suflă afară, frunzele toamnei foşnesc şi-şi iau zborul, motanul doarme într-o lumină caldă. Şi, în fiecare înghiţitură, se sublimează timpul.

Cugetare profundă nr. 6
Ce vezi
Ce citeşti
La micul dejun
Şi eu ştiu
Cine eşti

În fiecare dimineaţă, la micul dejun, tata bea o cafea şi citeşte ziarul. Mai multe ziare, de fapt: Le Monde, Le Figaro, Liberation şi, o dată pe săptămână, revistele L'Express, Les Echos, Time Magazine şi Courrier internaţional. Dar îmi dau seama că satisfacţia lui cea mai mare este prima ceaşcă de cafea cu Le Monde în faţă. Se cufundă în lectură vreme de o jumătate bună de oră. Pentru a putea să profite de ea, trebuie să se trezească într-adevăr foarte devreme fiindcă zilele sale sunt foarte pline. Dar în fiecare dimineaţă, chiar dacă a avut o şedinţă nocturnă şi n-a dormit decât două ore, se trezeşte la şase şi-şi citeşte jurnalul bându-şi cafeaua foarte tare. Aşa îşi clădeşte tata fiecare zi. Spun „îşi clădeşte" deoarece cred că e de fiecare dată o nouă construcţie, ca şi cum totul s-ar fi prefăcut în cenuşă în timpul nopţii şi trebuie reluat de la zero. Aşa îţi trăieşti viaţa de om, în universul nostru: trebuie să-ţi reconstruieşti necontenit identitatea de adult, acest eşafodaj şchiop şi efemer, atât de precar, care îmbracă disperarea şi, ţie, în faţa oglinzii, îţi spune minciuna în care ai nevoie să crezi. Pentru tata, ziarul şi cafeaua sunt baghetele magice care îl preschimbă în om important. Ca pe-un dovleac în caleaşcă. Iar el găseşte în asta o mare satisfacţie: nu-l văd niciodată atât de calm şi destins ca în faţa cafelei de la ora şase. Dar cu ce preţ! Ce preţ ai de plătit când duci o viaţă falsă! Când măştile cad, fiindcă survine o criză – şi ea survine întotdeauna la

muritori –, adevărul este cumplit! Uite la domnul Arthens, criticul gastronomic de la şase, care e pe moarte. La prânz, mama s-a întors de la cumpărături ca o tornadă şi, de cum a intrat în vestibul, a strigat, chipurile fără adresă: „Pierre Arthens e pe moarte!” Prin preajmă eram doar Constituţia şi cu mine. Inutil să vă spun că treaba a dat chix. Mama, cu părul un pic ciufulit, a avut un aer dezamăgit. Seara, când s-a întors tata, s-a repezit la el cu vestea. Tata a părut surprins: „Inima? Aşa, dintr-odată?” a întrebat.

Trebuie să spun că domnul Arthens este un adevărat rău. Tata e doar un copil care se joacă de-a omul mare fără niciun haz. Domnul Arthens însă. un rău de înaltă clasă. Când zic rău, nu vreau să zic răuvoitor, crud şi tiranic, deşi un pic e şi-aşa. Nu, când zic „e un adevărat rău”, vreau să zic că e un om care s-a lepădat într-atât de tot ce poate fi bun în el, încât ai zice că-i un cadavru deşi e încă viu. Fiindcă adevăraţii răi detestă pe toată lumea, desigur, dar mai ales pe ei înşişi. Nu simţiţi şi voi când cineva se urăşte pe sine? E ceva care îl face pe om să devină mort, deşi e în viaţă, să anestezieze sentimentele rele, dar şi pe cele bune, pentru a nu simţi greaţa de el însuşi.

Pierre Arthens, fără doar şi poate, era un adevărat rău. Se zice că era tatăl criticii gastronomice şi campionul în lumea bucătăriei franceze. Ei bine, asta nu mă miră. Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, bucătăria franceză e jalnică. Atâta geniu, atâtea mijloace, atâtea resurse pentru un rezultat atât de indigest. Sosuri, umpluturi, dulciuri, de să-ţi plesnească pipota! E de-un prost-gust. Iar când rezultatul nu-i indigest, e plin de fiţe cât cuprinde: mori de foame cu trei ridichi stilizate şi două scoici Saint-Jacques cu alge în aspic, pe farfurii de inspiraţie zen şi cu chelneri la fel de voioşi ca nişte ciocli. Sâmbătă, ne-am dus la un restaurant de-ăsta foarte şic.

Napoleon’s Bar. Era o ieşire în familie, ca să sărbătorim aniversarea Colombei. Care a ales mâncărurile cu aceeaşi graţie ca de obicei: chestii pretenţioase cu castane, miel cu plante aromatice având nume impronunţabile, un sos sabayon cu lichior Grand Marnier

(culmea ororii). Sabayonul este emblema bucătăriei franceze: o chestie care se vrea uşoară şi care-l sufocă pe primul creştin venit. Eu n-am luat nimic ca antreu (vă scutesc de remarcile Colombei cu privire la anorexia mea de băşicată), apoi am mâncat, pentru şaizeci şi trei de euro, fileu de barbun cu curry (şi cubuleţe crocante de dovlecei şi de morcovi ca garnitură) şi pe urmă, pentru treizeci şi patru de euro, ce am găsit mai puţin rău pe listă: un fondant de ciocolată amară.

Vă mărturisesc: la preţurile astea, aş fi preferat un abonament pe-un an la McDonald's. Cel puţin e fără pretenţii în materie de prost-gust. Ca să nu mai vorbesc de felul în care era amenajată sala şi masa. Când francezii vor să se demarce de tradiţia „Empire", cu draperii bordo şi poleieli cu carul, o dau pe stilul spital. Te aşezi pe scaune Le Corbusier11 („Le Corbu", zice mama), mănânci din văsăraie albă cu forme geometrice gen birocraţie sovietică, iar la toaletă te ştergi pe mâini cu prosoape din eponj atât de fine încât nu absorb nimic.

Epura, simplitatea. nu asta înseamnă. „Dar ce-ai fi vrut să

11 Charles-Edouard Jeanneret-Gris, cunoscut sub pseudonimul Le Corbusier (1887 – 1965), arhitect elveţian, naturalizat în Franţa, considerat părintele arhitecturii moderne (n.tr.).

mănânci?" m-a întrebat Colombe cu un aer exasperat fiindcă n-am reuşit să-mi termin primul barbun. N-am răspuns. Pentru că nu ştiu. Nu sunt, totuşi, decât o fetiţă. Dar în revistele manga, personajele par să mănânce altfel. Pare ceva simplu, rafinat, cumpătat, delicios. Se mănâncă aşa cum se priveşte un tablou frumos sau cum se cântă într-un cor frumos. Nu e nici prea mult, nici prea puţin: cumpătat, în adevăratul sens al cuvântului. Poate că mă înşel pe de-a-ntregul; dar bucătăria franceză, mie mi se pare bătrână şi pretenţioasă, pe când cea japoneză pare. ei bine, nici tânără, nici bătrână. Eternă şi divină.

În fine, cum ziceam, domnul Arthens e pe moarte. Mă

întreb ce făcea el, dimineaţa, pentru a reintra în rolul lui de adevărat rău. Poate bea o cafea mică, citind concurenţa, sau lua un mic dejun american cu cârnăciori şi sote de cartofi. Ce facem noi dimineaţa? Tata citeşte ziarul bând cafea, mama bea cafea răsfoind cataloage, Colombe bea cafea ascultând France Inter, iar eu, eu beau cacao citind manga. În momentul de faţă citesc un manga de Taniguchi, un geniu care mă învaţă multe lucruri despre oameni.

Dar ieri am întrebat-o pe mama dacă aş putea să beau ceai. Mami bea ceai negru la micul dejun, un ceai aromat cu bergamotă. Chiar dacă nu găsesc că e mare lucru, pare totuşi ceva mai simpatic decât cafeaua, care e o băutură de rău. Dar la restaurant, ieri seară, mama a comandat un ceai de iasomie şi mi-a dat să gust. Mi s-a părut atât de bun, atât de „de-al meu”, încât, azi-dimineaţă, am zis că asta e ce voiam să beau de acum înainte la micul dejun. Mama s-a uitat la mine cu un aer bizar (aerul ei „somnifer prost evacuat”), apoi a zis da da drăguţa mea, acum eşti la vârsta la care se poate.

Ceai şi manga contra cafea şi ziar: eleganţa şi vraja contra tristei agresivităţi a jocurilor de putere al adulţilor.

12

Comedie-fantomă

După plecarea Manuelei, trec la tot felul de îndeletniciri captivante: gospodărie, tur cu mopul prin hol, scoaterea pubelelor în stradă, strângerea prospectelor publicitare, stropirea florilor, pregătirea raţiei pentru motan (o felie de jambon cu un şorici hipertrofiat), prepararea mesei mele – paste chinezeşti reci cu roşii, busuioc şi parmezan citirea ziarului, retragerea în bârlogul meu pentru a citi un splendid roman danez, rezolvarea unei crize în hol, deoarece Lotte, nepoata familiei Arthens, fiica mai mare a lui Clemence, plânge în faţa gheretei fiindcă bunelul nu vrea s-o vadă.

La ora 21, am terminat cu toate şi mă simt deodată bătrână şi foarte deprimată. Moartea nu mă sperie, cu atât mai puţin cea a lui Pierre Arthens, dar ceea ce-i insuportabil e aşteptarea, acel gol suspendat de „nu încă”

prin care simţim inutilitatea bătăliilor. Mă aşez în bucătărie, în tăcere, fără lumină, şi gust sentimentul amar al absurdităţii. Gândurile mele plutesc încet în derivă. Pierre Arthens. Despot brutal, însetat de glorie şi de onoruri, dar străduindu-se totuşi până la capăt să urmărească prin cuvintele lui o himeră imposibil de prins, sfâşiat între aspiraţia la Artă şi foamea de putere. Unde-i adevărul, în fond? Şi unde-i iluzia? în putere sau în Artă? Oare nu prin forţa unor discursuri bine învăţate ridicăm în slăvi creaţiile omului, în timp ce condamnăm pentru crima de vanitate iluzorie setea de dominaţie care ne frământă pe toţi – da, pe toţi, inclusiv o biată portăreasă în ghereta ei strâmtă care, chiar dacă a renunţat la puterea vizibilă, în cugetul ei nu nutreşte mai puţin visuri de putere?

De fapt, cum se petrece viaţa? Ne străduim vitejeşte, zi după zi, să jucăm rolul nostru în această comediefantomă. Ca primate ce suntem, esenţialul activităţii noastre constă în a ne menţine şi întreţine teritoriul în aşa fel încât să ne protejeze şi să ne desfete în a urca sau a nu coborî pe scara ierarhică a tribului şi în a ne deda luxurii în toate felurile care ne sunt cu putinţă – fie şi în fantasme – atât pentru plăcere, cât şi pentru descendenţa promisă. De aceea folosim o parte deloc neglijabilă din energia noastră pentru a intimida sau a seduce, aceste două strategii asigurând, de unele singure, căutarea teritorială, ierarhică şi sexuală care animă conatus-u112 nostru. Dar nimic din toate astea nu ajunge în conştiinţa noastră. Vorbim despre iubire, despre bine şi rău, despre filosofie şi civilizaţie şi ne cramponăm de aceste icoane respectabile precum căpuşa însetată de câinele ei mare şi cald.

Câteodată, totuşi, viaţa ne apare ca o comedie-fantomă. Ca smulşi dintr-un vis, ne privim acţionând şi, înspăimântaţi la constatarea cheltuielii vitale pe care-o pretinde satisfacerea cerinţelor noastre primitive, întrebăm cu stupefacţie ce se întâmplă cu Arta. Frenezia grimaselor şi-a ocheadelor noastre ni se pare deodată culmea insignifianţei, cuibuşorul nostru molcuţ, rod al unei

îndatorări de douăzeci de ani, o vană cutumă barbară, iar poziţia noastră pe scara socială, atât de greu dobândită şi atât de veşnic precară, de o frustă zădărnicie. Cât despre descendenţa noastră, o contemplăm cu ochi noi şi oripilaţi fiindcă, fără veşmintele altruismului, actul reproducerii pare profund deplasat. Nu

12 Forţă vitală (n.red.).

rămân decât plăcerile sexuale; dar, târâţi de fluviul mizeriei primare, ele se clatină în consecinţă, gimnastica fără dragoste neintrând în cadrul lecţiilor noastre bine învăţate.

Eternitatea ne scapă.

În vremurile acestea, când pe altarul naturii noastre profunde se dau peste cap toate credinţele romantice, politice, intelectuale, metafizice şi morale pe care ani de instrucţie şi de educaţie au încercat să le imprime în noi, societatea, domeniu teritorial traversat de mari valuri ierarhice, se afundă în neantul Sensului. Nu mai există bogaţii şi săracii, gânditorii, cercetătorii, decizionarii, sclavii, blajinii şi răii, creativii şi conştiincioşii, sindicaliştii şi individualiştii, progresiştii şi conservatorii; nu mai sunt decât hominieni ale căror strâmbături şi surâsuri, fâţâieli şi găteli, limbaj şi coduri, înscrise pe harta genetică a primatei medii, nu înseamnă decât asta: a-ţi păstra rangul sau a muri.

În vremurile acestea, ai cu disperare nevoie de Artă. Năzuieşti cu ardoare s-o reînnozi cu iluzia ta spirituală, doreşti în chip pătimaş ceva care să te salveze de destinele biologice pentru ca din această lume să nu fie excluse orice poezie şi orice măreţie.

Atunci bei o ceaşcă de ceai sau te uiţi la un film de Ozu, ca să te retragi din hora rivalităţilor şi a bătăliilor, care sunt datinile rezervate speciei noastre dominatoare, şi să dai acestui teatru patetic însemnul Artei şi al operelor sale majore.

13

Eternitate

La ora douăzeci şi unu, introduc deci în videoplayer caseta cu un film al lui Ozu, Surorile Munakata. E al zecelea meu Ozu pe luna asta. De ce? Fiindcă Ozu este un geniu care mă salvează de destinele biologice.

Totul a pornit de la faptul că i-am mărturisit într-o zi lui Angèle, micuţa bibliotecară, că-mi plăceau mult primele filme ale lui Wim Wenders, iar ea mi-a zis: ah, şi aţi văzut Tokyo-Ga? Şi după ce ai văzut Tokyo-Ga, 1 care e un documentar extraordinar consacrat lui Ozu, ai poftă de bună seamă să-l descoperi pe Ozu. L-am descoperit prin urmare pe Ozu şi, pentru prima oară în viaţa mea, Arta cinematografică m-a făcut să râd şi să plâng ca un adevărat divertisment.

Introduc caseta, sorb dintr-un ceai de iasomie. Din când în când dau filmul înapoi, graţie acestui rozariu laic care se numeşte telecomandă.

Şi iată o scenă extraordinară.

Tatăl, jucat de Chishu Ryu, actorul-fetiş al lui Ozu, fir al Ariadnei în opera sa, om minunat, radiind de căldură şi modestie, tatăl, deci, care curând va muri, tăifăsuieşte cu fiica sa, Setsuko, despre plimbarea pe care tocmai au făcut-o prin Kyōto. Amândoi beau sake.

Tatăl:

Şi acel Templu al Muşchiului! Lumina punea şi mai mult în valoare covorul de muşchi.

Setsuko:

Şi camelia aceea, deasupra.

Tatăl:

Oh, ai remarcat-o? Ce frumos era! (Pauză.) Existau lucruri frumoase în vechea Japonie. (Pauză.) Felul în care se decretează că toate astea nu-s bune de nimic mi se pare exagerat.

Apoi filmul continuă şi, la sfârşit de tot, e acea scenă, într-un parc, când Setsuko, vârstnica, discută cu Mariko, năstruşnica ei soră mai mică.

Setsuko, cu chipul radios:

Spune-mi, Mariko, de ce munţii din Kyōto sunt violeţi?

Mariko, răsfăţându-se:

Chiar aşa. Ca turta de azuki13.

Setsuko, zâmbitoare:

E o culoare foarte frumoasă.

În film, e vorba de decepţii în dragoste, de căsătorii aranjate, de relaţiile dintre părinţi şi copii, dintre surori, de moartea tatălui, de vechea şi noua Japonie, precum şi de alcool şi de violenţa bărbaţilor.

Dar e vorba mai cu seamă de un lucru care nouă, occidentalilor, ne scapă şi pe care doar cultura japoneză îl lămureşte. Oare de ce aceste două scene scurte şi fără explicaţie, pe care nimic din intrigă nu le motivează, trezesc o emoţie atât de puternică şi conţin tot filmul între parantezele lor inefabile?

Şi iată cheia filmului.

Setsuko:

Adevărata noutate este ceea ce nu îmbătrâneşte, în ciuda timpului.

Camelia de pe muşchiul templului, violetul munţilor din Kyōto, o ceaşcă de porţelan albastru, această ecloziune a frumuseţii pure în mijlocul pasiunilor efemere, oare nu acesta e lucrul la care aspirăm cu toţii? Şi la care noi, Civilizaţiile Occidentului, nu ştim să ajungem?

Contemplarea eternităţii în mişcarea însăşi a vieţii.

13 Specie de fasole roşie (n.tr.).

JURNALUL MIŞCĂRII LUMII nr. 3

Prinde-o din urmă, prinde-o odată!

Când mă gândesc că există oameni care n-au televizor!

Cum se descurcă? Eu, una, aş sta cu orele în faţa lui. Tai sunetul şi mă uit. Am impresia că văd lucrurile cu raze X.

Dacă elimini sunetul, elimini de fapt ambalajul, aspectuoasa hârtie de mătase care înveleşte o porcărie de doi euro. Dacă priviţi în felul acesta reportajele jurnalului televizat, veţi vedea: imaginile n-au nicio legătură unele cu altele, singurul lucru care le uneşte e comentariul, care

face ca o succesiune cronologică de imagini să treacă drept o succesiune reală de fapte.

În fine, ce mai tura-vura, ador televiziunea. Iar în după masa asta am văzut o mişcare interesantă a lumii: un concurs de sărituri în apă. De fapt, mai multe concursuri. Era o retrospectivă a campionatului mondial la această disciplină. Erau sărituri individuale cu figuri impuse sau cu figuri libere, cu sportivi bărbaţi sau femei, dar ceea ce m-a interesat mai mult erau sărituriile în doi. Pe lângă dibăcia individuală, cu o grămadă de răsuciri, salturi şi rostogoliri, săritorii trebuie să fie sincroni. Nu doar aproximativ împreună: perfect împreună, aproape la miime de secundă.

Cel mai haios e când sportivii au morfologii foarte diferite: unul scund şi îndesat cu unul înalt şi filiform. Îţi zici: n-o să meargă, în termeni de fizică, nu pot să pornească şi să ajungă în acelaşi timp, dar ei izbutesc, închipuiţi-vă. Concluzia: în univers, totul e compensare. Când mergi mai încet, te forţezi mai tare. Dar momentul în care am găsit cu ce să-mi alimentez Jurnalul a fost când pe trambulină s-au prezentat două tinere chinezoaice. Două zeiţe longiline cu cozi negre, lucioase şi care semănau într-atât, încât ai fi zis că sunt gemene, dar comentatorul a precizat clar că nu erau nici măcar surori. Deci au apărut pe trambulină şi în momentul acela cred că toată lumea va fi făcut ca mine: mi-am ţinut răsuflarea.

După câteva elanuri graţioase, au sărit. În primele microsecunde, totul a fost perfect. Am simţit această perfecţiune în corpul meu; se pare că-i o chestiune de „neuroni-oglindă”: când privim o persoană efectuând o acţiune, aceiaşi neuroni pe care ea îi activează ca s-o efectueze se activează în capul nostru, fără să facem nimic. Un plonjon acrobatic fără să te mişti de pe canapea şi mâncând chipsuri: de-asta ne place să privim sportul la televizor.

Pe scurt, cele două graţii sar şi, la început de tot, e extaz. Pe urmă, oroare! Ai deodată impresia că între ele e un foarte, foarte uşor decalaj. Scrutezi ecranul, cu stomacul strâns: fără îndoială, există un decalaj. Ştiu că

pare o prostie să povestesc asta aşa, când saltul sigur nu durează mai mult de trei secunde cu totul, dar, tocmai pentru că nu durează decât trei secunde, îi priveşti toate fazele de parcă ar dura un secol. Şi iată că-i evident, nu poţi să te faci că nu vezi: sunt decalate! Una va intra în apă înaintea celeilalte! E oribil!

M-am pomenit zbierând la televizor: prinde-o din urmă, prinde-o odată! Am simţit o furie incredibilă pe cea care tândălise. M-am înfundat în canapea, dezgustată. Păi, ce? Asta-i mişcarea lumii? Un decalaj infim care vine să strice definitiv posibilitatea perfecţiunii? Am petrecut cel puţin o jumătate de oră într-o dispoziţie groaznică. Apoi, brusc, m-am întrebat: dar de ce voiam atât de mult s-o ajungă din urmă? Ce e atât de dureros în faptul că mişcarea nu era sincronă? Nu-i prea greu de ghicit: toate acele lucruri care trec, pe care le ratăm cu o iotă şi care rămân veşnic pierdute… Toate acele cuvinte pe care ar fi trebuit să le spunem, acele gesturi pe care ar fi trebuit să le facem, acele kairos-uri fulgerătoare care s-au ivit într-o zi, pe care n-am putut să le prindem şi care s-au cufundat pentru totdeauna în neant. Eşecul cu o fracţiune infimă. Dar mi-a venit mai ales o altă idee, din cauza „neuronilor-oglindă”. O idee tulburătoare, de altfel, şi neîndoios vag proustiană (ceea ce mă enervează). Şi dacă literatura va fi fiind un televizor la care ne uităm pentru a ne activa neuronii-oglindă şi a ne oferi cu minime cheltuieli fiorii acţiunii? Şi dacă, mai rău chiar, literatura va fi fiind un televizor care ne arată tot ce ratăm?

Salutare, mişcare a lumii! Ar fi putut fi perfecţiunea, dar e un dezastru. Ar trebui să se trăiască totul cu adevărat, dar e întotdeauna o plăcere prin procură.

Atunci, vă întreb: de ce să rămâi în această lume?

14

Atunci, vechea Japonie

A doua zi dimineaţă, Chabrot sună la gheretă. Pare să-şi fi revenit, glasul nu-i tremură, nasul îi e uscat, bronzat. Dar ai zice că-i o fantomă.

— Pierre a murit, îmi spune el cu o voce metalică.

— Sunt dezolată, zic.

Şi chiar sunt, pentru el, fiindcă dacă Pierre Arthens nu mai suferă, Chabrot va trebui să înveţe să trăiască fiind ca şi mort.

— Vor veni cei de la pompe funebre, adaugă Chabrot pe tonul său spectral. V-aş fi foarte recunoscător dacă aţi binevoi să-i conduceţi până la apartament.

— Desigur.

— O să mă întorc peste două ore, ca să mă ocup de Anna.

Mă priveşte o clipă în tăcere.

— Mulţumesc, zice – a doua oară în douăzeci de ani.

Sunt tentată să răspund conform tradiţiilor ancestrale ale portăreselor, dar, nu ştiu de ce, cuvintele nu reuşesc să iasă. Poate că e pentru că Chabrot nu va mai veni niciodată pe-aici, pentru că în faţa morţii fortăreţele cedează, pentru că mă gândesc la Lucien, pentru că decenţa, în sfârşit, interzice o mefienţă care ar aduce ofensă defuncţilor.

Aşa că nu spun:

— N-aveţi pentru ce.

Ci:

— Ştiţi. toate vin la timpul lor.

Poate să sune ca un proverb popular, deşi astea sunt şi cuvintele pe care mareşalul Kutuzov, în Război şi pace, i le adresează prinţului Andrei. Mi s-au adus destule reproşuri şi pentru război, şi pentru pace… Dar toate au venit la timpul lor… Toate vin la timpul lor pentru cine ştie să aştepte…

Aş da oricât s-o pot citi în original. Ceea ce mi-a plăcut întotdeauna în pasajul ăsta este cezura, balansul războiului şi al păcii, acest flux şi reflux în evocare, aşa cum mareea duce şi readuce pe plajă fructele oceanului. Să fie un capriciu al traducătorului, înfrumuseţând un stil rusesc foarte cuminte – mi s-au adus destule reproşuri pentru război şi pentru, pace – şi trimiţând, în această fluiditate a frazei pe care n-o întrerupe nicio virgulă, elucubraţiile mele maritime la capitolul extravaganţelor

fără temei? Sau să fie esenţa însăşi a acestui text superb care, încă şi astăzi, îmi stoarce lacrimi de bucurie?

Chabrot dă din cap, încet, apoi pleacă.

Restul dimineţii se petrece în posomoreală. N-am nicio simpatie postumă pentru Arthens, dar lâncezesc ca o fiinţă îndurerată, fără a izbuti nici măcar să citesc. Paranteza fericită deschisă în brutalitatea lumii de camelia de pe muşchiul templului s-a închis fără speranţă şi tristeţea tuturor acestor căderi roade inima mea amară.

Atunci, intervine vechea Japonie. Dintr-unul din apartamente coboară o melodie, limpede şi voios distinctă. Cineva cântă la pian o piesă clasică. Ah, dulce clipă neprevăzută sfâşiind vălul melancoliei. Într-o fracţiune de eternitate, totul se schimbă şi se transfigurează. O frântură de muzică scăpată dintr-o încăpere necunoscută, un pic de perfecţiune în curgerea lucrurilor omeneşti – înclin uşor capul, mă gândesc la camelia de pe muşchiul templului, la o ceaşcă de ceai, în vreme ce vântul, afară, mângâie frunzişurile, viaţa care se scurge încremeneşte într-un giuvaier fără viitor şi fără proiecte, destinul oamenilor, salvat de palida înşiruire a zilelor, se învăluie în sfârşit în lumină şi, depăşind timpul, încălzeşte inima mea liniştită.

15

Datoria celor bogaţi

Civilizaţia este violenţa stăpânită, victoria mereu nedesăvârşită asupra agresivităţii primatei. Căci primate am fost, primate rămânem, indiferent de ce camelie pe muşchi am învăţa să ne bucurăm. În asta constă toată funcţia educaţiei. Ce înseamnă a educa? Înseamnă a propune neîncetat camelii pe muşchi ca derivative la pulsiunea speciei, deoarece ea nu conteneşte niciodată şi ameninţă în permanenţă firavul echilibru al supravieţuirii.

Sunt ca o camelie pe muşchi. Nimic altceva, dacă ne gândim bine, n-ar putea să explice recluziunea mea în această gheretă posomorâtă. Convinsă încă de la începutul existenţei mele de zădărnicia ei, aş fi putut să aleg revolta şi, luând cerul drept martor la nedreptatea ursitei mele, să recurg la resursele de violenţă pe care condiţia noastră le

tăinuieşte. Dar şcoala a făcut din mine o fiinţă pe care deşertăciunea destinului său nu a condus-o decât la renunţare şi la claustrare. Miracolul celei de-a doua naşteri pregătise în mine terenul controlului pulsional: de vreme ce şcoala mă făcuse să mă nasc, îi datoram credinţă şi m-am conformat aşadar intenţiilor educatorilor mei, devenind cu docilitate o fiinţă civilizată. De fapt, când victoria asupra agresivităţii primatei pune stăpânire pe armele prodigioase care sunt cărţile şi cuvintele, lucrul acesta este uşor şi astfel am devenit o persoană educată extrăgând din semnele scrise forţa de a rezista propriei sale naturi.

De aceea am fost foarte surprinsă de reacţia mea când, după ce Antoine Pallières a sunat în mod imperios de trei ori la gheretă şi, fără a mă saluta, s-a apucat să-mi relateze cu o limbuţie vindicativă dispariţia trotinetei sale cromate, i-am trântit uşa în nas, fiind cât pe ce ca în această acţiune să amputez coada cotoiului meu, care se strecura pe acolo.

Nu chiar atât de camelie pe muşchi, mi-am spus.

Şi, cum trebuia să-i permit lui Leon să se înapoieze la domiciliu, am deschis uşa imediat după ce am trântit-o.

— Scuze, am zis, e curent.

Antoine Pallières m-a privit cu aerul cuiva care se întreabă dacă a văzut într-adevăr ce-a văzut. Însă cum e antrenat să considere că nu se întâmplă decât ce trebuie să se întâmple, după cum bogătaşii se conving că viaţa lor urmează un făgaş celest pe care puterea banilor îl trasează în mod natural pentru ei, a luat hotărârea să mă creadă. Facultatea pe care-o avem de a ne manipula pe noi înşine ca nu cumva să se clatine soclul credinţelor noastre este un fenomen fascinant.

— Da, sigur, a zis el, oricum, venisem mai ales ca să vă dau asta din partea mamei.

Şi mi-a întins un plic alb.

— Mersi, am spus şi i-am trântit a doua oară uşa în nas.

Şi iată-mă în bucătărie, cu plicul în mână.

— Da’ ce-i cu mine în dimineaţa asta? îl întreb pe Leon.

Moartea lui Pierre Arthens îmi ofileşte cameliile.

Deschid plicul şi citesc această mică notă scrisă pe dosul unei cărţi de vizită atât de lucioase, încât cerneala, învingătoare a unor sugative consternate, s-a îmbăloşat uşor sub fiecare literă.

Doamnă Michel.

Aţi putea, să luaţi în primire pachetele de la curăţătorie în după-masa aceasta?

Voi trece să le iau de la ghereta dumneavoastră diseară.

Cu mulţumind anticipate.

Semnătură mâzgălită

Nu mă aşteptam la asemenea perfidie în atac. De emoţie, mă prăbuşesc pe scaunul cel mai apropiat. Mă întreb, de altfel, dacă nu sunt puţin sărită de pe fix. Aveţi şi voi aceeaşi impresie, când vi se întâmplă una ca asta?

Uite:

Pisica doarme.

Citirea acestei scurte propoziţii anodine n-a trezit în voi niciun sentiment de durere, nicio fulgerare de suferinţă? Pe bună dreptate.

Acum:

Pisica, doarme.

Repet, ca să nu rămână niciun echivoc:

Pisica virgulă doarme.

Pisica, doarme.

Aţi putea, să luaţi în primire.

Pe de o parte, avem această extraordinară folosire a virgulei care, permiţându-şi cam multe cu limba fiindcă de obicei ea nu se pune înaintea unei conjuncţii coordonatoare, îi pune în valoare forma:

Mi s-au adus destule reproşuri şi pentru război, şi pentru pace.

Iar de cealaltă, avem îmbăloşelile pe carton glasat ale Sabinei Pallières, înjunghiind fraza cu o virgulă devenită pumnal.

Aţi putea, să luaţi în primire pachetele de la curăţătorie?

Dacă Sabine Pallières ar fi fost o portugheză de treabă, născută sub un smochin din Faro, o portăreasă proaspăt emigrată din Puteaux14 sau o retardată mintal tolerată de familia ei milostivă, aş fi putut ierta cu dragă inimă această nonşalanţă vinovată. Dar Sabine Pallières este o bogătaşă. Sabine Pallières este soţia unui mare grangur din industria de armament, Sabine Pallières este mama unui cretin în hanorac verde-închis care, după cele două clase pregătitoare pentru Normală şi după Sciences-Po15, se va duce probabil să

14 Oraş de la periferia de vest a Parisului (n.tr.).

15 Numele sub care e cunoscut Institutul de Studii Politice din Paris (n.tr.).

difuzeze mediocritatea măruntelor sale cugetări într-un cabinet ministerial de dreapta. Sabine Pallières este, pe deasupra, fiica unei scorpii în mantou de blană, care face parte din comitetul de lectură al unei foarte mari edituri şi este atât de încărcată cu bijuterii, încât uneori mă aştept s-o văd năruindu-se.

Pentru toate aceste motive, Sabine Pallières este de neiertat. Favorurile sorţii au un preţ. Pentru cine beneficiază de îngăduinţele vieţii, obligaţia rigorii în preţuirea frumuseţii nu este negociabilă. Limba, această bogăţie a omului, şi uzanţele sale, această creaţie a comunităţii sociale, sunt opere sacre. Că ele evoluează cu timpul, se transformă, se uită şi renasc în vreme ce, câteodată, încălcarea lor devine sursa unei şi mai mari rodnicii, nu schimbă nimic din faptul că pentru a-ţi lua faţă de ele acest drept al jocului şi-al schimbării, trebuie ca în prealabil să le fi declarat supunere deplină. Aleşii societăţii, cei pe care destinul îi exceptează de la aceste servitudini care sunt soarta omului sărac, au prin urmare această dublă misiune de a adora şi de a respecta splendoarea limbii. În sfârşit, ca o sabine Pallières să abuzeze de punctuaţie este o blasfemie cu atât mai gravă,

cu cât, în acelaşi timp, poeţi minunaţi născuţi în rulote mizerabile sau în mahalale au pentru ea acea sfântă veneraţie datorată Frumuseţii.

Cei bogaţi au datoria să respecte Frumosul. Dacă nu, merită să moară.

Exact la acest punct al reflecţiilor mele indignate cineva sună la gheretă.

Cugetare profundă nr. 7

A construi

Trăieşti

Mori

Acestea sunt

Consecinţe

Cu cât trece timpul, cu atât mai hotărâtă sunt să dau foc casei. Ca să nu mai vorbesc de sinucidere. Daţi-vă seama: m-am ales cu o săpuneală de la tata pentru că l-am contrazis pe unul din invitaţii săi care spunea un lucru neadevărat. De fapt, era tatăl lui Tibere. Tibere e prietenul soră-mii. Urmează Normala Superioară ca şi ea, dar la mate. Când mă gândesc că asta se numeşte elita.

Singura diferenţă pe care o văd între Colombe, Tibere, amicii lor şi o gaşcă de tineri „din popor" este că soră-mea şi tovarăşii ei sunt mai proşti. Beau, fumează, au un limbaj de cartier şi schimbă între ei replici de genul: „Hollande l-a spart pe Fabius cu referendumul lui, aţi văzut, un adevărat killer, tipu' „(veridic) sau: „Toţi ceceii (conducătorii de cercetare) numiţi de doi ani încoa sunt fascişti de bază, dreapta te-ncale, nu e recomandabil s-o dai în bară cu şefu' de teză" (proaspătă, de ieri). Cu un nivel mai jos, e cam aşa: „De fapt, blonda căreia-i trage clopotele J-B. E o anglistă, o blondă, deh" (idem), iar cu un nivel mai sus: „Conferinţa lui Marian a fost de comă când a zis că existenţa nu-i atributul primordial al lui Dumnezeu" (idem, chiar după închiderea dosarului „blondă anglistă"). Ce-aţi vrea să cred? Cireaşa de pe tort, iat-o (aproape cuvânt cu cuvânt): „Nu fiindcă eşti ateu nu eşti capabil să vezi puterea ontologiei metafizice. Păi, da, ceea ce contează e puterea conceptuală, nu adevărul. Şi Marian, al

dracu’ de popă, dă asigurări, secătura, asta linişteşte”.

Perlele albe
Pe mânecile mele căzute când cu inima încă plină
Ne-a despărţit
Le iau cu mine
Ca o amintire a ta.
(Kokinshu)

Mi-am vârât în urechi dopurile din spumă poliuretanică ale mamei şi am citit hokku-uri din Antologia poeziei japoneze clasice a tatii, ca să nu mai aud conversaţia lor de degeneraţi. Pe urmă, Colombe şi Tibere au rămas singuri şi au făcut zgomote scârboase ştiind foarte bine că le auzeam. Culmea năpastei, Tibere a rămas la cină fiindcă mama îi invitase părinţii. Tatăl lui Tibere e producător de cinema, maică-sa are o galerie de artă pe cheiul Senei. Colombe e complet moartă după părinţii lui Tibere, merge cu ei în weekendul viitor la Veneţia, călătorie sprâncenată, o să am linişte timp de trei zile.

Deci, la cină, tatăl lui Tibere a spus: „Cum, nu cunoaşteţi go-ul, acest fantastic joc japonez? în momentul de faţă produc o ecranizare a romanului lui Să Shan, Jucătoarea de go, e un joc fa-bu-los, echivalentul japonez al şahului, lată încă o invenţie pe care o datorăm japonezilor, e fa-bu-los, vă asigur!” Şi s-a apucat să explice regulile go-ului. Spunea vrute şi nevrute. Unu la mână, chinezii sunt cei care-au inventat go-ul. Ştiu fiindcă am citit manga-ul cult despre go. Se intitulează Hikaru No Go. Doi la mână, nu este un echivalent japonez al şahului. În afara faptului că se joacă pe-o tablă şi că adversarii se înfruntă cu piese albe şi negre, e la fel de diferit ca un câine de o pisică. La şah, trebuie să omori pentru a câştiga. La go, trebuie să construieşti pentru a trăi. Şi trei la mână, unele dintre regulile enunţate de domnul-sunttatăl-unui-tâmpit erau false. Scopul jocului nu-i de a-l devora pe celălalt, ci de a construi un teritoriu mai mare. Regula de capturare a pieselor prevede că te poţi „sinucide” cu scopul de a captura piese adverse, şi nu că e strict interzis să te plasezi acolo unde eşti în mod automat capturat. Etc.

Aşa că atunci când domnul-am-adus-pe-lume-opustulă a zis: „Sistemul de clasare a jucătorilor începe de la 1 kyu şi urcă până la 30 kyu, după care se trece la dani: primul dan, apoi al doilea şi aşa mai departe”, n-am putut să mă abţin şi am spus: „Nu, ordinea-i inversă: se începe de la 30 kyu şi apoi se urcă până la 1”.

Însă domnul-mă-scuzaţi-nu-ştiam-ce-fac s-a încăpăţânat, cu un aer arţăgos: „Nu, dragă domnişoară, sunt sigur că am dreptate”. Am făcut „nu” din cap în timp ce tata – se uita la mine încruntându-se. Ce-i mai rău e că am fost salvată de Tibere. „Ba da, tată, are dreptate, primul kyu este cel mai tare”. Tibere e un matemaniac, joacă şah şi go. Detest gândul ăsta. Lucrurile frumoase ar trebui să aparţină oamenilor frumoşi. În orice caz, chestia e că tatăl lui Tibere se înşela şi că, după cină, tata mi-a spus cu mânie: „Dacă nu ştii să deschizi gura decât ca să ne ridiculizezi musafirii, abţine-te”. Ce-ar fi trebuit să fac? Să deschid gura precum Colombe ca să zic: „Programul Teatrului Amandiers mă lasă perplexă”, când n-ar fi în stare să citeze un vers din Racine, ca să nu mai vorbesc de a-i vedea frumuseţea? Să deschid gura ca să spun, ca mama: „Se pare că Bienala de anul trecut a dezamăgit foarte tare”, când ar fi capabilă să se omoare pentru plantele ei, lăsând pradă flăcărilor orice Vermeer? Să deschid gura ca să spun, ca tata: „Excepţia culturală franceză este un paradox subtil”, adică aproape cuvânt cu cuvânt ce a spus la cele şaisprezece cine precedente? Să deschid gura ca mama lui Tibere, ca să zic: „În ziua de azi, în Paris, nu mai găseşti aproape deloc brânzari buni”, fără tăgadă, de data asta, având în vedere natura ei profundă de comerciantă din Auvergne?

Când mă gândesc la go: „Un joc al cărui scop este să construieşti teritoriu e prin forţa lucrurilor frumos. Pot exista şi faze de luptă, dar ele nu sunt decât mijloace în slujba scopului, acela de a-ţi ţine în viaţă teritoriile. Una dintre cele mai frumoase reuşite ale jocului de go este de a dovedi că, pentru a câştiga, trebuie să trăieşti, dar să-l laşi şi pe celălalt să trăiască. Cel care e prea lacom pierde

partida: este un joc subtil de echilibru, în care trebuie să obţii avantajul fără a-l zdrobi pe celălalt. Până la urmă, viaţa şi moartea nu sunt aici decât consecinţa unei construcţii bine sau prost ridicate. E ceea ce spune unul dintre personajele lui Taniguchi: trăieşti, mori, acestea sunt consecinţe. E un proverb de go şi un proverb de viaţă.

A trăi, a muri: acestea nu-s decât consecinţe a ceea ceai construit. Lucrul care contează este să construieşti bine. Aşa că, iată, mi-am fixat un nou imperativ. Voi înceta să mai demolez, să deconstruiesc, voi începe să construiesc. Chiar şi referitor la Colombe, o să fac ceva pozitiv. Ceea ce contează este ce faci în momentul când mori şi, la anul, pe 16 iunie, vreau să mor construind.

16

Spleenul Constituţiei

Acel cineva care a sunat se dovedeşte a fi încântătoarea Olympe Saint-Nice, fiica diplomatului de la etajul al doilea. O plac foarte mult pe Olympe Saint-Nice. Găsesc că-ţi trebuie o forţă de caracter considerabilă pentru a supravieţui unui prenume atât de ridicol16, mai ales când ştii că e destinat să stârnească râsete. „Ia zi, Olympe, pot să urc pe muntele tău?” de-a lungul unei întregi adolescenţe ce pare interminabilă, în plus, după toate aparenţele Olympe Saint-Nice nu doreşte să devină ceea ce naşterea ei îi oferă. Nu aspiră nici la căsătoria chivernisită, nici la culoarele puterii, nici la diplomaţie, cu atât mai puţin la statutul de vedetă. Olympe Saint-Nice vrea să devină medic veterinar.

— În provincii! mi-a mărturisit într-o zi în care tăifăsuiam despre pisici în faţa ştergătorului meu de picioare. La Paris nu-s decât animale mici. Eu vreau şi vaci, şi porci.

Olympe nu face nicio mie de fandoseli, ca unele locatare ale imobilului, pentru a da de înţeles că vorbeşte cu portăreasa fiindcă e bine-crescută-de-stânga-fărăprejudecăţi. Olympe vorbeşte cu mine pentru că am o pisică, ceea ce ne integrează pe amândouă într-o comunitate de interes, şi apreciez la adevăratul ei preţ

această aptitudine de a nu se sinchisi de barierele pe care societatea le pune necontenit pe drumurile noastre rizibile.

— Trebuie să vă povestesc ce i s-a întâmplat Constituţiei, îmi spune ea când îi deschid uşa.

— Păi, zic, atunci intraţi, dacă aveţi timp cinci minute. Nu numai că are timp cinci minute, dar e atât de fericită să găsească pe cineva cu care să vorbească despre pisici şi despre micile necazuri ale pisicilor, încât rămâne o oră, timp în care bea cinci ceşti de ceai una după alta.

Da, chiar o plac foarte mult pe Olympe Saint-Nice.

Constituţia e o pisicuţă încântătoare cu blană caramel, un

16 în limba franceză, numele Olympe (Olimpia) este omonim cu numele Olimpului din mitologia greacă (n.tr.).

botişor de un trandafiriu delicat, mustăţi albe şi perniţe liliachii, care aparţine familiei Josse şi, ca toate creaturile îmblănite din imobil, este prezentată spre examinare lui Olympe la cea mai mică indispoziţie. Or, această făptură inutilă, dar pasionantă, în vârstă de trei ani, a mieunat de curând toată noaptea, distrugând somnul proprietarilor ei.

— De ce? întreb la momentul oportun, fiindcă suntem absorbite de complicitatea unei poveşti în care fiecare vrea să-şi joace rolul la perfecţie.

— O cistită! zice Olympe. O cistită!

Olympe nu are decât nouăsprezece ani şi aşteaptă cu o nerăbdare nebună să intre la Şcoala Veterinară, între timp, se speteşte muncind şi se mâhneşte, bucurându-se totodată, de năpastele care lovesc fauna imobilului, singura pe care poate să experimenteze. De aceea îmi anunţă diagnosticul de cistită al Constituţiei, ca şi când ar fi vorba de un filon diamantifer.

— O cistită! exclam eu cu entuziasm.

— Da, o cistită, spune ea dintr-o suflare, cu ochi strălucitori. Biata fetiţă, făcea pipi peste tot şi – inspiră adânc înainte de a ajunge la partea cea mai frumoasă – urmele ei erau uşor hemoragice!

Doamne, ce minunat! Dac-ar fi zis că era sânge în pipiul ei, treaba ar fi fost repede lămurită. Dar Olympe, îmbrăcând cu emoţie veşmintele doctorului de pisici, şi-a asumat şi terminologia. Îmi face întotdeauna o mare plăcere să aud vorbindu-se astfel. „Urmele ei erau uşor hemoragice” este o frază ce mă recreează, care sună bine în ureche şi evocă o lume singulară, ce mă face să iau o pauză de literatură. Din acelaşi motiv îmi place să citesc prospectele de la medicamente, pentru destinderea născută din această precizie a termenului tehnic ce dă iluzia rigorii, fiorul simplităţii şi convoacă o dimensiune spaţio-temporală din care sunt absente efortul spre frumos, suferinţa creatoare şi aspiraţia fără sfârşit şi fără speranţă la orizonturi sublime.

— Există două etiologii posibile pentru cistite, reia Olympe. Fie un germen infecţios, fie o disfuncţie renală. Mai întâi i-am palpat vezica, pentru a verifica dacă nu face glob.

— Glob? mă mir eu.

— Când există o disfuncţie renală şi pisica nu mai poate să urineze, vezica ei se umple şi formează un fel de „glob vezical” care se poate simţi când i se palpează abdomenul, explică Olympe. Dar nu era cazul. Şi nu părea s-o doară când o palpam. Doar că făcea în continuare pipi peste tot.

Pentru o clipă mă gândesc la livingul lui Solange Josse transformat în ladă pentru pisici uriaşă cu tendinţă ketchup. Dar pentru Olympe, astea nu-s decât pagube colaterale.

— Aşa că Solange i-a dus urina la analiză.

Însă Constituţia n-are nimic. Niciun calcul renal, niciun germen insidios pitit în vezica ei cât o arahidă, niciun agent bacteriologic infiltrat. Cu toate acestea, în ciuda antiinflamatoarelor, a antispasmodicelor şi-a antibioticelor, Constituţia se încăpăţânează.

— Dar ce are, atunci? întreb.

— N-o să mă credeţi, zice Olympe. Are o cistită idiopatică interstiţială.

— Dumnezeule, dar ce-nseamnă asta? zic eu, complet ademenită.

— Ei bine, cum s-ar zice… Constituţia e o mare isterică, răspunde Olympe ghiduşă. „Interstiţială” înseamnă „referitor la inflamarea peretelui vezical”, iar „idiopatică”, „fără cauză medicală desemnată”. Pe scurt, când se stresează, are cistite inflamatorii. Exact ca la femeie.

— Dar din ce motiv se stresează? mă întreb cu voce tare, căci, dacă ea, Constituţia, al cărei trai de mare trândavă decorativă nu este tulburat decât de experimente veterinare binevoitoare care constau în a i se palpa vezica, are motive să se streseze, atunci restul reprezentanţilor regnului animal ar trebui să cadă pradă unui atac de panică.

— Veterinara a zis: doar pisica ştie.

Şi Olympe face o mică strâmbătură contrariată.

— Nu de mult, Paul (Josse) i-a spus că era gravidă. Nu se ştie. Poate fi orice.

— Şi cum se tratează asta?

— Ca la oameni, râde Olympe. Cu Prozac.

— Serios? zic.

— Serios, răspunde ea.

V-am spus eu. Dobitoace suntem, dobitoace o să rămânem. Faptul că o pisică de îmbuibaţi suferă de aceleaşi belele care năpăstuiesc femeile civilizate nu trebuie nicidecum să provoace proteste contra maltratării felinelor sau a contaminării de către om a unei nevinovate rase domestice, ci să indice, dimpotrivă, profunda solidaritate ce leagă destinele animale. Cu aceleaşi pofte trăim, de aceleaşi năpaste suferim.

— În orice caz, îmi zice Olympe, asta mă va face să reflectez când voi trata animale pe care nu le cunosc.

Se ridică şi îşi ia la revedere amabilă.

— Ei, mulţumesc, doamnă Michel, doar cu dumneavoastră pot să vorbesc despre toate astea.

— Dar n-ai pentru ce, Olympe, îi zic, mi-a făcut plăcere.

Şi mă pregătesc să închid uşa, când ea îmi spune:

— A, ştiţi, Anna Arthens o să vândă apartamentul. Sper ca noii locatari să aibă şi ei pisici.

17

Un dos de potârniche

Anna Arthens vinde!

— Anna Arthens vinde! îi spun lui Leon.

— Asta-i bună! îmi răspunde el – sau cel puţin aşa am impresia.

Trăiesc aici de douăzeci şi şapte de ani şi niciodată un apartament n-a schimbat familia. Bătrâna doamnă

Meurisse a lăsat locul tinerei doamne Meurisse, şi tot aşa, cu prea puţine deosebiri, în cazul familiilor Badoise, Josse şi Rosen. Familia Arthens a sosit odată cu noi; într-un fel, am îmbătrânit împreună. Cât despre de Broglie, ei erau aici de foarte mult timp şi sunt încă la locul lor. Nu ştiu care e vârsta domnului consilier, dar, tânăr, părea deja bătrân, ceea ce dă iluzia că, deşi foarte bătrân, pare încă tânăr.

Anna Arthens este deci prima care, sub portăria mea, vinde un bun ce va intra pe alte mâini şi pe un alt nume. În mod ciudat, această perspectivă mă sperie. Sunt deci atât de obişnuită cu acest veşnic reînceput al identicului, încât perspectiva unei schimbări încă ipotetice, cufundându-mă în fluviul timpului, îmi reaminteşte curgerea lui? Trăim fiecare zi ca şi cum ea ar trebui să renască mâine şi statu-quo-ul tacit al numărului 7 de pe rue de Grenelle, reînnoind dimineaţă de dimineaţă evidenţa perenităţii, îmi apare deodată ca un ostrov hărţuit de furtuni.

Puternic zdruncinată, pun mâna pe sacoşa cu rotile şi, abandonându-l pe Leon care sforăie uşor, pornesc cu paşi şovăielnici spre piaţă. La colţul dintre rue de Grenelle şi rue du Bac, locatar imperturbabil al cartoanelor lui uzate, Gegene mă priveşte apropiindu-mă aşa cum îşi priveşte păianjenul prada.

— Ei, tanti Michel, iar ţi-ai pierdut cotoiul? îmi strigă şi se hlizeşte.

Iată măcar un lucru care nu se schimbă. Gegene e un

vagabond care, de ani întregi, îşi petrece iarna aici, pe cartoanele lui rufoase, într-o veche redingotă care miroase a negustor rus de la sfârşitul secolului şi care, ca şi cel ce o poartă, a traversat în chip uimitor epocile.

— Ar trebui să te duci la cămin, îi zic ca de obicei, o să fie frig la noapte.

— Ha-ha, schelălăie el, la cămin, aş vrea să te văd pe matale acolo. E mai bine aici.

Îmi văd mai departe de drum, apoi, cuprinsă de remuşcări, mă întorc spre el.

— Voiam să-ţi spun. Domnul Arthens a murit azi-noapte.

— Criticul? mă întreabă Gegene, cu ochi dintr-odată vioi, înălţând botul ca un câine de vânătoare care adulmecă un dos de potârniche.

— Da, da, criticul. L-a lăsat brusc inima.

— Ei drăcie, ei drăcie, repetă Gegene, în mod vădit emoţionat.

— Îl cunoşteai? întreb ca să spun ceva.

— Ei drăcie, ei drăcie, reiterează vagabondul, mereu trebuie să dispară mai întâi cei mai buni!

— A avut o viaţă frumoasă, mă hazardez eu să spun, surprinsă de întorsătura pe care o iau lucrurile.

— Tanti Michel, îmi răspunde Gegene, tipi dintr-ăştia nu se mai fabrică în ziua de azi. Ei drăcie, reia el, o să-mi lipsească, fir-ar să fie.

— Îţi dădea ceva, poate nişte bani de Crăciun?

Gegene mă priveşte, îşi trage nasul, scuipă la picioarele lui.

— Nimic, în zece ani niciun bănuţ, ce credeai? Ah, nimic de zis, afurisit caracter. Nu se mai fabrică dintr-ăştia în ziua de azi, nu se mai fabrică, nu.

Acest mic schimb de cuvinte mă tulbură şi, în timp ce măsor în lung şi în lat aleile pieţei, Gegene îmi ocupă în întregime gândurile. Nu i-am creditat niciodată pe săraci cu nobleţe sufletească sub pretextul că sunt săraci şi în cunoştinţă de cauză cu privire la nedreptăţile vieţii. Dar îi credeam cel puţin uniţi în ura faţă de marii proprietari.

Gegene îmi deschide ochii şi mă învaţă că dacă există într-adevăr un lucru pe care săracii îl detestă, acela îl reprezintă ceilalţi săraci.

În fond, nu e absurd.

Parcurg distrată aleile, ajung la sectorul brânzeturi, cumpăr parmezan feliat şi o bucată frumoasă de brânză de Soumaintrain.

18

Riabinin

Când sunt angoasată, mă retrag în refugiu. Nu-i nevoie să călătoresc; cufundarea în sferele memoriei mele literare e de-ajuns. Căci ce distragere mai nobilă există, nu-i aşa, ce tovărăşie mai captivantă, ce transă mai delicioasă decât cea a literaturii?

Iată-mă deci dintr-odată în faţa unei tarabe cu măsline, gândindu-mă la Riabinin. De ce Riabinin? Pentru că Gegene poartă o redingotă desuetă, cu pulpane lungi ornamentate cu nasturi la spate, care m-a dus cu gândul la cea a lui Riabinin. În Anna Karenina, Riabinin, un negustor de lemne purtând redingotă, vine la Levin, aristocratul de la ţară, pentru a încheia o vânzare cu Stepan Obloński, aristocratul moscovit. Negustorul jură pe toţi sfinţii că Obloński câştigă din afacere în timp ce Levin îl acuză că-i jefuieşte prietenul de o pădure care valorează de trei ori mai mult. Scena e precedată de un dialog în care Levin îl întreabă pe Obloński dacă şi-a numărat copacii din pădure.

— Cum să număr copacii? exclamă acesta. Ar fi ca şi când aş număra nisipul mării.

— Fii sigur că Riabinin i-a numărat, vine replica lui Levin.

Îndrăgesc în mod deosebit scena aceasta, mai întâi fiindcă se desfăşoară la Pokrovskoie, în peisajul rural rus. Ah, peisajul rural rus. El are acel farmec atât de aparte al ţinuturilor sălbatice şi totuşi unite cu omul prin solidaritatea ţărânei din care suntem plămădiţi cu toţii. Cea mai frumoasă scenă din Anna Karenina se petrece la Pokrovskoie. Levin, posomorât şi melancolic, încearcă s-o uite pe Kitty. E primăvară şi se duce să cosească împreună

cu ţăranii săi. Munca i se pare la început prea grea. Curând, va fi recunoscător când bătrânul mujic care conduce şirul cosaşilor anunţă un răgaz de odihnă. Apoi cositul se reia. Din nou, Levin aproape că se prăbuşeşte de oboseală, dar, încă o dată, bătrânul lasă jos coasa. Odihnă. Şi iarăşi şirul se pune în mişcare, patruzeci de omeni culcând la pământ brazdele şi înaintând spre râu în timp ce soarele urcă. E din ce în ce mai cald, braţele şi umerii lui Levin sunt scăldaţi în sudoare, dar, pe măsura pauzelor şi a reluărilor, mişcările sale, la început neîndemânatice şi dureroase, devin din ce în ce mai fluide. O răcoare plăcută i se aşterne deodată pe umeri. Ploaie de vară. Încetul cu încetul, îşi eliberează mişcările de piedica voinţei sale, intră în transa uşoară care conferă gesturilor perfecţiunea acţiunilor mecanice şi conştiente, la care nu chibzuieşti şi nu calculezi, iar coasa pare să se mânuiască de una singură, în vreme ce Levin se delectează cu această uitare în voia mişcării care creează o minunată scindare între plăcerea de-a face ceva şi eforturile voinţei.

La fel stau lucrurile cu multe momente fericite din viaţa noastră. Descotorosiţi de povara deciziei şi a intenţiei, navigând pe mările noastre lăuntrice, asistăm la mişcările noastre ca la acţiunile altcuiva, admirând totuşi involuntara lor perfecţiune. Ce alt motiv aş putea avea pentru a scrie toate acestea, acest derizoriu jurnal al unei portărese care îmbătrâneşte, dacă scrisul n-ar avea şi el ceva din arta cositului? Când rândurile devin propriii lor demiurgi, când asist, ca la ceva în chip miraculos neştiut, la naşterea pe hârtie a unor fraze ce scapă voinţei mele şi, aşternându-se pe pagină fără voia mea, îmi spun ce nu ştiam şi nici nu credeam că vreau, mă bucur de această naştere fără dureri, de această evidenţă nepusă la cale, de a urmări fără trudă, fără vreo certitudine, cu fericirea uimirilor sincere, o pană ce mă călăuzeşte şi mă poartă.

Atunci, ajung, în deplina cunoaştere şi textură a fiinţei mele, la o uitare de sine ce se învecinează cu extazul şi gust sublima tihnă a unei conştiinţe spectatoare.

În sfârşit, când urcă din nou în brişcă, Riabinin se

plânge pe faţă logofătului său de purtarea boierilor.

— Dar cu pădurea ce se-aude, Mihail Ignatici? îl întreabă acesta. Aţi cumpărat-o?

— He, he! răspunde negustorul.

Ce repede conchidem, din aparenţe şi poziţii, cu privire la inteligenţa oamenilor. Lui Riabinin, contabil al nisipului mării, dibaci actor şi manipulator strălucit, puţin îi pasă de prejudecăţile referitoare la persoana sa. Născut inteligent şi paria, gloria nu îl atrage; nu-l pun pe drumuri decât promisiunea profitului şi perspectiva de ai tâlhări în chip politicos pe seniorii unui sistem imbecil care îl dispreţuieşte, dar nu ştie să-l împiedice. Aşa-s şi eu, biată portăreasă resemnată cu absenţa fastului – dar anomalie a unui sistem ce se dovedeşte grotesc şi de care îmi bat joc domol, în fiecare zi, într-un for interior în care nimeni nu pătrunde.

Cugetare profundă nr. 8

Dacă uiţi viitorul

Pierzi

Prezentul

Astăzi, ne-am dus la Chatou s-o vizităm pe mami Josse, mama tatii, care se află de două săptămâni într-un azil de bătrâni. Tata a fost cu ea când s-a instalat acolo şi astăzi am mers cu toţii. Mami nu mai poate trăi de una singură în casa ei mare de la Chatou: e aproape oarbă, are artroză şi aproape că nu mai poate să meargă, nici să ţină ceva în mâini, şi-i e frică de cum rămâne singură. Copiii ei (tata, unchiul meu Francis şi mătuşa mea Laure) au încercat să rezolve treaba cu o infirmieră particulară, dar aceasta nu putea să stea 24 de ore din 24, fără a mai pune la socoteală că prietenele lui mami erau şi ele deja în cămine de bătrâni şi asta părea deci o soluţie bună.

Căminul lui mami nu e de ici, de colea. Mă întreb cât o fi costând pe lună un azil de lux? Camera lui mami e mare şi luminoasă, cu mobilier frumos, draperii frumoase, un salonaş alături şi o baie cu o cadă din marmură. Mama şi Colombe s-au extaziat în faţa căzii din marmură, ca şi cum pentru mami ar fi prezentat cel mai mic interes să

aibă o astfel de cadă, când degetele ei sunt din beton. În plus, marmura e ceva nasol. Cât despre tata, el n-a prea zis nimic. Ştiu că se simte vinovat fiindcă mama lui e într-un cămin de bătrâni. „Doar n-o s-o luăm la noi, totuşi, nu?” a spus mama, când credeau amândoi că eu nu aud (dar eu aud tot, mai cu seamă ce nu mi-e destinat). „Nu, Solange, sigur că nu”. a răspuns tata pe un ton care voia să zică: „Fac de parcă aş gândi contrarul, spunând «nu, nu» cu un aer obosit şi resemnat, ca un bun soţ care se supune, şi astfel rămân în avantaj”. Cunosc bine tonul ăsta al lui. El înseamnă: „Ştiu că sunt laş, dar să nu cuteze nimeni să mi-o spună”. Bineînţeles, nu i-a mers: „Chiar că eşti laş”, a spus mama, aruncând furioasă o cârpă de vase în chiuvetă. Curios, dar de cum se înfurie trebuie să arunce ceva. O dată a aruncat-o chiar şi pe Constituţia. „N-ai nici tu mai mult chef decât mine”, a reluat ea recuperând cârpa şi vânturând-o sub nasul tatii. „Oricum, e un fapt împlinit”, a spus tata, ceea ce e o replică de laş la puterea a zecea.

Cât despre mine, sunt mulţumită că mami nu vine să locuiască la noi. Deşi, la patru sute de metri pătraţi, n-ar fi cu adevărat o problemă. Socot că bătrânii au totuşi dreptul la un pic de respect. Şi să fii într-un cămin de bătrâni e, fără doar şi poate, sfârşitul respectului. Când ajungi acolo, înseamnă: „S-a terminat cu mine, nu mai reprezint nimic, toată lumea, inclusiv eu, nu mai aşteaptă decât un lucru: moartea, această tristă încheiere a tuturor necazurilor”. Nu, motivul pentru care nu mi-ar surâde ca mami să vină la noi este că n-o iubesc pe mami. E o bătrână afurisită, după ce a fost o tânără rea. Asta, de asemenea, găsesc că-i o nedreptate profundă: gândiţi-vă, de pildă, că a ajuns foarte bătrân un simpatic instalator de încălzire centrală, un om care n-a făcut niciodată decât bine în jurul lui, a ştiut să creeze iubire, s-o dăruiască, s-o primească, să împletească legături umane şi sensibile. Nevasta i-a murit, copiii lui n-au bani şi au ei înşişi o grămadă de copii pe care trebuie să-i hrănească şi să-i crească. În plus, locuiesc în celălalt capăt al Franţei. E dus deci într-un cămin de bătrâni de lângă sătucul în care s-a născut, unde copiii săi

nu pot veni să-l vadă decât de două ori pe an – un cămin pentru săraci, unde trebuie să împartă camera, unde mâncarea e scârboasă şi unde personalul îşi combate certitudinea de-a avea într-o zi parte de-aceeaşi soartă, maltratând locatarii. Gândiţi-vă acum la bunică-mea, care n-a făcut din viaţa ei nimic altceva decât un lung şir de recepţii, strâmbături, intrigi şi cheltuieli inutile şi ipocrite şi chibzuiţi la faptul că are dreptul la o cameră cochetă, un salon privat şi scoici Saint-Jacques la masa de prânz. Ăsta e preţul pe care trebuie să-l plăteşti pentru dragoste, să-ţi sfârşeşti zilele fără nicio speranţă într-o promiscuitate sordidă? Asta e recompensa anorexiei afective, o cadă de marmură într-un soi de garsonieră elegantă, la un preţ exorbitant?

Aşadar, nu o iubesc pe mami, care nu prea mă iubeşte nici ea. În schimb, o adoră pe Colombe care i-o întoarce frumos, adică pândeşte moştenirea cu acea dezinvoltură perfect autentică a nepoatei-care-nu-pândeştemoştenirea.

Gândeam deci că această zi la Chatou avea să fie o corvoadă îngrozitoare şi nu m-am înşelat: Colombe şi mama care se extaziază de cadă, tata care are aerul că şi-a înghiţit umbrela, bătrâni scheletici şi ţintuiţi la pat care sunt plimbaţi pe culoare cu perfuziile după ei, o nebună („Alzheimer”, a zis Colombe cu un aer doct – pe bune!) care îmi spune „Clara, drăguţo” şi două secunde după aceea urlă că-şi vrea imediat câinele, fiind cât pe ce să mă lase chioară cu ineloiul ei cu diamante, şi chiar o tentativă de evadare! Pensionarii încă valizi au o brăţară electronică la încheietură: când încearcă să părăsească incinta, chestia bipăie la recepţie şi personalul se năpusteşte afară pentru a-l recupera pe fugar, care fireşte că e prins după un 100 de metri plat anevoios şi care protestează energic că nu suntem în gulag, cere să stea de vorbă cu directorul şi gesticulează bizar până când e ţintuit într-un scaun cu rotile. Doamna care a încercat sprintul se schimbase după dejun: îmbrăcase ţinuta de evadare, o rochie cu picăţele şi cu volane peste tot, foarte practică pentru escaladat

garduri. Pe scurt, la orele paisprezece, după cadă, scoicile Saint-Jacques şi evadarea spectaculoasă à la Edmond Dante's, eram în pragul disperării.

Dar, dintr-odată, mi-am amintit că hotărâsem să construiesc, nu să demolez. Am privit împrejur căutând ceva pozitiv şi evitând să mă uit la Colombe. N-am găsit nimic. Toţi oamenii aceştia care aşteaptă moartea, neştiind ce să facă. Apoi, miracol, Colombe a fost cea care mi-a dat soluţia, da, Colombe. Când am plecat, după ce am îmbrăţişat-o pe mami şi i-am promis că vom reveni curând, soră-mea a spus: „Bun, mami pare bine instalată. În rest. ne vom grăbi să uităm asta foarte repede". Să nu ne legăm de „ne vom grăbi foarte repede", ceea ce-ar fi meschin, şi să ne concentrăm asupra ideii: să uităm asta foarte repede.

Dimpotrivă, mai cu seamă nu trebuie să uităm asta.

Nu trebuie să uităm bătrânii cu trupul degradat, bătrânii aflaţi foarte aproape de o moarte la care tinerii nu vor să se gândească (şi atunci încredinţează căminului de bătrâni grija de a le duce acolo părinţii, fără tapaj şi fără tracasări), inexistenta bucurie a acestor ultime ceasuri de care ar trebui să profite din plin şi pe care le îndură în plictiseală, amărăciune şi rumegarea la nesfârşit a aceloraşi regrete.

Nu trebuie să uităm că trupul se deteriorarează, că prietenii mor, că toată lumea te uită, că sfârşitul înseamnă singurătate. Nu trebuie să uităm nici că aceşti bătrâni au fost tineri, că durata unei vieţi este derizorie, că azi ai douăzeci de ani şi mâine optzeci. Colombe crede că ne putem „grăbi să uităm" fiindcă pentru ea e încă atât de departe perspectiva bătrâneţii, e ca şi când asta nu i se va întâmpla niciodată. Eu însă am înţeles foarte devreme că o viaţă trece într-o clipită, privindu-i pe adulţii din jurul meu, atât de grăbiţi, atât de stresaţi de scadenţă, atât de avizi de acum pentru a nu se gândi la mâine. Dar dacă te temi de viitor este pentru că nu ştii să construieşti prezentul şi, când nu ştii să construieşti prezentul, te amăgeşti că vei putea s-o faci mâine şi te-ai dus pe copcă, fiindcă mâine

sfârşeşte întotdeauna prin a deveni astăzi, nu-i aşa?

Deci mai ales nu trebuie să uităm asta. Trebuie să trăim cu această certitudine că vom îmbătrâni şi că nu va fi nici frumos, nici bine, nici vesel. Şi să ne spunem că prezentul e ceea ce contează: să construim acum ceva, cu orice preţ, din răsputeri. Să avem tot timpul în minte căminul de bătrâni, pentru a ne depăşi în fiecare zi, făcând ziua nepieritoare. Să urcăm pas cu pas Everestul nostru personal şi s-o facem în aşa fel încât fiecare pas să fie un pic de eternitate.

Viitorul la asta serveşte: la a construi prezentul cu adevărate proiecte concepute de fiinţe în viaţă.

DESPRE GRAMATICĂ

1

Infinitezimal

Azi-dimineaţă, Jacinthe Rosen mi l-a prezentat pe noul proprietar al apartamentului familiei Arthens.

Îl cheamă Kakuro Nuştiucum. N-am auzit bine fiindcă „dhoahmna” Rosen vorbeşte întotdeauna de parcă ar avea o libarcă în gură şi fiindcă uşa liftului s-a deschis exact în clipa aceea pentru a-l lăsa să treacă pe domnul Pallieres-tatăl, îmbrăcat foarte sobru. Ne-a salutat scurt şi s-a îndepărtat cu pasul său sacadat de industriaş grăbit.

Cel nou este un domn de vreo şaizeci de ani, foarte prezentabil şi foarte japonez. E mai degrabă scund, zvelt, cu faţa ridată, dar cu trăsături regulate. Toată fiinţa sa emană bunăvoinţă, dar simt şi hotărâre, voioşie şi multă fermitate.

Pentru moment, îndură fără să se clintească cotcodăceala pitiatică a lui Jacinthe Rosen, despre care ai zice că-i o găină în faţa unui munte de grăunţe.

— Bună ziua, doamnă, au fost primele şi singurele lui cuvinte, într-o franceză fără accent.

Mi-am luat înfăţişarea de portăreasă semi nătângă.

Am de-a face cu un nou locatar căruia forţa obişnuinţei încă nu-i impune certitudinea inepţiei mele şi cu care trebuie să depun eforturi pedagogice speciale.

Mă mărginesc aşadar la „da, da, da”-uri astenice

drept răspuns la salvele isterice ale lui Jacinthe Rosen.

— O să-i arătaţi domnului Nuştiucum (Şu?) dependinţele comune.

— Puteţi să-i explicaţi domnului Nuştiucum (Psşu?) cum se distribuie corespondenţa?

— Vineri vor veni nişte decoratori. Aţi putea să-i aşteptaţi pentru domnul Nuştiucum (Opsşu?) între zece şi zece jumate?

Etc.

Domnul Nuştiucum nu dă niciun semn de nerăbdare şi aşteaptă politicos privindu-mă cu un surâs amabil. Consider că totul merge foarte bine. Nu trebuie decât s-aştept ca doamna Rosen să obosească şi mă voi putea întoarce în bârlogul meu.

Când, poftim!

— Ştergătorul de picioare care era în faţa uşii familiei Arthens nu a fost curăţat. Aţi putea să remediaţi la asta? mă întreabă găina.

De ce trebuie mereu ca o comedie să se preschimbe în tragedie? Desigur, mi se întâmplă şi mie să mă folosesc de greşeală, deşi ca de-o armă.

— E un fel de infart? îl întrebasem pe Chabrot, ca diversiune de la purtarea mea deplasată.

Nu sunt deci chiar atât de sensibilă, încât o abatere minoră să mă facă să-mi pierd judecata. Trebuie să le permiţi şi altora ceea ce-ţi permiţi tu însuţi; în plus, Jacinthe Rosen şi libarca din gura ei sunt născute la Bondy, într-o îngrămădire de blocuri cu casa scării nu prea curată şi ca atare am faţă de ea indulgenţe pe care nu le am faţă de doamna aţi-putea-virgulă-să-luaţi-împrimire.

Şi totuşi, iată tragedia: am tresărit ia să remediaţi la asta exact în clipa în care domnul Nuştiucum tresărea şi el, în timp ce privirile ni se încrucişau. De la această porţiune infinitezimală de timp în care, sunt sigură, am fost fraţi de limbă în suferinţa concomitentă care ne străpungea şi, făcând corpul nostru să tresară, ne dădea la iveală tulburarea, domnul Nuştiucum se uită la mine cu o privire total diferită.

O privire la pândă.

Şi iată că mi se adresează.

— Aţi cunoscut mai bine familia Arthens? Mi s-a spus că era o familie cu totul extraordinară, îmi zice.

— Nu, răspund cu prudenţă, nu i-am cunoscut în mod special, era o familie ca şi celelalte de-aici.

— Da, o familie fericită, spune doamna Rosen, care se impacientează în mod vizibil.

— Ştiţi, toate familiile fericite se aseamănă între ele, mormăi eu pentru a ieşi din discuţie, nu e nimic de zis în privinţa asta.

— Dar fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei, îmi spune el privindu-mă cu un aer bizar şi deodată, deşi e a doua oară, tresar.

Da, vă jur. Tresar – dar ca şi cum fără ştirea mea. Mi-a scăpat, a fost ceva mai puternic decât mine, am fost depăşită.

Cum o nenorocire nu vine niciodată singură, Leon alege exact această clipă pentru a se fofila printre picioarele noastre, atingându-le amical în treacăt pe ale domnului Nuştiucum.

— Am două pisici, îmi zice el. Pot să aflu cum o cheamă pe-a dumneavoastră?

— Leon, răspunde pentru mine Jacinthe Rosen care, retezând-o aici, îşi strecoară braţul sub al lui şi, după ce mi-a mulţumit fără să se uite la mine, dă să-l conducă spre ascensor.

Cu o infinită delicateţe, el pune mâna pe antebraţul ei şi o opreşte cu blândeţe.

— Mulţumesc, doamnă, îmi spune, apoi se lasă dus de posesiva sa orătanie.

2

Într-un moment de graţie

Ştiţi ce este ceea ce facem fără ştirea noastră? Psihanaliştii consideră că e rodul manevrelor insidioase ale unui inconştient ascuns. Ce teorie iluzorie, de fapt. Ceea ce facem fără ştirea noastră este semnul cel mai vădit al forţei voinţei noastre conştiente care, când emoţia noastră

i se opune, se foloseşte de toate videşugurile pentru a-şi atinge scopurile.

— S-ar zice că vreau să fiu demascată, îi spun lui Leon care s-a întors în casă şi, aş fi gata să jur, a conspirat cu universul pentru a-mi îndeplini dorinţa.

Toate familiile fericite se aseamănă între ele, dar fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei e prima frază din Anna Karenina pe care, ca orice bună portăreasă, n-aş fi putut s-o citesc, după cum nu mi-ar fi fost dat nici să tresar din întâmplare la a doua parte a acestei fraze, într-un moment de graţie, fără a şti că ea îi aparţinea lui Tolstoi, căci, dacă oamenii mărunţi sunt sensibili, fără a o cunoaşte, la marea literatură, ea nu poate pretinde de la ei perspectiva largă în care o plasează oamenii instruiţi.

Îmi petrec ziua încercând să mă conving că mă agit degeaba şi că domnul Nuştiucum, care dispune de un portofel suficient de plin pentru a cumpăra etajul al patrulea, are alte subiecte de preocupare decât tresăririle parkinsoniene ale unei portărese arierate.

Apoi, pe la ora 19, un tânăr sună la ghereta mea.

— Bună ziua, doamnă, îmi spune el articulând la perfecţie, numele meu e Paul N’Guyen, sunt secretarul particular al domnului Ozu.

Îmi întinde o carte de vizită.

— Aveţi aici numărul meu de mobil. Nişte meşteri vor veni să lucreze la domnul Ozu şi n-am vrea ca asta să vă dea de lucru în plus. De aceea, la cea mai mică problemă, sunaţi-mă, o să vin cât mai degrabă.

Veţi fi remarcat, la acest punct al intrigii, că sceneta e lipsită de dialoguri, care se recunosc îndeobşte după faptul că liniuţele se succed pe măsura replicilor.

Ar fi trebuit să existe ceva de genul:

— Încântată, domnule.

Apoi:

— Foarte bine, aşa voi face.

Dar e limpede că nu există aşa ceva.

Fiindcă, fără a fi nevoie să-mi impun asta, am amuţit. Sunt perfect conştientă că am gura deschisă, dar din ea nu

iese niciun sunet şi mi-e milă de acest tânăr chipeş silit să contemple o broască de şaptezeci de kile care se numeşte Renée.

Acesta e momentul în care, de obicei, protagonistul întreabă:

— Vorbiţi franceza?

Dar Paul N'Guyen îmi zâmbeşte şi aşteaptă.

Cu preţul unui efort herculean, izbutesc să îngaim ceva.

De fapt, mai întâi e un fel de:

— Grmbill.

Dar el aşteaptă în continuare cu aceeaşi magnifică abnegaţie.

— Domnul Ozu? sfârşesc prin a rosti anevoie, cu o voce care sună a Yul Brynner.

— Da, domnul Ozu, răspunde el. Nu-i ştiaţi numele?

— Nu, zic cu dificultate, nu-l înţelesesem prea bine. Cum se scrie?

— O, z, u, zice.

— Ah, zic, foarte bine. E un nume japonez?

— Exact, doamnă, îmi confirmă el. Domnul Ozu e japonez.

Îşi ia rămas-bun cu afabilitate, eu bolborosesc un „bună seara" înfundat, închid uşa şi mă prăbuşesc pe un scaun, strivindu-l pe Leon.

Domnul Ozu. Mă întreb dacă nu sunt pe cale să am un vis dement, cu suspans, împletire machiavelică a acţiunilor, ploaie de coincidenţe şi deznodământ în cămaşă de noapte, cu un motan obez pe picioare şi o deşteptare în hârâit de paraziţi reglaţi pe France Inter.

Dar cunoaştem cu toţii, în fond, că starea de vis şi starea de veghe nu-s din acelaşi aluat şi, examinându-mi percepţiile senzoriale, ştiu cu siguranţă că sunt cât se poate de trează.

Domnul Ozu! Fiul cineastului? Nepotul său? Un văr îndepărtat?

Asta-i bună!

Cugetare profundă nr. 9

Dacă-i serveşti unei doamne vrăjmaşe
Pricomigdale de la La duree
Să nu crezi
Că vei putea vedea
Mai departe

Domnul care a cumpărat apartamentul familiei Arthens este japonez! îl cheamă Kakuro Ozu! Ăsta mi-e norocul, trebuie ca asta să se întâmple tocmai înainte de a muri! Doisprezece ani şi jumătate în neant cultural şi, când se iveşte un japonez, trebuie să mă pregătesc de ducă… E într-adevăr prea nedrept.

Dar văd cel puţin latura pozitivă a lucrurilor: el e aici şi, în plus, ieri am avut o conversaţie foarte interesantă. Mai întâi, trebuie spus că toţi locatarii sunt complet înnebuniţi după domnul Ozu. Mama nu vorbeşte decât de asta, tata o ascultă de această dată, deşi de obicei se gândeşte la altceva când ea pălăvrăgeşte despre mărunţişurile din imobil, Colombe mi-a şterpelit manualul de japoneză şi, fapt inedit în analele numărului 7 rue de Grenelle, doamna de Broglie a venit să ia ceaiul la noi. Locuim la etajul al cincilea, chiar deasupra fostului apartament al familiei Arthens, şi în ultima vreme acolo s-a lucrat – dar s-a lucrat la modul gigantic! Era limpede că domnul Ozu hotărâse să schimbe totul şi toată lumea saliva de poftă să vadă schimbările. Într-o lume de fosile, cea mai mică alunecare a unei pietricele pe panta muntelui riscă deja să provoace crize cardiace în serie – darămite când cineva aruncă în aer muntele! Pe scurt, doamna Broglie murea de dorinţa de-a arunca o privire la etajul al patrulea şi ca atare a reuşit să se facă invitată de mama când a întâlnit-o săptămâna trecută în hol. Şi ştiţi care-a fost pretextul? E într-adevăr haios. Doamna de Broglie este soţia consilierului de stat care locuieşte la etajul întâi, care a intrat în Consiliul de Stat sub Giscard şi e atât de conservator, încât nu salută persoanele divorţate. Colombe îl numeşte „bătrânul fascist” fiindcă ea n-a citit niciodată ceva despre mişcările de dreapta franceze, iar tata îl consideră drept un exemplu perfect al sclerozei ideilor

politice. Nevastă-sa e pe măsură: taior, colier de perle, buze strânse şi o liotă de nepoţi care se numesc cu toţii Grégoire sau Marie. Până deunăzi, abia dacă o saluta pe mama (care e socialistă, are părul vopsit şi pantofi cu vârful ascuţit). Săptămâna trecută însă, s-a năpustit la noi de parcă de asta îi depindea viaţa. Eram în hol, ne întorceam de la cumpărături şi mama era foarte bine dispusă deoarece găsise o faţă de masă din în culoare naturală, la două sute patruzeci de euro. Ei bine, am crezut că am halucinaţii auditive. După obişnuitele „Bună ziua, doamnă", doamna de Broglie i-a spus mamei: „Aş vrea să vă rog ceva", chestie pentru care sigur a durut-o foarte tare gura. „Dar vă rog", a zis mama zâmbind (datorită feţei de masă şi antidepresivelor). „Ştiţi, nora mea, soţia lui Étienne, nu se simte prea bine şi cred că ar fi necesară o terapie". „A, da?" a zis mama zâmbind şi mai mult. „Da, ăă, ştiţi, un fel de psihanaliză". Doamna de Broglie avea aerul unui melc în plină Sahara, dar se ţinea totuşi bine. „Da, înţeleg foarte bine", a spus mama, „şi în ce fel aş putea să vă fiu de ajutor, stimată doamnă?" „Păi, mi s-a spus că dumneavoastră aţi cunoaşte bine acest gen de… în fine… acest gen de abordare… de aceea aş fi vrut să discut despre asta cu dumneavoastră". Mama nu-şi revenea din norocul care dăduse peste ea: o faţă de masă din în culoare naturală, perspectiva de a debita tot ce ştia despre psihanaliză şi doamna de Broglie executându-i dansul celor şapte voaluri – ah, da, într-adevăr, o zi excelentă! Nu a putut totuşi să reziste fiindcă ştia foarte bine unde voia cealaltă să ajungă. O fi maică-mea rustică în materie de subtilitate intelectuală, dar de nas nu poate fi dusă. Ştia foarte bine că în ziua în care alde de Broglie se vor interesa de psihanaliză, gaulliştii or să cânte Internaţionala şi că succesul ei subit se numea „palierul de la etajul al cincilea se află chiar deasupra celui de la al patrulea". Cu toate astea, a hotărât să se arate mărinimoasă, pentru a-i dovedi doamnei de Broglie amploarea bunătăţii ei şi spiritul deschis al socialiştilor – dar nu fără o mică provocare în prealabil. „Cu mare

plăcere, stimată doamnă. Vreţi să trec pe la dumneavoastră, într-o seară, să stăm de vorbă?" a întrebat. Cealaltă a părut constipată, nu prevăzuse această lovitură, dar şi-a venit repede în fire şi, ca femeie de lume, a zis: „Nu, nu, doar n-o să vă cer să mai şi coborâţi, o să urc eu la dumneavoastră". Mama obţinuse mica ei satisfacţie, n-a insistat. „Păi, atunci, sunt acasă în după-amiaza asta – a spus –, de ce n-aţi veni la o ceaşcă de ceai pe la ora cinci?"

Şedinţa de ceai a fost perfectă. Mama a făcut lucrurile cum trebuie: serviciul de ceai oferit de mami, cel cu margini aurite şi fluturaşi verzi şi roz, pricomigdale de la La duree şi, totuşi, zahăr brun (o chestie de stânga). Doamna de Broglie, care tocmai petrecuse un sfert bun de oră pe palierul de dedesubt, avea aerul un pic stânjenit, dar satisfăcut. Şi un pic surprins. Cred că-şi imagina altfel locuinţa noastră. Mama i-a interpretat toată partitura bunelor maniere şi a conversaţiei mondene, inclusiv un comentariu expert asupra celor mai bune magazine de cafea, înainte de a înclina capul cu un aer compătimitor şi a spune: „Aşadar, stimată doamnă, vă faceţi griji în privinţa nurorii dumneavoastră?" „Ăă, ah, da", a zis cealaltă care aproape că-şi uitase pretextul şi acum îşi frământa mintea pentru a găsi ceva de spus. „Ei bine, e deprimată" a fost singurul lucru care i-a venit. Mama a trecut atunci la viteza superioară. După toate generozităţile dinainte, era timpul să prezinte nota de plată. Doamna de Broglie a avut parte de-un curs întreg despre freudism, incluzând câteva anecdote picante legate de moravurile sexuale ale Mântuitorului şi-ale apostolilor săi (cu un pasaj trash despre Melanie Klein) şi presărat cu unele referiri la Mişcarea de Eliberare a Femeilor şi la laicitatea învăţământului francez. Serviciul complet. Doamna de Broglie a reacţionat ca o bună creştină. A îndurat afrontul cu un stoicism admirabil, convingându-se totodată că astfel ispăşeşte relativ ieftin păcatul curiozităţii sale. Amândouă s-au despărţit satisfăcute, însă din raţiuni diferite, şi seara, la masă, mama a spus: „Doamna de Broglie e o bigotă, de

acord, dar poate să fie fermecătoare”.

Într-un cuvânt, domnul Ozu excită pe toată lumea. Olympe Saint-Nice i-a spus lui Colombe (care o detestă şi o numeşte „mironosiţa porcilor”) că are două pisici şi că abia aşteaptă să le vadă. Jacinthe Rosen nu conteneşte să comenteze agitaţia de la etajul al patrulea, iar asta o face de fiecare dată să intre în transă. Şi pe mine mă pasionează, dar nu din aceleaşi motive, lată ce s-a întâmplat.

Am urcat în lift cu domnul Ozu şi cabina s-a blocat între etajele al doilea şi-al treilea fiindcă un dobitoc închisese prost grilajul înainte de-a renunţa să intre şi-a coborî pe scări. În asemenea cazuri, trebuie să aştepţi până când cineva îşi dă seama sau, dacă durează prea mult, să alarmezi vecinii strigând, dar încercând să rămâi destins, ceea ce nu-i uşor. Noi însă n-am strigat. Am avut deci tot timpul să facem cunoştinţă. Toate doamnele ar fi făcut orice ca să fie în locul meu. În ceea ce mă priveşte, eram bucuroasă fiindcă profunda mea latură japoneză este necesarmente bucuroasă să stea de vorbă cu un domn japonez adevărat. Dar mai cu seamă, ceea ce mi-a plăcut foarte mult a fost conţinutul conversaţiei. Mai întâi, el mi-a zis: „Mămica ta mi-a spus că studiezi japoneza la şcoală. La ce nivel eşti?” Am notat în treacăt că mama iarăşi a trăncănit ca să facă pe interesanta, apoi am răspuns în japoneză: „Da, domnule, cunosc un pic japoneza, dar nu foarte bine”. El mi-a spus în japoneză: „Vrei să-ţi corectez accentul?” şi a tradus imediat în franceză. Ceea ce deja era de apreciat. Mulţi ar fi zis: „O, ce bine vorbeşti, bravo, e grozav!” deşi probabil că am o pronunţie de vacă din Landes. Am răspuns în japoneză: „Vă rog, domnule”, el a corectat o inflexiune şi mi-a zis, tot în japoneză: „Spune-mi Kakuro”. Am răspuns în japoneză „Da, Kakuro-san” şi am râs amândoi. Ei, şi pe urmă conversaţia (în franceză) a devenit într-adevăr pasionantă. Mi-a spus de-a dreptul: „Mă interesează mult portăreasa noastră, doamna Michel. Aş vrea să ştiu ce părere ai despre ea”. Cunosc o mulţime de persoane care ar fi încercat să mă tragă de limbă, fără

să aibă aerul că fac asta. Dar el a fost foarte sincer. „Cred că nu este ceea ce crede lumea”, a adăugat.

Ce-i drept, de-o vreme am şi eu bănuieli în privinţa ei.

De departe, e într-adevăr o portăreasă. De aproape. ei bine, de aproape. ceva e ciudat. Colombe nu poate s-o sufere şi o consideră un rebut al umanităţii. Pentru Colombe, oricum, rebut al umanităţii este oricine nu corespunde normei ei culturale, iar norma culturală a lui Colombe este puterea socială plus bluze Agnes B. Doamna Michel. Cum să zic? Exprimă inteligenţă. Şi totuşi, se străduieşte, da, se vede că face tot ce-i stă în puteri ca să o facă pe portăreasa şi să pară înapoiată. Eu însă am observat-o deja când i se adresa lui Jean Arthens, când vorbeşte cu Neptun în spatele Dianei, când se uită la doamnele din imobil care trec prin faţa ei fără să o salute. Doamna Michel are pe dinafară e plină de ţepi, o adevărată fortăreaţă, dar am senzaţia că pe dinăuntru este la fel de rafinată ca şi aricii, care sunt nişte făpturi în chip înşelător indolente, cumplit de singuratice şi teribil de elegante.

Bun, astea fiind zise, mărturisesc, nu sunt extralucidă. Dacă nu s-ar fi întâmplat ceva, aş fi văzut şi eu acelaşi lucru ca toată lumea, o portăreasă în cea mai mare parte a timpului prost dispusă. Dar ceva s-a întâmplat nu de mult şi e ciudat că întrebarea domnului Ozu pică tocmai acum. Cu două săptămâni în urmă, Antoine Pallières a răsturnat sacoşa doamnei Michel care era cât pe ce să deschidă uşa gheretei. Antoine Pallières este fiul domnului Pallières, industriaşul de la şase, un tip care-i ţine lui tata lecţii de morală cu privire la modul de administrare a Franţei şi care vinde arme unor delincvenţi internaţionali. Fiul e mai puţin periculos fiindcă e un adevărat cretin, dar nu se ştie niciodată: nocivitatea este adesea un capital familial. Deci Antoine Pallières a răsturnat sacoşa doamnei Michel. Sfeclele roşii, tăiţeii, cubuleţele de supă Maggi şi săpunul de Marsilia s-au împrăştiat şi, ieşind din sacoşa care era pe jos, am întrezărit o carte. Zic „întrezărit”

fiindcă doamna Michel s-a repezit să adune totul privindu-l pe Antoine cu mânie (era limpede că nu intenţiona să mişte un deget), dar şi cu o urmă de nelinişte. El n-a văzut nimic, însă eu n-am avut nevoie de mai mult timp ca să ştiu ce carte sau, mai degrabă, ce gen de carte era în sacoşa doamnei Michel, pentru că există o mulţime de acelaşi gen pe biroul lui Colombe de când studiază filosofia. Era o carte de la Vrin, editura ultra specializată în filosofie universitară. Ce face o portăreasă cu o carte de la Vrin în sacoşă? este evident întrebarea pe care eu mi-am pus-o, spre deosebire de Antoine Pallières.

„Aşa cred şi eu", i-am spus domnului Ozu şi, din vecini, am trecut imediat la o relaţie mai intimă, cea de conspiratori. Am schimbat impresiile noastre despre doamna Michel, domnul Ozu mi-a zis c-ar face pariu că era o prinţesă clandestină şi erudită şi ne-am despărţit promiţându-ne să investigăm.

Iată deci cugetarea mea profundă pe ziua de azi: e pentru prima oară când întâlnesc pe cineva care caută oamenii şi care vede mai departe. Poate să pară ceva banal, dar eu cred că este profund. Noi nu vedem niciodată mai departe de certitudinile noastre şi, mai grav, am renunţat la întâlnirea cu ceilalţi, nu facem decât să ne întâlnim pe noi înşine fără a ne recunoaşte în aceste oglinzi permanente. Dacă ne-am da seama de asta, dacă am deveni conştienţi că nu ne privim niciodată decât pe noi înşine în celălalt, că suntem singuri în deşert, am înnebuni. Când maică-mea îi oferă doamnei de Broglie pricomigdale de la La duree, îşi deapănă ei înseşi povestea vieţii sale şi nu face decât să-şi ronţăie propria savoare; când tata îşi bea cafeaua şi îşi citeşte ziarul, se contemplă într-o oglindă cu tendinţă spre metoda Coué; când Colombe vorbeşte de conferinţele lui Marian, vituperează asupra propriei reflecţii şi, când oamenii trec prin faţa portăresei, nu văd decât golul, pentru că nu sunt ei.

Eu însă implor soarta să-mi acorde şansa de a vedea mai departe de mine însămi şi de a întâlni pe cineva.

Sub scoarţă

Apoi, trec câteva zile.

Ca în fiecare marţi, Manuela vine la ghereta mea. Până să închidă uşa, am timp s-o aud pe Jacinthe Rosen care discută cu tânăra doamnă Meurisse în faţa unui lift ce se lasă aşteptat.

— Fiul meu zice că toţi chinezii sunt încăpăţânaţi! Obligată de gândacul bucal, „dhoahmna” Rosen nu spune „chinezi”, ci „chinuiezi”.

Am visat întotdeauna să vizitez China. E, în orice caz, mai interesant decât să mergi în China.

— A concediat-o pe baroană, mă anunţă Manuela, care are obrajii îmbujoraţi şi ochii strălucitori. Şi pe toţi ceilalţi împreună cu ea.

Iau aerul inocenţei personificate.

— Cine? întreb.

— Ei, domnul Ozu! exclamă Manuela privindu-mă dojenitor.

Trebuie să spun că, de două săptămâni, imobilul nu cunoaşte decât freamătul provocat de mutarea domnului Ozu în apartamentul răposatului Pierre Arthens. În acest loc încremenit, prins în gheţurile puterii şi ale trândăviei, sosirea unui nou locatar şi actele extravagante la care s-au dedat la ordinele sale meseriaşi aflaţi într-un număr atât de impresionant, încât până şi Neptun a renunţat să-i mai miroasă pe toţi – această sosire deci a stârnit un vânt de excitare şi panică amestecate. Căci aspiraţia convenţională la menţinerea tradiţiilor şi dezaprobarea consecutivă faţă de tot ceea ce, de aproape sau de departe, evocă proaspăta îmbogăţire – ca ostentaţia în lucrările de decoraţie, achiziţionarea de aparatură hi-fi sau abuzul de mâncăruri livrate la pachet – rivalizau cu o sete mai profundă, proptită în viscerele tuturor acestor persoane amorţite de plictis: cea de noutate. Aşa că numărul 7, rue de Grenelle, a vibrat timp de cincisprezece zile în ritmul vânzolelii zugravilor, tâmplarilor, instalatorilor, tehnicienilor, comisionarilor de mobile, de covoare, de material electronic şi, în cele din urmă, al cărătorilor de la firma de

mutări, pe care domnul Ozu îi angajase, fără doar şi poate, pentru a transforma de sus până jos un etaj patru pe care toţi mureau de dorinţa de a-l vizita. Familiile Josse şi Pallières n-au mai luat ascensorul şi, descoperindu-şi o nouă vigoare, s-au preumblat la orice oră pe palierul de la patru prin care, normal, trebuiau să tranziteze pentru a pleca de acasă şi, în consecinţă, a se întoarce. Au fost obiectul tuturor invidiilor. Bernadette de Broglie a uneltit ca să ia ceaiul la Solange Josse, totuşi o socialistă, în timp ce Jacinthe Rosen s-a oferit voluntară pentru a-i duce lui Sabine Pallières un colet care tocmai fusese lăsat la gheretă şi pe care, încântată să scap de corvoadă, i l-am încredinţat cu o grămadă de sclifoseli ipocrite.

Căci, dintre toţi, doar eu îl evitam cu grijă pe domnul Ozu. Ne-am încrucişat de două ori în hol, dar de fiecare dată era însoţit şi n-a făcut decât să mă salute politicos, eu răspunzându-i la fel. Nimic nu trăda la el alte sentimente decât amabilitate şi o indiferenţă binevoitoare. Dar tot aşa cum copiii simt sub scoarţa convenienţelor adevăratul aluat din care sunt făcute fiinţele, radarul meu lăuntric, neliniştindu-se brusc, îmi spunea să domnul Ozu mă cerceta cu o răbdătoare atenţie.

Cu toate astea, secretarul său avea grijă de toate sarcinile care necesitau un contact cu mine. Pun rămăşag că Paul N'Guyen avea contribuţia lui în fascinaţia pe care sosirea domnului Ozu o exercita asupra autohtonilor. Era un tânăr de o frumuseţe rară. Din Asia, de unde era originar tatăl său vietnamez, luase distincţia şi misterioasa seninătate. De la Europa şi de la mama sa (o rusoaică albă) avea statura înaltă şi pometii slavi, precum şi ochii luminoşi şi foarte uşor migdalaţi. În el se însoţeau virilitatea şi delicateţea, se realiza sinteza dintre frumuseţea masculină şi blândeţea orientală.

Îi aflasem ascendenţa când, la sfârşitul unei după-amiezi de harababură în cursul căreia îl văzusem ocupat până peste cap şi fiindcă sunase la ghereta mea pentru a mă preveni despre sosirea a doua zi dis-de-dimineaţă a unei noi şarje de comisionari, îi propusesem o ceaşcă de

ceai pe care o acceptase cu simplitate. Am conversat într-o încântătoare nonşalanţă. Cine ar fi putut crede că un bărbat tânăr, frumos şi competent – căci, pe toţi sfinţii, chiar era, după cum toată lumea şi-a putut da seama văzându-l cum organizează lucrările şi, fără a părea niciodată copleşit sau obosit, le duce la bun sfârşit în linişte – ar fi şi atât de lipsit de snobism? Când a plecat, mulţumindu-mi călduros, am realizat că, stând la taifas cu el, uitasem până şi gândul de-a ascunde cine eram.

Dar să revin la ştirea zilei.

— A concediat-o pe baroană; şi pe toţi ceilalţi împreună cu ea.

Manuela nu-şi ascunde încântarea. Anna Arthens, plecând din Paris, îi jurase lui Violette Grelier că o va recomanda noului proprietar. Domnul Ozu, respectând dorinţa văduvei de la care cumpăra un bun pe care aceasta părea că şi-l rupe din inimă, acceptase să-i primească oamenii şi să stea de vorbă cu ei. Cei doi Grelier, susţinuţi de Anna Arthens, ar fi putut să găsească un loc bun într-o casă aleasă, dar Violette nutrea speranţa deşartă de a rămâne acolo unde, după propriile-i spuse, petrecuse cei mai frumoşi ani din viaţă.

— A pleca de aici ar fi ca şi când aş muri, îi mărturisise ea Manuelei. În sfârşit, nu vorbesc şi în ceea ce vă priveşte. Va trebui să vă resemnaţi.

— Să mă resemnez, ei taci! zice Manuela care, de când, la recomandarea mea, a văzut Pe aripile vântului, se ia drept Scarlett din Argenteuil. Pleacă ea şi eu rămân!

— Domnul Ozu vă angajează? întreb.

— N-o să ghiciţi niciodată, îmi spune. Mă angajează pentru douăsprezece ore, plătită ca o prinţesă!

— Douăsprezece ore! zic. Cum o să vă descurcaţi?

— O s-o las baltă pe doamna Pallières, răspunde ea în pragul extazului, o s-o las baltă pe doamna Pallières.

Şi, pentru că trebuie profitat de lucrurile cu adevărat bune:

— Da, repetă, o s-o las baltă pe doamna Pallières.

Savurăm un moment în tăcere această cascadă de

binefaceri.

— O să fac ceai, spun, întrerupând beatitudinea noastră. Ceai alb, ca să sărbătorim evenimentul.

— Oh, uitasem, am adus asta, zice, scoţând din sacoşă o cutie învelită în hârtie de mătase crem.

Mă apuc să-i dezleg panglica de catifea albastră, înăuntru, mendiants17 de ciocolată neagră sclipesc ca nişte diamante întunecate.

— Îmi plăteşte douăzeci şi doi de euro pe oră, spune Manuela aranjând ceştile, apoi aşezându-se din nou, nu fără a-l fi rugat politicoasă pe Leon să se ducă să descopere lumea. Douăzeci şi doi de euro! Vă vine să credeţi? Ceilalţi îmi dau opt, zece, unsprezece! Mijaura18 aia de Pallières îmi dă opt euro şi-şi lasă chiloţii murdari sub pat.

— Poate că-şi lasă şi el chiloţii murdari sub pat, zic eu zâmbind.

— O, nu e genul, spune Manuela dintr-odată îngândurată. În orice caz, sper să mă descurc. Pentru că-s multe lucruri anapoda acolo sus, să ştiţi. Şi sunt toţi bonzii ăia care trebuie udaţi şi pulverizaţi.

Manuela vorbeşte de bonsaii domnului Ozu. Foarte mari, cu forme suple şi lipsite de acel aspect chinuit care lasă de obicei o impresie defavorabilă, mi se păruseră, în timp ce erau transportaţi prin hol, că vin dintr-un alt veac şi că, din frunzişul lor foşnitor, răspândesc imaginea fugitivă a unei păduri îndepărtate.

— Nu mi-aş fi închipuit niciodată că nişte decoratori fac asta, reia Manuela. Să strice tot, să refacă tot!

Pentru Manuela, un decorator este o fiinţă diafană care aranjează perne pe canapele costisitoare şi se dă doi paşi îndărăt pentru a admira efectul.

17 Rondele de ciocolată Eu alune, migdale, smochine şi stafide glasate (n.tr.)

18 Stâlcire „portugheză” a cuvântului mijauree care înseamnă „fandosită”, „sclifosită” (n. Tr).

— Dărâmă pereţii cu barosul, îmi strigase ea cu o

săptămână în urmă, gâfâind, în timp ce urca treptele două câte două înarmată cu o mătură uriaşă.

— Ştiţi… E foarte frumos acum. Aş vrea să veniţi să vedeţi.

— Cum le cheamă pe pisicile lui? întreb ca să fac o diversiune şi să scot din mintea Manuelei această fantezie periculoasă.

— Oh, sunt minunate! zice ea privindu-l pe Leon cu un aer consternat. Sunt foarte zvelte şi se deplasează fără niciun zgomot, mergând aşa.

Execută cu mâna ondulaţii ciudate.

— Ştiţi cum le cheamă? întreb din nou.

— Numele pisicii e Kitty, dar nu l-am reţinut prea bine pe al motanului.

O picătură de sudoare rece bate un record de viteză de-a lungul coloanei mele vertebrale.

— Levin? sugerez.

— Da, zice ea, chiar aşa. Levin. Cum de ştiţi?

Strânge din sprâncene.

— Sper că nu revoluţionarul ăla, nu?

— Nu, zic, revoluţionarul e Lenin. Levin este eroul unui mare roman rusesc. Kitty e femeia de care-i îndrăgostit.

— A pus să se schimbe toate uşile, reia Manuela pe care marile romane ruseşti o interesează în chip moderat. Acum sunt culisante. Şi, credeţi-mă, e mult mai practic. Mă întreb de ce nu face toată lumea la fel. Se câştigă mult loc şi e mai puţin zgomotos.

Cât e de adevărat. Încă o dată, Manuela are acea virtuozitate a sintezei care-mi stârneşte admiraţia. Dar această remarcă anodină îmi provoacă şi o senzaţie delicioasă ce ţine de alte motive.

4

Ruptură şi continuitate

Două motive, ambele legate de filmele lui Ozu.

Primul constă chiar în uşile culisante. Încă de la primul film, Gustul orezului cu ceai verde, am fost fascinată de mediul de viaţă japonez şi de aceste uşi

culisante care refuză să spintece spaţiul şi alunecă uşor pe şine invizibile. Căci, când deschidem o uşă, transformăm locurile de o manieră foarte meschină. Bruscăm deplina lor întindere şi introducem o spărtură nechibzuită din cauză de proporţii incorecte. Dacă ne gândim bine, nu există nimic mai urât ca o uşă deschisă. În încăperea în care se află, ea aduce un fel de ruptură, o perturbaţie stângace care sparge unitatea spaţiului. În odaia alăturată, ea dă naştere unei depresiuni, unei crăpături care se cască prosteşte într-un perete care ar fi preferat să rămână întreg. În ambele cazuri, ea tulbură întinderea spaţiului fără altă compensaţie decât autorizaţia de-a circula, care poate fi totuşi asigurată prin destule alte procedee. Uşa culisantă, în schimb, evită piedicile şi glorifică spaţiul. Fără a-i modifica echilibrul, îi îngăduie metamorfoza. Când se deschide, două locuri comunică fără a se ofensa. Când se închide, îi redă fiecăruia integritatea. Împărţeala şi reunirea se fac fără intruziune. Viaţa în aceste locuri este o plimbare liniştită, pe când la noi ea se înrudeşte cu un lung şir de efracţii.

— E adevărat, îi spun Manuelei, este mai practic şi mai puţin brutal.

Al doilea motiv vine dintr-o asociaţie de idei care, de la uşile culisante, m-a purtat la picioarele femeilor. În filmele lui Ozu, sunt nenumărate cadrele în care un actor împinge uşa, intră în vestibul şi se descalţă. Femeile, mai cu seamă, vădesc în înlănţuirea acestor acţiuni un talent aparte. Ele intră, fac să alunece uşa de-a lungul peretelui, efectuează doi mici paşi repezi care le aduc la baza spaţiului supraînălţat al camerelor de locuit, se descalţă, fără a se apleca, de încălţări lipsite de şireturi şi, într-o mişcare a picioarelor fluidă şi graţioasă, se rotesc în jurul lor însele de îndată ce au urcat pe platforma pe care o abordează cu spatele. Fustele se umflă uşor, îndoirea genunchilor, cerută de urcare, este energică şi precisă, corpul urmează fără trudă această semi rotaţie a picioarelor, care se continuă cu un mers în chip curios sacadat, ca şi cum gleznele ar fi împiedicate de legături.

Dar în vreme ce împiedicarea gesturilor evocă de obicei constrângerea, paşii mărunţi animaţi de o incomprehensibilă cadenţă conferă picioarelor şi mersului acestor femei pecetea operei de artă.

Când mergem, noi, occidentalii – şi pentru că aşa vrea cultura noastră încercăm să restituim, în continuitatea unei mişcări pe care o concepem fără intermitenţe, ceea ce credem a fi esenţa însăşi a vieţii: eficacitatea fără obstacol, performanţa fluidă ce reprezintă, prin lipsa de întrerupere, elanul vital prin care se realizează totul. În privinţa asta, norma noastră este ghepardul în acţiune; toate mişcările lui se contopesc în mod armonios, nu le putem distinge unele de altele, iar cursa marii feline ne apare ca o singură şi lungă mişcare simbolizând perfecţiunea profundă a vieţii. Dar când femeile japoneze sparg cu paşii lor mărunţi şi sacadaţi puternica desfăşurare a mişcării naturale şi când ar trebui să ne doară sufletul la spectacolul naturii ultragiate, în noi se naşte, dimpotrivă, o stranie beatitudine, ca şi cum ruptura ar produce extazul, iar grăuntele de nisip – frumuseţea. În această ofensă adusă ritmului sacru al vieţii, în acest mers contrariat, în excelenţa născută din piedică, avem o paradigmă a Artei.

Atunci, propulsată în afara unei naturi care ar vrea-o continuă, devenind prin însăşi discontinuitatea ei deopotrivă renegată şi remarcabilă, mişcarea ajunge la creaţia estetică.

Fiindcă Arta este viaţa, dar pe un alt ritm.

Cugetare profundă nr. 10

Gramatica

Un strat al conştiinţei

Ducând la frumuseţe

Dimineaţa, în general, îmi rezervmereu un moment ca să ascult muzică la mine în cameră. Muzica joacă un rol important în viaţa mea. Ea este cea care îmi permite să suport. mă rog. ceea ce trebuie suportat: soră-mea, maică-mea, colegiul, Achille Grand-Fernet etc. Muzica nu-i doar o plăcere pentru ureche, cum e gastronomia pentru vălul

palatin sau pictura pentru ochi. Că pun muzică dimineaţa nu e ceva foarte original: o fac pentru că asta dă tonul zilei. E foarte simplu şi în acelaşi timp un pic greu de explicat: cred că putem să ne alegem stările de spirit, fiindcă avem o conştiinţă care are mai multe straturi şi dispunem de-un mijloc pentru a accede la ele. De pildă, pentru a scrie o cugetare profundă, trebuie să mă plasez într-un strat foarte special, altminteri ideile şi cuvintele nu vin. Trebuie să uit de mine şi totodată să fiu hiper concentrată. Însă nu-i o chestiune de „voinţă”, e un mecanism pe care îl acţionezi sau nu, ca pentru a-ţi scărpina nasul sau pentru a executa o rostogolire pe spate. Iar pentru a acţiona mecanismul, nimic nu se potriveşte mai bine decât un pic de muzică. De exemplu, ca să mă destind pun ceva care mă face să ajung la un soi de dispoziţie distantă în care lucrurile nu mă ating cu adevărat, le privesc ca şi cum aş privi un film: un strat al conştiinţei „detaşat”. În general, pentru stratul ăsta e vorba de jazz sau, mai eficace în privinţa duratei, dar necesitând mai mult timp pentru a-şi face efectul, Dire Straits (trăiască mp3-ul).

Azi-dimineaţă am ascultat Glenn Miller înainte de a pleca la şcoală. Dar se pare că efectul nu a durat destul. Când a avut loc incidentul, mi-am pierdut toată detaşarea. Era la ora de franceză cu doamna Maigre (care este un antonim în carne şi oase, într-atât e de durdulie 19). În plus, se îmbracă în roz. Ador rozul şi găsesc că e o culoare tratată nedrept: se face din ea o chestie care ţine de bebeluşi sau de femei prea machiate, când de fapt rozul e o culoare deosebit de subtilă şi delicată, care se întâlneşte foarte des în poezia japoneză. Însă rozul şi doamna Maigre sunt ceva ca şi cum ai strica orzul pe gâşte. În fine, azi-dimineaţă aveam franceză cu ea. Asta în sine e deja o corvoadă. Franceza cu doamna Maigre se rezumă la o lungă serie de exerciţii tehnice, indiferent că e vorba de gramatică sau de literatură. Cu ea, s-ar zice că un text a fost scris pentru a i se putea identifica personajele, naratorul, locul, peripeţiile, timpul naraţiunii etc. Cred că

nu i-a trecut niciodată prin cap că un text este scris în primul rând pentru a fi citit şi a-i provoca emoţii cititorului. Închipuiţi-vă că nu ne-a pus niciodată întrebarea: „V-a plăcut acest text/această carte?” Este totuşi singura întrebare care ar putea să dea sens punctelor de vedere narative sau construcţiei povestirii. Fără a mai vorbi de faptul că minţile

19 Maigre „slab (a)” (n.tr.).

elevilor de colegiu sunt, după părerea mea, mai deschise decât cele ale liceenilor sau ale studenţilor. Mă explic: la vârsta noastră, e de ajuns să ni se vorbească despre ceva cu pasiune şi să ni se atingă corzile potrivite (cea a dragostei, a revoltei, a interesului pentru nou etc.), pentru a avea toate şansele de reuşită. Proful nostru de istorie, domnul Lermit, a izbutit să ne înflăcăreze din două cursuri, arătându-ne fotografiile unor inşi cărora li se tăiaseră o mână sau buzele, aplicându-li-se legea coranică, fiindcă furaseră sau fumaseră. Şi totuşi, n-a făcut-o în genul filmului horror. Era un lucru impresionant şi am ascultat cu toţii atenţi lecţia care-a urmat, o lecţie care punea în gardă contra nebuniei oamenilor şi nu în mod specific contra islamului. Aşa că dacă doamna Maigre şi-ar fi dat osteneala de-a ne citi cu tremur în glas câteva versuri de Racine („Ca ziua să-nceapă şi noaptea să cadă, / Fără ca Titus pe Berenice s-o vadă”), ar fi remarcat că adolescentul la gimnaziu este cât se poate de copt pentru tragedia amoroasă. La liceu, e mai dificil: vârsta adultă îşi iţeşte nasul, intuieşti deja moravurile oamenilor mari, te întrebi ce rol şi ce loc vei moşteni din piesă şi-apoi ceva deja s-a stricat, bolul cu peştişori nu mai e prea departe.

Aşadar când, azi-dimineaţă, adăugându-se la corvoada obişnuită a unui curs de literatură fără literatură şi a unui curs de limbă fără inteligenţa limbii, am încercat un sentiment de fie ce-o fi, n-am putut să mă stăpânesc. Doamna Maigre făcea o recapitulare a adjectivului calificativ epitet, pe motiv că el lipsea cu totul din compunerile noastre, „deşi ar trebui să fiţi capabili de asta

încă din clasa întâi elementară”. „Nu se poate elevi atât de incompetenţi în gramatică”, a adăugat ea, privindu-l în special pe Achille Grand-Fernet. Nu-mi place Achille, dar de data asta am fost de acord cu el când a pus întrebarea. Consider că ea se impunea. În plus, ca o profă de litere să se exprime atât de neglijent, pe mine, una, mă şochează. E ca un măturător care ar lăsa ghemotoace de praf. „Dar, în fond, la ce serveşte gramatica?” a întrebat el. „Ar trebui să ştii”, a răspuns doamna-sunt-totuşi-plătită-pentru-a-vă-învăţa. „Păi nu, a răspuns Achille măcar odată cu sinceritate, nu s-a îngrijit nimeni să ne explice asta”. Doamna Maigre a scos un suspin lung, de genul „de ce-o fi trebuind să am iar de-a face cu întrebări stupide?”, şi a răspuns: „Serveşte la a vorbi bine şi a scrie bine”.

Ei, la asta am crezut că fac o criză cardiacă. N-am auzit niciodată ceva atât de inept. Şi cu asta nu vreau să zic că e fals, vreau să zic că e într-adevăr inept. Să le spui unor adolescenţi care ştiu deja să vorbească şi să scrie că gramatica la asta serveşte, e ca şi cum i-ai spune cuiva că trebuie să citească o istorie a closetelor de-a lungul secolelor pentru a şti să facă bine pipi şi caca. E lipsit de sens! Măcar de ne-ar fi demonstrat, cu exemple, că e necesar să cunoşti o serie de lucruri despre limbă ca s-o foloseşti bine, mă rog, de ce nu, e un prealabil. De pildă, că a şti să conjugi un verb la toate timpurile te fereşte de-a face greşeli grave care să te facă de râs în faţa lumii la o cină mondenă („Aş fi venit mai devreme, dar greşisem drumul”). Sau că, pentru a scrie o invitaţie în regulă la o mică serată la palatul Versailles, este foarte folositor să cunoşti regula acordului adjectivului calificativ epitet: te scuteşte de ceva gen „Dragi prieteni, vreţi să veniţi la Versailles astă-seară? Aş fi deosebit de încântat. Marchiza de Grand-Fernet”. Dar dacă doamna Maigre crede că doar la asta serveşte gramatica. S-a ştiut să se rostească şi să se conjuge un verb înainte de a se şti că e verb. Iar dacă ştiinţa poate s-ajute, nu cred totuşi că asta e decisiv.

Eu cred că gramatica este o cale de acces la frumuseţe. Când vorbeşti, când citeşti sau când scrii, simţi

dacă ai compus o frază frumoasă sau dacă eşti pe cale să citeşti una. Eşti capabil să recunoşti o topică frumoasă sau un stil elegant. Dar când faci gramatică, ai acces la o altă dimensiune a frumuseţii limbii. A face gramatică înseamnă a decortica limba, a examina cum este ea făcută, a o vedea goală-goluţă, într-un fel. Şi asta e ce-i minunat, pentru că-ţi zici: „Ce bine-i făcută, ce bine sună!”, „Cât e de solidă, ingenioasă, bogată, subtilă!” Pe mine, numai şi faptul de-a şti că există mai multe feluri de cuvinte şi că trebuie să le cunoşti pentru a te pronunţa asupra întrebuinţărilor lor şi a compatibilităţilor dintre ele mă încântă. Găsesc că nu e nimic mai frumos, de exemplu, decât ideea de bază a limbii, şi anume că există substantive şi verbe. Când le ai pe acestea, ai deja miezul oricărui enunţ. E grozav, nu? Substantive, verbe.

Poate că, pentru a ajunge la toată această frumuseţe a limbii, trebuie să te pui într-o stare de spirit specială? Eu, una, am impresia că o fac fără efort. Cred că pe la vreo doi ani, ascultându-i vorbind pe adulţi, am înţeles dintr-odată cum e făcută limba. Lecţiile de gramatică au fost întotdeauna pentru mine sinteze a posteriori şi, poate, precizări terminologice. Oare pot fi învăţaţi copiii să vorbească bine şi să scrie bine făcând gramatică, dacă nu au avut parte de această iluminare pe care-am avut-o eu? Mister. Până una-alta, toate doamnele Maigre din lume ar trebui mai degrabă să se întrebe ce muzică să le pună elevilor lor pentru a-i face să intre în transă gramaticală.

Drept pentru care i-am spus doamnei Maigre: „Dar nu” se poate, asta înseamnă să simplificaţi totul!” în clasă s-a aşternut o mare tăcere fiindcă, de obicei, nu deschid gura şi fiindcă o contrazisesem pe profă. Ea m-a privit cu surprindere, apoi şi-a luat un aer veninos, ca toţi profii când simt că vântul începe să sufle din nord şi că mica lor lecţie paşnică despre adjectivul calificativ epitet ar putea foarte bine să se transforme în tribunal al metodelor lor pedagogice. „Şi ce anume ştii dumneata, domnişoară Josse?” a întrebat ea pe un ton muşcător. Toată lumea îşi ţinea răsuflarea. Când fruntaşa clasei nu-i mulţumită, e rău

pentru corpul didactic, mai ales dacă e şi cam gras, aşa că în dimineaţa aceasta era vorba de thriller şi circ la acelaşi preţ: toată lumea aştepta să vadă rezultatul duelului, pe care-l spera cât mai sângeros.

„Păi, am spus, după ce l-ai citit pe Jakobson, pare evident că gramatica e un ţel şi nu doar un scop: este un acces la structura şi la frumuseţea limbii, nu doar un truc care serveşte la a te descurca în societate”. „Un truc! Un truc!” a repetat ea cu ochii gata să iasă din orbite. „Pentru domnişoara Josse, gramatica e un truc!”

Dacă mi-ar fi ascultat bine fraza, ar fi înţeles că, tocmai, pentru mine nu este un truc. Dar cred că referirea la Jakobson a făcut-o s-o ia complet razna, fără a mai pune la socoteală că toată clasa râneja, inclusiv Cannelle Martin, fără a fi înţeles nimic din ce spusesem, însă simţind că un nor din Siberia plutea deasupra grasei profe de franceză. De fapt, n-am citit nimic de Jakobson, vă daţi seama. Chiar dacă sunt supradotată, prefer totuşi benzile desenate sau literatura. Dar o prietenă de-a mamei (care e profesoară la Universitate) vorbea de Jakobson ieri (în timp ce se înfruptau, la ora cinci, cu camembert şi-o sticlă de vin roşu). Drept care mi-am amintit brusc, azi-dimineaţă.

În clipa aceea, simţind cum haita îşi arăta colţii, mi-a fost milă. Mi-a fost milă de doamna Maigre. Şi-apoi, nu-mi plac linşajele. Nu onorează niciodată pe nimeni. Fără a mai pune la socoteală că n-am niciun chef să-i vină cuiva ideea să scotocească după cunoştinţele mele în materie de Jakobson şi să înceapă a intra la bănuieli cu privire la realitatea coeficientului meu de inteligenţă.

Aşa că am bătut în retragere şi n-am mai spus nimic. M-am ales cu două ore de consemnare şi doamna Maigre şi-a salvat pielea ei de profă. Dar când am ieşit din clasă, am simţit ochii ei mici şi neliniştiţi care m-au urmărit până la uşă.

Iar în drum spre casă, mi-am spus: nefericiţi cei săraci cu duhul care nu cunosc nici transa, nici frumuseţea limbii.

5

O impresie agreabilă

Dar Manuela, insensibilă la paşii femeilor japoneze, navighează deja spre alte ţinuturi.

— Madam Rosen face mare caz pentru faptul că nu există două lămpi la fel, zice ea.

— E adevărat? întreb, uimită.

— Da, e adevărat, îmi răspunde. Ei şi? La familia Rosen, totul e în dublu exemplar, fiindcă se tem să nu rămână vreodată în lipsă. Ştiţi care-i povestea preferată a doamnei?

— Nu, zic, vrăjită de largile perspective spre care ne poartă această conversaţie.

— În timpul războiului, bunicu-său, care stoca o grămadă de lucruri în pivniţă, şi-a salvat familia servindu-l pe un german care căuta un mosor de aţă ca să-şi coasă un nasture de la uniformă. Dacă n-ar fi avut mosorul, ar fi ajuns pe lumea cealaltă şi toţi ai lui împreună cu el. Ei bine, credeţi sau nu, în dulapuri şi-n pivniţă, are totul în dublu exemplar. Şi o face asta mai fericită? Vezi mai bine într-o odaie fiindcă există două lămpi la fel?

— Nu m-am gândit niciodată la asta, zic. E adevărat că ne decorăm interioarele cu redundanţe.

— Cu ce? întreabă Manuela.

— Cu repetiţii, ca la familia Rosen. Aceleaşi lămpi şi vaze în dublu exemplar pe şemineu, aceleaşi fotolii identice de-o parte şi de alta a canapelei, două noptiere asortate, şiruri de borcane asemănătoare în bucătărie…

— Acum, că m-aţi făcut să mă gândesc, nu-i vorba doar de lămpi, reia Manuela. De fapt, la domnul Ozu nu există două lucruri la fel. Şi, trebuie s-o spun, asta dă o impresie agreabilă.

— Agreabilă în ce fel? întreb.

Ea se gândeşte o clipă, cu fruntea încreţită.

— Agreabilă ca după sărbători, când ai mâncat prea mult. Mă gândesc la acele clipe după ce toată lumea a plecat. Bărbatu-meu şi cu mine mergem în bucătărie, eu prepar o supă simplă de legume proaspete, tai feliuţe

subţiri de ciuperci crude şi ne mâncăm supa în care am pus ciupercile. Avem impresia că am ieşit dintr-o furtună şi că e din nou linişte.

— Nu ne mai temem să rămânem în lipsă de ceva. Suntem bucuroşi de clipa prezentă.

— Simţim că aşa-i firesc, că asta înseamnă a mânca.

— Putem să ne bucurăm de lucrul pe care-l avem, nu-l concurează cu nimic. O senzaţie după alta.

— Da, avem mai puţin, dar ne bucurăm mai mult de ceea ce avem.

— Cine poate mânca mai multe lucruri deodată?

— Nici măcar sărmanul domn Arthens.

— Am două veioze la fel pe cele două noptiere identice, spun amintindu-mi deodată faptul.

— Şi eu, zice Manuela.

Dă din cap.

— Poate că suntem bolnave, din cauză de prea mult.

Se ridică, mă îmbrăţişează şi se întoarce la familia Pallières, la munca ei de sclavă modernă. După plecarea sa, rămân aşezată în faţa ceştii mele goale. A mai rămas un mendiant, pe care îl ronţăi din lăcomie cu dinţii din faţă, ca un şoarece. Schimbând stilul de a-l cronţăni e ca şi cum aş degusta ceva nou.

Şi meditez, savurând caracterul neaşteptat al acestei conversaţii. S-a mai pomenit vreodată de bone şi portărese care, stând la taifas într-o pauză, să discute sensul cultural al decoraţiunilor interioare? Aţi fi surprinşi de ce pot să-şi spună oamenii mărunţi. Ei preferă poveştile, nu teoriile, anecdotele, nu conceptele, imaginile, nu ideile. Asta nu-i împiedică să filosofeze. Aşadar, suntem civilizaţii atât de măcinate de gol, încât nu trăim decât în angoasa lipsei? Nu ne bucurăm de bunurile noastre sau de simţurile noastre decât când suntem asiguraţi că putem să ne bucurăm şi mai mult de ele? Poate că japonezii ştiu că nu guşti o plăcere decât fiindcă o ştii efemeră şi unică şi, dincolo de această cunoaştere, sunt capabili să-şi construiască viaţa cu ea.

Dar vai! Temă şi veşnică repetiţie, smulgându-mă o

dată în plus din reflecţiile mele – plictiseala s-a născut într-o zi din uniformitate se sună la ghereta mea.

6

Wabi

E un curier care mestecă un chewing-gum pentru elefanţi, judecând după vigoarea şi amplitudinea mandibulare la care îl sileşte această masticaţie.

— Doamna Michel? întreabă.

Îmi vâră în mâini un pachet.

— Nu-am nimic de semnat? întreb.

Dar deja a dispărut.

E un pachet dreptunghiular învelit în hârtie de ambalaj prinsă cu o sfoară de genul celei ce se foloseşte pentru a lega sacii cu cartofi sau pentru a trage prin casă un dop de plută pentru a distra pisica şi-a o sili să facă singurul exerciţiu fizic la care consimte. De fapt, acest pachet legat cu sfoară mă face să mă gândesc la ambalajele de mătase ale Manuelei, fiindcă deşi, în cazul de faţă, hârtia ţine mai degrabă de rusticitate decât de rafinament, există în grija acordată autenticităţii împachetării ceva similar şi profund adecvat.

De remarcat că elaborarea celor mai nobile concepte se face pornind de la cel mai rudimentar banal. Frumosul înseamnă adecvarea este o cugetare sublimă, ivită din mâinile unui curier rumegător.

Estetica, dacă ne gândim la ea ceva mai serios, nu este nimic altceva decât iniţierea în Calea Adecvării, un fel de Cale a Samuraiului aplicată la intuiţia formelor autentice. Avem cu toţii ancorată în noi cunoaşterea adecvatului. Ea este cea care, în fiecare clipă a vieţii, ne îngăduie să-i înţelegem calitatea şi, în acele rare ocazii când totul e în armonie, să ne bucurăm de ea cu intensitatea cuvenită. Şi nu vorbesc de acel fel de frumuseţe care este domeniul exclusiv al Artei. Cei care, ca mine, sunt inspiraţi de măreţia lucrurilor mărunte, o urmăresc până în miezul neesenţialului, acolo unde, îmbrăcată în hainele de fiecare zi, ţâşneşte dintr-o anumită rânduială a lucrurilor obişnuite şi din certitudinea că este

aşa cum trebuie să fie, din convingerea că aşa este bine.

Deznod sfoara şi rup hârtia. E o carte, o ediţie frumoasă legată în piele bleumarin cu granulaţie aspra, foarte wabi. În japoneză, wabi înseamnă „o formă ştearsă a frumosului, un gen de rafinament mascat de rusticitate". Nu ştiu bine ce vrea să zică asta, dar această legătură este în mod incontestabil wabi.

Îmi pun ochelarii şi descifrez titlul.

Cugetare profundă nr. 11

Mesteceni

Învăţaţi-mă că nu sunt nimic

Şi că sunt vrednică să trăiesc

Mama a anunţat ieri seară la cină, de parcă ar fi fost un motiv să curgă şampania în valuri, că se împlineau fix zece ani de când îşi începuse „aanaaliza". Toată lumea va fi de acord că asta e mi-nu-nat! Nu văd decât psihanaliza în măsură de a face concurenţă creştinismului în dragostea pentru suferinţele prelungite. Ceea ce maică-mea nu spune este că se împlinesc tot zece ani de când ia antidepresive. Dar e limpede că nu face legătura. În ceea ce mă priveşte, cred că nu pentru a-şi alina angoasele ia pastile, ci pentru a suporta analiza. Când îşi povesteşte şedinţele, e ceva de-ţi vine să te dai cu capul de toţi pereţii. Tipul face „Hmmm" la intervale regulate repetându-i ultimele cuvinte („Şi m-am dus la Lenotre cu mama": „Hmmm, cu mama?" „îmi place mult ciocolata": „Hmmm, ciocolata?"), în cazul ăsta, pot să mă proclam psihanalistă mâine. Dacă nu face asta, îi plasează conferinţe din La Cause freudienne, care, contrar a ceea ce se crede, nu sunt rebusuri, ci lucruri care ar trebui să vrea să spună ceva. Fascinaţia pentru inteligenţă este ceva fascinant. Pentru mine, inteligenţa nu-i o valoare în sine. Oameni inteligenţi sunt cu duiumul. Există mulţi proşti, dar şi multe creiere performante. Am să spun o banalitate, dar inteligenţa, în sine, nu are într-adevăr nicio valoare şi nu prezintă niciun interes. Oameni foarte inteligenţi şi-au consacrat viaţa problemei sexului îngerilor, de pildă. Dar mulţi oameni inteligenţi au un defect de sistem: consideră inteligenţa un scop. Au o

singură idee în cap: să fie inteligenţi, ceea ce e foarte stupid. Iar când inteligenţa se ia drept scop, funcţionează ciudat: dovada că ea există nu constă în ingeniozitatea şi simplitatea a ceea ce produce, ci în obscuritatea exprimării sale. Dacă aţi vedea literatura pe care-o aduce mama de la „şedinţele" ei. Chestii care simbolizează, spintecă exclusul şi subsumează realul cu o grămadă de matheme şi o sintaxă îndoielnică. Verzi şi uscate! Până şi textele pe care le citeşte Colombe (se ocupă de William Ockham, un franciscan din secolul al XIV-lea) sunt mai puţin groteşti. Ceea ce dovedeşte că un călugăr cugetător e de preferat unui gânditor postmodern.

Şi, în plus, era ziua freudiană. După prânz, mâneam nişte ciocolată. Îmi place mult ciocolata şi ăsta e fără îndoială singurul punct comun pe care-l am cu mama şi soră-mea. Muşcând dintr-un baton cu alune, am simţit că mi se sparge un dinte. M-am dus să mă uit în oglindă şi am constatat că, într-adevăr, pierdusem încă o bucăţică de incisiv. Astă vară, la Quimper, în piaţă, am căzut când mi s-a agăţat piciorul într-o frânghie şi mi-am spart pe jumătate dintele ăsta, iar de-atunci se fărâmiţează câte un pic din când în când. În fine, mi-am pierdut bucăţica de incisiv şi asta m-a făcut să pufnesc în râs, fiindcă mi-am amintit ce povestea mama despre un vis pe care-l are adesea: că-şi pierde dinţii, că se fac negri şi cad unul după altul. Şi uite ce i-a zis analistul în legătură cu acest vis: „Stimată doamnă, un freudian v-ar spune că e un vis de moarte". Nu-i de râs? Nu doar pentru naivitatea interpretării (dinţi care cad moarte, umbrelă penis etc.), ca şi cum cultura n-ar avea o mare putere de sugestie care n-are nimic de-a face cu realitatea lucrului, ci mai ales pentru procedeul presupus a înscăuna superioritatea intelectuală („un freudian v-ar spune") pe erudiţia distanţată, când de fapt impresia pe care o lasă este că vorbeşte un papagal.

Din fericire, pentru a mă restabili după toate astea, astăzi am fost la Kakuro să beau ceai şi să mănânc prăjituri cu nucă de cocos foarte bune şi foarte fine. Kakuro a venit la noi ca să mă invite, spunându-i mamei:

„Am făcut cunoştinţă în lift şi am început o conversaţie foarte interesantă”. „A, da?” a zis mama, surprinsă. „Ei bine, aveţi noroc, fiica mea nu vorbeşte cu noi niciodată”. „Vrei să vii să bei o ceaşcă de ceai şi să-ţi prezint pisicile mele?” a întrebat Kakuro şi, bineînţeles, mama, ademenită de urmările pe care le putea avea povestea, a acceptat cu ardoare. Îşi făcea deja planul „gheişa modernă invitată la bogatul domn japonez”. Trebuie să spun că unul dintre motivele fascinaţiei colective pentru domnul Ozu ţine de faptul că e într-adevăr foarte bogat (pare-se). În fine, m-am dus să iau ceaiul la el şi să fac cunoştinţă cu pisicile lui. Mă rog, în ce le priveşte nu-s mult mai convinsă decât de-ale noastre, dar ale lui Kakuro cel puţin sunt decorative, l-am expus punctul meu de vedere şi mi-a răspuns că el credea în radiaţia şi în sensibilitatea unui stejar, deci cu atât mai mult în cele ale unei pisici. Am continuat, discutând puţin despre definiţia inteligenţei şi el m-a întrebat dacă putea să-şi noteze în blocnotes formularea mea: „Nu este un dar sacru, e singura armă a primatelor”.

Şi pe urmă am revenit la doamna Michel. Kakuro crede că motanul ei se numeşte Leon după Lev Tolstoi şi suntem amândoi de acord că o portăreasă care citeşte Tolstoi şi cărţi de la Vrin poate că nu-i ceva tocmai obişnuit. El are chiar elemente foarte pertinente pentru a considera că doamnei Michel îi place mult Anna Karenina şi e hotărât să-i trimită un exemplar. „Să vedem cum reacţionează”, a zis.

Dar nu asta e cugetarea mea profundă de azi. Ea vine de la o frază pe care a pronunţat-o Kakuro. Vorbeam despre literatura rusă, pe care nu o cunosc deloc. Kakuro îmi spunea că ceea ce îi place la romanele lui Tolstoi este că sunt „romane-universuri” şi că, în plus, totul se întâmplă în Rusia, o ţară unde există mesteceni la fiecare colţ de câmp şi unde, la vremea campaniilor lui Napoleon, aristocraţia a trebuit să reînveţe rusa deoarece nu vorbea decât în franceză. Bine, asta e vorbărie de adult, dar ceea ce-i bine cu Kakuro este că face totul cu politeţe. E foarte plăcut să-l asculţi vorbind, chiar dacă puţin îţi pasă despre

ce povesteşte, fiindcă îţi vorbeşte cu adevărat, ţi se adresează ţie, E pentru prima oară când întâlnesc pe cineva care se sinchiseşte de mine când îmi vorbeşte: nu pândeşte aprobarea sau dezacordul, mă priveşte cu aerul că ar spune: „Cine eşti? Vrei să vorbeşti cu mine? Ce plăcere îmi face să fiu cu tine!” La asta mă refeream vorbind despre politeţe, la această atitudine a unuia care îi dă celuilalt impresia că se află acolo. Bun, subiectul, Rusia marilor ruşi, mă lasă rece. Vorbeau franceza? Foarte bine! Şi eu o vorbesc şi nu exploatez mujici. În schimb, şi iniţial n-am priceput bine de ce, am fost sensibilă la mesteceni. Kakuro vorbea de peisajul rusesc cu toţi acei mesteceni unduitori, foşnitori, şi m-am simţit uşoară, uşoară.

Mai apoi, reflectând un pic, am înţeles în parte acea bucurie subită care m-a năpădit când Kakuro vorbea despre mestecenii ruseşti. Am aceeaşi senzaţie când se vorbeşte despre copaci, despre orice copac: teiul din curtea fermei, stejarul din spatele vechiului hambar, marii ulmi acum dispăruţi, pinii încovoiaţi de vijelii de-a lungul coastelor bătute de vânturi etc. E atât de omenească această capacitate de a iubi arborii, e atâta nostalgie a primelor noastre uimiri, atâta intensitate în a te simţi cât de neînsemnat eşti în sânul naturii. da, asta e: evocarea copacilor, a măreţiei lor indiferente şi a dragostei pe care le-o purtăm ne învaţă cât suntem de derizorii, paraziţi mizerabili mişunând la suprafaţa pământului, şi în acelaşi timp ne face vrednici de a trăi, pentru că suntem capabili să recunoaştem o frumuseţe care nu ne datorează nimic.

Kakuro vorbea de mesteceni şi, uitându-i pe psihanalişti şi pe toţi acei oameni inteligenţi care nu ştiu să-şi folosească inteligenţa, mă simţeam dintr-odată mai mare, fiindcă eram capabilă să înţeleg extraordinara lor frumuseţe.

PLOAIE DE VARĂ

1

Clandestină

Îmi pun deci ochelarii şi descifrez titlul.

Lev Tolstoi, Anna Karenina.

Cu un cartonaş:

Stimată doamnă.

Ca omagiu adus pisicii dumneavoastră.

Cu multă cordialitate.

Kakuro Ozu

E întotdeauna reconfortant să ţi se arate că nu te înşeli cu privire la propria-ţi paranoia.

Văzusem bine. Sunt demascată.

Mă năpădeşte panica.

Mă ridic mecanic, mă aşez la loc. Recitesc cartonaşul. Ceva se mută în mine – da, nu ştiu s-o exprim altfel, am strania senzaţie că un organ intern se duce să ia locul altuia. Nu vi se întâmplă niciodată asta?

Simţi reamenajări interioare a căror natură nu eşti nicidecum capabil s-o defineşti, dar e ceva deopotrivă mental şi spaţial, ca o mutare.

Ca omagiu adus pisicii dumneavoastră.

Cu o neîncredere deloc prefăcută, aud un chicot, un fel de cotcodăcit, care provine din propriu-mi gâtlej.

E neliniştitor, dar hazliu.

Mânată de un impuls periculos – toate impulsurile sunt periculoase la cineva care trăieşte o existenţă clandestină –, mă duc să caut o foaie de hârtie, un plic şi un marker (portocaliu) şi scriu:

Mulţumesc, nu trebuia.

Portăreasa

Ies în hol cu precauţii de indian sioux – nimeni – şi strecor misiva în cutia domnului Ozu.

Mă întorc în gheretă cu paşi furişaţi – fiindcă nu e nici ţipenie de om – şi, epuizată, mă prăvălesc în fotoliu, cu sentimentul datoriei împlinite.

O puternică senzaţie de fie ce-o fi pune stăpânire pe mie.

Fie ce-o fi.

Acest impuls stupid, departe de a pune capăt hăituielii, o stimulează însutit. E o greşeală strategică majoră. Nenorocita asta de fără-ştirea-mea începe să mă calce pe nervi.

Un simplu: Nu înţeleg, semnat portăreasa, ar fi fost totuşi la mintea cocoşului.

Sau: V-aţi înşelat, vă înapoiez pachetul.

Fără fasoane, scurt şi precis: Eroare de destinatar.

Videan şi definitiv: Nu ştiu să citesc.

Subtil: Mersi, dar cadourile de Anul Nou se fac în ianuarie.

Sau chiar administrativ: Rog confirmaţi primirea returului.

În loc de asta, eu mă sclifosesc de parcă ne-am afla într-un salon literar.

Mulţumesc, nu trebuia.

Mă ejectez din fotoliu şi mă reped spre uşă.

Vai, de trei ori vai!

Prin geam, îl zăresc pe Paul N'Guyen care, cu corespondenţa în mână, se îndreaptă spre ascensor.

Sunt pierdută.

O singură opţiune de-acum: să fac pe moarta-n păpuşoi.

Orice s-ar întâmpla, nu sunt aici, nu ştiu nimic, nu răspund, nu scriu, nu iau nicio iniţiativă.

Trei zile trec, una după alta. Mă conving că lucrul la care decid să nu mă gândesc nu există, dar nu încetez să mă gândesc la el, până într-atât încât o dată uit să-l hrănesc pe Leon, care e de-acum reproşul mut felinificat.

Apoi, pe la ora zece, cineva sună la uşă.

2

Marea operă a sensului

Deschid.

În faţa gheretei mele e domnul Ozu.

— Stimată doamnă, îmi spune el, mă bucur că micul meu colet nu v-a indispus.

De emoţie, nu înţeleg nimic.

— Ba da, ba da, răspund, simţind cum năduşesc dintr-odată. Să nu, nu, rectific cu o patetică încetineală. Adică, vă mulţumesc.

Îmi zâmbeşte amabil.

— Doamnă Michel, nu am venit ca să-mi mulţumiţi.

— Nu? zic, reînnoind cu brio arta „de a lăsa vorbele să moară pe buze”, pe care o împărtăşesc cu Fedra, Berenice şi sărmana Didona.

— Am venit pentru a vă ruga să cinaţi cu mine mâine seară, spune el. Astfel, vom avea prilejul să vorbim despre gusturile noastre comune.

— Să zic, ceea ce e relativ scurt.

— O simplă cină între vecini, urmează el.

— Între vecini? Dar eu sunt portăreasa, pretextez, deşi foarte zăpăcită.

— Poţi să ai două calităţi în acelaşi timp, răspunde el.

Sfântă Maria Maică Precistă, ce-i de făcut?

Există întotdeauna calea facilităţii, cu toate că îmi repugnă s-o folosesc. Nu am copii, nu mă uit la televizor şi nu cred în Dumnezeu, toate, poteci pe care apucă oamenii pentru ca viaţa să le fie mai facilă. Copiii ne ajută să amânăm sarcina dureroasă de ne face nouă înşine faţă, lucru de care pe urmă au grijă nepoţii. Televiziunea ne distrage de la istovitoarea necesitate de a construi proiecte pornind de la nimicul existenţelor noastre frivole; amăgind ochii, descarcă mintea de marea operă a sensului. Dumnezeu, în sfârşit, linişteşte temerile noastre de mamifere şi insuportabila perspectivă ca plăcerile noastre să ia sfârşit într-o zi. De aceea, fără viitor, nici descendenţă, fără pixeli pentru a abrutiza conştiinţa cosmică a absurdităţii, cu certitudinea sfârşitului şi anticiparea vidului, cred că pot spune că nu am ales calea facilităţii.

Cu toate astea, sunt foarte tentată.

— Nu, mulţumesc, am deja o obligaţie, ar fi procedura cea mai indicată.

Există mai multe variaţiuni politicoase.

— E foarte amabil din partea dumneavoastră, dar am o agendă de ministru (puţin credibil).

— Îmi pare foarte rău, mâine plec la Megeve20 (fantast).

— Regret, dar am familie (arhifals).

— Motanul meu e bolnav, nu pot să-l las singur

(sentimental).

— Sunt bolnavă, prefer să rămân acasă (neruşinat). Mă pregătesc în fine să zic: mulţumesc, dar am musafiri săptămâna asta, când, brusc, afabilitatea senină cu care domnul Ozu aşteaptă în faţa mea deschide în timp o breşă fulgerătoare.

3

În afara timpului

În interiorul globului cad uşor fulgii, în faţa ochilor memoriei mele, pe biroul Domnişoarei, învăţătoarea mea până la clasa celor mari a domnului Servant, se materializează mica sferă de sticlă. Când ne dovedeam merituoşi, aveam dreptul s-o întoarcem şi s-o ţinem în

20 Staţiune tradiţională de schi din Alpii francezi (n.tr.).

căuşul mâinii până la aşternerea ultimului fulg la baza turnului Eiffel cromat. Nu împlinisem şapte ani când ştiam deja că lenta melopee a minusculelor particule albe prefigurează ceea ce simte inima în timpul unei mari bucurii. Durata încetineşte şi se dilată, baletul se eternizează în absenta oricărui şoc şi, când ultimul fulg se aşază, ştim că am trăit acel moment din afara timpului care e semnul marilor iluminări. Copil, adesea, mă întrebam dacă îmi va fi dat să trăiesc asemenea momente şi să stau în mijlocul lentului şi maiestuosului balet al fulgilor, smulsă în sfârşit din terna frenezie a timpului.

Oare asta înseamnă să te simţi goală? Cu trupul lipsit de orice veşminte, mintea rămâne totuşi plină de podoabe. Dar invitaţia domnului Ozu provocase în mine sentimentul acelei nudităţi totale care este cea doar a sufletului şi care, aureolată de fulgi, producea în inima mea un fel de arsură delicioasă.

Îl privesc.

Şi mă arunc în apa neagră, adâncă, îngheţată şi sublimă din afara timpului.

4

Diafane

— De ce, dar de ce, pentru numele lui Dumnezeu? o întreb chiar în aceeaşi după-amiază pe Manuela.

— Cum adică? zice ea, aşezând serviciul pentru ceai. Dar e foarte bine!

— Glumiţi, gem eu.

— Trebuie să gândiţi practic, acum, spune ea. Doar n-o să vă duceţi aşa. Coafura asta nu prea merge, continuă privindu-mă cu un ochi de expertă.

Aveţi idee de concepţiile Manuelei în materie de coafură? Această aristocrată a inimii este o proletară a părului. Încreţit, îmbârligat, umflat şi apoi pulverizat cu substanţe diafane, părul, în viziunea Manuelei, trebuie să fie arhitectural sau să nu fie deloc.

— O să merg la coafor, zic, încercând să nu par precipitată.

Manuela mă priveşte cu un aer bănuitor.

— Cu ce-o să vă îmbrăcaţi? mă întreabă.

În afara rochiilor mele de toate zilele, adevărate rochii de portăreasă, n-am decât o rochie albă de mireasă îngropată în naftalină şi-un veşmânt de doliu lugubru de care mă folosesc pentru rarele înmormântări la care sunt convocată.

O să-mi pun rochia neagră, zic.

— Rochia de înmormântări? întreabă Manuela consternată.

— Dar n-am altceva.

— Atunci va trebui să cumpăraţi.

— Dar e doar o cină.

— Tocmai, răspunde guvernanta care se piteşte în Manuela. Dar ca să cinaţi la cineva nu vă îmbrăcaţi?

5

Dantele şi farafastâcuri

Dificultatea începe aici: de unde să cumpăr o rochie? De obicei, îmi comand hainele prin corespondenţă, inclusiv ciorapii, chiloţii şi combinezoanele. Ideea de a încerca sub privirile unei fetişcane anorexice lucruri care, pe mine, vor arăta ca un sac m-a ţinut la distanţă de magazine. Nenorocirea face să fie prea târziu pentru a spera la o

livrare în timp util.

Să nu aveţi decât o singură prietenă, dar s-o alegeţi bine.

A doua zi dimineaţă, Manuela dă buzna în ghereta mea.

Poartă o husă pentru îmbrăcăminte pe care mi-o întinde cu un zâmbet victorios.

Manuela e cu vreo cincisprezece centimetri mai înaltă decât mine şi cântăreşte cu zece kilograme mai puţin. Nu văd decât o singură femeie din familia ei a cărei statură s-ar putea potrivi cu a mea: soacra ei, redutabila Amalia, care în mod ciudat se dă în vânt după dantele şi farafastâcuri, deşi nu e deloc genul de persoană care să aprecieze fantezia. Dar pasmanteria în stil portughez e cam rococo: niciun pic de imaginaţie sau de lejeritate, doar delirul acumulării, care face ca rochiile să semene cu nişte furouri din dantelă croşetată şi orice bluză, cu un concurs de festoane.

Vă daţi deci seama cât de neliniştită sunt. Cina asta, care se anunţă a fi un calvar, ar putea deveni şi o farsă.

— O să arătaţi ca o stea de cinema, zice Manuela. Apoi, milostivindu-se: Glumesc, şi extrage din husă o rochie bej ce pare scutită de orice înfloriturâ.

— Unde-aţi găsit-o? întreb examinând-o.

Din ochi, mărimea e bună. Tot din ochi, e o rochie scumpă, din gabardină, cu o croială foarte simplă, guler răsfrânt şi nasturi în faţă. Foarte sobră, foarte şic. Genul de rochie de care poartă doamna de Broglie.

— M-am dus la Maria ieri seară, spune o Manuelă aflată cu totul în al nouălea cer.

Maria e o croitoreasă portugheză care locuieşte chiar alături de salvatoarea mea. Dar e mai mult decât o simplă compatrioată. Maria şi Manuela au crescut împreună la Faro, s-au căsătorit cu doi dintre cei şapte fraţi Lopes şi iau urmat de comun acord în Franţa unde au reuşit isprava de a-şi face copiii practic în acelaşi timp, cu o decalare de câteva săptămâni. Merg până la a avea în comun o pisică şi pasiunea pentru prăjiturile rafinate.

— Vreţi să spuneţi că e rochia altcuiva? întreb.

— Mda, răspunde Manuela cu o mică strâmbătură. Dar să ştiţi că nu va fi reclamată. Doamna respectivă a murit săptămâna trecută. Şi de-aici până la a-şi da cineva seama că există o rochie la croitoreasă… aveţi timp să cinaţi de zece ori cu domnul Ozu.

— E rochia unei moarte? zic eu oripilată. Dar nu pot să fac asta.

— De ce? întreabă Manuela strângând din sprâncene. E mai bine decât dac-ar fi fost vie. Închipuiţi-vă ca o pătaţi din greşeală. Fugi la curăţătorie, caută o scuză, mai mare bătaia de cap.

Pragmatismul Manuelei are ceva galactic. Poate că ar trebui să mă inspire să cred că moartea nu înseamnă nimic.

— Din punct de vedere moral nu pot face asta, protestez.

— Moral? zice Manuela pronunţând cuvântul de parcă ar fi dezgustător. Ce are a face asta? Furaţi? Faceţi vreun rău?

— Dar e bunul altuia, zic, nu pot să mi-l însuşesc.

— Dar e moartă! exclamă ea. Şi nu furaţi, împrumutaţi pentru diseară.

Când Manuela începe să speculeze asupra diferenţelor semantice, nu se mai poate lupta.

— Maria mi-a spus că era o doamnă foarte cumsecade. I-a dăruit rochii şi un frumos mantou din palpaca. Ea nu mai putea să le poarte fiindcă se îngrăşase, aşa că i-a spus Mariei: credeţi că astea v-ar putea fi de folos? Vedeţi, era o doamnă extrem de cumsecade.

Palpaca e o specie de lamă cu blană deasă, foarte apreciată, şi având capul împodobit cu o papaia.

— Nu ştiu. zic eu ceva mai moale. Am impresia că fur o moartă.

Manuela mă priveşte cu exasperare.

— Împrumutaţi, nu furaţi. Şi ce-aţi vrea să facă sărmana doamnă cu rochia?

La asta nu e nimic de răspuns.

— E ora doamnei Pallières, zice Manuela, schimbând subiectul şi fiind încântată.

— O să savurez acest moment împreună cu dumneavoastră, îi spun.

— Mă duc, anunţă îndreptându-se spre uşă. Până una-alta, încercaţi-o, mergeţi la coafor şi mai târziu o să trec pe-aici să vă văd.

Privesc un moment rochia, cu îndoială. Pe lângă reticenţa de a îmbrăca veşmântul unei defuncte, mă tem că pe mine va arăta nepotrivit. Violette Grelier ţine de cârpă, după cum Pierre Arthens ţine de mătase, iar eu, de rochia-şorţ fără formă, cu imprimeu mov sau bleumarin.

Amân greaua încercare pentru când mă voi întoarce.

Îmi dau seama că nici măcar nu i-am mulţumit Manuelei.

Jurnalul mişcării lumii nr. 4

Frumuseţea unui cor

Ieri după-amiază a cântat corul colegiului. În colegiul meu aparţinând cartierelor elegante există un ansamblu coral; nimeni nu-l consideră ceva răsuflat, toată lumea se bate pentru a face parte din el, însă e super select: domnul Trianon, profu de muzică, alege coriştii pe sprânceană. Motivul pentru care corul are succes este domnul Trianon însuşi. E tânăr, e chipeş şi include în repertoriu atât piese clasice de jazz, cât şi ultimele hituri, în aranjamente corale de înaltă clasă. Toată lumea se pune la patru ace şi corul cântă în faţa elevilor colegiului. Nu sunt invitaţi decât părinţii coriştilor, altminteri ar fi prea multă lume. Şi-aşa sala de sport e plină până la refuz şi domneşte o atmosferă clocotitoare.

Aşadar, ieri, direcţia sala de sport, la trap, sub conducerea doamnei Maigre fiindcă de obicei marţi după-amiaza prima oră avem franceza. Sub conducerea doamnei Maigre e mult spus: s-a străduit pe cât i-a stat în puteri să ţină ritmul, răsuflând ca o balenă bătrână. În fine, am sfârşit prin a ajunge la sală, toată lumea s-a instalat de bine de rău, a trebuit să suport în faţă, în spate, alături şi deasupra (pe gradene) conversaţii tâmpe în stereofonie

(mobil, modă, mobil, cine este cu cine, mobil, profii care sunt nişte nulităţi, mobil, petrecerea de la Cannelle) şi apoi, întâmpinaţi cu aclamaţii, au intrat coriştii, în alb şi roşu, băieţii cu papion, iar fetele în rochii lungi cu bretele. Domnul Trianon s-a aşezat pe un taburet înalt, cu spatele la asistenţă, a ridicat un fel de baghetă cu o luminiţă roşie pâlpâitoare la capăt, s-a făcut linişte şi a început.

De fiecare dată, e un miracol. Toată această mulţime, toate grijile, toate urile şi toate dorinţele, toată babilonia, tot acest an de şcoală cu vulgarităţile lui, cu evenimentele lui minore şi majore, profesorii lui, elevii lui pestriţi, toată această viaţă în care ne târâm, făcută din ţipete şi din lacrimi, din lupte, din rupturi, din speranţe năruite şi din şanse nesperate: totul dispare dintr-odată când coriştii încep să cânte. Cursul vieţii se pierde în cântec, există deodată o impresie de fraternitate, de solidaritate profundă, de dragoste chiar, şi asta diluează urâţenia cotidianului într-o comuniune perfectă. Până şi chipurile celor ce cântă sunt transfigurate; nu-l mai văd pe Achille Grand-Fernet (care are o foarte frumoasă voce de tenor), nici pe Deborah Lemeur, nici pe Segolene Rachet, nici pe Charles Saint-Sauveur. Văd fiinţe umane care se dăruiesc în cântec.

De fiecare dată, e la fel, îmi vine să plâng, mi se pune un nod în gât şi fac tot ce pot pentru a mă stăpâni, dar uneori e la limită: abia mă abţin să nu izbucnesc în hohote de plâns. Când e un canon, privesc în pământ fiindcă e prea multă emoţie deodată: e prea frumos, prea solidar, prea copleşitor. Nu mai sunt eu însămi, fac parte dintr-un tot sublim căruia îi aparţin şi ceilalţi şi, la momentul acela, mă întreb întotdeauna de ce nu-i asta regula vieţii de zi cu zi şi nu doar un moment coral de excepţie.

Când corul se opreşte, toată lumea îi aclamă, cu feţele luminoase, pe coriştii radioşi. E atât de frumos.

Până la urmă, mă întreb dacă adevărata mişcare a lumii nu e cântecul.

6

O recondiţionare

N-o să credeţi, dar n-am fost niciodată la coafor. Când am plecat de la ţară pentru a veni la oraş, am descoperit că existau două meserii care mi se păreau la fel de aberante prin aceea că îndeplineau o funcţie pe care oricine ar fi trebuit s-o poată îndeplini el însuşi. Îmi este şi astăzi greu să consider că florarii şi frizerii nu sunt paraziţi care trăiesc din exploatarea unei naturi ce aparţine tuturor şi care realizează, cu o grămadă de sclifoseli şi de produse parfumate, o treabă pe care eu o fac singură în baie cu o foarfecă bine ascuţită.

— Cine v-a tuns în halul ăsta? întreabă cu indignare coafeza la care, cu preţul unui efort dantesc, m-am dus pentru a-i încredinţa sarcina de a face din părul meu o operă de profesionist.

Trage şi scutură de fiecare parte a urechilor mele două meşe incomensurabile.

— De fapt, ce să vă mai întreb, reia ea cu un aer dezgustat, cruţându-mă de ruşinea de a mă autodenunţa. Oamenii nu mai au respect pentru nimic, văd asta în fiecare zi.

— Vreau doar o recondiţionare, spun eu.

Nu prea ştiu ce înseamnă asta, dar e o replică des întâlnită în serialele de televiziune care se transmit la începutul după-amiezii şi care sunt populate de tinere foarte machiate, aflate în mod invariabil la coafor sau într-o sală de gimnastică.

— O recondiţionare? Nu e nimic de recondiţionat! spune ea. Totul e de Scut, stimată doamnă!

Îmi priveşte craniul cu un aer critic, emite un mic fluierat.

— Aveţi un păr frumos, asta deja-i bine. Ar trebui să putem scoate ceva de aici.

De fapt, coafeza mea se dovedeşte a fi o fată de treabă. După ce i-a trecut valul de mânie menit mai degrabă să facă impresie – şi pentru că e atât de plăcut să reiei scenariul social căruia îi datorăm credinţă –, se ocupă de mine cu amabilitate şi voioşie.

Ce se poate face cu o masă de păr dată, dacă nu să se

taie din toate părţile atunci când ia amploare? constituia precedentul meu crez în materie de coafat. A sculpta în aglomerat pentru ca el să capete o formă este de de bază.

— Aveţi într-adevăr un păr frumos, sfârşeşte ea prin a spune examinându-şi lucrarea în chip vizibil satisfăcută. E des şi mătăsos. N-ar trebui să-l lăsaţi pe mâna oricui.

E cu putinţă ca o coafură să ne transforme într-o asemenea măsură? Nu-mi vine să cred în propria-mi reflexie în oglindă. Casca neagră împrejmuind o figură pe care am numit-o deja ingrată a devenit unduire zglobie în jurul unei feţe ce nu mai e aşa de urâtă. Îmi dă un aer. respectabil. Îmi găsesc chiar un fals aer de matroană romană.

— E… fantastic, zic, întrebându-mă totodată cum să ascund această extravaganţă de privirile locatarilor.

E de neconceput ca atâţia ani de cultivarea în vizibilităţii să eşueze pe bancul de nisip al unei pieptănături de matroană.

Mă întorc acasă strecurându-mă pe lângă ziduri. Printr-un noroc nemaipomenit nu întâlnesc pe nimeni. Dar mi se pare că Leon mă priveşte ciudat. Mă apropii şi el îşi dă urechile pe spate, semn de mânie sau de perplexitate.

— Ei hai, îi zic, nu mă mai iubeşti? – înainte de a-mi da seama că adulmecă împrejur.

Şamponul. Trăsnesc a avocado şi-a migdale.

Îmi pun un fular pe cap şi mă dedau la o grămadă de îndeletniciri pasionante, al căror apogeu constă într-o curăţare conştiincioasă a butoanelor de alamă din cabina liftului.

Apoi se face ora două fără zece.

În zece minute, Manuela va apărea din neantul scărilor pentru a veni să inspecteze lucrările terminate.

N-am timp să meditez. Scot fularul, mă dezbrac în grabă, trag pe mine rochia de gabardină bej care-i aparţine unei moarte şi aud bătaia în uşă.

7

Dichisită ca o fecioară virtuoasă

— Uau, la naiba! zice Manuela.

O onomatopee şi o asemenea familiaritate din gura Manuelei, pe care n-am auzit-o vreodată pronunţând o vorbă trivială, este cam ca şi cum papa, uitând de sine, le-ar striga cardinalilor: Dar unde e nenorocita aia de mitră?

— Nu râdeţi de mine, spun.

— Să râd? zice ea. Dar sunteţi superbă!

Şi, de emoţie, se aşază.

— O adevărată doamnă, adaugă.

Este exact ceea ce mă nelinişteşte.

— O să am un aer ridicol venind la o cină, aşa, dichisită ca o fecioară virtuoasă, zic în timp ce pregătesc ceaiul.

— Ba deloc, zice ea, e firesc, eşti invitat la cină, te îmbraci frumos. Toată lumea găseşte asta normal.

— Da, dar asta, zic ducând mâna la cap şi simţind acelaşi şoc la atingerea a ceva vaporos.

— V-aţi pus ceva pe cap după aia, e turtit rău în spate, spune Manuela încreţind din sprâncene şi totodată extrăgând din sacoşa ei o bocceluţă din hârtie de mătase roşie.

— Gogoşele, zice.

Da, să trecem la altceva.

— Ei? întreb.

— Ah, dac-aţi fi văzut! suspină ea. Am crezut c-o să facă o criză de inimă. I-am spus: Doamnă Pallières, îmi pare rău, dar n-o să mai pot veni. Ea s-a uitat la mine, fără să înţeleagă. A trebuit să-i spun de două ori! Atunci s-a aşezat şi mi-a zis: Dar ce-o să mă fac?

Manuela face o pauză, contrariată.

— Măcar de-ar fi zis: Dar ce-o să mă fac fără dumneavoastră? Are noroc că i-o plasez pe Rosie. Altfel i-aş fi spus: Doamnă Pallières, puteţi să faceţi ce vreţi, mi se r.

Împuţita aia de mitră, zice papa.

Roşie e una dintre numeroasele nepoate ale Manuelei. Ştiu ce vrea să zică asta. Manuela se gândeşte la momentul revenirii, dar un filon atât de suculent ca numărul 7 de pe rue de Grenelle trebuie să rămână în

familie – drept pentru care o introduce pe Rosie în aşteptarea marii zile.

Dumnezeule, dar ce-o să mă fac eu fără Manuela?

— Ce-o să mă fac fără dumneavoastră? îi spun zâmbind.

Dintr-odată avem amândouă lacrimi în ochi.

— Ştiţi ce cred eu? întreabă Manuela, ştergându-şi obrajii cu o batistă foarte mare şi roşie ca de toreador. Am părăsit-o pe doamna Pallières, e un semn. Or să fie schimbări în bine.

— V-a întrebat de ce?

— Asta-i partea cea mai frumoasă, zice Manuela. N-a îndrăznit. Buna creştere, uneori, e o problemă.

— Dar va afla foarte repede, zic.

— Da, spune dintr-o suflare Manuela, căreia-i creşte inima. Dar ştiţi ceva? adaugă. Peste o lună, îmi va spune: Mica dumneavoastră Roşie e o adevărată perlă, Manuela. Bine-aţi făcut că aţi predat ştafeta. Ah, bogătaşii ăştia. Rahat!

Fucking mitră, se enervează papa.

— Orice s-ar întâmpla, spun eu, suntem prietene.

Ne privim zâmbind.

— Da, spune Manuela. Orice s-ar întâmpla.

Cugetare profundă nr. 12

De astă dată o întrebare

Despre destin

Şi semnele lui timpurii

Pentru unii

Şi pentru alţii nu

Sunt destul de necăjită: dacă dau foc apartamentului, incendiul riscă să provoace pagube în cel al lui Kakuro. A complica existenţa singurei persoane adulte care, până acum, mi se pare demnă de stimă nu e chiar cel mai potrivit lucru. Dar să dau foc este totuşi un plan la care ţin. Astăzi am avut o întâlnire captivantă. Am fost să iau ceaiul la Kakuro. Era acolo şi Paul, secretarul său. Când eu şi Marguerite treceam prin hol împreună cu mama, ne-am întâlnit cu Kakuro, care ne-a invitat. Marguerite e cea mai

bună prietenă a mea. Suntem în aceeaşi clasă de doi ani şi a fost dragoste la prima vedere. Nu ştiu dacă aveţi cea mai mică idee despre ce înseamnă un colegiu în ziua de azi la Paris, în cartierele şic, dar, sincer vorbind, nu se deosebeşte prea mult de cartierele din nordul Marsiliei. Poate că e chiar mai rău, fiindcă acolo unde sunt bani, sunt şi droguri – şi nu doar un pic, şi nu doar de-un fel. Prietenii ex-şaizeci-optişti ai părinţilor mei mă fac să râd cu amintirile lor vesele despre fumat marijuana şi haşiş. La colegiu (public totuşi, tata a fost ministru), se poate cumpăra orice: LSD, ecstasy, cocaină, amfetamine etc. Când mă gândesc la timpurile când adolescenţii inspirau vapori de clei la closet, mi se par apă de ploaie. Colegii mei de clasă se droghează cu ecstasy de parcă ar înfuleca batoane de ciocolată şi ce-i mai rău este că acolo unde există droguri există şi sex. Să nu vă mire: astăzi se începe foarte devreme. Există elevi de-a şasea (mă rog, nu mulţi, dar câţiva sunt) care au avut deja relaţii sexuale. E dezolant. Unu la mână, cred că sexul, ca şi dragostea, este un lucru sacru. Nu mă cheamă de Broglie, dar dacă ar fi fost să trăiesc mai departe de vârsta pubertăţii, mi-aş fi dorit din toată inima să am parte de o viaţă sexuală cu adevărat minunată. Doi la mână, un adolescent care se joacă de-a adultul rămâne totuşi un adolescent. Să-ţi închipui că a te droga la un chef şi a ţi-o pune cu cineva te va face persoană cu drepturi depline e ca şi cum ai crede că deghizându-te în indian o să devii indian. Trei la mână, trebuie să ai totuşi o concepţie bizară despre viaţă ca să vrei să devii adult imitând tot ce-i mai catastrofic în adultitudine. În ceea ce mă priveşte, faptul de-a o vedea pe maică-mea drogându-se cu antidepresive şi somnifere m-a vaccinat pe viaţă contra acestui gen de substanţe. Şi, în sfârşit, adolescenţii cred că devin adulţi maimuţărind nişte adulţi care au rămas puşti şi care fug din faţa vieţii. E patetic.

Mă întreb într-adevăr cum mi-aş putea omorî zilele altfel decât drogându-mă dacă aş fi Cannelle Martin, vedeta clasei mele. Destinul îi e deja scris în frunte. Peste

cincisprezece ani, după ce va fi făcut o căsătorie chivernisită de dragul de a face o căsătorie chivernisită, va fi înşelată de soţul ei care va căuta la alte femei ceea ce perfecta, glaciala şi superficiala sa soţie va fi fost întotdeauna incapabilă să-i dăruiască – să zicem, căldură umană şi sexuală. Ea îşi va reporta aşadar toată energia asupra caselor şi copiilor ei din care, din răzbunare inconştientă, va face propriile-i clone. Îşi va farda şi îmbrăca fiicele ca pe nişte curtezane de lux, le va arunca în braţele primului bancher ce se va ivi şi-şi va însărcina fiii să cucerească lumea, ca tatăl lor, şi să-şi înşele soţiile cu fete de nimic. Credeţi că bat câmpii? Când mă uit la Cannelle Martin, cu vaporosul ei păr lung şi blond, cu ochii ei mari, albaştri, minijupele ei ecosez, tricourile ultra colante şi buricul perfect, vă asigur că văd totul la fel de limpede ca şi cum deja s-ar fi întâmplat. Deocamdată, tuturor băieţilor din clasă le curg balele după ea şi are iluzia că aceste omagii ale pubertăţii masculine aduse idealului de consum feminin pe care îl reprezintă sunt recunoaşteri ale farmecului ei personal.

Credeţi că sunt răutăcioasă? Câtuşi de puţin. Mă face într-adevăr să sufăr când văd asta, mă doare pentru ea, mă doare cu adevărat. De aceea, când am văzut-o pe Marguerite pentru prima oară. Marguerite e de origine africană şi dacă se numeşte Marguerite nu este fiindcă locuieşte în Auteuil, ci pentru că e un nume de floare. Mama ei e franţuzoaică, iar tatăl e de origine nigeriană. Lucrează la Quai d'Orsay, însă nu seamănă deloc cu diplomaţii pe care-i cunoaştem. E natural. Dă impresia că-i place ce face. Nu e defel cinic. Şi are o fiică frumoasă foc: Marguerite e frumuseţea însăşi, un ten, un surâs, un păr de vis. Zâmbeşte tot timpul. Când Achille Grand-Fernet (cocoşul clasei) i-a cântat, în prima zi: „Melissa, metisa din Ibiza, umblă mereu dezbrăcată", i-a răspuns pe loc şi cu un zâmbet larg: „Alo, mămico, buba! Cum m-ai făcut tu nu-s frumos". 21 Ăsta e unul din lucrurile pe care le admir la Marguerite: nu-i tocmai spirt pe latura conceptuală sau logică, dar are un simţ al replicii nemaipomenit. E un dar.

Eu sunt supradotată intelectual, Marguerite în schimb e o unitate de măsură a apropoului. Mi-ar plăcea la nebunie să fiu ca ea; eu găsesc replica mereu cu cinci minute prea târziu şi refac dialogul în minte. Când Marguerite a venit pentru prima dată la noi acasă şi Colombe i-a spus: „Marguerite e frumos, dar e un prenume de bunicuţă”, ea i-a răspuns prompt: „Cel puţin nu-i un nume de pasăre22”. Colombe a rămas cu gura căscată, a fost adorabil! Probabil că a rumegat ore în şir subtilitatea răspunsului Margueritei, amăgindu-se că era fără doar şi

21 Primele versuri ale unor cântece de succes interpretate de Julien respectiv, Alain Souchon (n.tr.)

Colombe porumbiţă, (poet.) porumbel (n.tr.). Clerc şi, respectiv, Alain Souchon (n.tr.)

22 Colombe porumbiţă, (poet.) porumbel (n.tr.).

poate o întâmplare – indispusă, totuşi! La fel, când Jacinthe Rosen, marea amică a mamei, i-a spus: „Sigur nu-i uşor de pieptănat un păr ca al tău” (Marguerite are o coamă de leu din savană), ea a replicat: „Eu nu înţelege ce doamna albă zice”.

Cu Marguerite, subiectul de discuţie preferat este dragostea. Ce înseamnă ea? Cum vom iubi? Pe cine? Când?

Pentru ce? Avem păreri divergente. În mod curios, Marguerite are o viziune intelectuală asupra dragostei, pe când eu sunt o romantică incorigibilă. Ea vede în dragoste rodul unei alegeri raţionale (de genul www.gusturile noastre.com). În timp ce eu fac din ea vlăstarul unei pulsiuni delicioase, în schimb, suntem de acord cu un lucru: a iubi nu trebuie să fie un mijloc, trebuie să fie un scop.

Celălalt subiect de discuţie al nostru e prospectiva în materie de destin. Cannelle Martin: neglijată şi înşelată de soţ, îşi mărită fata cu un finanţist, îşi încurajează băiatul să-şi înşele nevasta, îşi sfârşeşte viaţa la Chatou într-o cameră de opt mii de euro pe lună. Achille Grand-Fernet: devine dependent de heroină, intră la dezintoxicare la 20 de ani, preia firma de pungi de plastic a tăticului, se

căsătoreşte cu o blondă spălăcită, concepe un fiu schizofrenic şi o fiică anorexică, devine alcoolic, moare de cancer la ficat la 45 de ani etc. Şi dacă vreţi să-mi cunoaşteţi părerea, cel mai groaznic nu este că jucăm acest joc, ci că nu-i un joc.

Fapt e că, întâlnindu-ne în hol – Marguerite, mama şi eu –, Kakuro a zis: „Azi după-masă o să vină la mine nepoţica mea, n-aţi vrea să veniţi şi voi?” Mama a zis: „Ba da, ba da, desigur” înainte de-a avea timp să scoatem vreo vorbă, simţind că se apropie momentul când avea să coboare ea însăşi la etajul de dedesubt. Aşa că ne-am dus.

Pe nepoţica lui Kakuro o cheamă Yoko şi e fiica nepoatei sale, Elise, care este ea însăşi fiica surorii lui, Mariko. Are cinci ani. E cea mai drăguţă fetiţă din lume! Şi adorabilă, pe deasupra. Ciripeşte, gângureşte, râde în hohote şi se uită la oameni cu acelaşi aer binevoitor şi deschis ca şi fratele bunicii ei. Ne-am jucat de-a v-aţi ascunselea şi, când Marguerite a găsit-o într-un dulap din bucătărie, a râs cu asemenea poftă, încât a făcut pipi pe ea. Pe urmă am mâncat prăjitură cu ciocolată stând de vorbă cu Kakuro, iar ea ne asculta privindu-ne drăgălaş cu ochii ei mari (şi cu ciocolată şi pe sprâncene).

Uitându-mă la ea, m-am întrebat: „Oare va deveni şi ea precum ceilalţi?” Am încercat să mi-o imaginez cu zece ani în plus, blazată, în cizme înalte şi cu ţigara în gură, şi alţi zece ani mai târziu, într-un interior aseptizat, aşteptând să se întoarcă de la şcoală copiii şi jucând rolul bunei mame şi soţii japoneze. Dar nu mergea.

Atunci am simţit un vast sentiment de fericire. Este pentru prima oară în viaţa mea când întâlnesc pe cineva al cărui destin nu mi se pare previzibil, cineva pentru care drumurile vieţii rămân deschise, un cineva plin de prospeţime şi de posibilităţi. Mi-am spus: „O, da, pe Yoko aş vrea să o văd crescând” şi ştiam că nu era doar o iluzie legată de vârsta ei fragedă, pentru că niciunul dintre copiii prietenilor părinţilor mei nu mi-a făcut vreodată această impresie. Şi mi-am mai spus că şi Kakuro trebuie să fi fost aşa când era mic, întrebându-mă dacă, la vremea aceea, îl

privise cineva aşa cum o priveam eu pe Yoko, cu plăcere şi curiozitate, aşteptând să vadă cum iese fluturele din crisalidă şi fiind deopotrivă neştiutor şi încrezător în privinţa motivelor de pe aripile lui.

Atunci mi-am pus o întrebare: De ce? De ce aceştia şi nu ceilalţi?

Şi încă una: Dar eu? Mi se citeşte şi mie deja pe frunte destinul? Dacă vreau să mor este pentru că aşa cred eu.

Dar dacă, în universul nostru, există posibilitatea de a deveni ceea ce încă nu suntem. voi şti oare s-o detectez şi să fac din viaţa mea o altă grădină decât cea a strămoşilor mei?

8

Un iad

La ora şapte, mai mult moartă decât vie, mă îndrept spre etajul al patrulea, rugându-mă din adâncul fiinţei mele să nu mă întâlnesc cu cineva.

Holul e pustiu.

Scara e pustie.

Palierul de la apartamentul domnului Ozu e pustiu.

Acest pustiu cufundat în tăcere, care ar fi trebuit să mă mulţumească la culme, îmi umple inima de un sumbru presentiment şi mă cuprinde o dorinţă irepresibilă de a o lua la fugă. Ghereta mea obscură îmi apare deodată ca un refugiu molcuţ şi luminos şi am un acces de nostalgie când mă gândesc la Leon zăcând în faţa unui televizor care nu mi se mai pare atât de abuziv. La urma urmei, ce am de pierdut? Pot să fac stânga împrejur, să cobor scările, să mă întorc în gheretă. Nimic mai uşor. Nimic mai la mintea cocoşului, spre deosebire de această cină care frizează absurdul.

Un zgomot la etajul al cincilea, chiar deasupra capului meu, îmi întrerupe gândurile. De spaimă, transpir instantaneu – ce favoare! – şi, fără măcar să-nţeleg gestul, apăs cu frenezie pe butonul soneriei.

Inima nici nu apucă să-mi bată: uşa se deschide.

Domnul Ozu mă întâmpină cu un zâmbet larg.

— Bună seara, doamnă! trâmbiţează el cu, s-ar zice, o voioşie neprefăcută.

E un iad, zgomotul de la cinci se precizează: cineva închide o uşă.

— Da, bună seara, zic şi practic îmi îmbrâncesc gazda pentru a intra.

— Daţi-mi voie să vă ajut, spune domnul Ozu, continuând să zâmbească din belşug.

Îi întind poşeta, parcurgând cu privirea imensul vestibul.

Privirea mea se loveşte de ceva.

9

Auriu mat

Chiar în faţa intrării, sub un fascicul de lumină, e un tablou.

Iată situaţia: eu, Renée, 54 de ani şi bătături la picioare, născută în glod şi sortită să rămân acolo, ducându-mă să iau cina la un japonez bogat, căruia îi sunt portăreasă, doar din vina de a fi tresărit la un citat din Anna Karenina, eu, Renée, intimidată şi speriată până în măduva oaselor, conştientă că mă ia cu leşin din cauza necuviinţei şi-a caracterului blasfemator ale prezenţei mele în acest loc care, chiar dacă accesibil din punct de vedere spaţial, nu reprezintă mai puţin o lume căreia nu-i aparţin şi care se fereşte de portărese, eu, Renée, aşadar, îmi îndrept ca din greşeală privirea chiar în spatele domnului Ozu spre această rază de lumină ce cade asupra unui mic tablou cu ramă din lemn de culoare închisă.

Doar Arta în toată splendoarea ei poate să explice volatilizarea subită a conştiinţei nevredniciei mele în favoarea unei sincope estetice. Nu mai ştiu de mine. Îi dau ocol domnului Ozu, absorbită de imagine.

E o natură moartă înfăţişând o masă aşternută pentru o gustare uşoară cu stridii şi pâine. În prim plan, într-o farfurie de argint, o lămâie pe jumătate cojită şi un cuţit cu mânerul cizelat. În fundal, două stridii închise, o jumătate de cochilie căreia i se vede sideful şi o farfurie din cositor care conţine fără îndoială piper. Între cele

două, un pahar culcat, o chiflă căreia i se vede miezul alb şi, în stânga, pe jumătate plin cu un lichid chihlimbariu, un pahar mare, bombat ca o cupolă inversată, având piciorul gros şi cilindric împodobit cu buline de sticlă. Gama cromatică merge de la galben la negrul de abanos. Fondul este de un auriu mai, un pic murdar.

Sunt o înfocată amatoare de naturi moarte. Am împrumutat de la bibliotecă toate lucrările existente în fondul pictural şi le-am scotocit în căutarea operelor de acest gen. Am vizitat Luvrul, Orsay, Muzeul de Artă Modernă şi am văzut – revelaţie şi desfătare – expoziţia Chardin din 1979 de la Petit Palais. Dar toată opera lui Chardin nu valorează cât o singură piesă măiastră a picturii olandeze din secolul al XVII-lea. Naturile moarte ale lui Pieter Claesz, Willem Claesz-Heda, Willem Kalf şi Osias Beert sunt capodoperele genului – şi capodopere pur şi simplu, pentru care, fără o clipă de şovăială, aş da tot quattrocento-ul italian.

Or, tabloul acesta, tot fără şovăială, este un Pieter Claesz.

— E o copie, rosteşte în spatele meu un domn Ozu de care-am uitat cu totul.

Trebuie ca omul acesta să mă facă încă o dată să tresar?

Tresar.

Mă pregătesc, venindu-mi în fire, să zic ceva de genul:

— E foarte drăguţ. (Ceea ce pentru Artă este ceea ce e să remediaţi la pentru frumuseţea limbii.)

Mă pregătesc, recâştigându-mi stăpânirea de sine, să-mi reiau rolul de portăreasă obtuză continuând cu un:

— Ce nu e omul în stare să facă în ziua de azi. (Ca răspuns la: e o copie.)

Şi mă pregătesc de asemenea să aplic lovitura fatală, după care bănuielile domnului Ozu nu se vor mai ridica de la podea şi care va statornici pentru totdeauna evidenţa netrebniciei mele:

— Sunt ciudate, paharele alea.

Mă întorc.

Cuvintele:

— O copie a ce? despre care decid brusc că-s mai potrivite mi se opresc în gâtlej.

În loc de asta, zic:

— Cât e de frumos.

10

Ce concordanţă?

De unde vine uimirea pe care o resimţim în faţa anumitor opere? Admiraţia se naşte la prima privire şi, dacă descoperim mai apoi, în răbdătoarea încăpăţânare cu care ne străduim a-i depista cauzele, că toată această frumuseţe este rodul unei virtuozităţi ce nu se desluşeşte decât scrutând munca unui penel care a-a priceput să supună umbra şi lumina şi să redea, glorificându-le, formele şi texturile – giuvaierul străveziu al paharului, granulaţia clocotitoare a cochiliilor, catifelarea luminoasă a lămâii –, asta nu risipeşte, nici nu explică, misterul încântării dintâi.

E o enigmă mereu reînnoită: marile opere sunt forme vizuale care ajung înăuntrul nostru la certitudinea unei adecvări atemporale. Evidenţa faptului că anumite forme, sub aspectul aparte pe care li-l dau creatorii lor, traversează istoria Artei şi, în filigranul gemului individual, constituie tot atâtea faţete ale geniului universal are ceva profund tulburător. Ce concordanţă există între un Claesz, un Rafael, un Rubens şi un Hopper? în pofida diversităţii subiectelor, a suporturilor şi a tehnicilor, în pofida insignifianţei şi a efemerului unor existenţe mereu sortite a nu aparţine decât unei singure epoci şi unei singure culturi, care nu vede niciodată decât ceea ce alcătuirea ei îi îngăduie şi suferă de sărăcia individualităţii sale, geniul marilor pictori a pătruns până în inima misterului şi a dezgropat, sub diferite înfăţişări, aceeaşi formă sublimă pe care o căutăm în orice producţie artistică. Ce concordanţă există între un Claesz, un Rafael, un Rubens şi un Hopper? Ochiul găseşte la ei, fără a trebui să caute, o formă ce declanşează senzaţia adecvării, deoarece ea i se

înfăţişează fiecăruia ca esenţa însăşi a Frumosului, fără variaţii şi fără rezerve, fără context şi fără efort. Or, în natura moartă cu lămâie, ireductibilă la măiestria execuţiei, făcând să ţâşnească sentimentul adecvării, sentimentul că aşa trebuiau să fie aşezate aceste lucruri, permiţând să se simtă puterea obiectelor şi a interacţiunilor dintre ele, să se vadă solidaritatea lor şi câmpurile magnetice care le atrag sau le resping, legătura inefabilă care le uneşte şi zămisleşte o forţă, acea undă tainică şi nelămurită ce se naşte din stările de tensiune şi de echilibru ale configuraţiei – făcând să ţâşnească deci sentimentul adecvării, dispunerea obiectelor şi-a merindelor ajungea la acest universal în singularitate: la atemporalul formei adecvate.

11

O existenţă fără durată

La ce serveşte Arta? La a ne da scurta, dar fulguranta iluzie a cameliei, deschizând în timp o breşă emoţională ce pare ireductibilă la logica animală. Cum se naşte Arta? Ea se iveşte din capacitatea pe care o are mintea de a sculpta domeniul senzorial. Ce face Arta pentru noi? Pune informă, şi face vizibile emoţiile noastre şi, astfel, le aplică acea pecete a eternităţii pe care o poartă toate operele care, printr-o formă particulară, ştiu să întruchipeze universalitatea afectelor umane.

Pecetea eternităţii… Ce viaţă absentă sugerează inimii noastre aceste merinde, aceste cupe, aceste covoare şi aceste pahare? Dincolo de marginile tabloului, fără doar şi poate, tumultul şi neplăcerile vieţii, acea necontenită şi iluzorie cursă istovită de proiecte – dar înăuntru, plenitudinea unui moment suspendat, smuls timpului, al jinduirii omeneşti. Jinduirea omenească!

Nu putem înceta să dorim, iar asta ne glorifică şi ne ucide. Dorinţa! Ea ne poartă şi ne crucifică, conducându-ne în fiecare zi pe câmpul de luptă unde în ajun am pierdut bătălia, dar care, în lumina soarelui, ni se pare din nou un teren de cuceriri, ne face să construim, chiar dacă mâine vom muri, imperii sortite să ajungă praf şi pulbere, ca şi

cum cunoaşterea căderii lor viitoare n-ar conta cât contează setea de-a le edifica acum, ne insuflă forţa de a vrea din nou ceea ce nu putem avea şi ne aruncă dimineaţa în iarba presărată cu cadavre, furnizându-ne până la moarte proiecte de îndată împlinite şi de îndată renăscând. Dar e atât de extenuant să dorim neîncetat. Curând, aspiram la o plăcere fără căutare, visăm la o stare preafericită fără de început şi fără de sfârşit, când frumuseţea n-ar mai fi năzuinţă, nici proiect, ci ar deveni evidenţa însăşi a naturii noastre. Or, această stare este Arta. Căci această masă, eu vă fi trebuit s-o aştern? Iar aceste merinde, trebuie oare să jinduiesc la ele pentru a le vedea?

Undeva, altundeva, cineva a dorit această masă, a aspirat la această transparenţă minerală şi a căutat plăcerea de a mângâia cu limba miezul mătăsos şi sărat al unei stridii cu lămâie. A trebuit să existe acest proiect, unul printre o sută altele, făcând să se ivească mii, această intenţie de a pregăti şi de a savura o gustare cu fructe de mare – acest proiect al celuilalt, în realitate, pentru ca tabloul să prindă formă.

Dar când privim o natură moartă, când ne delectăm, fără a fi căutat-o, cu această frumuseţe ce poartă cu ea reprezentarea glorificată şi imobilă a lucrurilor, ne bucurăm de ceva la care n-a trebuit să jinduim, contemplăm ceva ce nu a trebuit să vrem, preţuim ceva pentru care nu a trebuit să nutrim dorinţa. Şi atunci natura moartă, pentru că materializează o frumuseţe ce se adresează dorinţei noastre, dar este zămislită de cea a altcuiva, pentru că e pe potriva plăcerii noastre fără a intra în niciun plan de-al nostru, pentru că ni se dăruieşte fără a ne cere efortul de-a o dori, reprezintă chintesenţa Artei, acea certitudine a atemporalului. În scena mută, fără viaţă, nici mişcare, se materializează un timp lipsit de proiecte, o perfecţiune smulsă duratei şi obositei sale avidităţi – o plăcere fără dorinţă, o existenţă fără durată, o frumuseţe fără vrere.

Căci Arta este emoţia fără dorinţă.

Jurnalul mişcării lumii nr. 5

O să se mişte, n-o să se mişte

Astăzi, mama m-a dus la psihanalistul ei. Motivul: mă ascund, lată ce mi-a spus mama: „Drăguţa mea, ştii că ne scoate din minţi faptul că te ascunzi tot timpul. Cred că ar fi o idee bună să vii să discutăm despre asta cu doctorul Theid, mai ales după ce-ai spus deunăzi”. În primul rând, doctorul Theid nu e doctor decât în micul creier tulburat al maică-mii. Nu e mai medic sau titular al vreunui doctorat decât mine, dar e limpede că mamei îi provoacă o foarte mare satisfacţie să-i zică „doctor”, din cauza ambiţiei pe care el o are în aparenţă de-a o trata, dar fără a se grăbi (zece ani). E doar un fost stângist reconvertit la psihanaliză după câţiva ani de studii neviolente la Nanterre şi o întâlnire providenţială cu un grangur de la La Cause Freudienne. Şi în al doilea rând, nu văd care-i problema. „Mă ascund” nici nu-i adevărat: mă izolez acolo unde nu pot fi găsită. Vreau doar să-mi pot scrie Cugetările profunde şi Jurnalul mişcării lumii în linişte, iar înainte voiam doar să gândesc în tihnă cu mintea mea, fără a fi perturbată de neghiobiile pe care soră-mea le spune sau le ascultă la radio ori în boxele ei sau fără a fi deranjată de mama care vine să-mi murmure: „E mami la noi, drăguţa mea, vino să-i dai un pupic”, o frază dintre cele mai puţin captivante pe care le cunosc.

Când tata, arborând privirea lui supărată, mă întreabă:

„În definitiv, de ce te ascunzi?” în general nu răspund.

Ce-ar trebui să spun? „Pentru că mă călcaţi pe nervi şi pentru că am de scris o operă de anvergură înainte de-a muri”?

E clar că nu pot. Aşa că ultima dată, am încercat umorul, doar ca să înlătur dramatismul. Mi-am luat un aer puţin rătăcit şi-am zis, privindu-l pe tata şi cu un glas ca de muribundă: „E din cauza vocilor pe care le aud în capul meu”. Fir-ar să fie! S-a iscat învălmăşeala dinaintea bătăliei decisive! Tata a făcut ochii cât cepele, mama şi

Colombe au venit val-vârtej când s-a dus să le cheme şi toată lumea a început să-mi vorbească deodată: „Draga mea, nu e grav, o să te te scăpăm noi de asta” (tata), „îl chem chiar acum pe doctorul Theid” (mama), „Câte voci auzi?” (Colombe) etc. Mama avea expresia ei de zile mari, între îngrijorare şi excitaţie: şi dacă fiica mea o fi un Caz pentru ştiinţă? Ce oroare, dar şi ce glorie! Bun, văzându-i cum se dau de ceasul morţii, am spus: „Ei hai, am glumit!”, dar a trebuit s-o repet de mai multe ori până să mă audă, ba chiar deşi mai multe ori până ce să mă creadă. Şi încă nu-s sigură că i-am convins. Până la urmă, mama mi-a fixat o întâlnire cu Dr. T. Şi azi-dimineaţă ne-am dus la el.

Mai întâi am stat într-o sală de aşteptare foarte elegantă, cu reviste ilustrate din diverse epoci: Geo-uri de-acum zece ani şi ultimul Elle, pus la vedere, deasupra. Pe urmă a apărut Dr. T. Conform cu fotografia sa (dintr-o revistă pe care mama a arătat-o la toată lumea), dar de-adevăratelea, adică în culori şi miros: castaniu şi tutun de pipă. La vreo cincizeci de ani fercheşi, ţinută îngrijită, dar îndeosebi părul, barbă tunsă scurt, ten (stil insulele Seychelles), pulover, pantaloni, pantofi, curea de ceas: totul era castaniu, în aceeaşi nuanţă, adică exact ca o castană adevărată. Sau ca frunzele veştede. Şi, în plus, un miros de pipă calitate superioară (tutun blond: miere şi fructe uscate). Bun, mi-am zis, să ne pregătim de-o mică şedinţă în genul conversaţie autumnală la gura sobei între persoane de familie bună, o conversaţie rafinată, constructivă şi poate chiar mătăsoasă (ador adjectivul ăsta).

Mama a intrat împreună cu mine, ne-am aşezat pe două scaune în faţa biroului, iar el s-a aşezat în spatele lui, într-un imens fotoliu pivotant având de-o parte şi de alta a spătarului nişte clape bizare, un pic în stil Star Trek. Şi-a încrucişat braţele, ne-a privit şi a spus: „Mă bucur să vă văd pe amândouă”.

Ei, treaba începea foarte rău. Chestia asta m-a scos imediat din sărite. O frază de agent comercial de supermarket, folosită pentru a vinde periuţe de dinţi cu

două feţe doamnei şi fiicei sale adăpostite în spatele căruciorului pentru cumpărături. oricum, nu asta aştepţi de la un psihanalist. Dar furia mea s-a oprit dintr-odată când mi-am dat seama de posibilul subiect captivant pentru Jurnalul mişcării lumii. M-am uitat bine, concentrându-mă din răsputeri şi spunându-mi: nu, aşa ceva nu-i posibil! Ba da, ba da! Era posibil! De necrezut! Eram atât de fascinată, încât abia o auzeam pe mama povestind toate aiurelile ei (fiica mea se ascunde, fiica mea ne sperie spunându-ne că aude voci, fiica mea nu vorbeşte cu noi, ne facem griji pentru fiica mea) zicând „fiica mea" de două sute de ori, deşi eram la cincisprezece centimetri şi, ca atare, când el mi s-a adresat, aproape că m-a făcut să tresar.

Trebuie să vă explic. Ştiam că Dr. T. este viu pentru că mersese în faţa mea, se aşezase şi vorbise. Dar în rest, ar fi putut la fel de bine să fie mort: nu se mişca. Odată calat în fotoliul lui, nicio altă mişcare: doar buzele care fremătau, dar cu mare economie. Restul: imobil, perfect imobil. De obicei, când vorbeşti, nu-ţi mişti numai buzele, faci, în mod automat, şi alte mişcări: muşchii feţei, gesturi mărunte ale mâinilor, ale gâtului, ale umerilor; chiar şi când nu vorbeşti, e totuşi foarte greu să rămâi perfect imobil; un mic zvâcnet există întotdeauna pe undeva, o clipire a pleoapelor, o mişcare imperceptibilă a piciorului etc.

Dar aici: nimic! Nada! Nothing! O statuie în viaţă! Extraordinar! „Aşadar, domnişoară, mi-a spus el luându-mă prin surprindere, ce zici despre toate astea?" Mi-a venit greu să-mi adun gândurile fiindcă eram complet captivată de imobilitatea lui şi, în consecinţă, am întârziat un pic cu răspunsul. Mama se sucea pe scaunul ei de parcă ar fi avut hemoroizi, dar dom' doctor mă privea fără să clipească. Mi-am zis: „Trebuie să-l fac să se mişte, trebuie să-l fac să se mişte, trebuie să existe ceva care să-l facă să se mişte".

Atunci am spus: „Nu voi vorbi decât în prezenţa avocatului meu" sperând că asta o să meargă. Chix total: nicio mişcare. Mama a suspinat ca o madonă supusă

supliciului, dar celălalt a rămas perfect imobil. „Avocatul tău. Hmm.”, a zis el fără a se mişca. Ei, provocarea devenea pasionantă. Am decis să-mi lansez toate forţele în bătălie. „Aici nu e un tribunal, a adăugat el, doar ştii asta, hmm”. Eu îmi spuneam: dacă reuşesc să-l fac să se mişte, o să merite osteneala, nu-mi voi fi pierdut ziua de pomană! „Bun”, a zis statuia, „draga mea Solange, o să stau puţin de vorbă între patru ochi cu această domnişoară”. Draga mea Solange s-a ridicat adresându-i o privire de cocker lăcrimos şi a ieşit din cameră făcând o mulţime de mişcări inutile (fără îndoială pentru a compensa).

„Mama ta îşi face multe griji pentru tine”, a atacat el, realizând performanţa de a nu-şi mişca nici măcar buza de jos. Am reflectat o clipă şi am hotărât că tactica provocării avea puţine şanse de reuşită. Vreţi să-i întăriţi psihanalistului vostru certitudinea măiestriei sale?

Provocaţi-l aşa cum îşi provoacă un adolescent părinţii. Am ales deci să-i spun cu multă seriozitate: „Sunteţi de părere că e ceva legat de excluderea Numelui Tatălui?” Credeţi că asta l-a făcut să se mişte? Absolut deloc. A rămas imobil şi de nezdruncinat. Dar mi s-a părut că văd ceva în ochii lui, un fel de tremur. Am decis să exploatez filonul. „Hmm? a făcut el. Nu cred că înţelegi ce spui”. „A, ba da, ba da, am zis, dar e ceva ce nu înţeleg la Lacan: natura exactă a relaţiei lui cu structuralismul”. A întredeschis gura pentru a spune ceva, dar eu am fost mai rapidă. „A, da, şi mathemele.

Toate acele noduri, e cam confuz. Dumneavoastră pricepeţi ceva din topologie? De mult ştie toată lumea căi o escrocherie, nu-i aşa?” La asta, am observat un progres. Nu avusese timp să închidă gura şi, până la urmă, a rămas deschisă. Apoi şi-a revenit şi pe chipul său imobil a apărut o expresie fără mişcare, de genul: „Vrei să te joci de-a asta cu mine, drăgălaşo?” Sigur că da, vreau să mă joc de-a asta cu tine, căstănoiul meu glasat. Aşa că am aşteptat. „Eşti o tânără foarte inteligentă, ştiu asta”, a zis el (costul acestei informaţii transmise de Draga mea Solange: 60 de euro jumătatea de oră). „Dar cineva poate să fie foarte

inteligent şi în acelaşi timp foarte frustrat, ştii, foarte lucid şi foarte nefericit”. Nu zău. Ai aflat asta din Pif Gadget? am fost cât pe ce să-l întreb. Şi, dintr-odată, mi-a venit să apăs pe acceleraţie. Mă aflam totuşi în faţa unui tip care o costă pe familia mea 600 de euro pe lună de un deceniu şi cu rezultatul ştiut: trei ore pe zi pentru pulverizat plante verzi şi un impresionant consum de substanţe care costă. Am simţit că-mi sare muştarul. Dar rău de tot. M-am aplecat spre birou şi am coborât foarte mult vocea pentru a-i spune: „Ascultă-mă bine, domnule stană de piatră, o să facem un mic târg noi doi. Tu o să mă laşi în pace şi, în schimb, eu n-am să distrug micul tău comerţ cu nefericiri răspândind zvonuri nasoale pe seama ta în lumea afacerilor şi a politicii din Paris. Şi crede-mă, cel puţin dacă eşti capabil să înţelegi cu adevărat cât sunt de inteligentă, îmi stă pe deplin în puteri s-o fac”. După părerea mea, chestia asta nu avea cum să meargă. Nu credeam în ea. Trebuie să fii într-adevăr idiot ca să crezi o asemenea înşiruire de bazaconii. Dar, incredibil, victorie: o umbră de nelinişte a trecut pe faţa bunului doctor Theid. Am impresia că m-a crezut. E nemaipomenit: dacă există într-adevăr un lucru pe care n-am să-l fac niciodată, acela e de a răspândi un zvon mincinos pentru a-i face cuiva rău. Republicanul de taică-meu mi-a inoculat virusul deontologiei şi chiar dacă mi se pare ceva la fel de absurd ca şi restul, mă conformez întru totul. Dar bunul doctor, care nu dispusese decât de mamă pentru a evalua familia, a conchis, după toate aparenţele, că ameninţarea era reală. Drept care, miracol: o mişcare! A plesnit din limbă, şi-a descrucişat braţele şi a lovit cu palma în mapa de birou din şevro. Un gest de exasperare, dar şi de intimidare. Apoi s-a ridicat, cu blândeţea şi bunăvoinţa dispărute cu totul, s-a dus la uşă, a chemat-o pe mama, i-a turnat nişte gogoşi despre buna mea sănătate mintală şi cum că totul o să fie în regulă, după care ne-a expediat degrabă de la gura sobei lui autumnale.

La început, am fost mai degrabă mulţumită de mine. Izbutisem să-l fac să se mişte. Dar pe măsură ce ziua

înainta, m-am simţit din ce în ce mai deprimată. Pentru că ceea ce s-a întâmplat când s-a mişcat nu e ceva foarte frumos, ceva foarte curat. Degeaba ştiu că există adulţi care au măşti pline de blândeţe şi de înţelepciune, dar care sunt foarte urâţi şi foarte duri în spatele lor, degeaba ştiu că e de-ajuns să ghiceşti aceste măşti pentru ca ele să cadă, când lucrul se întâmplă cu asemenea violenţă, mă doare. Când el a lovit cu palma în mapă, gestul voia să spună: „Foarte bine, mă vezi aşa cum sunt, n-are rost să continuăm comedia, bate palma în privinţa micului tău pact mizerabil şi şterge-o din ograda mea în viteză”. Ei bine, asta m-a durut, da, m-a durut. Chiar dacă ştiu că lumea-i urâtă, n-am nicio poftă s-o văd.

Da, trebuie să părăsim această lume unde ceea ce se mişcă dezvăluie ce-i urât.

12

Un val de speranţă

E comod să le reproşezi fenomenologilor autismul fără CHAT23; eu mi-am dedicat viaţa căutării atemporalului.

Dar cine vânează eternitatea culege singurătatea.

— Da, spune el luându-mi poşeta, aşa cred şi eu. E una dintre cele mai puţin încărcate şi totuşi de-o mare armonie.

Apartamentul domnului Ozu e foarte mare şi foarte frumos. Relatările Manuelei mă pregătiseră pentru un interior japonez, dar dacă există într-adevăr multe uşi culisante, bonsai, un gros covor negru cu bordură gri şi destule obiecte de provenienţă asiatică – o masă joasă lăcuită într-o culoare închisă sau, de-a lungul unui şir impresionant de ferestre, storuri din bambus care, trase în chip felurit, conferă încăperii atmosfera ei orientală există şi o canapea, fotolii, console, lămpi şi biblioteci de factură europeană. Totul e foarte. elegant. În schimb, aşa cum

23 CHAT – acronim pentru Cheklist for Autism în Toddlers, test pentru depistarea precoce a autismului (n.red.).

remarcaseră Manuela şi Jacinthe Rosen, nimic nu e de prisos. Nu este însă niciun spaţiu epurat şi gol, cum mi-l închipuisem transpunând interioarele din filmele lui Ozu la un nivel mai luxos, dar în bună măsură identic în simplitatea caracteristică acestei ciudate civilizaţii.

— Veniţi, îmi spune domnul Ozu, n-o să stăm aici, e prea ceremonios. Vom cina în bucătărie. De altfel, eu o să pregătesc masa.

Îmi dau seama că poartă un şorţ verde-crud deasupra unui pulover de culoare castanie, cu guler rotund, îţi pantaloni de pânză bej. E încălţat cu nişte pantofi vechi de piele neagră.

Îl urmez până în bucătărie. Dumnezeule! într-un asemenea decor mi-ar plăcea să gătesc în fiecare zi, inclusiv pentru Leon. Aici nimic n-ar putea fi banal, până şi deschiderea unei cutii de Ronron ar părea o adevărată încântare.

— Sunt foarte mândru de bucătăria mea, spune domnul Ozu cu simplitate.

— Puteţi fi, zic, fără pic de sarcasm.

Totul e alb şi lemn natur, cu planuri de lucru lungi îţi dulapuri încăpătoare pline de farfurii şi boluri din porţelan albastru, negru şi alb. În centru, cuptorul, arzătoarele, o chiuvetă cu trei bazine şi un spaţiu-bar de unde, cocoţându-mă pe unul dintre primitoarele-i scaune înalte, îl privesc pe domnul Ozu care trebăluieşte la maşina de gătit. Pentru început a pus în faţa mea o mică sticlă de sake cald şi două încântătoare păhărele din porţelan cu aspect fisurat.

— Nu ştiu dacă bucătăria japoneză vă e cunoscută, îmi spune.

— Nu foarte bine, răspund.

Un val de speranţă îmi insuflă încredere. Se va fi remarcat într-adevăr că până acum n-am schimbat nici douăzeci de cuvinte şi iată-mă stând ca o veche cunoştinţă în faţa unui domn Ozu care găteşte încins cu un şorţ verde-crud, după un episod olandez şi hipnotic asupra căruia n-a glosat nimeni şi care e deja trecut la capitolul lucrurilor

uitate.

Seara ar putea foarte bine să nu fie decât o iniţiere în bucătăria asiatică. La naiba cu Tolstoi şi cu toate bănuielile: domnul Ozu, nou locatar în necunoştinţă de cauză cu privire la ierarhii, îşi invită portăreasa la o cină exotică. Se discută despre sashimi şi tăiţei cu soia.

Poate exista împrejurare mai anodină?

În momentul acela se produce catastrofa.

13

Vezică mică

Mai întâi trebuie să mărturisesc că am o vezică mică. Cum altfel s-ar explica faptul că o simplă ceaşcă de ceai mă trimite imediat la locul singuratic şi că un ceainic mă face să reiterez acest lucru pe măsura capacităţii sale? Manuela e o adevărată cămilă: reţine ceea ce bea ore în şir şi ronţăie mendiants în timp ce eu efectuez numeroase şi patetice curse la Wc. Dar asta se întâmplă la mine acasă şi, în cei şaizeci de metri pătraţi ai mei, closetul, care nu e niciodată prea departe, se află într-un loc de mult timp bine cunoscut.

Or, întâmplarea face ca în momentul acesta mica mea vezică să-şi manifeste prezenţa şi, pe deplin conştientă de litrii de ceai absorbiţi în această după-masă, trebuie să-i aud mesajul: autonomie redusă.

Cum se întreabă asta când eşti în societate?

— Unde este veceul? în mod ciudat nu mi se pare potrivit.

Invers:

— Puteţi să-mi spuneţi unde e locul acela? deşi delicat în efortul de a nu spune lucrului pe nume, prezintă riscul unei neînţelegeri şi, în consecinţă, al unei jene înzecite.

— Aş vrea să fac pipi, sobru şi informaţional, nu se spune când eşti la masă şi cu atât mai puţin unui necunoscut.

— Unde e toaleta? îmi pune probleme. E o solicitare rece, care aduce a restaurant de provincie.

Îmi place destul de mult asta:

— Unde-i closetul? pentru că existăm această denumire ceva care duce cu gândul la copilărie şi la cabina din fundul curţii. Dar există şi o conotaţie inefabilă care invită mirosul urât.

În momentul următor am o străfulgerare de geniu.

— Lamens este un preparat pe bază de tăiţei şi bulion, de origine chineză, dar pe care japonezii îl mănâncă în mod curent la prânz, e pe cale să spună domnul Ozu ridicând în aer o cantitate impresionantă de paste pe care tocmai le-a înmuiat în apă rece.

— Unde e baia, vă rog? este singurul răspuns pe care mă învrednicesc să i-l dau.

E, recunosc, cam abrupt.

— Oh, scuze, nu v-am arătat, zice domnul Ozu cu toată naturaleţea. Uşa din spatele dumneavoastră, apoi a doua din dreapta pe culoar.

Totul ar putea fi întotdeauna atât de simplu?

E de presupus că nu.

Jurnalul mişcării lumii nr. 6

Chiloţi sau Van Gogh?

Astăzi am fost cu mama la magazinele cu reduceri de pe rue Saint-Honoré. Un infern. La unele buticuri se stătea la coadă. Şi cred că vă daţi seama ce fel de buticuri sunt pe rue Saint-Honoré: să dai dovadă de atâta tenacitate ca să cumperi cu reducere fulare sau mănuşi care, chiar şi aşa, încă mai au preţul unui Van Gogh e totuşi stupefiant. Însă atâtea doamne fac asta cu o pasiune turbată. Şi chiar cu o oarecare lipsă de eleganţă.

Dar nu pot să mă plâng pe de-a-ntregul de această zi fiindcă am avut prilejul să observ o mişcare foarte interesantă, deşi, din păcate, foarte puţin estetică. În schimb, foarte intensă, asta da! Şi amuzantă. Sau tragică, nu-mi dau seama prea bine. De când am început jurnalul ăsta, l-am redus destul de mult pretenţiile, de fapt. Pornisem de la ideea de a descoperi armonia mişcării lumii şi am ajuns la doamne de condiţie foarte bună care se bat pentru nişte Chiloţi din dantelă. Bun. Cred că, oricum, nu eram prea convinsă de treaba asta. Însă, dacă tot m-am

apucat s-o fac, măcar să mă distrez puţin.

Iată povestea: am intrat cu mama într-un butic de lenjerie fină. Lenjerie fină e deja interesant ca denumire. Dacă nu aşa, cum altfel? Lenjerie aspră? Mă rog, de fapt asta vrea să spună lenjerie sexy; aici n-o să dai de chiloţii de bumbac de pe vremea bunicii. Dar cum e rue Saint-Honoré, evident, e vorba de sexy şic, cu desuuri din dantelă brodată manual, strâng-uri de mătase şi furouri din caşmir. N-a trebuit să stăm la coadă, dar poate că ar fi fost tot aia fiindcă înăuntru era ticsit. Am avut impresia că pătrund într-un storcător. Colac peste pupăză, mama a căzut imediat în extaz scotocind printre desuuri în culori suspecte (negru şi roşu sau bleu-petrol). M-am întrebat unde m-aş putea pune la adăpost până îşi va găsi (slabă speranţă) o pijama din bumbac pluşat şi m-am strecurat în spatele cabinelor de probă. Nu eram singură: mai era un bărbat, singurul bărbat, cu un aer la fel de nefericit ca al lui Neptun când ratează dosul Atenei. Ăsta e rezultatul planului greşit „te iubesc, scumpa mea”. Nefericitul se lasă momit la o vicleană şedinţă de probat desuuri şic şi se pomeneşte în teritoriu inamic, cu treizeci de femele în transă care îl calcă pe picioare şi îl fulgeră cu privirea în orice loc ar încerca să-şi gareze voluminosul corp de bărbat. Cât despre dulcea sa amică, iat-o metamorfozată în furie răzbunătoare gata să facă moarte de om pentru un tanga roz-fucsie.

I-am aruncat o privire de simpatie la care a răspuns cu o privire de animal hăituit. De unde mă aflam, aveam o vedere inexpugnabilă asupra întregului magazin şi a mamei, pe cale să saliveze în faţa unui gen de sutien foarte foarte foarte mic cu dantelă albă (măcar asta), dar şi cu flori mov foarte mari. Maică-mea are 45 de ani, câteva kilograme în plus, dar nu se teme de flori mov foarte mari;! În schimb, sobrietatea şi eleganţa bejului uni o umple de groază. Ca să n-o mai lungesc, iat-o pe mama extirpând cu greu de pe un suport un mini sutien floral ce i se pare mărimea ei şi înşfăcând chiloţii asortaţi, trei etaje mai jos. Trage de ei cu convingere, dar, brusc, se încruntă: pentru

că de partea cealaltă a chiloţilor se află o altă doamnă, care trage şi ea de ei şi care se încruntă şi ea. Se uită una la alta, se uită la suport, constată că perechea de chiloţi este ultima scăpată teafără dintr-o lungă dimineaţă de solduri şi se pregătesc de bătălie aruncându-şi reciproc un surâs infernal.

Şi iată începuturile mişcării interesante: o pereche de chiloţi de 130 de euro măsoară totuşi doar câţiva centimetri de dantelă ultra fină. Trebuie deci să-i zâmbeşti celeilalte, să ţii bine chiloţii şi să-i tragi spre tine, însă fără a-i rupe. V-o spun pe şleau: dacă, în universul nostru, legile fizicii sunt constante, acest lucru nu e posibil. După câteva secunde de încercare zadarnică, doamnele îi spun „amin” lui Newton, dar nu renunţă. Războiul trebuie deci continuat cu alte mijloace, adică diplomaţia (unul dintre citatele preferate ale tatii). Rezultă următoarea mişcare Interesantă: trebuie să te faci că ignori faptul că tragi cu fermitate de chiloţi şi să dai impresia că îi ceri politicos prin cuvinte. Ca atare iată că, dintr-odată, mama şi doamna nu mai au mână dreaptă, cea care ţine chiloţii. E ca şi cum ea n-ar exista, ca şi când mama şi doamna ar discuta în linişte despre nişte chiloţi aflaţi în continuare pe suport şi pe care nimeni nu încearcă a şi-i însuşi cu forţa. Unde e mâna dreaptă? Ffuit! Dusă! Dispărută! E momentul diplomaţiei!

După cum ştie toată lumea, diplomaţia eşuează întotdeauna când raportul de forţe este echilibrat. Niciodată cineva mai puternic n-a acceptat propunerile diplomatice ale celuilalt. În consecinţă, negocierile care au început la unison printr-un: „Ah, dar cred că am fost mai iute decât dumneavoastră, stimată doamnă” nu izbutesc mare lucru. Când mă apropii de mama, s-a ajuns la: „N-am să le dau drumul” şi e uşor să le dai crezare celor două beligerante.

Bineînţeles, mama a pierdut: când am ajuns lângă ea, şi-a amintit că era o mamă de familie respectabilă şi că nu-i era cu putinţă, fără a-şi pierde orice urmă de demnitate în faţa mea, să-şi proiecteze mâna stângă în figura

celeilalte. Şi-a regăsit aşadar uzul mâinii drepte şi a dat drumul chiloţilor. Rezultatul cumpărăturilor: una a plecat cu chiloţii, cealaltă cu sutienul. La cină, mama era într-o dispoziţie execrabilă. Când tata a întrebat-o ce s-a întâmplat, a răspuns: „Tu care eşti deputat ar trebui să fii mai atent la degradarea mentalităţilor şi a comportamentului civilizat”.

Dar să revenim la mişcarea interesantă: două doamne în deplină sănătate mintală care dintr-odată nu-şi mai cunosc o parte a corpului. Ceea ce se observă e foarte straniu: e ca şi cum s-ar produce o ruptură în real, o gaură neagră ce se deschide în spaţiu-timp, ca într-un adevărat roman SF. O mişcare negativă, un gen de gest găunos.

Şi mi-am spus: dacă te poţi preface că ignori existenţa mâinii tale drepte, ce altceva te mai poţi preface că ignori? Poi avea o inimă rea, un suflet găunos?

14

Un singur asemenea sul

Prima fază a operaţiunii se petrece bine.

Găsesc a doua uşă la dreapta de pe culoar, fără a fi tentată să le deschid pe celelalte şapte, într-atât de mică mi-e vezica, şi mă execut cu o uşurare pe care jena nici măcar n-o umbreşte. Ar fi fost o impertinenţă să-l interpelez pe domnul Ozu cu privire la closetul său. Un closet n-ar putea fi alb ca zăpada, de la pereţi până la chiuvetă, trecând printr-un scaun de W.C. pe care abia îndrăzneşti să te aşezi, de teamă să nu-l murdăreşti. Toată această albeaţă e totuşi temperată – astfel încât actul să nu fie prea clinic – de o groasă, moale, mătăsoasă, satinată şi dezmierdătoare mochetă de un galben solar, care salvează locul de la ambianţa unui bloc operator. Din toate aceste observaţii capăt o mare stimă pentru domnul Ozu. Simplitatea netă a albului, fără marmură sau înfloriturі – slăbiciuni frecvente ale celor înstăriţi care ţin să facă somptuos tot ce-i banal – şi dulcea moliciune a unei mochete solare sunt, în materie de W.C., condiţiile înseşi ale adecvării. Ce căutăm noi când mergem acolo? Lumină, pentru a nu ne gândi la toate acele adâncuri întunecate

care fac coaliţie, şi ceva pe podea, pentru H în îndeplini datoria fără a face penitenţă lăsând să se îngheţe picioarele, în special când ne ducem acolo noaptea.

Hârtia igienică aspiră, şi ea, la canonizare. Găsesc mult mai convingător acest semn al bogăţiei, decât posesia, de pildă, a unui Maserati sau a unui Jaguar coupé. Ceea ce face hârtia igienică posteriorului oamenilor adânceşte mult mai mult prăpastia dintre ranguri decât multe semne exterioare. Hârtia de la domnul Ozu, groasă, moale, catifelată şi delicios parfumată are menirea de a copleşi cu atenţii acea parte a trupului nostru care, mai mult decât oricare alta, le doreşte cu osebită lăcomie. Cât o fi costând un singur asemenea sul? mă întreb apăsând pe butonul intermediar al rezervorului de apă, marcat cu două flori de lotus, căci vezica mea mică, în ciuda autonomiei sale reduse, are o capacitate mare. O singură floare mi se pare prea exact, trei ar fi vanitoase.

Şi atunci se întâmplă treaba.

Un vuiet monstruos, copleşindu-mi urechile, e cât pe ce să mă omoare pe loc. Ceea ce-i înfricoşător este că nu reuşesc să-i identific originea. Nu e rezervorul de apă, pe care nici măcar nu-l aud, e ceva care vine de sus şi se prăvăleşte asupră-mi. Inima îmi bate să-mi spargă pieptul. Cunoaşteţi tripla alternativă: în faţa pericolului, fight, flee sau freeze. Eu freeze. Aş prefera să flee, dar, deodată, nu mai ştiu să descui o uşă. Mintea mea construieşte ipoteze? Poate, dar fără prea multă limpezime. Am apăsat oare pe butonul greşit, estimând incorect cantitatea produsă – ce trufie, ce orgoliu, Renée, doi lotuşi pentru o contribuţie atât de derizorie – şi sunt în consecinţă pedepsită de o justiţie divină, al cărei fulger asurzitor se abate asupra urechilor mele? Am savurat excesiv – luxură – voluptatea actului în acest loc care te îmbie la asta, când de fapt el ar trebui considerat ca impur? M-am lăsat pradă poftelor, râvnind la acel sul princiar şi mi se notifică fără echivoc acest păcat capital? Degetele mele ţepene de muncitoare, sub efectul unei mânii inconştiente, au maltratat mecanismul subtil al butonului cu lotuşi şi au declanşat în

instalaţie un cataclism care ameninţă cu prăbuşirea etajul al patrulea?

Încerc încă din răsputeri să fug, dar mâinile mele sunt incapabile să se supună ordinelor pe care le dau. Răsucesc frenetic clanţa sferică de alamă care, acţionată cum se cuvine, ar trebui să mă elibereze, dar nimic adecvat nu se produce.

În clipa aceea, sunt absolut convinsă că am înnebunit sau că am ajuns în cer fiindcă sunetul până acum indistinct se precizează şi, inimaginabil, sună a Mozart. Mai exact, a Confutaţis din Recviemul lui Mozart. Confutaţis maledictis, Flammis acribus addictis! intonează foarte frumoase voci lirice.

Am înnebunit.

— Doamnă Michel, totu-i în ordine? întreabă o voce din spatele uşii, cea a domnului Ozu sau, mai plauzibil, îi sfântului Petru la porţile purgatoriului.

— Nu re. zic, nu reuşesc să deschid uşa! încercam pe toate căile să-l conving pe domnul Ozu de nerozia mea.

Ei bine, e un fapt împlinit.

— Poate că rotiţi clanţa în direcţie greşită, sugerează în mod respectuos glasul Sfântului Petru.

Cântăresc un moment informaţia; ea îşi croieşte cu greu drum până la circuitele care trebuie s-o prelucreze. Răsucesc clanţa în celălalt sens.

Uşa se descuie.

Confutaţis se opreşte brusc. Un delicios duş de linişte îmi inundă trupul recunoscător.

— Am. îi spun domnului Ozu – căci nu-i decât el – m-am în sfârşit. Ştiţi, Recviemul…

Ar fi trebui să-mi botez motanul Iocsintaxă.

— Oh, pariez că v-aţi speriat! zice el. Trebuia să vă previn. E un specific japonez, pe care fiica mea a vrut să-l importe aici. Când se trage apa, porneşte muzica. E mai. agreabil, înţelegeţi?

Înţeleg mai ales că suntem pe culoar, în faţa toaletei, într-o situaţie care spulberă toate canoanele ridicolului.

— Ah. zic, ăă. am fost surprinsă (şi trec peste toate

acele păcate ale mele care-au ieşit la lumina zilei).

— Nu sunteţi prima persoană, spune domnul Ozu cu amabilitate şi, parcă, o urmă de amuzament pe buza superioară.

— Recviemul… la closet. e o alegere. surprinzătoare, răspund eu pentru a-mi recăpăta stăpânirea de sine, imediat îngrozită de întorsătura pe care o dau conversaţiei când încă n-am părăsit culoarul şi stăm faţă în faţă, cu braţele atârnând, nesiguri de soluţie.

Domnul Ozu mă priveşte.

Eu îl privesc.

Ceva se rupe în pieptul meu, cu un mic pocnet insolit, ca o clapetă care se deschide şi se închide scurt. Apoi asist, neputincioasă, la un uşor tremur care îmi scutură torsul şi, parcă anume, mi se pare că acelaşi embrion de tresăltare scutură umerii domnului Ozu.

Ne privim, şovăitori.

Apoi, un fel de un uh uh foarte uşor, foarte slab, iese din gura domnului Ozu.

Realizez că acelaşi uh uh uh înfundat, dar de nestăvilit, urcă din propriu-mi gâtlej.

Facem uh uh uh amândoi, încetişor, privindu-ne de parcă nu ne-ar veni să credem.

Apoi uh uh uh-ul domnului Ozu se intensifică.

Uh uh uh-ul meu virează pe semnal de alarmă.

Ne privim în continuare, expulzând din toţi bojocii uh uh uh-uri din ce în ce mai dezlănţuite. De fiecare dată când se domolesc, ne uităm unul la altul şi izbucnim într-o nouă serie. Pe mine mă doare burta, domnului Ozu îi şiroiesc lacrimile.

Cât timp rămânem acolo, râzând cu convulsii în faţa uşii de la W.C? Nu ştiu. Dar durata e suficient de lungă pentru a ne epuiza toate forţele. Mai comitem câteva uh uh uh-uri extenuate, apoi, de oboseală mai mult decât de saţietate, redevenim serioşi.

— Să ne întoarcem în bucătărie, zice domnul Ozu, trecând primul linia de sosire a răsuflării recăpătate.

O sălbatică foarte civilizată

— Nu se plictiseşte omul cu dumneavoastră, este primul lucru pe care mi-l spune domnul Ozu odată reîntorşi în bucătărie şi în timp ce, cocoţată în mod confortabil pe scaunul de la bar, sorb din sake-ul călduţ găsind enunţul destul de mediocru.

— Sunteţi o persoană mai puţin obişnuită, adaugă el împingând spre mine un bol alb plin cu ravioli mititele care nu par nici prăjite, nici fierte, ci un pic din amândouă. Alături plasează un bol cu sos de soia.

— Gyoza, precizează el.

— Dimpotrivă, răspund, cred că sunt o persoană foarte obişnuită. Sunt portăreasă. Viaţa mea este de o banalitate exemplară.

— O portăreasă care citeşte Tolstoi şi ascultă Mozart, zice el. Nu ştiam că intră în practicile breslei dumneavoastră.

Şi îmi face cu ochiul. S-a aşezat fără ceremonie în dreapta mea şi a început cu beţigaşele sale propria-i porţie de gyoza.

De când mă ştiu nu m-am simţit mai bine. Cum să vă spun? Pentru prima oară, mă simt total încrezătoare, deşi nu sunt singură. Nici chiar cu Manuela, căreia i-aş destăinui totuşi viaţa mea, nu există această senzaţie de absolută siguranţă, născută din certitudinea că ne înţelegem. A-ţi destăinui viaţa nu înseamnă a-ţi deschide sufletul şi chiar dacă o iubesc pe Manuela ca pe o soră, nu pot să împărtăşesc cu ea acel minimum de sens şi de emoţie pe care existenţa mea nefirească îl răpeşte universului.

Degust cu beţişoarele gyoza ticsite cu coriandru şi came aromată şi, experimentând un uluitor sentiment de destindere, trăncănesc cu domnul Ozu de parcă ne-am cunoaşte dintotdeauna.

— E nevoie şi de distracţie, zic. Merg la biblioteca municipală şi împrumut tot ce pot găsi.

— Vă place pictura olandeză? mă întreabă el şi, fără a aştepta răspunsul: Dacă aţi avea de ales între pictura

olandeză şi pictura italiană, pe care aţi salva-o?

Argumentăm vreme de-un fals schimb de replici în cursul căruia îmi face plăcere să mă înflăcărez pentru penelul lui Vermeer – dar foarte repede se dovedeşte că suntem oricum de acord.

— Credeţi că e un sacrilegiu? întreb.

— Absolut deloc, stimată doamnă, îmi răspunde legănând cu nonşalanţă de la stânga la dreapta un nefericit ravioli deasupra bolului, absolut deloc, credeţi că mi-aş fi comandat o copie după un Michelangelo pentru a o expune în vestibul?

— Tăiţeii trebuie înmuiaţi în sosul ăsta, adaugă aşezând în faţa mea un coş de răchită plin cu sus-numiţii şi un somptuos bol albastru-verde din care se înalţă o aromă de arahide. E un zalu ramen, o mâncare de tăiţei reci cu un sos un pic îndulcit. Să-mi spuneţi dacă vă place.

Îmi întinde un şervet mare din în culoare naturală.

— Se pot produce pagube colaterale, aveţi grijă să nu vă pătaţi rochia.

— Mulţumesc, zic.

Şi, habar n-am de ce, adaug:

— Nu-i a mea.

Inspir adânc şi spun:

— Ştiţi, trăiesc singură de foarte multă vreme şi nu ies niciodată în societate. Mă tem că sunt puţin. sălbatică.

— O sălbatică foarte civilizată, în cazul acesta, îmi zice zâmbind.

Gustul tăiţeilor înmuiaţi în sosul de arahide este divin. În schimb n-aş putea să bag mâna în foc pentru starea rochiei împrumutate de la Mană. Nu-i prea uşor să cufunzi un metru de tăiţei într-un sos semilichid şi să-l ingurgitezi fără a provoca stricăciuni. Şi cum domnul Ozu şi-i înghite pe-ai săi cu dexteritate, dar cu o grămadă de zgomot, mă simt eliberată de complexe şi aspir cu ardoare lungimile mele de paste.

— Serios, îmi spune domnul Ozu, nu găsiţi că-i fantastic? Motanul dumneavoastră se numeşte Leon, pisicile mele – Kitty şi Levin, ne plac amândurora Tolstoi şi

pictura olandeză şi locuim în acelaşi loc. Oare e probabilitatea ca un asemenea lucru să se producă?

— Nu trebuia să-mi oferiţi ediţia aceea splendidă, zic, nu merita osteneala.

— Stimată doamnă, răspunde domnul Ozu, v-a făcut plăcere?

— Păi, zic, mi-a făcut foarte multă plăcere, dar m-a şi speriat un pic. Ştiţi, ţin să rămân discretă, n-aş vrea ca oamenii de aici să-şi imagineze.

— …cine sunteţi? completează el. De ce?

— Nu vreau să fac valuri. Nimeni n-are nevoie de o portăreasă cu pretenţii.

— Pretenţii? Dar dumneavoastră n-aveţi pretenţii, aveţi gusturi, cunoştinţe, calităţi!

— Dar sunt portăreasa! zic. Şi-apoi, n-am nicio pregătire, nu-s din aceeaşi lume.

— Mare scofală! spune domnul Ozu exact la fel – dacă vă vine să credeţi – ca Manuela, ceea ce mă face să râd.

El ridică o sprânceană întrebătoare.

— E expresia preferată a celei mai bune prietene, zic eu în chip de explicaţie.

— Şi ce spune prietena dumneavoastră cea mai bună despre. discreţia dumneavoastră?

Pe cuvântul meu, asta chiar nu ştiu.

— O cunoaşteţi, zic, e Manuela.

— A, doamna Lopes? zice el. Ea este prietena dumneavoastră?

Singura mea prietenă.

— E o mare doamnă, zice domnul Ozu, o aristocrată. Vedeţi? Nu sunteţi singura care dezminte normele sociale. Ce-i rău în asta? Suntem în secolul XXI, ce naiba!

— Cu ce se ocupau părinţii dumneavoastră? întreb, un pic enervată de atât de puţin discernământ.

Domnul Ozu îşi închipuie fără îndoială că privilegiile au dispărut odată cu Zola.

— Tatăl meu a fost diplomat. Pe mama n-am cunoscut-o, a murit la puţin timp după naşterea mea.

— Îmi pare rău, zic.

El face un gest cu mâna, ca pentru a spune: asta a fost demult.

Îmi duc mai departe ideea.

— Sunteţi fiu de diplomat, eu sunt fiică de ţărani săraci. E chiar de neconceput faptul că cinez la dumneavoastră în seara aceasta.

— Şi totuşi, zice el, cinaţi aici în seara aceasta.

Apoi adaugă, cu un surâs foarte amabil:

— Şi sunt foarte onorat.

Iar conversaţia continuă astfel, cu bonomie şi naturaleţe. Evocăm, în ordine: Yasujiro Ozu (o rudă îndepărtată), Tolstoi şi Levin cosind pe pajişte cu ţăranii săi, exilul şi ireductibilitatea culturilor şi multe alte subiecte pe care le înlănţuim sărind cu entuziasm de la una la alta în timp ce apreciem ultimele noastre pogoane de tăiţei şi, mai cu seamă, surprinzătoarea similitudine a felului nostru de a vedea lucrurile.

Iar la un moment dat, domnul Ozu îmi spune:

— Aş vrea să-mi spuneţi Kakuro, e totuşi mai puţin nefiresc. Vă deranjează să vă spun Renée?

— Deloc, zic – şi chiar asta gândesc.

De unde îmi vine această subită uşurinţă în complicitate?

Sake-ul, care îmi moleşeşte în chip delicios creierul, face întrebarea teribil de puţin urgentă.

— Ştiţi ce înseamnă azuki? întreabă Kakuro.

— Munţii din Kyōto. spun zâmbind la această amintire a infinitului.

Poftim? întreabă el.

— Munţii din Kyōto au culoarea turtei de azuki, zic eu străduindu-mă totuşi să vorbesc desluşit.

— E dintr-un film, nu-i aşa? întreabă Kakuro.

— Da, din Surorile Munakata, chiar la sfârşit.

— Oh, am văzut filmul ăsta cu foarte mult timp în urmă, dar nu mi-l mai amintesc prea bine.

— Nu vă amintiţi de camelia de pe muşchiul templului? zic.

— Nu, deloc, răspunde el. Dar îmi faceţi poftă să-l revăd. V-ar surâde să-l vedem împreună, într-una din zilele următoare?

— Am caseta, spun, încă n-am înapoiat-o la bibliotecă.

— În weekendul acesta, poate? întreabă Kakuro.

— Aveţi un videoplayer?

— Da, zice el zâmbind.

— Atunci, de acord, zic. Dar vă propun următorul lucru: duminică, ne uităm la film la ora ceaiului, iar eu aduc prăjiturile.

— S-a făcut, răspunde Kakuro.

Şi seara se desfăşoară mai departe în timp ce vorbim tot fără nicio preocupare pentru coerenţă, nici pentru orar, sorbind la nesfârşit o infuzie cu un curios gust de alge. Deloc surprinzător, trebuie să reiau relaţia cu scaunul alb ca neaua şi mocheta solară. Optez pentru butonul cu un singur lotus – mesaj recepţionat – şi suport asaltul Confutaţis-ului. Cu seninătatea marilor iniţiaţi. Ceea ce e deopotrivă tulburător şi minunat cu Kakuro Ozu este că reuneşte un entuziasm şi o candoare juvenile cu o atenţie şi o bunăvoinţă de mare înţelept. Nu sunt obişnuită cu un astfel de raport cu lumea; am impresia că el o priveşte cu indulgenţă şi curiozitate, în timp ce alte fiinţe umane pe care le cunosc o abordează cu neîncredere şi gentileţe (Manuela), ingenuitate şi gentileţe (Olympe) sau aroganţă şi cruzime (restul universului). Cârdăşia dintre apetit, luciditate şi mărinimie reprezintă un inedit şi savuros cocteil.

Şi-apoi privirea îmi cade pe ceas.

E ora trei.

Sar în picioare.

— Dumnezeule, zic, aţi văzut cât e ceasul?

Îşi priveşte propriu-i ceas, apoi ridică ochii spre mine, cu un aer îngrijorat.

— Am uitat că lucraţi devreme mâine. Eu sunt pensionar, nu mai am grija asta. O să vă descurcaţi?

— Da, bineînţeles, zic, dar trebuie să dorm puţin.

Trec sub tăcere faptul că, dată fiind vârsta mea şi bine cunoscutul fapt că bătrânii dorm puţin, îmi trebuie un somn sănătos de cel puţin opt ore pentru a putea percepe lumea cu discernământ.

— Pe duminică, îmi spune Kakuro din uşa apartamentului său.

— Mulţumesc mult, zic eu, am petrecut o seară excelentă, vă sunt foarte recunoscătoare.

— Eu vă mulţumesc, zice el, n-am mai râs aşa de foarte mult timp şi nici n-am mai purtat de mult o conversaţie atât de plăcută. Vreţi să vă însoţesc până la dumneavoastră?

— Nu, mulţumesc, zic, n-are rost.

Există oricând posibilitatea ca un Pallières să bântuie pe scări.

— Păi, pe duminică, spun, sau poate c-o să ne mai vedem pe hol înainte.

— Mulţumesc, Renée, mai zice el cu un foarte larg zâmbet tineresc.

Închizând propria-mi uşă şi rezemându-mă de ea, descopăr un Leon care sforăie ca un salahor în fotoliul de la televizor şi constat inimaginabilul: pentru prima oară în viaţă, mi-am făcut un prieten.

16

Atunci

Atunci, ploaie de vară.

17

O nouă inimă

Cu această ploaie de vară, îmi amintesc.

Zi după zi, ne parcurgem viaţa cum se parcurge un culoar.

Să mă gândesc la mâncarea pentru motan… nu mi-aţi văzut trotineta e a treia oară când mi se fură… plouă atât de tare încât ai zice că-i noapte… avem timp numai bine proiecţia începe la unu… vrei să-ţi scoţi pelerina… ceaşcă de ceai amar… liniştea după-amiezii… poate că suntem bolnavi de prea mult… toţi bonzii ăia care trebuie udaţi… o ingenuă dintre acelea care devin nişte mari destrăbălate…

ia te uită ninge… florile acelea cum se numesc… biata fetiţă făcea pipi peste tot… cer de toamnă cât e de trist… ziua se sfârşeşte atât de devreme acum… de ce miroase gunoiul până în curte… ştiţi toate vin la timpul lor… nu nu i-am cunoscut în mod special… o familie ca şi celelalte de aici… chiar aşa ca turta de azuki… fiul meu zice că toţi chinezii sunt încăpăţânaţi… cum le cheamă pe pisicile lui… aţi putea să luaţi în primire pachetele de la curăţătorie… toate aceste Crăciunuri aceste colinde aceste cumpărături ce oboseală… ca să mănânci o nucă trebuie să pui o faţă de masă… îi curge nasul asta-i bună… e deja cald şi nu-i nici măcar ora zece… tai feliuţe subţiri de ciuperci crude şi ne mâncăm supa în care am pus ciupercile… îşi lasă chiloţii murdari sub pat… ar trebui refăcută tapiţeria.

Şi apoi, ploaie de vară.

Ştiţi ce este o ploaie de vară?

Mai întâi, frumuseţea pură spărgând cerul verii, acea teamă respectuoasă care pune stăpânire pe inimă, faptul de a te simţi atât de derizoriu în miezul însuşi al sublimului, atât de firav şi atât de plin de măreţia lucrurilor, siderat, captivat, fermecat de dărnicia lumii.

Pe urmă, să parcurgi un culoar şi, deodată, să pătrunzi într-o încăpere de lumină. Altă dimensiune, certitudini abia născute. Trupul nu mai e o coajă, spiritul sălăşluieşte în nori, puterea apei îi aparţine, se anunţă zile fericite, într-o nouă naştere.

Apoi, aşa cum lacrimile, uneori, când sunt rotunde, puternice şi solidare, lasă în urma lor o lungă plajă curăţată de vrajbă, ploaia, vara, spălând colbul imobil, aduce în sufletele fiinţelor un fel de respiraţie fără de sfârşit.

Astfel, anumite ploi de vară se înrădăcinează în noi ca o nouă inimă care bate la unison cu cealaltă.

18

Dulce insomnie

După două ore de dulce insomnie, adorm în pace.

Cugetare profundă nr. 13

Cine crede

Că poate face miere
Fără să împărtăşească soarta albinelor?

În fiecare zi îmi spun că soră-mea nu are cum să se cufunde mai adânc în mocirla abjecţiei şi, în fiecare zi, sunt surprinsă să văd că o face.

Azi după-amiază, când m-am întors de la şcoală, nu era nimeni acasă. Am luat o ciocolată cu alune din bucătărie şi m-am dus s-o mănânc în salon. Mă instalasem comod pe canapea şi îmi ronţăiam ciocolata, reflectând la următoarea mea cugetare profundă. Mă gândeam să fie o cugetare profundă despre ciocolată sau mai curând despre felul în care se ronţăie ea, cu o interogaţie centrală: ce anume e bun la ciocolată? Substanţa în sine sau tehnica dinţilor care o rod?

Dar mă străduiam în zadar să găsesc acest lucru mai degrabă interesant, n-o pusesem la socoteală pe soră-mea care s-a întors mai devreme decât era de aşteptat şi s-a apucat numaidecât să-mi facă viaţa amară, vorbindu-mi despre Italia. De când a fost la Veneţia cu părinţii lui Tibere (la hotel Danieli), Colombe nu vorbeşte decât despre asta. Culmea nenorocirii, sâmbătă s-au dus să cineze la nişte prieteni ai familiei Grinpard care au o mare proprietate în Toscana. Numai când rosteşte „Tooscaana”, Colombe leşină de plăcere, iar mama îi ţine hangul. Vă informez că Toscana nu este un ţinut milenar. Ea nu există decât pentru a le da unor persoane precum Colombe, mama sau cei din familia Grinpard fiorul posesiunii. „Tooscaana” le aparţine, la fel ca şi Cultura, Arta şi tot ce se poate scrie cu Majusculă.

În ceea ce priveşte Tooscaana, aşadar, am avut deja parte de recitalul despre măgari, uleiul de măsline, lumina asfinţitului, la dolce vita şi tot restul poncifelor. Dar cum, ca de fiecare dată, m-am sustras discret, Colombe n-a putut să-şi testeze pe mine povestea preferată. Şi-a scos pârleala descoperindu-mă pe canapea şi distrugându-mi degustarea şi viitoarea cugetare profundă.

Pe pământurile prietenilor părinţilor lui Tibere sunt stupi, destui pentru a produce un chintal de miere pe an.

Toscanii au angajat un apicultor, care se ocupă de toată treaba pentru ca ei să poată comercializa miere marcată „Domeniul Flibaggi”. Bineînţeles, nu pentru bani. Însă mierea „Domeniul Flibaggi” este considerată una dintre cele mai bune din lume şi asta contribuie la prestigiul proprietarilor (care sunt rentieri), deoarece e folosită în mari restaurante de către mari bucătari care fac mare caz de ea. Colombe, Tibere şi părinţii lui Tibere au fost invitaţi la o degustare de miere în genul celor ce se fac pentru vinuri, iar Colombe nu mai conteneşte cu privire la diferenţa dintre o miere de cimbrişor şi o miere de rozmarin. Să-i fie de bine. Până la acest punct al poveştii, o ascultam fără atenţie, gândindu-mă la „ronţăitul ciocolatei” şi îmi ziceam că, dacă treaba putea să se oprească aici, scăpăm ieftin.

Nu trebuie să speri niciodată aşa ceva cu Colombe. Dintr-odată, şi-a luat aerul ei nesuferit şi a început să-mi povestească obiceiurile albinelor. Pare-se că au avut parte de-un curs complet şi mica minte deranjată a lui Colombe a fost frapată în mod deosebit de partea referitoare la riturile nupţiale ale reginelor şi-ale trântorilor. În schimb, incredibila organizare a stupului n-a impresionat-o prea mult, pe când mie asta mi se pare într-adevăr ceva pasionant, mai cu seamă dacă te gândeşti că aceste insecte au un limbaj codificat ce relativizează definiţiile care se pot da inteligenţei comunicării ca fiind specific umană. Asta însă n-o interesează deloc pe Colombe, care nu urmăreşte totuşi obţinerea unui Certificat de Aptitudine Profesională pentru galvanizarea cu zinc, ci pregăteşte un masterat de filosofie. Nu, pe ea o extaziază sexualitatea micilor gâze.

Vă rezum cum stă treaba: regina albinelor, când e pregătită, porneşte în zborul nupţial, urmărită de-un roi de trântori. Primul care-o ajunge copulează cu ea, apoi moare fiindcă, după act, organul lui genital rămâne prins în albină, îi este deci amputat şi asta-l ucide. Al doilea trântor care ajunge la regină trebuie, ca să copuleze cu ea, să extragă cu picioarele sale organul genital al celui dinainte,

după care, bineînţeles, i se întâmplă acelaşi lucru şi aşa mai departe, până la zece sau cincisprezece trântori, care umplu punga spermatică a reginei şi-i vor permite, timp de patru sau cinci ani, să producă două sute de mii de ouă pe an.

Asta îmi povesteşte Colombe, privindu-mă cu aerul ei veninos şi presărându-şi relatarea cu picanterii de genul: „N-are parte de asta decât o dată, nu? aşa că foloseşte vreo cinşpe masculi!” Dacă aş fi Tibere, nu prea mi-ar plăcea ca prietena mea să spună povestea asta la toată lumea. Fiindcă, hm, bun, nu te poţi împiedica să faci puţină psihologie de doi bani: când o fată excitată povesteşte că unei femele îi trebuie cincisprezece masculi ca s-o satisfacă şi, drept recunoştinţă, îi castrează şi îi omoară, vrând-nevrând, îţi pui întrebări. Colombe e convinsă că asta o face imediat tânără-eliberată nu încuiată-care-abordează-sexul-cu-naturaleţe. Colombe uită însă că nu-mi povesteşte toate astea decât cu scopul de-a mă şoca şi că, în plus, povestea are un conţinut care nu-i deloc lipsit de importanţă. Unu la mână, pentru cineva ca mine, care consideră că omul este un animal, sexualitatea nu-i un subiect scabros, ci o chestiune ştiinţifică. Găsesc că e ceva captivant. Şi doi la mână, le reamintesc tuturor că soră-mea se spală pe mâini de trei ori pe zi şi zbiară la cea mai mică bănuială de fir de păr invizibil în cabina de duş (firele de păr vizibile fiind mai improbabile). Nu ştiu de ce, dar mi se pare că asta se potriveşte foarte bine cu sexualitatea reginelor.

Dar mai cu seamă, e de speriat în ce fel interpretează oamenii natura şi cum îşi închipuie că pot să-i scape. Dacă soră-mea spune această poveste aşa e deoarece crede că n-are nicio legătură cu ea. Dacă îşi râde de pateticele zbenguieli ale trântorului e fiindcă-i convinsă că nu i-ar putea împărtăşi soarta. Eu însă nu văd nimic şocant sau picant în zborul nupţial al reginelor şi în soarta trântorilor pentru că mă simt profund asemănătoare cu toate aceste făpturi, chiar dacă obiceiurile mele diferă. Să trăieşti, să te hrăneşti, să te reproduci, să-ţi îndeplineşti treaba pentru

care te-ai născut şi să mori: toate astea n-au niciun sens, e adevărat, dar aşa stau lucrurile. Această aroganţă a oamenilor de a-şi imagina că pot să forţeze natura, să scape destinului lor de nimicuri biologice. şi această orbire în privinţa cruzimii sau a violenţei propriilor moduri de a trăi, de-a iubi, de a se reproduce şi de a se război cu semenii lor.

Eu cred că doar un singur lucru e de făcut: să găsim treaba pentru care ne-am născut şi s-o îndeplinim cât mai bine suntem în stare, din toate puterile noastre, fără a umbla după cai verzi pe pereţi şi fără a crede că există vreo latură divină în natura noastră animală. Doar aşa vom avea sentimentul că suntem pe cale să facem ceva constructiv în momentul în care ne va lua moartea. Libertatea, hotărârea, voinţa, toate astea sunt himere. Credem că putem face miere fără să împărtăşim soarta albinelor: dar nici noi nu suntem altceva decât nişte sărmane albine sortite să-şi facă treaba şi pe urmă să moară.

PALOMA

1

Ascuţiţi

În aceeaşi dimineaţă, la ora şapte, cineva sună la ghereta mea.

Îmi trebuie câteva clipe ca să ies la suprafaţă din vid. Două ore de somn nu predispun la o mare bunăvoinţă faţă de specia umană, şi numeroasele apăsări pe sonerie care urmează în timp ce-mi pun rochia şi papucii şi-mi trec mâna printr-un păr ciudat de pufos nu-mi stimulează altruismul.

Deschid uşa şi dau nas în nas cu Colombe Josse.

— Da’ ce-i, îmi spune, aţi fost blocată într-un ambuteiaj?

Mi-e greu să cred ce aud.

— E ora şapte, zic.

Se uită la mine.

— Da, ştiu, zice.

— Ghereta se deschide la ora opt, precizez, făcând un

efort enorm cu mine însămi.

— Cum adică, la ora opt? întreabă ea cu un aer şocat. Aveţi orar?

Nu, ghereta portăresei e un sanctuar protejat care nu cunoaşte nici progresul social, nici legile salariale.

— Da, zic, incapabilă să pronunţ vreun cuvânt în plus.

— A, face ea cu o voce apatică. Păi, dacă tot am venit.

— O să reveniţi mai târziu, zic închizându-i uşa în nas şi îndreptându-mă spre fierbător.

În spatele geamului, o aud exclamând: „Ei, asta-i chiar culmea!” apoi luând-o din loc cu paşi furioşi şi apăsând cu mânie pe butonul de apel al liftului.

Colombe Josse este fiica mai mare a soţilor Josse. Colombe Josse mai este şi un soi de prăjină blondă care se îmbracă precum o ţigancă lefteră. Dacă există un lucru pe care-l detest e această perversiune a bogaţilor care se îmbracă asemeni unor săraci, cu haine şleampete, berete de lână gri, încălţări de vagabond şi bluze înflorate sub pulovere obosite. Nu numai că e urât, dar e insultător; nimic nu e mai demn de dispreţ decât dispreţul celor bogaţi pentru dorinţele celor săraci.

Din păcate, Colombe Josse urmează şi studii dintre cele mai înalte. În toamna asta, a intrat la Normala Superioară, secţia filosofie.

Îmi pregătesc ceaiul şi nişte biscuiţi cu dulceaţă de corcoduşe, încercând să-mi stăpânesc tremurul de mânie al mâinilor, în timp ce o durere de cap insidioasă mi se infiltrează în craniu. Fac un duş, nervoasă, mă îmbrac, îi servesc lui Leon o mâncare infectă (pateu de cap de porc şi şorici jilav), ies în curte, ies cu pubelele, îl oblig pe Neptun să iasă din boxa pentru pubele şi, la ora opt, istovită de toate aceste ieşiri, mă întorc din nou în bucătărie, câtuşi de puţin calmată.

În familia Josse, mai e şi mezina, Paloma, care-i atât de discretă şi diafană, încât am senzaţia că n-o văd niciodată, deşi se duce în fiecare zi la scoală. Or, chiar ea este cea pe care, la ora opt fix, mi-o trimite ca emisar

Colombe.

Ce manevră laşă.

Biata copilă (câţi ani să aibă? unsprezece? doisprezece?) stă pe ştergătorul meu de picioare, neclintită precum justiţia. Inspir adânc – să nu-mi descarc asupra unui nevinovat mânia provocată de diavol – şi încerc să zâmbesc cu naturaleţe.

— Bună dimineaţa, Paloma, zic.

Îşi frământă tivul jachetei roz, în expectativă.

— Bună dimineaţa, spune cu un glas delicat.

O privesc cu atenţie. Cum de mi-a scăpat asta? Anumiţi copii au darul dificil de a-i intimida pe adulţi. Nimic în comportamentul lor nu corespunde standardelor vârstei pe care o au. Sunt prea gravi, prea serioşi, prea imperturbabili şi, în acelaşi timp, extraordinar de ascuţiţi. Da, ascuţiţi. Privind-o pe Paloma cu mai multă băgare de seamă, desluşesc o agerime tăioasă, o perspicacitate rece pe care n-am luat-o drept rezervă, îmi spun, decât pentru că îmi era imposibil să-mi imaginez că triviala Colombe poate avea drept soră un judecător al Omenirii.

— Sora mea, Colombe, m-a trimis să vă anunţ că urmează să primească un plic foarte important pentru ea, spune Paloma.

— Foarte bine, zic, având grijă să nu-mi îndulcesc tonul, cum fac adulţii când le vorbesc copiilor, ceea ce este, până la urmă, un semn de dispreţ la fel de mare ca hainele de săraci ale bogătaşilor.

— Va întreabă dacă puteţi să-l aduceţi la noi, continuă Paloma.

— Da, zic.

— Bine, spune Paloma.

Şi rămâne pe loc.

E destul de interesant.

Rămâne pe loc fixându-mă calm, fără să se mişte, cu braţele de-a lungul corpului, cu gura uşor întredeschisă. Are cosiţe subţiri, ochelari cu ramă roz şi ochi foarte mari, albaştri.

— Pot să-ţi ofer o cacao? întreb, în pană de idei.

Ea dă din cap, la fel de imperturbabilă.

— Intră, zic, tocmai îmi beam ceaiul.

Şi las deschisă uşa gheretei, pentru a reteza net orice învinuiri de răpire.

— Aş prefera şi eu ceai, dacă nu vă supăraţi, zice ea.

— Nu, bineînţeles, răspund, puţin surprinsă, notând în gând că anumite date încep să se acumuleze: judecător al Omenirii, vorbire aleasă, preferă ceai.

Ea se aşază pe un scaun şi îşi bălăngăne picioarele în gol, privindu-mă în timp ce îi servesc ceai de iasomie. Îl depun în faţa ei şi iau loc în faţa propriei mele ceşti.

— Fac în fiecare zi în aşa fel încât sora mea să mă ia drept nătângă, îmi declară ea, după o înghiţitură lungă de specialist. Sora mea, care petrece seri întregi cu amicii ei fumând şi bând şi vorbind ca tinerii de la periferie, deoarece crede că inteligenţa ei nu poate fi pusă la îndoială.

Ceea ce se potriveşte foarte bine cu moda „boschetar”.

— Sunt aici pe post de emisar fiindcă e o laşă şi o fricoasă, urmează Paloma privindu-mă în continuare fix cu ochii ei mari şi limpezi.

— Ei, asta ne-a dat prilejul să facem cunoştinţă, spun eu politicos.

— Pot să mai vin? întreabă ea şi e ceva rugător în glasul ei.

— Sigur că da, răspund, eşti bine-venită. Dar mă tem c-o să te plictiseşti aici, nu prea ai ce face.

— Aş vrea doar să am linişte, replică ea.

— Nu poţi să ai linişte în camera ta?

— Nu, spune ea, nu pot avea linişte dacă toată lumea ştie unde sunt. Înainte, mă ascundeam. Dar acum toate ascunzătorile mele sunt cunoscute.

— Să ştii că şi eu sunt deranjată tot timpul. Nu ştiu dacă o să poţi gândi în linişte aici.

— Pot sta acolo (arată spre fotoliul din faţa televizorului aprins, cu sunetul în surdină). Oamenii cu dumneavoastră au treabă, n-or să mă deranjeze.

— N-am nimic împotrivă, zic, dar mai întâi va trebui se întrebi pe mama ta dacă e de acord.

Manuela, care îşi ia serviciul în primire la opt şi jumătate, vârâ capul prin uşa deschisă. Se pregăteşte să-mi spună ceva, când dă cu ochii de Paloma şi de ceaşca ei de ceai aburindă.

— Intraţi, îi spun, luam o gustare stând la palavre.

Manuela înalţă o sprânceană, ceea ce înseamnă, în portugheză cel puţin: Ce-i cu ea aici? Ridic imperceptibil din umeri. Ea îşi ţuguie buzele, perplexă.

— Ei? mă întreabă totuşi, incapabilă să aştepte.

— Treceţi pe-aici mai târziu? zic cu un zâmbet larg.

— Ah, zice ea, văzându-mi zâmbetul, foarte bine, foarte bine, da, o să trec, ca de obicei.

Apoi, privind-o pe Paloma:

— Bun, o să vin puţin mai târziu.

Şi, politicos:

— La revedere, domnişoară.

— La revedere, spune Paloma schiţând primul ei surâs, un biet surâs insuficient exersat, care îmi frânge inima.

— Trebuie să te întorci acasă acum, zic. Ai tăi or să se îngrijoreze.

Ea se ridică şi se îndreaptă spre uşă târşâind picioarele.

— E limpede, îmi zice, că sunteţi foarte inteligentă.

Şi cum, uluită, nu spun nimic, ea continuă:

— Aţi găsit ascunzătoarea bună.

2

Acest invizibil

Plicul pe care un curier îl depune la ghereta mea pentru Maiestatea Sa Colombe de Mahala este deschis.

Deschis cu adevărat, în sensul că n-a fost niciodată lipit. Clapa mai are încă pe dos banda protectoare albă şi plicul stă căscat ca un pantof vechi dezvăluind un teanc de foi prinse cu o spirală.

De ce nu şi-a dat expeditorul osteneala să-l închidă? mă întreb respingând ipoteza încrederii în probitatea

curierilor şi-a portăreselor şi presupunând mai degrabă încredinţarea că nu-i va interesa conţinutul plicului.

Jur pe toţi sfinţii că o fac pentru prima oară şi rog să se ţină seamă de fapte (noapte scurtă, ploaie de vară, Paloma etc.).

Extrag cu mare grijă teancul din plic.

Colombe Josse, Argumentarea de potenţia Dei absoluta, lucrare de masterat, sub conducerea domnului profesor Marian, Universitatea Paris I – Sorbona

Dragă Colombe Josse.

Iată adnotările mele. Mulţumesc pentru curier.

Ne vedem mâine la Saulchoir.

Cu cordialitate.

J. Marian

E vorba de filosofie medievală, după cum aflu din introducere. De fapt, este o lucrare despre William Ockham, călugăr franciscan şi filosof logician din secolul al XIV-lea. Cât despre Saulchoir, este o bibliotecă de „ştiinţe religioase şi filosofice" care se află în arondismentul al XIII-lea şi e administrată de dominicani. Posedă un important fond de literatură medievală, cu, pariez, operele complete ale lui William Ockham în latină şi în cincisprezece volume. De unde ştiu? Fiindcă am fost acolo acum câţiva ani. De ce? De florile mărului. Descoperisem pe un plan al Parisului această bibliotecă şi mă dusesem din spirit de colecţionară. Parcursesem pasajele bibliotecii, mai degrabă răzleţe şi populate în exclusivitate de domni bătrâni foarte docţi sau de studenţi cu un aer pretenţios. Sunt întotdeauna fascinată de abnegaţia cu care noi, fiinţele umane, suntem în stare să consacrăm atâta energie căutării nimicului şi frământării unor idei inutile şi absurde. Discutasem cu un tânăr doctorand în patristică greacă şi mă întrebasem cum de se putea irosi atâta tinereţe în slujba neantului. Dacă ne gândim bine la faptul că preocupările primordiale ale primatelor sunt sexul, teritoriul şi ierarhia, reflecţia asupra sensului rugăciunii la Sfântul Augustin pare relativ frivolă. Ştiu, se va argumenta fără îndoială că omul aspiră la un sens care merge dincolo

de pulsiuni. Replica mea însă e că lucrul acesta e în acelaşi timp foarte adevărat (altfel, la ce bun literatura?) şi foarte fals: sensul e tot pulsiune, e chiar pulsiunea dusă la gradul ei cel mai înalt de împlinire, prin aceea că foloseşte mijlocul cel mai performant, înţelegerea, pentru a-şi atinge scopul. Căci această căutare de sens şi de frumuseţe nu este semnul unei naturi trufaşe a omului care, scăpând animalităţii sale, ar găsi în luminile spiritului justificarea fiinţei sale: ea este o armă ascuţită în slujba unui scop material şi trivial. Iar când arma se ia pe ea însăşi drept obiect, e o simplă consecinţă a acelui cablaj neuronal specific care ne deosebeşte de celelalte animale şi, îngăduindu-ne să supravieţuim prin acest mijloc performant care este inteligenţa, ne oferă şi posibilitatea complexităţii fără temei, a gândirii fără un folos anume, a frumuseţii fără funcţie. E ca un defect intern, o consecinţă fără consecinţă a subtilităţii cortexului nostru, o aberaţie de prisos utilizând în pură pierdere mijloace disponibile.

Dar chiar şi când căutarea nu divaghează astfel, ea rămâne o necesitate care nu se abate de la animalitate. Literatura, de pildă, are o funcţie pragmatică. Ca orice formă de Artă, ea are misiunea de a face suportabilă îndeplinirea datoriilor noastre vitale. Pentru o fiinţă care, ca omul, îşi plămădeşte destinul prin forţa reflecţiei şi a reflexivităţii, cunoaşterea ce decurge din ea are caracterul insuportabil al oricărei lucidităţi pure. Ştim că suntem făpturi înzestrate cu o armă de supravieţuire şi nu zei modelând lumea potrivit propriilor concepţii şi e într-adevăr nevoie de ceva pentru ca această sagacitate să ne devină tolerabilă, ceva care să ne salveze de trista şi eterna angoasă a destinelor biologice.

Atunci, inventăm Arta, acest alt procedeu al animalelor care suntem, pentru ca specia noastră să supravieţuiască.

Adevărul nu iubeşte nimic mai mult decât simplitatea adevărului – iată lecţia pe care Colombe Josse ar fi trebuit s-o înveţe din lecturile ei medievale. Nişte mofturi conceptuale în slujba nimicului reprezintă însă tot

beneficiul pe care ea pare să-l extragă din această poveste. E una dintre acele bucle inutile şi este şi o risipă neruşinată de resurse, inclusiv curierul şi eu însămi.

Parcurg paginile abia adnotate a ceea ce trebuie să fie o versiune finală şi sunt consternată. Admit că domnişoara are o pană care nu argumentează prea rău, deşi e destul de tânără. Dar ca păturile sociale mijlocii să se spetească muncind pentru a finanţa cu sudoarea şi cu impozitele lor cercetări atât de vane şi pretenţioase e ceva care mă lasă fără glas. Secretare, meseriaşi, slujbaşi, mici funcţionari, şoferi de taxi şi portărese îndură o viaţă plină de dimineţi cenuşii pentru ca floarea tineretului francez, beneficiind de cele mai bune condiţii de viaţă, să risipească rodul acestei existenţe terne pe altarul unor lucrări ridicole.

A priori e totuşi foarte pasionant: Există oare universalii sau doar lucruri singulare? este întrebarea căreia înţeleg că Ockham i-a consacrat mai toată viaţa. Găsesc că e o interogaţie fascinantă: este fiecare lucru o entitate individuală – în care caz, ceea ce-i asemănător de la un lucru la altul nu e decât o iluzie sau un efect al limbajului, care lucrează cu cuvinte şi concepte, cu generalităţi ce desemnează şi înglobează mai multe lucruri particulare – sau există – realmente forme generale de care ţin lucrurile singulare şi care nu sunt simple fapte de limbă? Când spunem: o masă, când pronunţăm denumirea de masă, când formulăm conceptul de masă, desemnăm întotdeauna doar masa aceasta pe care o vedem sau facem trimitere realmente la o entitate „masă” universală care întemeiază realitatea tuturor meselor particulare existente? Ideea de masă este reală sau ea nu aparţine decât minţii noastre? în care caz, de ce anumite obiecte sunt asemănătoare? Limbajul e cel ce le regrupează în mod artificial şi, pentru comoditatea înţelegerii umane, în categorii generale sau există o formă universală de care ţine orice formă specifică?

Pentru Ockham, lucrurile sunt singulare, realismul universaliilor – eronat. Nu există decât realităţi

particulare, generalitatea e doar a minţit şi a presupune existenţa unor realităţi generice înseamnă a complica ceea ce este simplu. Dar suntem atât de siguri de asta?

Ce concordanţă există între un Rafael şi un Vermeer întrebam eu chiar ieri seară? Ochiul recunoaşte o formă comună de care ţin amândoi, cea a Frumuseţii. Iar în ceea ce mă priveşte, eu cred că trebuie să existe realitate în această formă, că ea nu este un simplu expedient al minţii umane care clasează pentru a înţelege, care face deosebire pentru a percepe: căci nu se poate clasa nimic care nu se pretează la asta, nu se poate regrupa nimic ce nu-i regrupabil, nu se poate asambla nimic ce nu-i asamblabil. Niciodată o masă nu va fi Priveliştea din Delft: mintea umană nu poate crea această disimilitudine, tot aşa cum nu are puterea de a da naştere solidarităţii profunde care uneşte o natură moartă olandeză şi o Fecioară cu pruncul. La fel cum fiecare masă ţine de o. Esenţă care îi dă forma, orice operă de artă ţine de o formă universală, singura care poate să-i aplice această pecete. Fireşte, noi nu percepem în mod direct această universalitate: este unul dintre motivele pentru care atâţia filosofi au fost reticenţi la a considera reale esenţele, căci eu nu văd niciodată decât această masă prezentă şi nu forma universală „masă”, doar acest tablou din faţa mea şi nu esenţa însăşi a Frumosului. Şi totuşi… totuşi, ea este aici, sub ochii noştri: fiecare tablou de maestru olandez este o întruchipare, o apariţie fulgurantă pe care n-o putem contempla decât prin intermediul singularului, dar care ne dă acces la eternitate, la atemporalitatea unei forme sublime.

Eternitatea, acest invizibil pe care-l privim.

3

Dreapta cruciadă

Or, credeţi că toate astea o interesează pe aspiranta noastră la gloria intelectuală?

Aş!

Colombe Josse, care nu are pentru Frumuseţe sau pentru destinul meselor nicio consideraţie logică, se

înverşunează să exploreze gândirea teologică a lui Ockham în voia unor fandoseli semantice lipsite de interes. Lucrul cel mai remarcabil este intenţia aflată la baza acestei iniţiative: e vorba de a face din tezele filosofice ale lui Ockham consecinţa concepţiei sale despre acţiunea lui Dumnezeu, reducându-i anii de trudă filosofică la rangul de excrescenţe secundare ale gândirii sale teologice. E ceva care siderează, ceva care îmbată ca vinul prost şi mai ales ceva foarte grăitor pentru felul în care funcţionează lumea universitară: dacă vrei să faci carieră, ia un text marginal şi exotic (Tratatul de logică al lui William Ockham) încă puţin cercetat, insultă sensul lui literal, căutând în el o intenţie pe care autorul însuşi n-o observase (căci ştie toată lumea că făcutul-fără-deştire în materie de concept este mult mai puternic decât toate scopurile conştiente), deformează-l până într-atât încât să semene cu o teză originală (puterea absolută a lui Dumnezeu este cea care întemeiază o analiză logică ale cărei mize filosofice sunt ignorate), sparge-ţi, făcând asta, toate icoanele (ateismul, credinţa în Raţiune contra raţiunii credinţei, dragostea de înţelepciune şi alte mofturi dragi socialiştilor), consacră-ţi un an din viaţă acestui mic joc nedemn pe cheltuiala unei colectivităţi pe care o trezeşti la şapte dimineaţa şi trimite un curier la conducătorul tău de masterat.

La ce serveşte inteligenţa, dacă nu la a servi? Şi nu vorbesc de acea falsă servitute, care este cea a înalţilor funcţionari ai statului şi pe care o etalează cu mândrie ca un semn distinctiv al virtuţii lor: o modestie de faţadă care nu e decât vanitate şi dispreţ. Împodobit în fiecare dimineaţă cu modestia ostentativă a marelui slujitor, Étienne de Broglie m-a convins de mult de orgoliul castei sale. Dimpotrivă, privilegiile impun adevărate datorii. Apartenenţa la micul cerc al elitei implică datoria de a sluji pe măsura gloriei şi a fluidităţii în existenţa materială, care se dobândeşte de pe urma acestei apartenenţe. Sunt, precum Colombe Josse, o tânără normaliană cu viitorul în faţă? Trebuie să mă preocup de progresul umanităţii, de rezolvarea problemelor cruciale pentru supravieţuire,

bunăstarea sau înălţarea speciei umane, de instaurarea Frumuseţii în lume sau de dreapta cruciadă pentru autenticitatea filosofică. Nu e un sacerdoţiu, se poate alege, domeniile sunt vaste. Nu se intră în filosofie ca la seminar, cu un crez drept sabie şi o cale unică drept destin. Te ocupi de Platon, Epicur, Descartes, Spinoza, Kant, Hegel sau chiar Husserl? De estetică, politică, morală, epistemologie, metafizică? Te dedici învăţământului, creării unei opere, cercetării, Culturii? N-are importanţă. Căci, în privinţa aceasta, tot ce contează este intenţia: să duci pe culmi mai înalte gândirea, să contribui la interesul comun sau să te raliezi unei scolastici care nu are alt obiect decât propria-i perpetuare şi nici altă funcţie decât autoreproducerea unor elite sterile – în care caz lumea universitară devine sectă.

Cugetare profundă nr. 14

Mergi la Angelina

Ca să afli

De ce ard maşinile

Astăzi s-a întâmplat ceva captivant! M-am dus la doamna Michel pentru a o ruga să aducă la noi acasă un pachet pentru Colombe, de îndată ce curierul îl va lăsa la gheretă. De fapt, e vorba de lucrarea ei de masterat despre William Ockham, într-o primă redactare, pe care îndrumătorul ei o va fi citit şi i-o înapoiază cu adnotări.

Chestia simpatică e că soră-mea a fost trimisă la plimbare de doamna Michel fiindcă a sunat la gheretă la ora şapte ca să-i ceară să-i aducă pachetul. Pesemne că doamna Michel a luat-o la rost (ghereta se deschide la opt), deoarece Colombe s-a întors acasă precum o furie, răgând că portăreasa era o scorpie bătrână care drept cine se lua, ei drăcia dracului? Mama a părut a-şi aminti brusc că, da, într-adevăr, într-o ţară dezvoltată şi civilizată, nu se deranjează portăresele la orice oră din zi şi din noapte (ar fi făcut mai bine să-şi amintească înainte de-a coborî Colombe), dar asta n-a calmat-o pe soră-mea care a continuat să zbiere că numai faptul că se înşelase în privinţa orarului nu-i dădea dreptul neisprăvitei ălei a să-i

trântească uşa în nas. Mama a lăsat-o să se descarce. Dacar fi fost Colombe fiica mea (ferească Darwin!), i-aş fi cârpit două palme.

Zece minute mai târziu, Colombe a venit în camera mea cu un zâmbet mieros. Ei, asta chiar nu pot să suport. Prefer oricând să ţipe la mine. „Paloma, puişor, vrei să-mi faci un mare serviciu?" a uguit ea. „Nu", am răspuns. Ea a tras adânc aer în piept regretând că nu sunt sclava ei personală – ar fi putut pune să fiu biciuită – s-ar fi simţit mult mai bine – ce mă enervează mucoasa asta! „Vreau o învoială", am adăugat. „Nici măcar nu ştii ce vreau", a replicat ea cu un uşor aer dispreţuitor. „Vrei să mă duc la doamna Michel", am spus. A rămas cu gura deschisă. Tot zicându-şi că sunt nătângă, sfârşeşte prin a crede asta. „OK, dacă nu pui muzică tare în camera ta timp de o lună". „O săptămână", a zis Colombe. „Atunci nu mă duc", am zis eu. „OK", a zis Colombe, „du-te la lepădătura aia bătrână şi spune-i să-mi aducă pachetul de la Marian de îndată ce soseşte la gheretă". Şi a ieşit trântind uşa.

M-am dus aşadar la doamna Michel şi ea m-a invitat să beau un ceai.

Deocamdată, o testez. N-am spus mare lucru. Ea m-a privit ciudat, de parcă mă vedea pentru prima oară. N-a zis nimic de Colombe. Dacă ar fi fost o adevărată portăreasă, ar fi spus ceva de genul: „Da, bun, dar sora dumneavoastră, nu trebuie să creadă că poate să-şi permită orice". În loc de asta, ea mi-a oferit o ceaşcă de ceai şi mi-a vorbit foarte politicos, ca şi când aş fi fost o persoană adultă.

În gheretă, televizorul era aprins. Însă nu se uita la el. Era un reportaj despre tinerii care dau foc la maşini în cartierele periferice. Văzând imaginile, m-am întrebat: ce-l poate determina pe un tânăr să dea foc unei maşini? Ce poate să fie în capul lui? Şi după aceea mi-a venit acest gând: dar eu? Eu de ce vreau să dau foc apartamentului? Jurnaliştii vorbesc de şomaj şi de mizerie, eu vorbesc de egoismul şi făţărnicia familiei mele. Dar astea sunt nerozii. Au existat întotdeauna şomaj şi mizerie şi familii

căcăcioase. Cu toate astea, nu se dă foc la maşini sau la apartamente în fiecare zi! Mi-am spus că, până la urmă, acestea erau false motive. De ce se dă foc unei maşini? De ce vreau să dau foc apartamentului?

N-am găsit răspuns la întrebare până când n-am fost să facem cumpărături cu mătuşa mea Hélène, sora mamei, şi verişoara mea Sophie. De fapt, era vorba de a merge să cumpărăm un cadou pentru ziua mamei, pe care-o sărbătorim duminica viitoare. Am invocat pretextul că mergem împreună la muzeul Dapper şi în realitate am fost să batem magazinele de decoraţiuni interioare din arondismentele al II-lea şi-al VIII-lea. Ideea era de a găsi un suport pentru umbrele şi de a cumpăra şi eu cadoul meu.

În ceea ce priveşte suportul, am crezut că nu se mai termină. Treaba asta a durat trei ore când, după mine, toate cele pe care le-am văzut erau absolut identice, fie nişte cilindri şi-atâta tot, fie chestii din fier forjat gen magazin de antichităţi. Totul, peste măsură de scump. Pe voi nu vă deranjează pe undeva ideea că un suport pentru umbrele poate să coste două sute nouăzeci şi nouă de euro? Şi totuşi ăsta e preţul pe care Hélène l-a plătit pentru ceva pretenţios din „piele îmbătrânită” (aiurea: frecată cu peria de sârmă, asta da) cu nişte cusături ca de harnaşament, de parcă am fi locuit într-o crescătorie de cai de prăsilă. Eu i-am cumpărat mamei o cutiuţă pentru somnifere, din lac negru, de la o prăvălioară asiatică. Treizeci de euro. Mie mi se părea deja foarte scump, dar Hélène m-a întrebat dacă nu voiam să mai adaug ceva, dat fiind că asta nu era mare lucru. Soţul Hélènei este gastroenterolog şi pot să vă garantez că, în ţara medicilor, gastroenterologul nu e cel mai sărac. Dar mie îmi place de Hélène şi de Claude fiindcă sunt. hmm, nu prea ştiu cum să spun. integri. Sunt mulţumiţi de viaţa lor, cred. În sfârşit, nu se prefac a fi altceva decât ceea ce sunt. Şi o au pe Sophie. Verişoara mea Sophie e trisomică. Nu sunt genul care să se extazieze la vederea trisomicilor, cum e de bonton să se facă în familia mea (până şi Colombe se

pretează). Discursul convenit e: sunt handicapaţi, dar sunt atât de afectuoşi, atât de emoţionanţi! Personal, găsesc prezenţa Sophiei mai degrabă penibilă: îi curg balele, ţipă, se bosumflă, face mutre şi nu înţelege nimic. Ceea ce însă nu înseamnă că nu-i aprob pe Hélène şi pe Claude. Ei înşişi spun că e dificilă şi că-i un adevărat chin să ai o fiică trisomică, dar o iubesc şi se ocupă de ea foarte bine, cred eu. Asta, plus caracterul lor integru, iată de ce îmi place de ei. Când o vezi pe mama, care se preface a fi o femeie modernă ce se simte în largul ei, sau… pe Jacinthe Rosen, care se preface a fi o burgheză-de-când-era-în-leagăn, Hélène, care nu se preface a fi nimic şi care e mulţumită cu ceea ce are, pare mai degrabă simpatică.

Dar, pe scurt, după circul cu suportul pentru umbrele, ne-am dus să mâncăm o prăjitură şi să bem o cacao la Angelina, salonul de ceai de pe rue de Rivoli. O să-mi spuneţi că nimic nu poate fi mai îndepărtat de tematica tinerilor de la periferie care dau foc la maşini. Ei bine, nu-i deloc aşa! La Angelina am văzut un lucru care mi-a permis să înţeleg alte câteva lucruri. La masa de lângă noi era o pereche cu un copil mic. O pereche albă cu un copil asiatic, un băieţel pe care-l chema Théo. Hélène şi ei au înţeles şi au stat puţin de vorbă. Au înţeles ca părinţi ai unui copil diferit, evident, aşa s-au recunoscut şi au început să vorbească. Am aflat că Théo era un băieţel adoptat, că avea cincisprezece luni când l-au adus din Thailanda, că părinţii lui au murit la tsunami, împreună cu toţi fraţii şi surorile lui. Eu mă uitam în jurul meu şi-mi spuneam: cum o să se descurce? Eram la Angelina, totuşi: toate acele persoane bine îmbrăcate, ronţăind cu preţiozitate prăjituri ruinătoare şi care nu se aflau aici decât pentru. ei bine, pentru semnificaţia locului, pentru apartenenţa la o anumită lume, cu credinţele ei, codurile ei, proiectele ei, istoria ei etc. Un loc simbolic, ce mai. Când iei ceaiul la Angelina, eşti în Franţa, într-o lume bogată, ierarhizată, raţională, carteziană, rafinată. Cum se va descurca el, micuţul Théo? Şi-a petrecut primele luni din viaţă într-un sat de pescari din Thailanda, într-o lume

orientală, dominată de valori şi de emoţii proprii, unde apartenenţa simbolică se manifestă, poate, la sărbătoarea satului, când se slăveşte zeul Ploii, unde copiii se scaldă în credinţe magice ete. Şi iată-l în Franţa, la Paris, la Angelina, cufundat fără tranziţie într-o cultură diferită şi într-o poziţie care s-a schimbat pe de-a-ntregul: din Asia în Europa, din lumea săracilor în cea a bogaţilor.

Atunci, dintr-odată, mi-am spus: lui Théo poate c-o să-i vină să dea foc la maşini mai târziu. Fiindcă e un gest de mânie şi de frustrare şi poate că mânia cea mai mare şi frustrarea cea mai mare nu sunt şomajul, mizeria, lipsa de viitor: ci sentimentul de a nu avea o cultură fiindcă eşti sfâşiat de culturi, de simboluri incompatibile. Cum să exişti dacă nu ştii unde eşti? Dacă trebuie să asumi în acelaşi timp o cultură de pescari thailandezi şi una de mari burghezi parizieni? De fii de imigranţi şi de membri ai unei vechi naţiuni conservatoare? Aşa că dai foc la maşini pentru că, atunci când nu ai o cultură, nu mai eşti un animal civilizat: eşti un animal sălbatic. Şi un animal sălbatic dă foc, ucide, jefuieşte.

Ştiu că nu e ceva foarte profund, dar am avut totuşi o cugetare profundă după aceea, când m-am întrebat: şi eu? Care este problema mea culturală? Prin ce sunt eu sfâşiată de credinţe incompatibile? Prin ce sunt eu o fiară sălbatică?

Atunci, am avut o iluminare: mi-am amintit de îngrijirile conjuratorii ale mamei pentru plantele ei verzi, de fobiile Colombei, de angoasa tatii, fiindcă mami e într-un cămin de bătrâni şi o grămadă de alte fapte ca acesta. Mama crede că se poate schimba soarta cu un pşşşit, Colombe – că se poate alunga teama spălându-te pe mâini, iar tata – că este un fiu rău, care va fi pedepsit pentru că şi-a abandonat mama: în definitiv, şi ei au credinţe magice, credinţe de primitivi, dar, spre deosebire de pescarii thailandezi, nu pot să le asume pentru că sunt francezi-educaţi-bogaţi-cartezieni.

Iar eu, eu sunt poate cea mai mare victimă a acestei contradicţii fiindcă, dintr-un motiv necunoscut, sunt

hipersensibilă la tot ce este disonant, ca şi când aş avea un fel de ureche absolută pentru sunete discordante, pentru contradicţii. Această contradicţie şi toate celelalte. Şi ca atare, nu mă recunosc în nicio credinţă, în niciuna dintre aceste culturi familiale incoerente.

Poate că sunt simptomul contradicţiei familiale şi deci cea care trebuie să dispară pentru ca familiei să-i meargă bine.

4

Adagiul de bază

Când Manuela a revenit, la ora două, de la de Broglie, am avut timp să reintroduc lucrarea în plic şi s-o duc la familia Josse.

Cu această ocazie am avut o conversaţie interesantă cu Solange Josse.

Să ne reamintim că, pentru locatari, sunt o portăreasă mărginită, aflată la liziera înceţoşată a vederii lor eterice. În această privinţă, Solange Josse nu e o excepţie, dar, cum e căsătorită cu un parlamentar socialist, face totuşi eforturi.

— Bună ziua, îmi spune deschizând uşa şi luând plicul pe care i-l întind.

Iată, referitor la eforturi.

— Ştiţi, continuă ea, Paloma este o fetiţă foarte excentrică.

Mă priveşte pentru a verifica dacă mi-e cunoscut cuvântul. Îmi iau un aer neutru, unul dintre preferatele mele, care face posibilă orice interpretare.

Solange Josse este socialistă, dar nu crede în om.

— Vreau să zic că-i un pic ciudată, articulează ea, ca şi cum i-ar vorbi cuiva greu de cap.

— E foarte drăguţă, spun, luându-mi răspunderea de a injecta în conversaţie puţină filantropie.

— Sigur, sigur, zice Solange Josse pe tonul celei care ar vrea să ajungă la subiect, dar în prealabil are de surmontat obstacolele pe care i le ridică subcultura celeilalte. E o fetiţă drăguţă, însă câteodată se poartă ciudat. Îi place teribil să se ascundă, de pildă.

Dispare cu orele.

— Da, zic, mi-a spus.

E un uşor risc, în comparaţie cu strategia care constă în a nu spune nimic, a nu face nimic şi a nu înţelege nimic. Dar cred că pot interpreta rolul fără a-mi da în vileag felul.

— A, v-a spus?

Tonul lui Solange Josse e dintr-odată nesigur. Cine poate să ştie ce a înţeles portăreasa din ce i-a spus Paloma? este întrebarea care, mobilizându-i toate resursele cognitive, o descumpăneşte şi îi conferă aerul absent.

— Da, mi-a spus, răspund eu cu, de ce să n-o zic, un oarecare talent în laconism.

În spatele lui Solange Josse o zăresc pe Constituţia care trece cu viteză redusă, cu botul blazat.

— Ah, atenţie, pisica, zice ea.

Şi iese pe palier închizând uşa în spatele ei. „Nu lăsa să iasă pisica şi nu lăsa să intre portăreasa” este adagiul de bază al doamnelor socialiste.

— În sfârşit, reia ea, Paloma mi-a spus că ar vrea să vină la ghereta dumneavoastră din când în când. Este un copil foarte visător, îi place să se aşeze undeva şi să nu facă nimic. Ca să fiu sinceră, mi-ar plăcea mai mult să facă asta acasă.

— A, zic.

— Dar din când în când, dacă nu vă deranjează. Aşa, măcar voi şti unde e. Ne pierdem cu toţii minţile căutând-o pretutindeni. Pe Colombe, care are de lucru până peste cap, nu o încântă deloc să răscolească cerul şi pământul cu orele ca să-şi găsească sora.

Întredeschide uşa, verifică dacă pisica a plecat din vestibul.

— Nu vă supără? întreabă, deja preocupată de altceva.

— Nu, zic, nu mă deranjează.

— A, foarte bine, foarte bine, spune Solange Josse, a cărei atenţie este în mod hotărât acaparată de o treabă urgentă şi mult mai importantă. Mersi, mersi, e foarte

amabil din partea dumneavoastră.

Şi închide uşa.

5

Antipod

După asta, îmi îndeplinesc funcţia de portăreasă şi, pentru prima oară în cursul zilei, am timp să meditez. Seara din ajun îmi revine cu un gust curios. O plăcută aromă de arahide, dar şi un început de angoasă nedefinită. Încerc să-mi abat atenţia, mă concentrez să ud plantele de pe toate palierele imobilului, exact tipul de îndeletnicire pe care-l consider la antipodul inteligenţei umane.

La două fără un minut, Manuela îşi face apariţia, cu un aer la fel de captivat ca al lui Neptun când examinează de departe o coajă de dovlecel.

— Ei? reiterează ea, fără a mai aştepta, în timp ce-mi întinde nişte madlene într-un coşuleţ rotund din răchită.

— O să am încă o dată nevoie de serviciile dumneavoastră, îi zic.

— A, da? modulează ea, lungind foarte tare şi fără voia ei „daaa”-ul.

N-am văzut-o niciodată pe Manuela într-o asemenea stare de excitare.

— Luăm împreună ceaiul duminică şi eu trebuie să duc prăjiturile, zic.

— Ooo, zice ea radioasă, prăjiturile!

Şi imediat pragmatică:

— Trebuie să vă fac ceva care se păstrează.

Manuela lucrează până sâmbătă la prânz.

— Vineri seară o să vă fac un gloutof, declară ea după un scurt răgaz de reflecţie.

Gloutof-ul e o prăjitură alsaciană. Dar gloutof-ul Manuelei e şi un nectar. Tot ce în Alsacia e greu şi uscat se transformă în mâinile ei în capodoperă înmiresmată.

— O să aveţi timp? întreb.

— Bineînţeles, zice ea în al nouălea cer, am întotdeauna timp de-un gloutof pentru dumneavoastră.

Atunci îi povestesc tot: sosirea, natura moartă, sake-ul, Mozart, gyoza, zalu-ul, Kitty, surorile Munakata şi tot

restul.

Să nu aveţi decât o singură prietenă, dar s-o alegeţi bine.

— Sunteţi formidabilă, spune Manuela când îmi închei relatarea. Toţi dobitocii ăştia de-aici, şi dumneavoastră, când apare pentru prima oară un domn bine, sunteţi invitată la el.

Înfulecă o madlenă.

— Ha! exclamă ea deodată, aspirând foarte tare „h”-ul. O să vă fac şi nişte mini tarte cu whisky!

— Nu, zic, nu trebuie să vă daţi atâta osteneală, ajunge. gloutof-ul.

— Osteneală, eu? replică ea. Dar, Renée, dumneavoastră sunteţi cea care-şi dă osteneala cu mine de-atâţia ani!

Se gândeşte o clipă, îşi aduce aminte.

— Ce făcea Paloma aici? întreabă.

— Păi, zic, îşi lua o mică pauză de la familie.

— Ah, exclamă Manuela, sărăcuţa! Ce-i drept, cu o soră ca a ei.

Manuela are sentimente fără echivoc pentru Colombe, căreia i-ar arde cu plăcere bulendrele de cerşetoare, înainte de-a o trimite la câmp pentru o mică revoluţie culturală.

— Micul Pallières rămâne cu gura deschisă când o vede trecând, adaugă ea. Dar ea nici nu-l bagă în seamă. Bietul băiat ar trebui să-şi pună pe cap o

— Pungă pentru pubele. Ah, dacă toate domnişoarele din imobil ar fi ca Olympe.

— Într-adevăr, Olympe e foarte drăguţă, încuviinţez eu.

— Da, zice Manuela, o puştoaică de treabă. Neptun a avut diarei marţi, ştiţi? S-a ocupat ea de el.

O singură diaree e mult prea meschin.

— Ştiu, spun, am scăpat ieftin, alegându-ne cu un covor nou în hol. Va fi adus mâine. Cu atât mai bine, ăsta era groaznic.

— Ştiţi, zice Manuela, puteţi să păstraţi rochia. Fiica

doamnei i-a spus Mariei: Păstraţi-o dumneavoastră şi Maria mi-a zis să vă spun că v-o dăruieşte.

— Oh, zic, e într-adevăr foarte drăguţă, dar nu pot să accept.

— Ah, nu începeţi iară, spune Manuela, agasată. Oricum, va trebui să plătiţi la curăţătorie. Uitaţi-vă la petele alea.

— Bine, atunci mulţumiţi-i lui Marie din partea mea, zic, sunt într-adevăr foarte mişcată.

— Ei, aşa mai merge, spune ea. Sigur că da, o să-i transmit mulţumirile dumneavoastră.

Se aud două bătăi scurte în uşă.

6

A bea scorbus

E Kakuro Ozu.

— Bună ziua, bună ziua, zice el dând buzna în gheretă. Oh, bună ziua, doamnă Lopes, adaugă văzând-o pe Manuela.

— Bună ziua, domnule Ozu, răspunde ea aproape strigând.

Manuela e o persoană foarte entuziastă.

— Luam ceaiul. Nu vreţi să ne ţineţi companie? zic eu.

— Cum să nu, cu plăcere, spune Kakuro trăgându-şi un scaun. Şi, zărindu-l pe Leon: Oh, dolofanul! Nu l-am văzut bine data trecută. Ai zice că-i un luptător de sumo!

— Serviţi-vă cu o madlenă, sunt prăjiturele dulci, spune Manuela care se zăpăceşte în timp ce împinge coşuleţul spre Kakuro.

Mulţumesc, zice Kakuro luând una.

— Grozavă! rosteşte de îndată ce-a înghiţit-o.

Manuela se suceşte pe scaun, într-o stare de beatitudine.

— Am venit să vă cer părerea, spune Kakuro după patru madlene. Sunt în plină gâlceavă cu un prieten pe tema supremaţiei europene în materie de cultură, continuă el, făcându-mi un semn hâtru cu ochiul.

Manuela, care ar face bine să fie mai indulgentă cu

micul Pallières, are gura larg deschisă.

— El înclină pentru Anglia, eu sunt, evident, pentru Franţa. I-am spus că ştiu pe cineva care ar putea să ne departajeze. Aţi vrea să fiţi arbitrul?

— Dar eu sunt şi lup, şi oaie, zic aşezându-mă, nu pot să votez.

— Nu, nu, nu, spune Kakuro, nu trebuie să votaţi. Doar să răspundeţi la întrebarea mea: care sunt cele două invenţii majore ale culturii franceze şi-ale culturii britanice? Doamnă Lopes, am noroc în după-masa aceasta, o să vă daţi şi dumneavoastră cu părerea, dacă nu vă supăraţi, adaugă el.

— Englezii. Începe Manuela foarte în formă, după care se opreşte. Mai întâi dumneavoastră, Renée, zice ea, îndemnată la mai multă prudenţă, fără îndoială fiindcă şi-a amintit că e portugheză.

Reflectez un moment.

— Pentru Franţa: limba din secolul al XVIII-lea şi brânza topită.

— Şi pentru Anglia? întreabă Kakuro.

— Pentru Anglia, e uşor, zic eu.

— Pudingul? sugerează Manuela pronunţând exact aşa.

Kakuro se prăpădeşte de râs.

— Mai trebuie una, spune el.

— Păi, ruibiul, zice ea, la fel de british.

— Ha, ha, râde Kakuro. Sunt de acord! Ei, Renée, propunerea dumneavoastră?

— Habeas corpus24 şi gazonul, spun eu râzând.

Şi, de fapt, asta ne face pe toţi să râdem, inclusiv pe

24 Habeas corpus (lb. lat. „A păstra corpul”): Lege cu caracter constituţional prin care se garantează libertatea persoanei, promulgată în 1079 de către Parlamentul englez (n.tr.).

Manuela care a înţeles „a bea scorbus”, ceea ce nu înseamnă nimic, dar asta n-o împiedică să se strice de râs.

Exact în clipa aceea, cineva bate la uşa gheretei.

E extraordinar cum această gheretă care, ieri, nu interesa pe nimeni, pare astăzi în centrul atenţiei mondiale.

— Intraţi, zic fără să mă gândesc, în toiul conversaţiei.

Solange Josse vâră capul prin deschizătura uşii.

O privim toţi trei cu un aer întrebător, de parcă am fi participanţi la un banchet, pe care îi stinghereşte o servitoare necuviincioasă.

Ea deschide gura, se răzgândeşte.

Paloma îşi iţeşte capul în dreptul clanţei.

Mă dezmeticesc, mă ridic.

— Pot să v-o las pe Paloma vreo oră? întreabă doamna Josse, care şi-a venit şi ea în fire, dar al cărei curiozimetru explodează.

— Bună ziua, stimate domn, îi spune ea lui Kakuro, Cure s-a ridicat şi vine să-i strângă mâna.

— Bună ziua, stimată doamnă, zice el amabil. Bună, Paloma, mă bucur să te văd. Ei bine, stimată prietenă, e pe mâini bune, puteţi să ne-o lăsaţi.

Cum se expediază cu fineţe şi într-o singură lecţie.

— Să… bine… da… mulţumesc, zice Solange Josse şi se trage încet înapoi, încă buimăcită.

Închid uşa în urma ei.

— Vrei o ceaşcă de ceai? mă interesez.

— Cu mare plăcere, îmi răspunde Paloma.

O adevărată prinţesă în cadrele partidului.

Îi servesc o jumătate de ceaşcă de ceai de iasomie, în timp ce Manuela o alimentează cu madlenele care au scăpat nevătămate.

— Ce au inventat englezii, după părerea ta? o întreabă Kakuro, rămas tot la concursul lui cultural.

Paloma se gândeşte intens.

— Pălăria ca emblemă a psihorigidităţii, spune ea.

— Magnific, zice Kakuro.

Notez că probabil am subestimat-o mult pe Paloma şi că va trebui să aprofundez povestea asta, dar, fiindcă destinul bate la uşă întotdeauna de trei ori şi întrucât toţi

conspiratorii sunt sortiţi să fie într-o zi demascaţi, se ciocăneşte din nou în geamul gheretei şi trebuie să-mi amân reflecţiile.

Paul N'Guyen este prima persoană care nu pare surprinsă de nimic.

— Bună ziua, doamnelor.

— Bună ziua tuturor.

— Ah, Paul, zice Kakuro, am discreditat definitiv Anglia.

Paul zâmbeşte blajin.

— Foarte bine, zice. Tocmai a telefonat fiica dumneavoastră. O să vă sune din nou peste cinci minute.

Şi îi întinde un mobil.

— În regulă, spune Kakuro. Ei, doamnelor, trebuie să-mi iau rămas bun.

Se înclină în faţa noastră.

— La revedere, rostim toate trei într-un glas, ca un cor virginal.

— Ei, zice Manuela, bună treabă.

— Care? întreb.

— S-au mâncat toate madlenele.

Râdem.

Ea mă priveşte cu un aer visător, surâde.

— De necrezut, nu? îmi zice.

Da, de necrezut.

Renée, care de acum are doi prieteni, nu mai e atât de sălbatică.

Dar Renée, care de acum are doi prieteni, simte cum încolţeşte în ea o spaimă nedesluşită.

După ce Manuela pleacă, Paloma se ghemuieşte fără fasoane în fotoliul pisicii, în faţa televizorului, şi, privindumă cu ochii ei mari, serioşi, mă întreabă:

— Credeţi că viaţa are un sens?

7

Albastru-închis

La curăţătorie, trebuise să înfrunt mânia doamnei prezente la faţa locului.

— Asemenea pete pe o rochie de calitatea asta!

bombănise ea înmânându-mi un tichet azuriu.

În dimineaţa aceasta, cea căreia îi întind cartonaşul meu e alta. Mai tânără şi mai puţin trezită. Scotoceşte la nesfârşit printre şiruri compacte de umeraşe, apoi îmi întinde o rochie frumoasă din în de culoare prunei, învelită în plastic transparent.

— Mulţumesc, spun luând-o după o infimă ezitare.

Trebuie deci să adaug la capitolul turpitudinilor mele şterpelirea unei rochii care nu-mi aparţine, în schimbul celei a unei moarte căreia i-o furasem. Răul se cuibăreşte, de altfel, în infimul ezitării mele. Măcar de şi-ar avea obârşia într-o remuşcare legată de conceptul de proprietate, tot aş mai putea să implor iertarea Sfântului Petru! Dar ea nu se datorează, mă tem, decât timpului necesar pentru a valida practicabilitatea nelegiuirii.

La ora unu, Manuela vine la gheretă să-şi depună gloutof-ul.

— Aş fi vrut să vin mai devreme, zice, dar doamna de Broglie mă supraveghea cu coada.

Pentru Manuela, coada ochiului este o precizare incomprehensibilă.

Cât despre gloutof, descopăr, răvăşind un adevărat dezmăţ de hârtie de mătase de un albastru-închis, un magnific chec alsacian revizitat de inspiraţie, mini tarte cu whisky atât de fine, încât te-ai teme să nu le sfărâmi şi, pe margini, fursecuri cu migdale bine caramelizate. Salivez instantaneu.

— Mulţumesc, Manuela, zic, dar ştiţi, nu suntem decât doi.

— N-aveţi decât să începeţi imediat, spune ea.

— Mulţumesc încă o dată, zău, cred că v-a luat o grămadă de timp.

— Ce vorbiţi! zice Manuela. Am făcut totul în dublu exemplar şi Fernando vă mulţumeşte.

Jurnalul mişcării lumii nr. 7

Această tijă ruptă pe care am iubit-o pentru voi

Mă întreb dacă nu sunt pe cale să mă transform într-un estet contemplativ. Cu o mare tendinţă zen şi, totodată,

o fărâmă de Ronsard.

Să mă explic. E vorba de o „mişcare a lumii” un pic specială, pentru că nu este o mişcare a corpului. Dar azi-dimineaţă, în timp ce luam micul dejun, am văzut o mişcare. THE mişcarea. Perfecţiunea mişcării. Ieri (era luni), doamna Gremont, femeia care face menajul, i-a adus mamei un buchet de trandafiri. Doamna Gremont şi-a petrecut duminica la sora ei, care are o mică grădină la Suresnes, una dintre ultimele, şi a adus de acolo un buchet cu primii trandafiri de sezon: trandafiri galbeni, de un frumos galben-deschis, gen ciuboţica-cucului. După spusele doamnei Gremont, soiul ăsta de trandafir se numeşte „The Pilgrim”, „Pelerinul”. Doar atât, şi a fost de ajuns ca să-mi placă. E totuşi mai elevat, mai poetic sau mai puţin insipid decât să numeşti nişte trandafiri „Madame Figaro” ori „Un amour de Proust” (nu inventez nimic). Bun, trecem peste faptul că doamna Gremont îi oferă trandafiri mamei. Între ele există aceeaşi relaţie ca între toate burghezele progresiste şi femeia care le face menajul, deşi mama este convinsă că ea reprezintă un caz aparte: o bună şi clasică relaţie paternalistă cu tendinţă roz (oferi cafea, plăteşti corect, nu dojeneşti niciodată, dăruieşti hainele vechi şi mobilele stricate, te interesezi de copii şi, în schimb, ai parte de buchete de trandafiri şi de cuverturi de pat maro şi bej croşetate). Dar cu aceşti trandafiri. a fost ceva cu totul deosebit.

Deci mă pregăteam să-mi iau micul dejun şi priveam buchetul din vaza de pe planul de lucru din bucătărie. Cred că nu mă gândeam la nimic. De altfel, poate că de asta am văzut mişcarea; poate că dacă aş fi fost absorbită de altceva, dacă bucătăria n-ar fi fost cufundată în tăcere, dacă nu aş fi fost singură în bucătărie, n-aş fi fost suficient de atentă. Dar eram singură şi liniştită şi goală lăuntric. Am putut prin urmare s-o primesc înăuntrul meu.

S-a auzit un mic zgomot, un fel de freamăt al aerului care a făcut „şşşşş” foarte, foarte, foarte încet: era un boboc de trandafir cu codiţa ruptă care cădea pe masă. În momentul în care l-a atins, a făcut „pof”, un „pof” de tip

ultrasunet, doar pentru urechile şoarecilor sau pentru urechile oamenilor când e foarte foarte foarte linişte. Am rămas cu lingura în aer, complet încremenită. Era minunat. Dar ce era atât de minunat? Nu-mi venea să cred: era doar un boboc de trandafir la capătul unei tije rupte, care tocmai căzuse pe tăblia mesei. Atunci?

Am înţeles, apropiindu-mă şi privind bobocul nemişcat, care îşi terminase căderea. E o chestie care are de-a face cu timpul, nu cu spaţiul. Oh, sigur, e ceva oricum frumos, un boboc de trandafir care tocmai a căzut în chip graţios. E atât de artistic: s-ar putea descrie la nesfârşit! Dar nu asta explică THE mişcarea. Mişcarea, acest fenomen care e considerat spaţial.

Eu, privind cum cad această tijă şi acest boboc, am intuit într-o miime de secundă esenţa Frumuseţii. Da, eu, o copilandră de doisprezece ani şi jumătate, am avut această şansă nemaipomenită pentru că, azi-dimineaţă, erau reunite toate condiţiile: mintea liberă, casa tăcută, trandafirii frumoşi, căderea unui boboc. Şi de-asta m-am gândit la Ronsard, fără a înţelege prea bine la început: fiindcă e o chestiune de timp şi de trandafiri. Fiindcă ceea ce este frumos este ceea ce surprinzi în timp ce trece. Este configuraţia efemeră a lucrurilor în momentul în care le vezi în acelaşi timp frumuseţea şi moartea.

Au, au, au, mi-am zis, asta înseamnă că aşa trebuie să ne ducem viaţa? Mereu în echilibru între frumuseţe şi moarte, mişcare şi dispariţia ei?

Poate că asta înseamnă a fi în viaţă: a urmări clipe care mor.

8

Cu mici înghiţituri fericite

Şi vine duminica.

La ora cincisprezece, apuc spre etajul al patrulea. Rochia de culoarea prunei mi-e puţin mare – o întâmplare fericită în această zi cu gloutof – şi inima, strânsă ca un pisoi făcut ghem.

Între etajele al treilea şi-al patrulea, dau nas în nas cu Sabine Pallières. Sunt câteva zile de când, ori de câte

ori mă vede, se uită ţintă şi cu dezaprobare la coafura mea vaporoasă. Se va fi remarcat faptul că am renunţat să mai ascund de lume noua mea înfăţişare. Dar această insistenţă mă stinghereşte, oricât de eliberată m-aş simţi. Întâlnirea noastră duminicală nu se abate de la regulă.

— Bună ziua, doamnă, spun, continuând să urc treptele.

Ea îmi răspunde cu o înclinare severă a capului privindu-mi craniul, apoi, descoperindu-mi ţinuta, se opreşte brusc pe o treaptă. Un vânt de panică se abate asupra mea şi-mi perturbă reglajul sudaţiei, ameninţându-mi cu ruşinea aureolelor rochia furată.

— Dacă tot urcaţi, aţi putea să udaţi florile de pe palier? îmi spune ea pe un ton exasperat.

Trebuie să amintesc? E duminică.

— Acelea sunt prăjituri? întreabă ea deodată.

Duc pe un platou operele Manuelei învelite în mătase bleumarin şi realizez că rochia mea induce în eroare, astfel încât ceea ce trezeşte dezaprobarea doamnei nu sunt câtuşi de puţin pretenţiile mele vestimentare, ci presupusa lăcomie a vreunui amărât.

— Da, o livrare neprevăzută, zic.

— Ei bine, profitaţi de ea pentru a uda florile, spune ea şi-şi reia coborârea iritată.

Ajung pe palierul de la patru şi sun cu dificultate, deoarece duc şi caseta, dar Kakuro îmi deschide cu promptitudine şi îmi ia numaidecât platoul care mă incomodează.

O-ho, zice, dar văd că nu glumiţi, salivez de pe acum.

— O să-i mulţumiţi Manuelei, zic, urmându-l în bucătărie.

— Chiar? întreabă el în timp ce eliberează gloutof-ul de excesul de mătase albastră. E o adevărată comoară.

Îmi dau dintr-odată seama că se aude o muzică.

Nu-i pusă prea tare şi emană din boxe invizibile care difuzează sunetul în toată bucătăria.

Thy hand, lovest soul, darkness shades me.

On thy bonom let me rest.

When I am laid în earth
May my wrongs create
No trouble in thy breast.
Remember me, remember me.
But ah! for get my fate.25

E moartea Didonei, din Didona şi Enea de Purcell. Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, e cea mai frumoasă arie din lume. Nu numai că e frumoasă, e sublimă şi asta datorită înlănţuirii incredibil de dense a sunetelor, ca şi cum ar fi legate de o forţă invizibilă, ca şi cum, rămânând totuşi distincte, s-ar topi unele într-altele, la hotarul vocii umane, aproape în teritoriul vaietului animal – dar cu o frumuseţe pe care nişte glasuri de animal n-o vor atinge niciodată, o frumuseţe născută din subminarea articulaţiei fonetice şi transgresarea grijii pe care limbajul verbal o acordă de obicei distingerii sunetelor.

A întrerupe paşii, a contopi sunetele.

Arta este viaţa, dar pe un alt ritm.

25 „Suflete iubit, când întunericul mă umbreşte, / Pe piept lasă-mă mâna să-ţi odihnesc. / Când una cu ţărâna voi fi, / Relele mele să nu aducă / Nicio durere în inima ta! / Să nu mă uiţi, să nu mă uiţi! / Dar, ah! uită-mi soarta!” (n.red.)

— Să mergem! zice Kakuro, care a aşezat ceşti, ceainic, zahăr şi şerveţele de hârtie pe un mare platou negru.

Îl preced pe culoar şi, la indicaţiile lui, deschid a treia uşă din stânga.

— Aveţi un videoplayer? îl întrebasem eu pe Kakur o Ozu.

— Da, răspunsese el cu un zâmbet enigmatic.

A treia uşă din stânga dă într-o sală de cinema în miniatură. Există un mare ecran alb, o mulţime de aparate strălucitoare şi misterioase, trei rânduri de câte cinci adevărate fotolii de cinematograf, tapisate cu catifea bleumarin, o masă joasă lungă în faţa primului rând, iar pereţii şi tavanul sunt tapetaţi cu mătase neagră.

— De fapt, asta era meseria mea, zice Kakuro.

— Meseria dumneavoastră?

— Timp de mai mult de treizeci de ani, am importat în Europa aparatură hi-fi, pentru mari firme de lux. E un comerţ foarte rentabil – dar mai ales minunat de ludic pentru mine, care sunt pasionat de orice gadget electronic.

Iau loc pe un fotoliu delicios de confortabil şi proiecţia începe.

Cum să descriu acest moment de mare încântare? Ne uităm la Surorile Munakata pe un ecran uriaş, într-o blândă penumbră, cu spatele rezemat de un spătar primitor, ciugulind gloutof şi bând ceai fierbinte, cu mici înghiţituri fericite. Din când în când, Kakuro opreşte filmul şi comentăm împreună, alandala, cameliile de pe muşchiul templului şi destinul oamenilor când viaţa e prea aspră. De două ori, mă duc să-l salut pe prietenul meu Confutaţis şi revin în sală ca într-un pat cald şi moale.

E un în afara timpului în timp. Când am simţit pentru prima oară acest abandon desfătător, care nu e cu putinţă decât în doi? Acea tihnă lăuntrică pe care o încercăm când suntem singuri, acea certitudine despre noi înşine în liniştea singurătăţii nu sunt nimic în comparaţie cu această lăsare a lucrurilor să meargă de la sine, să vină de la sine şi să vorbească de la sine, care se trăieşte cu celălalt, în tovărăşie complice. Când am simţit pentru prima oară această odihnă fericită în prezenţa unui om?

Astăzi e prima oară.

9

Sanae

Când, la orele nouăsprezece, după ce am stat încă mult de vorbă bând ceai şi în timp ce mă pregătesc să-mi iau rămas-bun, traversăm din nou salonul mare, observ, pe o masă joasă de lângă o canapea, fotografia înrămată a unei femei foarte frumoase.

— Soţia mea, rosteşte încet Kakuro, văzând că o privesc. A murit acum zece ani, de cancer. O chema Sanae.

— Îmi pare rău, spun. A fost o. femeie foarte frumoasă.

— Da, zice el, foarte frumoasă.

Pentru o clipă se face tăcere.

— Am o fată, care locuieşte la Hong Kong, adaugă el, şi deja doi nepoţei.

— Sigur le duceţi dorul, zic.

— Merg acolo destul de des. Îi iubesc mult. Nepoţelul meu, pe care îl cheamă Jack (tatăl lui e englez) şi care are şapte ani, mi-a spus azi-dimineaţă la telefon că ieri a pescuit primul lui peşte. E evenimentul săptămânii, vă daţi seama!

O nouă tăcere.

— Şi dumneavoastră sunteţi văduvă, cred, zice Kakuro conducându-mă în vestibul.

— Da, spun, sunt văduvă de peste cincisprezece ani.

Am un nod în gât.

— Pe soţul meu îl chema Lucien. Tot cancer.

Suntem în faţa uşii, ne privim cu tristeţe.

— Noapte bună, Renée, spune Kakuro.

Şi, cu o aparenţă de veselie regăsită:

— A fost o zi fantastică.

O imensă mohoreală se năpusteşte asupra mea cu viteză supersonică.

10

Nori negri

— Eşti o biată idioată, îmi spun dezbrăcând rochia de culoarea prunei şi descoperind glazură cu whisky pe o butonieră. Ce credeai? Nu eşti decât o amărâtă de portăreasă. Nu poate exista prietenie între clase. Şi-apoi, ce credeai tu, sărmană nebună?

— Ce credeai tu, sărmană nebună? nu contenesc să-mi repet, făcându-mi toaleta de seară şi strecurându-mă în aşternut după o scurtă luptă cu Leon, care nu doreşte să cedeze teren.

Chipul frumos al lui Sanae Ozu joacă în faţa ochilor mei închişi şi am impresia că un lucru vechi a fost readus brusc la o realitate lipsită de bucurie.

Adorm cu inima neliniştită.

În dimineaţa următoare încerc o senzaţie aproape de

mahmureală.

Cu toate astea, săptămâna se petrece cât se poate de bine. Kakuro îşi face câteva apariţii spontane, solicitându-mi talentele de arbitraj (îngheţată cu frişcă sau fără? Atlanticul sau Mediterana?) şi regăsesc aceeaşi plăcere în revigoranta sa companie, în ciuda norilor negri care patrulează pe tăcute deasupra inimii mele. Manuela face haz când îmi vede rochia de culoarea prunei şi Paloma se instalează definitiv în fotoliul lui Leon.

— Mai târziu, o să fiu portăreasă, îi declară ea mamei sale, care se uită la mine cu o privire nouă, în care se amestecă prudenţa, când vine să-şi lase progenitura la ghereta mea.

— Să te ferească Dumnezeu! răspund eu cu un surâs amabil adresat doamnei. O să fii prinţesă.

Paloma etalează concomitent un tricou roz bombon asortat la ochelari şi un aer combativ de fată-care-va-fiportăreasă-în-ciuda-şi-contra-a-orice-mai-cu-seamă-a-maică-mii.

— Ce miroase aşa? întreabă ea.

E o problemă la canalizarea din baie şi pute ca într-un dormitor de cazarmă. Am chemat instalatorul acum şase zile, dar nu părea prea entuziasmat la ideea de a veni.

— Canalul, zic, puţin dispusă să dezvolt subiectul.

— Un eşec al liberalismului, spune ea, de parcă n-aş fi răspuns nimic.

— Nu, zic, e înfundată canalizarea.

— E aşa cum vă spun eu, zice Paloma. De ce încă n-a venit instalatorul?

— Pentru că are alţi clienţi?

— Nicidecum, replică ea. Răspunsul corect este: pentru că nu-i obligat să vină. Şi de ce nu e obligat?

— Pentru că n-are destui concurenţi, zic.

— Exact, spune Paloma cu un aer triumfător, nu există suficientă ordine. Prea mulţi feroviari, prea puţini instalatori. Personal, aş prefera colhozul.

Din păcate, se bate în gemuleţ şi se întrerupe acest pasionant dialog.

E Kakuro, cu un vag nu ştiu ce solemn.

Intră şi dă cu ochii de Paloma.

— Oh, bună ziua, fetiţo, spune el. Păi… Renée, poate trec pe-aici mai târziu?

— Cum doriţi, zic. Sunteţi bine?

— Da, da, răspunde el.

Apoi, luând o hotărâre subită, se aruncă în apă:

— Vreţi să cinaţi cu mine mâine seară?

— Ăă. zic, simţind cum un uriaş sentiment de panică pune stăpânire pe mine. Adică…

E ca şi cum presimţirile difuze din ultimele zile s-ar materializa dintr-odată.

— Aş vrea să vă duc la un restaurant care îmi place mult, continuă el cu aerul unui câine care speră un os.

— La restaurant? zic eu, din ce în ce mai panicată.

În stânga mea, Paloma scoate un sunet de şoarece.

— Ascultaţi-mă, spune Kakuro, care pare puţin jenat, vă rog cu toată sinceritatea. Mâine e. e ziua mea de naştere şi aş fi bucuros să vă am drept parteneră.

— Oh, zic, incapabilă de mai mult.

— Plec la fiica mea luni, voi sărbători acolo în familie, firește, dar… mâine seară… dacă aţi fi de acord.

Face o mică pauză, mă priveşte cu speranţă.

Să fie doar o impresie? Mi se pare că Paloma exersează la apnee.

Domneşte o scurtă tăcere.

— Uitaţi ce-i, zic, serios, îmi pare rău. Nu cred că e o idee bună.

— Dar de ce? întreabă Kakuro, în mod vizibil uluit.

— Sunteţi foarte amabil, zic eu, întărind o voce care are tendinţa să slăbească, vă sunt foarte recunoscătoare, dar prefer să nu, mulţumesc. Sunt sigură că aveţi prieteni cu care veţi putea să sărbătoriţi ocazia.

Kakuro mă priveşte, buimăcit.

— Dar… sfârşeşte el prin a spune, eu… da, desigur, dar… în fine… sincer, mi-ar face mare plăcere… nu văd ce.

Se încruntă, spune:

— În sfârşit, nu înţeleg.

— E mai bine aşa, zic, credeţi-mă.

Şi, în timp ce îl resping cu blândeţe spre uşă, păşind către el, adaug:

— Vom avea alte prilejuri să stăm de vorbă, sunt sigură.

El bate în retragere, cu aerul pietonului care nu mai găseşte trotuarul.

— Păi, păcat, spune, şi eu care mă bucuram de pe-acum! Totuşi.

— La revedere, zic, şi-i închid încetişor uşa în nas.

11

Ploaia

Ce-i mai rău a trecut, îmi spun.

Asta pentru că nu pun la socoteală un destin de culoare roz bombon: mă întorc şi dau nas în nas cu Paloma.

Care nu pare deloc mulţumită.

— Mi-aţi putea spune de-a ce vă jucaţi? mă întreabă ea, pe un ton care îmi aminteşte de doamna Billot, ultima mea învăţătoare.

— Nu mă joc de-a absolut nimic, spun anemic, conştientă de purtarea mea puerilă.

— Aveţi ceva special de făcut mâine seară?

— Ei bine, nu, zic, dar nu pentru asta.

— Atunci aş putea şti pentru ce, de fapt?

— Cred că nu e un lucru bun, zic.

— Şi de ce, mă rog? insistă comisarul meu politic.

De ce?

Oare eu ştiu de ce, în fond?

Şi în clipa aceea, fără veste, începe ploaia.

12

Surori

Toată ploaia aceea.

În ţinutul meu, iarna, ploua. Nu-mi amintesc de zile însorite: doar ploaie, jugul noroiului şi-al frigului, umezeala care ne impregna hainele, părul şi care, chiar la gura sobei, nu dispărea niciodată cu adevărat. De câte ori m-am gândit, de atunci, la acea seară ploioasă, câte rememorări,

în peste patruzeci de ani, ale unui eveniment ce reapare astăzi, sub această ploaie puternică?

Toată ploaia aceea.

Surorii mele i se dăduse prenumele uneia mai vârstnice, care se născuse moartă, care purta deja prenumele unei mătuşi defuncte. Lisette era frumoasă şi, deşi doar un copil, îmi dădeam seama de asta, cu toate că ochii mei nu ştiau încă să determine forma frumuseţii, ci doar să-i presimtă schiţa. Cum în casa noastră nu se vorbea mai deloc, lucrul acesta nici măcar nu era pomenit vreodată; dar prin vecini se bârfea şi, când trecea sora mea, i se comenta frumuseţea. „Atât de frumoasă şi atât de săracă, nefericită soartă", glosa vânzătoarea de la merceria aflată în drumul spre şcoală. Eu, urâtă şi infirmă la trup, precum şi la minte, o ţineam de mână pe sora mea şi Lisette mergea, cu capul sus, cu paşi vioi, lăsând să se dea glas, la trecerea ei, tuturor acelor destine funeste pe care toată lumea se străduia să i le prevadă.

La şaisprezece ani, a plecat la oraş să vadă de copiii unor oameni bogaţi. N-am mai văzut-o mai mult de un an. S-a întors să petreacă Crăciunul la noi, cu cadouri ciudate (turtă dulce, panglici în culori vii, săculeţe cu levănţică) şi o înfăţişare de regină. Exista vreun chip mai trandafiriu, mai plin de viaţă, mai perfect decât al ei? Pentru prima oară, cineva ne spunea o poveste şi noi îi sorbeam cuvintele, însetaţi de deşteptarea misterioasă pe care o provocau în noi vorbele ieşite din gura acestei fete de la ţară, devenită bonă la cei puternici, şi care descria o lume necunoscută, împodobită şi strălucitoare, unde femeile conduceau automobile şi se întorceau seara în case înzestrate cu aparate care făceau treaba în locul oamenilor sau dădeau ştiri din toată lumea, când apăsai pe-un buton.

Când mă gândesc la toate astea, am măsura sărăciei lucii în care trăiam. Nu locuiam decât la vreo cincizeci de kilometri de oraş, iar la doisprezece kilometri se afla un târg destul de mare, dar noi trăiam ca pe vremea cetăţilor fortificate, fără confort, fără speranţă, atât timp cât dura încredinţarea noastră intimă că vom rămâne întotdeauna

nişte ţărani. Fără îndoială că există încă şi astăzi, în vreun fund de ţară, o mână de bătrâni în derivă care ignoră viaţa modernă, dar în cazul nostru era vorba de o familie întreagă, încă tânără şi activă, care, atunci când Lisette descria străzile oraşelor iluminate de Crăciun, descoperea că exista o lume pe care nici măcar n-o bănuise vreodată.

Lisette a plecat înapoi. Timp de câteva zile, ca printr-o inerţie mecanică, am continuat să vorbim câte-un pic. Vreme de câteva seri, la masă, tatăl a comentat poveştile fiicei sale. „Tare afurisite, tare ciudate, toate astea”. Apoi tăcerea şi răcnelile s-au abătut din nou asupra noastră ca ciuma asupra unor păcătoşi.

Când mă gândesc la asta. Toată ploaia aceea, toţi morţii aceia. Lisette purta numele a doua defuncte; mie nu mi se acordase decât una, bunica din partea mamei, decedată cu puţin înaintea naşterii mele. Fraţii mei purtau prenumele unor veri ucişi în război, iar mama însăşi îl preluase pe-al ei de la o verişoară care a murit la naştere, pe care n-o cunoscuse. Astfel trăiam fără vorbe în acel univers de morţi unde, într-o seară de noiembrie, Lisette s-a întors de la oraş.

Îmi amintesc de toată ploaia aceea. Zgomotul apei care răpăia pe acoperiş, uliţele şiroind, marea de glod de la porţile fermei, cerul negru, vântul, sentimentul atroce al unei umezeli fără sfârşit, a cărei apăsare asupra noastră o simţeam la fel cum o simţeam pe cea a vieţii noastre: fără a conştientiza faptul, fără revoltă. Eram strânşi unii într-alţii lângă foc când, deodată, mama s-a ridicat, dezechilibrând toată haita; surprinşi, am privit-o cum se îndreaptă spre uşă şi, mânată de o pornire obscură, o deschide brusc.

Toată ploaia aceea, oh, toată ploaia aceea. În cadrul uşii, nemişcată, cu părul lipit de faţă, cu rochia leoarcă şi pantofii năclăiţi de noroi, cu privirea fixă, stătea Lisette. Cum de ştiuse mama? Cum de această femeie care, deşi nu ne maltratase vreodată, nici nu lăsase vreodată de înţeles că ne iubea, nici prin gesturi, nici prin cuvinte, cum de această femeie aspră, care îşi aducea copiii pe lume la fel

cum săpa pământul sau hrănea găinile, cum de această femeie analfabetă, abrutizată până într-atât încât nu ne spunea niciodată pe numele pe care ea ni le dăduse şi pe care?

Mă îndoiesc că şi le amintea întotdeauna, cum de ştiuse că fiica ei pe jumătate moartă, care nu se mişca, nici nu vorbea şi privea fix uşa în ploaia torenţială fără măcar a se gândi să bată, aştepta ca s-o deschidă cineva şi s-o lase să intre la căldură?

Asta e oare dragostea de mamă, această intuiţie în miezul dezastrului, această scânteie de empatie ce rămâne chiar şi când omul e silit să trăiască precum un animal? Aşa îmi spusese Lucien: o mamă care îşi iubeşte copiii ştie întotdeauna când sunt la ananghie, în ceea ce mă priveşte, nu înclin deloc pentru această interpretare. Nu am nici resentimente faţă de această mamă care nu era o mamă. Mizeria e o secerătoare: seceră din noi orice aptitudine pentru legătura cu celălalt şi ne lasă goi, lipsiţi de sentimente, pentru a putea îndura toată posomoreala prezentului. Dar nu am nici convingeri atât de frumoase; n-a existat nicio dragoste maternă în acea intuiţie a mamei mele, ci doar traducerea în gesturi a certitudinii unei nenorociri. E un fel de conştiinţă nativă, înrădăcinată în adâncul inimilor noastre, şi care reaminteşte că nişte amărâţi ca noi au întotdeauna parte într-o seară ploioasă de o fiică dezonorată care se întoarce să moară acasă.

Lisette a mai trăit atât cât să-şi aducă pe lume copilul. Nou-născutul a făcut ce se aştepta de la el: a murit în trei ore. Din această tragedie, care părinţilor mei li se părea mersul firesc al lucrurilor, astfel încât nu i-a impresionat mai mult – şi nici mai puţin – decât dacă ar fi pierdut o capră, am învăţat două certitudini: cei puternici trăiesc şi cei slabi mor, cu bucurii şi suferinţe proporţionale cu locurile lor ierarhice şi, aşa cum Lisette fusese frumoasă şi săracă, eu eram inteligentă şi săracă, sortită unei pedepse pe măsură dacă nădăjduiam să trag foloase de pe urma minţii mele, în ciuda clasei căreia îi aparţineam. Şi, cum nici nu puteam să încetez a fi ce eram,

calea pe care trebuia să apuc mi s-a părut a fi cea a secretului: trebuia să ascund ce eram şi să nu mă amestec niciodată cu lumea celorlalţi.

Din tăinuitoare, am devenit deci clandestină.

Şi deodată, realizez că stau aşezată în bucătăria mea, la

Paris, în această altă lume în sânul căreia mi-am creat mica mea nişă invizibilă şi cu care am avut bine grijă să nu mă amestec, şi plâng cu lacrimi fierbinţi, în timp ce o fetiţă cu privirea incredibil de caldă îmi ţine o mână căreia îi mângâie cu blândeţe falangele – şi mai realizez că am spus tot, am povestit tot: Lisette, mama, ploaia, frumuseţea profanată şi, în cele din urmă, mâna de fier a destinului, care le dă celor născuţi morţi mame moarte pentru că au vrut să renască. Plâng cu lacrimi mari, fierbinţi, lungi, convulsive, ruşinată, dar, în chip neînţeles, fericită de transfigurarea privirii triste şi severe a Palomei într-un izvor de căldură în care îmi încălzesc hohotele de plâns.

— Doamne Dumnezeule, zic, calmându-mă un pic, Doamne Dumnezeule, Paloma, uite ce proastă sunt!

— Doamnă Michel, îmi răspunde ea, ştiţi, îmi redaţi speranţa.

— Speranţa? Spun, smiorcăindu-mă patetic.

— Da, zice ea, se pare că destinul poate fi schimbat.

Şi rămânem aşa minute îndelungate, ţinându-ne de mână, fără să spunem nimic. Am devenit prietena unui suflet nobil de doisprezece ani, faţă de care încerc un sentiment de mare recunoştinţă, iar neconcordanţa acestui ataşament, asimetric ca vârstă, condiţie socială şi circumstanţe nu izbuteşte să-mi ştirbească emoţia. Când Solange Josse se prezintă la gheretă pentru a-şi recupera fiica, ne privim amândouă cu complicitatea prieteniilor indestructibile şi ne luăm la revedere cu certitudinea unor regăsiri viitoare. După ce închid uşa, mă aşez în fotoliul de la televizor, cu mâna pe piept, şi mă surprind spunând cu voce tare: poate că asta înseamnă a trăi.

Cugetare profundă nr. 15

Dacă vrei să te îngrijeşti
Îngrijeşte-i
Pe ceilalţi
Şi zâmbeşte sau plângi
La această întorsătură a sorţii

Ştiţi ce? Mă întreb dacă nu cumva am ratat ceva. Cam ca în cazul cuiva care ar avea un anturaj prost şi care-ar descoperi o altă cale întâlnind pe cineva cumsecade. Anturajul meu prost sunt mama, Colombe, tata şi toată clica. Dar astăzi am întâlnit într-adevăr pe cineva cumsecade. Doamna Michel mi-a povestit trauma ei: îl evită pe Kakuro fiindcă a fost traumatizată de moartea surorii ei, Lisette, sedusă şi abandonată de un băiat de bani gata. A nu fraterniza cu cei bogaţi pentru a nu-şi pierde viaţa e, de atunci, tehnica ei de supravieţuire.

Ascultând-o pe doamna Michel, m-am întrebat un lucru: ce este mai traumatizant? O soră care moare pentru că a fost abandonată sau efectele permanente ale acestui eveniment: frica să nu mori dacă nu rămâi la locul tău? Peste moartea surorii ei, doamna Michel ar fi putut trece; dar peste punerea în scenă a propriei tale morţi se poate trece?

Şi-apoi, mai cu seamă, am simţit încă ceva, un sentiment nou şi, scriind asta, sunt foarte emoţionată; de altfel, a trebuit să las jos stiloul vreo două minute, ca să plâng. Deci iată ce am simţit: ascultând-o pe doamna Michel şi văzând-o plângând, dar mai ales dându-mi seama în ce măsură îi făcea bine să-mi spună toate astea mie, am înţeles ceva: am înţeles că eu sufeream fiindcă nu puteam face bine nimănui din jurul meu. Am înţeles că le purtam pică tatii, mamei şi îndeosebi lui Colombe deoarece sunt incapabilă să le fiu de folos, deoarece nu pot face nimic pentru ei. Boala lor e prea avansată, iar eu sunt prea slabă. Văd bine simptomele lor, dar nu sunt în stare să le acord îngrijiri şi, drept urmare, asta mă face la fel de bolnavă ca ei, însă fără să-mi dau seama. Pe când, ţinând mâna doamnei Michel, am simţit că eram şi eu bolnavă. Şi ce-i sigur, în orice caz, este că nu pot să mă tratez pedepsindu-i

pe cei pe care nu pot să-i vindec. Poate că-i necesar să reexaminez chestia cu incendiul şi sinuciderea. De altfel, trebuie s-o mărturisesc: nu mai doresc chiar atât de mult să mor, doresc să-i revăd pe doamna Michel şi pe Kakuro şi pe Yoko, nepoţica lui atât de imprevizibilă, şi să le cer ajutor. O, fireşte, n-o să mă înfiinţez spunând: please, help me, sunt o fetiţă cu intenţii suicidare. Însă doresc să-i las pe ceilalţi să-mi facă bine: la urma urmei, nu-s decât o fetiţă nefericită şi, chiar dacă sunt extrem de inteligentă, asta nu schimbă cu nimic faptul, nu? O fetiţă nefericită care, în cel mai neprielnic moment, are şansa de-a avea întâlniri fericite. Am din punct de vedere moral dreptul de a lăsa să treacă această şansă?

Habar n-am. La urma urmei, povestea asta este o tragedie. Există oameni valoroşi, bucură-te! mi-a venit să-mi spun, dar în fond, ce tristeţe! Sfârşesc cu toţii în bătaia ploii! Nu prea mai ştiu ce să cred. O clipă, am crezut că-mi găsisem vocaţia; am crezut că înţeleg faptul că, pentru a mă îngriji pe mine, trebuie să-i îngrijesc pe ceilalţi, în fine, pe cei „îngrijibili”, cei care pot fi salvaţi, în loc de-a mă frământa că nu-i pot salva pe ceilalţi. Atunci, ce? Ar trebui să devin medic? Sau scriitor? E cam tot aia, nu?

Şi-apoi pentru o doamnă Michel, câte Colombe, câţi jalnici Tibere?

13

Pe cărările infernului

După plecarea Palomei, complet întoarsă pe dos, rămân multă vreme în fotoliu.

Apoi, luându-mi inima în dinţi, formez numărul lui Kakuro Ozu.

Paul N’Guyen răspunde la al doilea ţârâit.

— A, bună dimineaţa, doamnă Michel, îmi spune el, ce pot face pentru dumneavoastră?

— Păi, zic, aş fi vrut să vorbesc cu Kakuro.

— Nu-i acasă, îmi zice, vreţi să vă sune când se întoarce?

— Nu, nu, zic, uşurată că pot să apelez printr-un intermediar. Vreţi să-i spuneţi că, dacă nu s-a răzgândit, aş

fi bucuroasă să cinez cu dumnealui mâine seară?

— Cu plăcere, spune Paul N'Guyen.

După ce închid telefonul, mă las să cad din nou în fotoliu şi mă cufund vreo oră în gânduri incoerente, dar plăcute.

— Nu miroase prea bine la dumneavoastră, zice o blândă voce masculină în spatele meu. Nu v-a reparat nimeni asta?

A deschis uşa atât de încet, încât nu l-am auzit. E un tânăr chipeş, cu părul brunet un pic zburlit, cu o geacă de blugi nou-nouţă şi ochi mari de cocker paşnic.

— Jean? Jean Arthens? întreb, fără să-mi vină a crede ce văd.

— Da, zice el înclinând capul într-o parte, ca pe vremuri.

Dar asta e tot ce mai rămâne din epavă, din tânărul chinuit, cu trupul descărnat; Jean Arthens, nu demult pe marginea prăpastiei, a optat în chip vizibil pentru renaştere.

— Arătaţi extraordinar! îi zic, adresându-i zâmbetul meu cel mai frumos.

Mi-l întoarce cu gentileţe.

— Bună ziua, doamnă Michel, zice el, mă bucur să vă văd. Vă stă bine, adaugă, arătând spre părul meu.

— Mersi, zic. Dar ce vă aduce aici? Beţi o ceaşcă de ceai?

— Să… zice el cu o urmă din ezitarea de odinioară, sigur, cu plăcere.

Pregătesc ceaiul în timp ce el ia loc pe un scaun, privindu-l pe Leon cu ochi miraţi.

— Era chiar aşa gras motanul ăsta? se interesează el fără niciun fel de perfidie.

— Da, zic, nu prea face sport.

— Nu cumva el miroase aşa? întreabă adulmecând înspre Leon, cu un aer mâhnit.

— Nu, nu, zic, e o problemă de instalator.

— Trebuie să vi se pară ciudat că pic aici, aşa, spune el, mai ales că n-am prea stat mult de vorbă niciodată, nu?

Nu eram cine ştie ce vorbăreţ pe vremea... în fine, pe vremea tatălui meu.

— Sunt bucuroasă să vă văd şi, mai cu seamă, că păreţi să vă simţiţi bine, zic cu sinceritate.

— Mda, zice el. mă întorc de foarte departe.

Sorbim simultan două înghiţituri mici din ceaiul fierbinte.

— M-am vindecat, în sfârşit, cred că m-am vindecat, spune el, dacă te vindeci cu adevărat vreodată. Dar nu mă mai ating de drog, am întâlnit o fată drăguţă, în fine, o fată fantastică, mai degrabă, trebuie să spun (ochii i se aprind şi-şi trage uşor nasul, privindu-mă), şi am găsit o slujbuliţă destul de simpatică.

— Ce anume? întreb.

— Lucrez într-un magazin de castelatură.

— Piese pentru ambarcaţiuni?

— Da. Şi e foarte simpatic. Uneori îmi lasă impresia că-s în vacanţă, acolo. Vin tot felul de tipi care-mi vorbesc de vasul lor, de mările unde se duc, de mările de unde vin, îmi place asta. şi-apoi sunt mulţumit că lucrez, ştiţi?

— Dar în ce constă, exact, munca dumneavoastră?

— Sunt un fel de om bun la toate, magazioner, curier, dar cu timpul învăţ destule, aşa că acum, câteodată, mi se încredinţează treburi mai interesante: să repar vele, hobane, să întocmesc inventare de provizionare.

Sunteţi sensibili la poezia acestui termen? Un vas se pro vizionează, un oraş se aprovizionează. Celor ce n-au înţeles că vraja limbii se naşte din asemenea subtilităţi, le adresez următoarea rugăminte: aveţi grijă la virgule.

— Dar şi dumneavoastră păreţi în formă, spune el, privindu-mă cu amabilitate.

— Zău? zic. Ei bine, da, sunt câteva schimbări care-mi priesc.

— Ştiţi, spune, n-am venit să revăd apartamentul sau oamenii de pe-aici. Nici măcar nu-s sigur că m-ar recunoaşte; de altfel, mi-am luat cu mine cartea de identitate, pentru cazul în care nu m-aţi fi recunoscut. Nu, continuă el, am venit fiindcă nu reuşesc să-mi amintesc

ceva care m-a ajutat mult, pe vremea când eram bolnav, dar şi pe urmă, în timpul vindecării.

— Şi vă pot fi eu de folos?

— Da, pentru că dumneavoastră mi-aţi spus numele acelor fiori, într-o zi. În răzorul ăla de-acolo (arată cu degetul spre fundul curţii), sunt nişte floricele frumoase, albe şi roşii, dumneavoastră le-aţi pus, nu-i aşa? Şi într-o zi v-am întrebat ce erau, dar n-am fost în stare să reţin numele. Cu toate astea, mă gândeam tot timpul la florile acelea, nu ştiu de ce. Sunt foarte frumoase şi, când mi-era foarte rău, mă gândeam la flori şi asta-mi făcea bine. Aşa că, am trecut prin apropiere, adineauri, şi mi-am zis: o să mă duc s-o întreb pe doamna Michel dacă poate să-mi spună.

Îmi pândeşte reacţia, puţin stingherit.

— Vi se pare bizar, nu? Sper că nu vă sperii, cu povestea asta a mea despre flori.

— Nu, zic, deloc. Dacă aş fi ştiut cât de bine vă făceau. Aş fi pus peste tot!

Râde ca un copil fericit.

— Ah, doamnă Michel, dac-aţi şti, asta mi-a salvat viaţa practic. E deja un miracol! Deci puteţi să-mi spuneţi ce sunt?

Da, puiule, pot. Pe cărările infernului, sub potop, cu răsuflarea tăiată şi în chinul greţurilor, un licăr slab, o luminiţă: cameliile.

— Da, zic. Sunt camelii.

Mă priveşte fix, cu ochii căscaţi. Apoi o lacrimă mică se scurge de-a lungul obrazului său de copil scăpat cu viaţă.

— Camelii. rosteşte, pierdut într-o amintire care nu-i aparţine decât lui. Camelii, da, repetă privindu-mă din nou. Aşa e. Camelii.

Simt o lacrimă care curge pe propriu-mi obraz.

Îl prind de mână.

— Jean, îi spun, nu vă închipuiţi cât de bucuroasă sunt că aţi venit astăzi.

— Da? face el, cu un aer mirat. Dar pentru ce?

Pentru ce?

Pentru că o camelie poate să schimbe destinul.

14

De la un culoar la cărări

Care este războiul pe care-l purtăm, având certitudinea înfrângerii? Dimineaţă după dimineaţă, deja istoviţi de toate bătăliile ce vin, reînnoim teroarea cotidianului, acest culoar fără sfârşit care, în ceasul de pe urmă, pentru a fi fost parcurs vreme atât de îndelungată, va conta ca destin. Da, puiule, iată cotidianul: posomorât, gol şi copleşit de suferinţă. Cărările infernului nu-i sunt deloc străine; dai peste ele într-o zi fiindcă ai rămas prea mult timp în el. De la un culoar la cărări: atunci se produce căderea, fără şoc, nici surpriză. În fiecare zi, resimţim tristeţea culoarului şi, pas cu pas, parcurgem drumul mohorâtei noastre damnări.

A văzut el cărările? Cum te naşti după ce te-ai prăbuşit? Ce pupile noi apar în ochi calcinaţi? Unde începe războiul şi unde încetează lupta?

Atunci, o camelie.

15

Pe umerii săi năduşiţi

La ora 20, Paul N’Guyen se prezintă la ghereta mea cu braţele supraîncărcate cu pachete.

— Domnul Ozu nu s-a întors încă – o problemă cu viza, la ambasadă –, aşa că m-a rugat să vă predau toate acestea, spune el cu un zâmbet drăguţ.

Depune pachetele pe masă şi îmi întinde un un plic.

— Mulţumesc, zic. Nu vreţi să gustaţi ceva?

— Mulţumesc, zice el, dar mai am încă foarte multe de făcut. Păstrez invitaţia dumneavoastră de rezervă, pentru o altă ocazie.

Îmi zâmbeşte din nou, într-un fel călduros şi fericit care îmi face bine, fără niciun fel de rezervă.

Rămasă singură în bucătărie, mă aşez în faţa pachetelor şi desfac plicul.

„Deodată, în toiul lucrului – fără să-şi dea seama ce e şi de unda vine – avu o senzaţie plăcută de răcoare pe

umerii săi înfierbântaţi, năduşiţi.

Se uită la cer, în timp ce Tit îi ascuţea coasa.

Un nor jos, negru, care era deasupra lor se rupsese şi se pornise o ploaie cu picături mari”.

Vă rog să acceptaţi aceste câteva cadouri cu simplitate.

Kakuro

Ploaie de vară pe umerii lui Levin, care coseşte. Îmi duc mâna la piept, mai mişcată ca niciodată. Deschid, unul câte unul, pachetele.

O rochie de mătase gri-perlat, cu un guleraş înalt, închisă lateral cu o gaică din mătase neagră.

O eşarfă de mătase purpurie, uşoară şi densă ca vântul.

Pantofi decupaţi cu toc jos, dintr-o piele neagră atât de fină şi moale, încât mi-o frec uşor de obraz.

Privesc rochia, eşarfa, pantofii.

De afară, îl aud pe Leon care râcâie la uşă şi miaună ca să intre.

Încep să plâng încetişor, domol, cu o camelie fremătândă în piept.

16

Ceva trebuie să sfârşească

A doua zi la zece, cineva bate în gemuleţ.

E un lungan îmbrăcat complet în negru, cu un fes de lână bleumarin pe cap şi purtând bocanci militari care au cunoscut Vietnamul. E de asemenea prietenarul lui Colombe şi un specialist internaţional al elipsei în formula de politeţe. Îl cheamă Tibere.

— O caut pe Colombe, zice Tibere.

Apreciaţi, vă rog, ridicolul acestei propoziţii. O caut pe Julieta, zice Romeo, e totuşi mai fastuos.

— O caut pe Colombe, zice, deci, Tibere, care nu se teme decât de şampon, după cum se dovedeşte când îşi scoate fesul, nu pentru că e politicos, ci pentru că îi e foarte cald.

Suntem în mai, ce naiba.

— Paloma mi-a zis că-i aici, adaugă.

Şi adaugă iar:

— Rahat, ce mă ’nervează!

Paloma, cum mă poţi amuza! îi dau cu promptitudine paşaportul şi mă cufund în gânduri bizare.

Tibere. Tiberius. Ilustru nume pentru o înfăţişare atât de jalnică. Rememorez proza lui Colombe Josse, rafturile bibliotecii Saulchoir. şi mintea îmi zboară la Roma. Tiberius. Amintirea figurii lui Jean Arthens îmi revine pe neaşteptate, revăd figura tatălui său şi acea lavalieră nepotrivită, amorezată de ridicol. Toate aceste căutări, toate aceste lumi. Putem să fim atât de asemănători şi să trăim în universuri atât de îndepărtate? E cu putinţă să împărtăşim aceeaşi frenezie, când nu suntem totuşi nici de aceeaşi sorginte, nici de acelaşi sânge şi cu aceleaşi ambiţii? Tibere. Mă simt obosită, cu adevărat obosită de toţi bogătaşii aceştia, obosită de toţi săracii aceştia, obosită de toată această farsă. Leon sare din fotoliu şi vine să se frece de piciorul meu. Motanul ăsta, care nu e obez decât din caritate, este şi un suflet generos, care simte când fluctuează al meu. Obosită, da, obosită.

Ceva trebuie să sfârşească, ceva trebuie să înceapă.

17

Suferinţele dichiselii

La ora 20, sunt gata.

Rochia şi pantofii sunt exact măsura mea (42 şi 37).

Eşarfa este romană (60 cm lăţime, 2 m lungime).

Am zvântat cu uscătorul Babyliss 1600 W un păr spălat de 3 ori şi l-am pieptănat de 2 ori în toate sensurile. Rezultatul este surprinzător.

M-am aşezat de 4 ori şi m-am ridicat tot de 4, ceea ce explică faptul că, în prezent, sunt în picioare, neştiind ce să fac.

Să mă aşez, poate.

Am scos din cutiuţa lor, de sub cearşafurile din fundul dulapului, 2 cercei moşteniţi de la soacra mea, monstruoasa Yvette – cercei străvechi din argint, cu 2 granate şlefuite în formă de pară. Am efectuat 6 tentative până am reuşit să mi-i prind corect în urechi şi acum

trebuie să trăiesc cu senzaţia că am 2 motani burtoşi atârnaţi de lobii întinşi peste măsură. 54 de ani fără bijuterii nu te pregătesc pentru suferinţele dichiselii. Mi-am badijonat buzele cu strat de ruj Carmen profond cumpărat acum 20 de ani pentru căsătoria unei verişoare. Longevitatea acestor lucruri inepte, când vieţi preţioase pier zilnic, nu va conteni niciodată să mă uimească. Fac parte din cele 8 procente din populaţia lumii care îşi calmează neliniştea îngropându-se în cifre.

Kakuro Ozu bate de 2 ori la uşă.

Deschid.

E foarte chipeş. Poartă un costum compus dintr-un veston gri-antracit cu guler chinezesc şi brandenburguri în nuanţe închise şi deschise de gri, pantaloni drepţi asortaţi şi mocasini din piele moale, care seamănă cu nişte papuci de casă luxoşi. E foarte. euro asiatic.

— O, dar sunteţi superbă! îmi spune.

— Ah, mulţumesc, zic, emoţionată, dar şi dumneavoastră sunteţi foarte frumos. La mulţi ani!

El îmi zâmbeşte şi, după ce am închis cu grijă uşa în spatele meu şi în faţa lui Leon, care încearcă o străpungere, îmi întinde un braţ pe care pun o mână uşor tremurândă. Măcar de nu ne-ar vedea nimeni, imploră înăuntrul meu o instanţă care opune rezistenţă, cea a clandestinei Renée. Degeaba am pus pe rug toate temerile, tot nu sunt pregătită să alimentez tabloidele de Grenelle.

Aşa că e de mirare?

Uşa de la intrare, spre care ne îndreptăm, se deschide chiar înainte de-a ajunge la ea.

Sunt Jacinthe Rosen şi Anne-Helene Meurisse.

Fir-ar să fie! Ce-i de făcut?

Suntem deja faţă în faţă cu ele.

— Bună seara, bună seara, stimate doamne, glăsuieşte în triluri Kakuro, trăgându-mă ferm la stânga şi depăşindu-le cu repeziciune, bună seara, dragi prietene, suntem în întârziere, vă facem plecăciune şi o luăm din loc!

— Ah, bună seara, domnule Ozu, se sclifosesc ele,

subjugate, întorcându-se simultan pentru a ne urmări cu privirea.

— Bună seara, doamnă, îmi spun ele (mie), zâmbindu-mi cu toată dantura.

N-am văzut niciodată atâţia dinţi deodată.

— La revedere, scumpă doamnă, îmi susură Anne-Helene Meurisse privindu-mă cu aviditate în timp ce ne repezim afară pe uşă.

— Desigur, desigur! ciripeşte Kakuro împingând cu călcâiul batantul uşii.

— La naiba, spune apoi, dacă ne-am fi oprit, ne-ar fi ţinut o oră.

— Nu m-au recunoscut, zic eu.

Mă opresc în mijlocul trotuarului, complet năucită.

— Nu m-au recunoscut, repet.

Se opreşte şi el, cu mâna mea tot pe braţul său.

— Fiindcă nu v-au văzut niciodată, îmi spune. Eu v-aş recunoaşte în orice împrejurare.

18

Apa curgătoare

E de ajuns să-ţi fi dat seama o singură dată că poţi fi orb în plină lumină şi văzător pe întuneric pentru a medita despre vedere. De ce vedem? Urcând în taxiul pe care îl comandase Kakuro şi gândindu-mă la Jacinthe Rosen şi la Anne-Helene Meurisse, care nu văzuseră din mine decât ce puteau să vadă (la braţul domnului Ozu, într-o lume a ierarhiilor), evidenţa faptului că privirea e asemenea unei mâini care ar încerca să apuce apa curgătoare mă izbeşte cu o foiţă nemaipomenită. Da, ochiul percepe, dar nu scrutează, crede, dar nu cercetează, primeşte, dar nu caută – lipsit de dorinţă, fără sete, nici cruciadă.

Şi în vreme ce taxiul alunecă în înserarea ce se lasă, mă gândesc.

Mă gândesc la Jean Arthens, cu pupilele arse, iluminate de camelii.

Mă gândesc la Pierre Arthens, ochi jignitori şi cecitate de cerşetor.

Mă gândesc la acele doamne avide, ochi insistenţi în

chip atât de inutil orbi.

Mă gândesc la Gegene, orbite moarte şi fără vlagă, care nu mai văd decât căderea.

Mă gândesc la Lucien, inapt de vedere pentru că întunericul, uneori, este până la urmă prea mare.

Mă gândesc până şi la Neptun, ai cărui ochi sunt un nas care nu ştie să se mintă.

Şi mă întreb dacă văd bine eu însămi.

19

Sclipeşte

Aţi văzut Black Rain?

Pentru că dacă n-aţi văzut Black Rain – sau măcar Blade Runner vă e foarte greu să înţelegeţi de ce, când intrăm în restaurant, am sentimentul că pătrundem într-un film de Ridley Scott. E scena aceea din Blade Runner, în barul femeii-şarpe, de unde Deckard o sună pe Rachel de la un videofon mural. E şi barul cu call-girls din Black Rain, cu pletele blonde şi spatele gol al lui Kate Capshaw. Şi sunt cadrele acelea cu lumină de vitraliu şi atmosferă de catedrală împresurate de toată penumbra Infernului.

— Îmi place mult lumina, îi spun lui Kakuro în timp ce mă aşez.

Am fost conduşi la un mic separeu liniştit, care se scaldă într-o licărire solară înconjurată de umbre sclipitoare. Cum poate să sclipească umbra? Sclipeşte, şi gata.

— Aţi văzut Black Rain”? mă întreabă Kakuro. N-aş fi crezut niciodată că între două fiinţe ar putea să existe o asemenea concordanţă de gusturi şi de trasee psihice.

— Da, zic, de cel puţin zece ori.

Atmosfera este strălucitoare, spumoasă, distinsă, tihnită, cristalină. Magnific.

— Vom face o orgie de sushi, spune Kakuro despăturindu-şi şervetul cu un gest entuziast. Sper să nu vă supăraţi pe mine, dar am făcut deja comanda; ţin să vă dezvălui ceea ce eu consider a fi tot ce are mai bun gastronomia japoneză din Paris.

— Nicio supărare, zic făcând ochii mari, căci

chelnerii au depus în faţa noastră sticle de sake şi, într-o miriadă de boluri scumpe, tot felul de legume mărunte ce par marinate într-un nu ştiu ce, care sigur e foarte bun.

Şi începem. Eu trec la pescuit de castravete marinat, care, deşi nu are decât aspectul de castravete şi de marinată, este atât de delicios pentru limbă. Kakuro ridică delicat cu beţigaşele lui de lemn cafeniu-roşcat o bucăţică de mandarină? roşie? mango?

Şi o face să dispară cu dexteritate. Cotrobăi numaidecât în acelaşi bol.

E morcov zaharisit pentru zei gurmanzi.

— La mulţi ani, aşadar! zic ridicând paharul de sake.

— Mulţumesc, foarte mulţumesc! spune el ciocnind cu mine.

— Asta e caracatiţă? întreb fiindcă tocmai am dibuit o bucată de tentacul crenelat într-un bol cu sos de culoarea şofranului.

Ni se aduc două mici platouri de lemn, fără margini, încărcate cu bucăţi de peşte crud.

— Sashimi, zice Kakuro. Şi aici o să găsiţi caracatiţă.

Mă adâncesc în contemplarea aranjamentului.

Frumuseţea vizuală îţi taie răsuflarea. Imobilizez o bucăţică de carne alb-cenuşie între beţigaşele mele neîndemânatice (cambulă-aurie, îmi precizează îndatoritor Kakuro) şi, ferm, gata de extaz, o gust.

De ce să căutăm eternitatea în eterul unor esenţe invizibile? Această feliuţă albicioasă e o fărâmă din ea, cât se poate de tangibilă.

— Renée, îmi spune Kakuro, sunt foarte fericit să-mi sărbătoresc ziua de naştere în compania dumneavoastră, dar mai am un motiv important pentru a cina cu dumneavoastră.

Deşi nu ne cunoaştem decât de trei săptămâni, încep să desluşesc destul de bine motivele lui Kakuro. Franţa sau Anglia? Vermeer sau Caravaggio? Război şi pace sau draga de Anna?

Înfulec un nou şi aerian sashimi – ton? – de o mărime respectabilă care, pe cuvântul meu, ar fi trebuit totuşi să

fie tăiat un pic.

— V-am invitat într-adevăr pentru a-mi aniversa ziua de naştere, dar, între timp, cineva mi-a oferit nişte informaţii foarte importante. Aşa că vreau să vă spun ceva capital.

Bucata de ton îmi acaparează toată atenţia şi nu mă pregăteşte pentru ceea ce va urma.

— Nu sunteţi sora dumneavoastră, spune Kakuro privindu-mă în ochi.

20

Triburile găgăuze

Doamnelor.

Doamnelor, care sunteţi invitate într-o seară de către un domn bogat şi simpatic să cinaţi într-un restaurant luxos, comportaţi-vă în orice împrejurare cu aceeaşi eleganţă. Vă surprinde ceva, vă agasează ceva, vă tulbură ceva, trebuie să păstraţi acelaşi rafinament în impasibilitate şi, la cuvinte surprinzătoare, să reacţionaţi cu distincţia care se cuvine unor asemenea circumstanţe. În loc de asta, şi fiindcă sunt o necioplită care se îndoapă cu sashimi de parc-ar fi barabule, sughiţ spasmodic şi, simţind cu groază că fărâma de eternitate mi se înţepeneşte în gâtlej, încerc cu o distincţie de gorilă s-o evacuez de acolo. La mesele cele mai apropiate se face tăcere în timp ce, după numeroase eructaţii şi într-un ultim şi foarte melodios spasm, izbutesc în sfârşit să disloc împricinata şi, înşfăcând şervetul, s-o strămut acolo in extremis.

— Trebuie să repet ce-am spus? întreabă Kakuro care pare – drace! – să se amuze.

— N-am. chi… chi… tuşesc eu.

Chi-chi-ul e un răspuns tradiţional la rugăciunea frăţească intonată de triburile găgăuze.

— N-am… adică… chi… chi… urmez eu în chip strălucit.

Apoi, în culmea distincţiei / rafinamentului:

— Ceea?!

— V-o spun a doua oară, ca să fie foarte clar, zice el

cu acel soi de răbdare infinită pe care o ai cu copiii sau, mai degrabă, cu cei grei de cap. Renée, nu sunteţi sora dumneavoastră.

Şi cum stau ca prostită, privindu-l:

— Vă repet pentru ultima oară, cu speranţa că de data asta n-o să vă înecaţi cu nişte sushi de treizeci de euro bucata, în treacăt fie spus, şi care cer ceva mai multă delicateţe la ingestie: nu sunteţi sora dumneavoastră, putem să fim prieteni. Şi chiar tot ce mai vrem.

21

Toate acele ceşti de ceai
Turn turn turn turn turn turn turn
Look, if you had one shot, one opportunity.
To seize everythingyou ever wanted
One moment
Wouldyou capture it or just let it slip? 26

Asta. e Eminem. Mărturisesc că, în calitate de prezicătoare a elitelor moderne, mi se întâmplă să ascult şi aşa ceva, când nu mai e cu putinţă să ignor faptul că Didona a murit.

Dar mai cu seamă, mare confuzie.

O dovadă?

Iat-o.

Remember me, remember me
But ah! forget my fate
Treizeci de euro bucata
Would you capture it
Or just let it slip? 27

Asta se întâmplă în capul meu şi drept comentariu.

26 „Turn turn turn turn turn turn turn / Dac-ai avea o singură şansă/ Să pui mâna pe tot ce ţi-ai dorit vreodată / O clipă / Ai pune mâna sau a-i lăsa-o să-ţi scape?” (n.red.).

27 „Să nu mă uiţi, să nu mă uiţi / Dar, vai! să-mi ierţi soarta! / Treizeci de euro bucata / Ai pune mâna / Sau a-i lăsa-o să-ţi scape?” (n.red.).

Felul ciudat pe care-l au melodiile de a mi se întipări în minte mă va mira întotdeauna (fără a mai aminti de un

anumit Confutaţis, bun prieten al portăreselor cu vezica mică) şi remarc cu un interes marginal, deşi sincer, că de data aceasta are câştig de cauză potpuriul.

După care mă pun pe plâns.

La Braseria Amicilor, din Puteaux, o comeseană care e cât pe ce să se sufoce, dar scapă ca prin urechile acului şi pe urmă izbucneşte în lacrimi, cu nasul în şervet, constituie un divertisment apreciat. Dar aici, în acest templu solar cu sashimi vândute la bucată, excesele mele au efectul invers. O undă de dezaprobare tăcută mă circumscrie şi iată-mă hohotind, cu nasul ud, nevoită să recurg la un şervet deja destul de încărcat pentru a şterge stigmatele emoţiei mele şi a încerca să maschez ceea ce opinia publică dezaprobă.

Şi hohotele se înteţesc.

Paloma m-a trădat.

Atunci, purtate de aceste hohote de plâns, defilând înăuntrul meu. toată această viaţă petrecută în clandestinitate, toate acele lungi lecturi solitare, toate acele ierni de boală, toată acea ploaie de noiembrie pe chipul frumos al lui Lisette, toate acele camelii, reîntoarse din infern şi eşuate pe muşchiul templului, toate acele ceşti de ceai în căldura prieteniei, toate acele cuvinte minunate rostite de Domnişoara, acele naturi moarte atât de wabi, acele esenţe eterne, iluminând reflexele lor singulare, ca şi acele ploi de vară survenind cu surpriza plăcerii, fulgi dansând melopeea inimii şi, în caseta de bijuterii a vechii Japonii, chipul pur al Palomei. Şi plâng, un plâns de nestăvilit, cu lacrimi calde şi mari şi frumoase, de fericire, în timp ce în jurul nostru lumea se îndoapă şi nu mai lasă altă senzaţie decât cea a privirii acestui bărbat în tovărăşia căruia mă simt cineva şi care, prinzându-mi cu blândeţe mâna, îmi zâmbeşte cu toată căldura din lume.

— Mulţumesc, reuşesc să murmur dintr-o suflare.

— Putem fi prieteni, spune el. Şi chiar tot ce mai vrem.

Remember me, remember me

And ah! envy my fate28

22

Iarba pajiştilor

Acum ştiu de ce trebuie să ai parte înainte de a muri. Da, şi pot să v-o spun. Înainte de a muri trebuie să ai parte de-o ploaie torenţială care se preschimbă în lumină.

N-am dormit toată noaptea. În urmă şi în ciuda descărcării mele pline de graţie, cina a fost minunată: mătăsoasă, complice, cu lungi şi delicioase tăceri. Când Kakuro m-a condus înapoi la ghereta mea, mi-a sărutat îndelung mâna şi ne-am despărţit aşa, fără nicio vorbă, cu un simplu şi electric surâs.

N-am dormit toată noaptea.

Şi ştiţi de ce?

Bineînţeles că ştiţi.

Bineînţeles, toată lumea bănuieşte că, pe lângă tot restul, adică o zguduire telurică bulversând de la un capăt la celălalt o existenţă brusc decongelată, ceva stăruie în căpşorul meu de midinetă la cincizeci şi ceva de ani. Iar acel ceva se pronunţă: „Şi chiar tot ce mai vrem”.

La ora şapte, mă trezesc, ca împinsă de un resort.

28 „Să nu mă uiţi, să nu mă uiţi / Şi, da! să-mi invidiezi soarta!” (n.red.)

catapultându-mi motanul în celălalt capăt al patului. Mi-e foame. Mi-e foame la propriu (o colosală felie de pâine, cocoşată sub stratul de unt şi de dulceaţă de corcoduşe, nu reuşeşte decât să aţâţe dantescul meu apetit) şi mi-e foame la figurat: mor de nerăbdare să cunosc urmarea. Mă învârt prin bucătărie ca o fiară în cuşcă, ocărăsc un cotoi care nu-mi acordă nicio atenţie, înfulec o a doua repriză de pâine-unt-dulceaţă, mă preumblu în lung şi-n lat, aranjând lucruri care n-au deloc nevoie de asta şi mă pregătesc pentru o a treia ediţie brutărească.

Şi-apoi, deodată, la ora opt, mă calmez.

Fără veste, în chip surprinzător, un vast sentiment de linişte se prelinge asupră-mi. Ce s-a întâmplat? O mutaţie. Nu văd nicio altă explicaţie; unora le cresc branhii, mie îmi

vine înţelepciunea.

Mă aşez pe un scaun şi viaţa îşi reia cursul.

Un curs de altfel puţin exaltant: îmi aduc aminte că sunt tot portăreasă şi că la ora nouă trebuie să fiu pe rue du Bac ca să cumpăr detergent pentru alămuri. „La ora nouă” e o precizare fantezistă: mai bine zis, în cursul dimineţii. Dar planificându-mi ieri treaba de-a doua zi, îmi spusesem: „O să merg pe la nouă”. Îmi iau deci sacoşa şi poşeta şi plec în lumea largă să caut substanţa care face să lucească ornamentele din casele bogătaşilor. Afară e o superbă zi de primăvară. De departe, îl zăresc pe Gegene, care se extrage din cartoanele lui; mă bucur pentru el de zilele frumoase care se anunţă. Vreme de-o clipă, mă gândesc la ataşamentul vagabondului faţă de tatăl arogant al gastronomiei şi asta mă face să zâmbesc; când eşti fericit, lupta de clasă ţi se pare dintr-odată secundară, îmi spun mie însămi, surprinsă de înmuierea conştiinţei mele revoltate.

Şi apoi se întâmplă: brusc, Gegene se clatină. Nu mai sunt decât la vreo cincisprezece paşi de el şi mă încrunt, îngrijorată. El se clatină rău, ca pe puntea unui vapor, pradă tangajului, şi pot să-i văd faţa şi aerul rătăcit. Ce-i cu el? mă întreb cu voce tare grăbind pasul spre bietul om. De obicei, la ora asta, Gegene nu e beat şi, oricum, ţine la fel de bine la băutură ca o vacă la iarba pajiştilor. Culmea ghinionului, strada e practic pustie; sunt singura care l-a observat pe amărâtul care se clatină. Face câţiva paşi stângaci în direcţia carosabilului, se opreşte, apoi, când nu mai sunt decât la vreo doi metri de el, ţâşneşte deodată într-un sprint, de parcă l-ar urmări o mie de demoni.

Şi iată urmarea.

23

Cameliile mele

Mor.

Ştiu cu o certitudine care pare efectul unei divinaţii că urmează să mor, că mă voi stinge din viaţă pe rue du Bac, într-o frumoasă dimineaţă de primăvară, pentru că un vagabond pe nume Gegene, apucat de o criză de coree, a

luat-o la fugă pe carosabilul pustiu, fără să-i pese nici de oameni, nici de Dumnezeu.

De fapt, nu-i chiar aşa de pustiu carosabilul.

Am fugit după Gegene, dând drumul sacoşei şi poşetei.

Apoi am fost izbită.

Abia în timp ce cădeam, după o clipă de stupoare şi de totală neînţelegere şi înainte ca durerea să mă zdrobească, am văzut ce mă lovise. Acum zac pe spate cu o vedere de neclintit spre latura unei furgonete de curăţătorie. A încercat să mă evite şi a virat la stânga, dar prea târziu: am luat în plin aripa faţă din dreapta. „Curăţătoria Malavoin" indică inscripţia albastră de pe mica utilitară albă. Dac-aş putea, aş râde. Căile Domnului sunt atât de limpezi pentru cine se încăpăţânează să le descifreze. Mă gândesc la Manuela, care n-o să-şi ierte până la sfârşitul zilelor această moarte venită de la curăţătorie care nu poate fi decât pedeapsa pentru dublul furt de care, din imensa ei greşeală, m-am făcut vinovată. Şi durerea mă copleşeşte; durerea trupului, iradiantă, zdrobitoare, reuşind turul de forţă de a nu fi nicăieri în special şi de a se infiltra pretutindeni unde pot simţi ceva; şi durerea sufletului, pe urmă, pentru că m-am gândit la Manuela, pe care o voi lăsa singură, pe care n-o voi mai revedea, şi pentru că asta îmi face o rană chinuitoare în inimă.

Se zice că în clipa morţii îţi revezi toată viaţa. Dar în faţa ochilor mei larg deschişi, care nu mai disting nici furgoneta, nici şoferiţa ei, tânăra de la curăţătorie care îmi întinsese rochia din în de culoarea prunei şi care acum plânge şi ţipă în pofida bunului gust, nici trecătorii care, după şoc, au venit în fugă şi îmi vorbesc întruna, fără ca asta să aibă vreun rost – în faţa ochilor mei larg deschişi, care nu mai văd nimic din această lume, se perindă chipuri dragi şi, pentru fiecare dintre ele, am un gând sfâşietor.

Dintre chipuri, mai întâi, un bot. Da, primul meu gând se îndreaptă spre motanul meu, nu pentru că e cel mai important dintre toţi, ci pentru că, înainte de

adevăratele mâhniri şi de adevăratele gânduri de rămas-bun, am nevoie să mă liniştesc cu privire la soarta tovarăşului meu cu patru labe. Zâmbesc în sinea mea gândindu-mă la burduful obez care mi-a slujit drept partener în aceşti ultimi zece ani de văduvie şi de singurătate, zâmbesc un pic trist şi cu tandreţe fiindcă, văzută din moarte, apropierea de animalele noastre de companie nu mai pare acea evidenţă minoră pe care viaţa de zi cu zi o face banală; zece ani de viaţă s-au cristalizat în Leon şi îmi dau seama în ce măsură aceste pisici ridicole şi inutile care traversează existenţele noastre cu placiditatea şi indiferenţa imbecililor sunt depozitarele momentelor lor de plăcere şi bucurie şi-ale împletirii lor fericite, chiar şi sub baldachinul nenorocirii. Adio, Leon, îmi zic mie însămi spunând adio unei vieţi la care n-aş fi crezut că ţin până într-atât.

Apoi în minte pun soarta motanului meu în mâinile lui Olympe Saint-Nice, cu profunda uşurare născută din certitudinea că ea se va ocupa cum se cuvine de el.

Acum, pot să-i înfrunt pe ceilalţi.

Manuela.

Manuela, prietena mea.

În pragul morţii, te tutuiesc în sfârşit.

Îţi aminteşti de acele ceşti de ceai în mătasea prieteniei? Zece ani de ceai şi de vorbit la persoana a doua plural şi, în cele din urmă, o căldură în pieptul meu şi această recunoştinţă imensă faţă de nu ştiu cine sau ce – viaţa, poate – pentru a fi avut privilegiul să fiu prietena ta. Ştii oare că alături de tine am avut gândurile mele cele mai frumoase? Trebuie să mor pentru a-mi da în sfârşit seama de asta. Toate acele ore de ceai, acele lungi plaje de rafinament, acea mare doamnă nudă, lipsită de podoabe şi de palat, fără de care, Manuela, n-aş fi fost decât o portăreasă, pe când aşa, prin contagiune, pentru că aristocraţia inimii este o afecţiune contagioasă, tu ai făcut din mine o femeie capabilă de prietenie. Aş fi putut eu să transform atât de uşor setea mea de femeie nevoiaşă în preţuire a Artei şi să mă îndrăgostesc de porţelan albastru,

de frunzişuri foşnitoare, de camelii languroase şi de toate acele nestemate eterne în veac, de toate acele perle de preţ în curgerea necontenită a fluviului, dacă tu n-ai fi adus jertfa împreună cu mine, săptămână după săptămână, oferindu-mi inima ta, în ritualul sacru al ceaiului?

Cum îmi lipseşti deja. În dimineaţa aceasta, înţeleg ce înseamnă a muri: la ceasul dispariţiei, pentru noi, ceilalţi sunt cei care mor, căci eu sunt aici, întinsă pe caldarâmul un pic rece şi nu-mi pasă că mă duc; asta n-are mai mult sens în dimineaţa aceasta decât avea ieri. Dar n-am să-i mai revăd pe cei pe care-i iubesc şi, dacă asta înseamnă a muri, e într-adevăr o tragedie, aşa cum se zice.

Manuela, sora mea, fie ca destinul să nu vrea ca eu să fi fost pentru tine ce ai fost tu pentru mine: o pavăză împotriva nefericirii, un zid de apărare împotriva trivialităţii. Continuă să trăieşti, gândindu-te la mine cu bucurie.

Dar, în inima mea, faptul că nu te voi mai vedea e o tortură infinită.

Şi iată-te, Lucien, într-o fotografie îngălbenită, medalion înaintea ochilor memoriei mele. Zâmbeşti, fluieri uşor. Vei fi simţit şi tu asta la fel, moartea mea, nu a ta, sfârşitul privirilor noastre cu mult înaintea spaimei de cufundarea în beznă? Ce rămâne dintr-o viaţă, de fapt, când cei care au trăit-o împreună sunt de acum morţi de atâta vreme? încerc astăzi un sentiment curios, cel de a te trăda; să mor este ca a te ucide cu adevărat. Nu-i este deci de ajuns încercării să-i simţim pe ceilalţi că se îndepărtează; mai trebuie să-i şi condamnăm la moarte pe cei care nu mai subzistă decât prin noi. Şi totuşi, tu zâmbeşti, fluieri uşor şi, dintr-odată, zâmbesc şi eu. Lucien. Te-am iubit, să ştii, şi pentru asta, poate, merit odihna. Vom dormi în pace în micul cimitir din satul nostru. În depărtare, se-aude râul. Oamenii se duc acolo să pescuiască scrumbii şi porcuşori, iar copiii vin să se joace, strigând cât îi ţine gura. Seara, la asfinţitul soarelui, răsună clopotele angelusului.

Şi dumneavoastră, Kakuro, drag Kakuro, care m-aţi

făcut să cred în posibilitatea unei camelii.

Doar fugitiv mă gândesc astăzi la dumneavoastră; câteva săptămâni nu dau cheia; nu vă cunosc deloc dincolo de ce-aţi fost pentru mine: un binefăcător ceresc, un balsam miraculos contra certitudinilor destinului. Mai putea fi şi altcumva? Cine ştie. Nu pot să nu am inima îndurerată de această incertitudine. Şi dacă? Şi dacă m-aţi mai fi făcut încă să râd şi să vorbesc şi să plâng, spălând toţi acei ani de murdăria greşelii şi redându-i lui Lisette, în complicitatea unei improbabile iubiri, onoarea pierdută? Ce păcat. Acum dispăreţi în noapte şi, la ceasul la care ştiu că n-am să vă mai revăd nicicând, trebuie să renunţ la ideea de a mai cunoaşte vreodată răspunsul sorţii.

Asta înseamnă a muri? Atât de jalnic e? Şi cât timp încă?

O veşnicie, dacă tot nu ştiu.

Paloma, fetiţa mea.

Tu eşti cea spre care mă întorc. Tu, ultima.

Paloma, fetiţa mea.

Nu am avut copii, fiindcă n-a fost să fie. Am suferit din cauza asta? Nu. Dar dacă aş fi avut o fiică, tu ai fi fost aceea. Şi, din toate puterile mele, mă rog ca viaţa ta să fie la înălţimea a ceea ce promiţi.

Şi-apoi, iluminarea.

O adevărată iluminare: văd frumosul tău chip grav şi pur, ochelarii tăi cu rame roz şi acel fel al tău de a-ţi frământa tivul jachetei, de a privi drept în ochi şi de a mângâia motanul de parcă ar putea să vorbească.

Şi încep să plâng. Să plâng de bucurie înăuntrul meu. Oare ce văd toţi aceşti gură-cască aplecaţi deasupra trupului meu zdrobit? Nu ştiu.

Dar înăuntru, un soare.

Cum hotărâm cât valorează o viaţă? Ceea ce contează, mi-a spus într-o zi Paloma, nu este că mori, este ce faci în momentul morţii. Ce făceam eu în momentul morţii? mă întreb, cu un răspuns deja pregătit în căldura inimii.

Ce făceam?

Îl întâlnisem pe celălalt şi eram gata să-l iubesc.

După cincizeci şi patru de ani de deşert afectiv şi moral, abia emailat de tandreţea unui Lucien care nu era decât propria mea umbra resemnată, după cincizeci şi patru de ani de clandestinitate şi de triumfuri mute în interiorul capitonat al unei minţi însingurate, după cincizeci şi patru de ani de ură pentru o lume şi o castă din care făcusem derivativele frivolelor mele frustrări, după aceşti cincizeci şi patru de ani de nimic, de a nu întâlni pe nimeni şi de a nu fi niciodată cu celălalt:

Manuela, mereu.

Dar şi Kakuro.

Şi Paloma, sufletul meu geamăn.

Cameliile mele.

Mi-ar plăcea să beau cu voi o ultimă ceaşcă de ceai.

Atunci, un cocker jovial, cu urechile şi limba atârnând, traversează câmpul meu vizual. E stupid. dar iar îmi vine să râd. Adio, Neptun. Eşti un nătărău de câine, dar se pare că moartea ne face s-o cam luăm razna; poate că la tine mă voi gândi, în cele din urmă. Şi dacă asta are vreun sens, el îmi scapă cu totul.

Ah, nu. Ia te uită!

O ultimă imagine.

Ce curios. Nu mai văd chipuri.

Curând, vine vara. E ora şapte. La biserica din sat bat clopotele. Îl revăd pe tatăl meu cu spatele încovoiat, cu braţele încordate de efort, arând pământul de iunie. Soarele asfinţeşte. Tatăl meu îşi îndreaptă spatele, îşi şterge fruntea cu dosul mânecii, porneşte spre casă.

Sfârşitul trudei.

În curând va fi ora nouă.

Mor împăcată.

Ultima cugetare profundă

Ce poţi face

Confruntându-te eu niciodată

Decât să cauţi

Întotdeauna

În câteva note prinse din zbor?

Azi-dimineaţă a murit doamna Michel. A fost lovită de o furgonetă de curăţătorie, în apropiere de rue du Bac. Nu-mi vine să cred că voi scrie aceste cuvinte.

Kakuro e cel care mi-a dat de ştire. Se pare că Paul, secretarul lui, se afla pe stradă în momentul acela. A văzut accidentul de departe, dar când a ajuns era prea târziu. Doamna Michel a vrut să-l ajute pe Gegene, vagabondul care îşi făcea veacul la colţul cu rue du Bac şi care era umflat ca un butoi. A fugit după el, însă n-a văzut furgoneta. Am înţeles că şoferiţa a trebuit să fie dusă la spital, era în plină criză de nervi.

Kakuro a venit să sune la noi pe la unsprezece. A cerut să mă vadă, m-a prins de mână şi mi-a spus: „Nu-i chip să te scutesc de această suferinţă, Paloma, aşa că am să-ţi spun ce s-a întâmplat: Renée a avut un accident ceva mai devreme, în jurul orei nouă. Un accident foarte grav. A murit”. Plângea. Mi-a strâns mâna foarte tare. „Dumnezeule, dar cine-i Renée?” a întrebat mama, speriată. „Doamna Michel”, i-a răspuns Kakuro. „Oh!” a făcut mama, uşurată. El şi-a luat privirea de la ea, dezgustat. „Paloma, trebuie să mă ocup de o grămadă de lucruri deloc vesele, dar o să ne vedem după aceea, bine?” mi-a spus. Am dat din cap şi i-am strâns foarte tare mâna. Am schimbat un mic salut în stil japonez, o plecăciune rapidă. Ne înţelegem unul pe celălalt. Ne doare atât de rău.

După ce a plecat, singurul lucru pe care mi-l doream era s-o evit pe mama. Ea a deschis gura, dar am făcut un semn cu mâna, cu palma ridicată spre ea, pentru a spune: „Nici măcar să nu-ncerci”. A scos un mic icnet, însă nu s-a apropiat, m-a lăsat să mă duc în camera mea. Acolo, m-am făcut ghem pe pat. După vreo jumătate de oră, mama a bătut uşor la uşă. Am zis: „Nu”. N-a insistat.

De atunci, au trecut zece ore. Multe lucruri s-au petrecut şi în imobil. Le rezum: Olympe Saint-Nice a dat fuga la gheretă când a aflat vestea (venise un lăcătuş să deschidă), pentru a-l lua pe Leon, pe care l-a instalat la ea. Cred că doamna Michel, că Renée. cred că ea ar fi vrut

asta. Gândul ăsta m-a uşurat. Doamna de Broglie a preluat conducerea operaţiunilor, sub comandamentul suprem al lui Kakuro. E bizar, dar capra asta bătrână aproape că mi-a părut simpatică, i-a spus mamei, noua sa prietenă: „Era aici de douăzeci şi şapte de ani. O să-i simţim lipsa”. A organizat numaidecât o colectă pentru flori şi s-a însărcinat să ia legătura cu membrii familiei lui Renée. Există aşa ceva? Nu ştiu, dar doamna de Broglie o să caute.

Cel mai rău a fost cu doamna Lopes. Tot doamna de Broglie a fost cea care i-a spus, când a venit la ora zece pentru menaj. Se pare că a rămas pe loc două secunde, fără să înţeleagă, cu mâna la gură. Şi pe urmă a căzut. Când şi-a revenit, un sfert de oră mai târziu, a murmurat doar: „Scuze, oh, scuze”, după care şi-a pus la loc fularul şi s-a întors acasă.

O inimă frântă.

Şi eu? Eu ce simt? Trăncănesc despre evenimentele de la numărul 7, rue de Grenelle, dar nu sunt prea curajoasă. Mi-e frică să intru înăuntrul meu şi să văd ce se întâmplă. Mi-e şi ruşine. Cred că aş vrea să mor şi să-i fac să sufere pe Colombe, pe mama şi pe tata pentru că încă nu suferisem cu adevărat. Sau mai degrabă: sufeream, dar fără ca asta să doară şi, dintr-odată, toate micile mele planuri se dovedeau a fi lux de adolescentă fără probleme. Justificări de fetiţă bogată care vrea să facă pe interesanta.

Dar de data asta şi pentru prima oară, m-a durut, m-a durut rău. Un pumn în burtă, răsuflarea tăiată, inima zob, stomacul complet strivit. O durere fizică insuportabilă. M-am întrebat dacă o să-mi revin vreodată din durerea asta. Mă durea de-mi venea să urlu. Dar n-am urlat. Ceea ce simt acum, deşi durerea există în continuare, dar nu mă mai împiedică să merg şi să vorbesc, e o senzaţie de neputinţă şi de absurditate totale. Vasăzică aşa este? Dintr-odată, toate posibilităţile pier? O viaţă plină de proiecte, de discuţii abia începute, de dorinţe nici măcar împlinite se stinge într-o secundă şi nu mai e nimic, nu mai e nimic de făcut, nu se mai poate veni înapoi?

Pentru prima oară în viaţa mea, am simţit sensul cuvântului niciodată. Ei bine, e înfiorător. Pronunţăm cuvântul ăsta de o sută de ori pe zi, dar nu ştim ce spunem până ce nu ne confruntăm cu un adevărat „niciodată”. Până la urmă, avem întotdeauna iluzia că putem controla ceea ce se întâmplă; nimic nu ni se pare definitiv. În zadar mă străduiam să-mi spun în aceste ultime săptămâni că în curând aveam să mă sinucid, credeam oare asta cu adevărat? Mă făcea această hotărâre să simt cu adevărat sensul cuvântului „niciodată”? Câtuşi de puţin. Ea mă făcea să simt puterea mea de a decide. Şi cred că, cu câteva secunde înainte de a-mi lua viaţa, ideea de a nu mai fi” niciodată” ar rămâne încă o vorbă goală. Dar când cineva pe care-l iubeşti moare. atunci pot să vă spun că simţi ce înseamnă asta şi că doare foarte, foarte, foarte rău. E ca un foc de artificii care se stinge deodată şi totul se cufundă în beznă. Mă simt singură, bolnavă, mi-e rău şi fiecare mişcare mă costă eforturi colosale.

Şi apoi s-a întâmplat ceva. Mai că nu-i de crezut, într-o zi plină de atâta tristeţe. Pe la cinci am coborât cu Kakuro la ghereta doamnei Michel (vreau să spun, a lui Renée), fiindcă voia să ia nişte haine de-ale ei pentru a le duce la morga spitalului. A sunat la noi şi a întrebat-o pe mama dacă poate să vorbească cu mine. Dar eu ghicisem că era el: ajunsesem deja la uşă. Bineînţeles, am vrut să-l însoţesc.

Am luat amândoi ascensorul, fără a ne vorbi. Kakuro părea foarte obosit, mai mult obosit decât trist; mi-am spus: aşa se vede suferinţa pe chipurile înţelepte. Ea nu se afişează, dă doar impresia unei foarte mari oboseli. Oare şi eu par obosită?

Fapt este că am coborât la gheretă, cu Kakuro. Dar, în timp ce traversam curtea, ne-am oprit brusc, amândoi în acelaşi moment: cineva cânta la pian şi se auzea foarte bine ce cânta acel cineva. Ceva de Satie, cred, în sfârşit, nu sunt sigură (dar în orice caz era ceva clasic).

Nu am cu adevărat o cugetare profundă în această privinţă. De altfel, cum să ai o cugetare profundă când un

suflet geamăn zace într-un frigider de spital? însă ştiu că ne-am oprit brusc amândoi şi că am respirat adânc, lăsând soarele să ne încălzească faţa şi ascultând muzica aceea care venea de undeva de sus. „Cred că lui Renée i-ar fi plăcut momentul acesta”, a zis Kakuro. Şi-am mai şi rămas acolo câteva minute, ascultând muzica. Eram de acord cu el. Dar de ce?

Gândindu-mă astfel, în seara aceasta, cu inima şi stomacul zdrobite, îmi spun că, în cele din urmă, poate că asta e viaţa: multă disperare, dar şi câteva momente de frumuseţe în care timpul nu mai este acelaşi. E ca şi cum notele muzicale ar face un fel de paranteze în timp, o suspensie, un altundeva chiar aici, un întotdeauna în niciodată.

Da, asta e, un întotdeauna în niciodată.

Nu vă temeţi, doamnă Michel, Renée, n-am să mă sinucid şi n-am să dau foc la nimic.

Căci, pentru dumneavoastră, voi urmări de acum înainte tot ce înseamnă întotdeauna în niciodată. Frumuseţea din această lume.